

تصویر ابو عبد الرحمن الکردی

ره و تئیسلا می

له باشووری کوردستان

۱۹۹۱-۱۹۴۶

توێژینه وهیه کی میژوویی له کارو چاکی
پارت و کۆمه له ئیسلامیه کان

نیدریس سیوئی

بۆ نێلا کرا

چال و دۆڵه

بۆدابه‌زاندنی چۆرهما کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەڕەي دانلود کتایه‌ی مەختەلف مەراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (کوردی ، عربی ، فارسی)

رەۋتى ئىسلامىي لە باشۋورى كوردستان

۱۹۹۱ - ۱۹۴۶

**تويژىنەۋەيەكى ميژۋويى لە كارو چالاكىي پارتو
كۆمەلە ئىسلامىيەكان**

ئىدرىس سىۋەيلى

چاپى دوۋەم

بۆي زيادكراۋە

۱۴۳۰ كۆچى

۲۰۰۹ زايىنى

ناوی کتیب: رهوتی ئیسلامیی له باشووری کوردستان ۱۹۴۶ - ۱۹۹۱

نووسەر: ئیدریس سیوهیلی

نەخشەسازی بەرگ: شێرکۆ خانزادی

نەخشەسازی ناوهوه: نووسەر

ژمارهی سپاردن: ۱۵۵۷ سالی ۲۰۰۹

سالی چاپ: ۲۰۰۹

چاپ: دووهم

ماقی له چاپخانهوهی ئەم بەرهمه پارێزراوه بۆ نووسەر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

((فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ))

الزمر (١٧ - ١٨)

پیشکش بیت به:

نہوہی نوی بہلکو پھند لہ رووداوو ٹالوگورہ کانی میڑوو وہرگرن.

سوپاس و پېژانين

- سوپاس بۇ (م. سەلاح كانەبى، د. ياسين سەردەشتى، م. ئاكۇ شىوانى، م. نەريمان ئەبدوللا) مامۇستالە بەشى مېژوو لە زانكۆى سلىمانى.

- سوپاس بۇ (كاك تۇفيق كەرىم) ھاوکارى و کارناسانى زۆرى بۇ کردم.

- سوپاس بۇ (ھەژار حاتەم، ئارام عەلى سەعید، موخەممەد شارباژېرى، ئىبراھیم موخەممەد عەزیز، م. ئەبویەكرى سىدیقى، ئەکرەم فەرەیدون، حەیدەر جەمیل جاف، ئەحمەد رەنجیار، کامیل مەحمود، کامەران بابان زادە، سىدیق سالىح، سۆزەن عیزەت، شەریف ۋەرزىر، رېبوار جەمەد خدر، سەلاح سالار، ھىرش عومەر، ئەنۋەر سەنگاۋى، رېدار ئەحمەد، ماجد ئەبدوللەتیف، جەمال موخەممەد رەشىد) ھەریەكە و بە جۆرىك ھاوکاریان کردم.

- سوپاس بۇ بەرپېژان (م. موخەممەد رەئوف، م. ئەحمەد كاكە مەحمود، م. عەلى ئەبدولعەزیز، م. ئەبدولستار مەجید، م. جەعفەر مستەفا، كاك مەسعود ئەبدولخالق، م. مەلۇد باۋەموراد، م. ھىوا مېرزا سایی، م. سوبحى داۋدى، شىخ موخەممەد بەرزنجى، م. حەسەن بابەكر، م. سىدیق ئەبدولعەزیز، م. حەسەن شەمىرانى، م. بورھان موخەممەد ئەمین، حاجى ئەحمەد ئەبدوللا دەلال، م. عەلى باپىر، م. سەلاھەددین موخەممەد) بە ھاۋپېكەوتن و زانیاریەكانیان توپېژنەۋەكەیان دەۋلەمەند کرد.

پیرست

بابەت

لایەره

- ١ ..... پیرست
- ٤ ..... لیستی نیشانه و هیما کورتکراوه به کارهئێراوه کانی تووژینه وه که
- ٥ ..... قسه یه ک بق میژوو
- ٨ ..... بێشه کیی
- ١٣ ..... دهروازه
- ١٥ ..... باسی یه کهم: چه مک و زاراوه ی په وتی ئیسلامیی
- ٢٠ ..... باسی دووهم: ریشه ی کاری ئیسلامیی له باشووری کوردستان
- ٢٩ ..... به شی یه کهم: په وتی ئیسلامیی له ئێوان سالانی ١٩٤٦ - ١٩٧١
- ٣١ ..... باسی یه کهم: بلایو بونه وه ی بیری ئیخوان له عێراق
- ٤٢ ..... باسی دووهم: په وتی ئیسلامیی له کوردستان له سهردهمی پاشایهتی
- ٥٥ ..... باسی سێیه م: په وتی ئیسلامیی له کوردستان له سهردهمی کۆماریدا
- ٦٥ ..... باسی چواره م: سه رنجێکی گشتی سی دهیه ی کاری ئیخوان له عێراق و کوردستان
- ٨١ ..... به شی دووهم: له کاری تاکه که سیه وه بق کاری پێکخراوه یی
- ٨٣ ..... باسی یه کهم: کاری ئیسلامیی له هه فتاکان و نیوه ی یه کهمی هه شتا کاند
- ٩٠ ..... باسی دووهم: خه سلته و تایبه ته ندیی ئه و قوئاغه ی کاری ئیسلامیی
- ٩٤ ..... باسی سێیه م: هۆکاره کانی سه ره له دانه وه ی په وتی ئیسلامیی
- ٩٥ ..... یه کهم: هۆکاره ناوخۆیه کان
- ٩٨ ..... دووهم: هۆکاره ده ره کییه کان
- ١٠١ ..... به شی سێیه م: په وتی ئیخوان موسلمین ١٩٧٨ - ١٩٩١
- ١٠٣ ..... باسی یه کهم: هێلی سدیق عه بدوله زیز
- ١٠٣ ..... یه کهم: دروستبوونی
- ١٠٥ ..... دووهم: کار و چالاکی پێکخراوه یی و په ره ده یی
- ١٠٩ ..... سێیه م: دید و تێڕوانین و سه رچاوه ی په ره ده یی
- ١١٢ ..... باسی دووهم: هێلی سه لاهه ددین موحه ممه د به هانه دین

- یه‌که‌م: دروستکردنی کۆمه‌لی نه‌نسانی ئیسلامیی ۱۱۲ .....
- دووه‌م: سه‌رله‌نوێ دروستکردنه‌وه‌ی پێکخستنی ئیخوان ۱۱۶ .....
- باسی سییه‌م: کاری هه‌ردوو بال له‌نیوان سالانی ۱۹۸۵ - ۱۹۹۱ ..... ۱۲۱
- یه‌که‌م: کاری هه‌ردوو بال له‌نیوان سالانی ۱۹۸۵ - ۱۹۸۷ ..... ۱۲۱
- ۱- یه‌کگرتن له‌گه‌ل ئیخوانه‌کانی عێراق ۱۲۱
- ۲- ناشکرابوونی پێکخستن و ئاواره‌بوونی ئێران ۱۲۴
- دووه‌م: کاری هه‌ردوو بال له‌نیوان سالانی ۱۹۸۷ - ۱۹۹۱ ..... ۱۲۶
- ۱- هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ و لیکتزازانی باله‌کانی ئیخوان ۱۲۶
- ۲- یه‌کگرتنه‌وه‌ی هه‌ردوو بالی ئیخوان له‌ ئێران ۱۳۰
- به‌شی چواره‌م: چه‌ند پارت و پێکخراویکی ئیسلامیی ۱۳۹
- باسی یه‌که‌م: بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ئیسلامیی کوردستانی عێراق ۱۴۱
- یه‌که‌م: دروستبوونی ۱۴۱
- دووه‌م: په‌وشی ناوخۆ و چالاکی پۆشنبیری و سه‌ربازی بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ۱۴۴
- ۱- په‌وشی ناوخۆ ۱۴۴
- ۲- چالاکی پۆشنبیری و سه‌ربازی ۱۴۷
- سییه‌م: په‌یوه‌ندییه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ۱۴۹
- باسی دووه‌م: له‌شکری ئیسلامیی کورد ۱۵۱
- یه‌که‌م: دروستبوون و دید و تێپوانینی ۱۵۱
- دووه‌م: په‌یوه‌ندییه‌کانی له‌شکری ئیسلامیی کورد ۱۵۴
- ۱- په‌یوه‌ندییه‌کانی له‌ ئاستی کوردستاندا ۱۵۴
- ۲- په‌یوه‌ندییه‌کان له‌ ئاستی ده‌ره‌وه‌دا ۱۵۵
- سییه‌م: هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی له‌شکری ئیسلامیی ۱۵۶
- باسی سییه‌م: کۆمه‌لی جیهادی ئیسلامیی و کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستانی عێراق ۱۵۸
- یه‌که‌م: کۆمه‌لی جیهادی ئیسلامیی له‌ کوردستانی عێراق ۱۵۸
- دووه‌م: کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستانی عێراق ۱۶۰
- باسی چواره‌م: په‌یوه‌ندی قوتابیانی موسلمان له‌ کوردستان ۱۶۲

۱۶۲	یەكەم: دامەزاندنی
۱۶۵	دووەم: كارو چالاکی پەيوەندی
۱۶۹	بەشی پێنجەم: بزووتنەوێ ئیسلامیی لە کوردستانی عێراق
۱۷۱	باسی یەكەم: راگە یاندن و پەوشی ناوخرۆی بزووتنەوێ ئیسلامیی
۱۷۱	یەكەم: راگە یاندنی بزووتنەوێ ئیسلامیی
۱۷۴	دووەم: پەوشی ناوخرۆی بزووتنەوێ ئیسلامیی
	باسی دووەم: پێگەی بزووتنەوێ ئیسلامیی لە بزووتنەوێ پزگاریخوازی
۱۸۴	نیشتمانیی کوردستاندا
۱۸۴	یەكەم: بواری سیاسیی
۱۸۸	دووەم: بواری سەربازی
۱۹۷	سێیەم: بواری پۆشنگیری و راگە یاندن
۲۰۱	چوارەم: بواری کۆمەڵایەتی و خزمەتگوزاری
۲۰۳	باسی سێیەم: پەيوەندییەکانی بزووتنەوێ ئیسلامیی
۲۰۳	یەكەم: لە ئاستی کوردستاندا
۲۰۳	۱- ئوسفوان موسڵمین
۲۰۵	۲- پارتە کوردستانییهکان
۲۰۹	دووەم: لە ئاستی دەرەوەدا
۲۰۹	۱- ئۆران
۲۱۰	۲- جیهانی ئیسلامیی
۲۱۲	دەرەنجام
۲۱۵	ژێدەرەکان
۲۳۱	پاشکۆ
۲۳۲	یەكەم: بەلگەنامەکان
۲۷۲	دووەم: وێنەکان

لیستی نیشانه و هیما کورتکراوه به کارهینراوه کانی توپزینه وه که

ب. ش	=	بی شوینی چاپکردن
ب. م	=	بی میژوی چاپکردن
ل	=	لاپه په
ز	=	زاینی
ک	=	کۆچی
ه	=	کۆچی (له سه رچاوه عه ره بیه کاندایه)
ئا	=	ئاماده کردنی
له	=	وه رگیراوه له

قسهیهك بۆ میژوو

چاپکردنهوهی کتییی رهوتی ئیسلامیی له باشووری کوردستان له کاتیگدایه که زیاتر له سێ سال به سهر چاپی یه که میدا تیده په پێت، هه له به ته له و ماوه دا وێرای نهوهی بووه سه رچاوه یه کی ره سه ن بۆ چه ندین توێژینه وهی میژوویی و نامه ی ماسته ر، هاوکات له لایه ن خوێنه رانی شه یه وه پیشوازییه کی گه رمی لیکراو هه ر زوو کتیه که له بازاردا نه ماو داوا ده کرا چاپ بکریته وه، له لایه کی دیکه شه وه له و ماوه دا له چه ندین رۆژنامه و گۆزار خوێندنه وهی بۆ کراو سه رنج و تیپینی له باره وه خرایه پوو، له ناو نه وانه شدا خوێندنه وه کی مامۆستا کامه ران بابان زاده که له رۆژنامه ی میدیا به چوار نه لقه سه رنج و تیپینییه کانی خسته پوو، له هه مووان چوپرتر بوو، نه مه سه ره پای نه وهی به ته له فۆن و نامه چه ندین ده ستخۆشیم پێگه یشت، کاک عه بدوپره حمانی مامۆستا مه لا عوسمان نامه یه کی درێژی (٣٤) لایه په یی بۆ ناردم که تێیدا کۆمه لێک سه رنج و ره خنه ی له خۆگرته بوو. هه رچهنده به پێزیان له نامه کهیدا ئاماژه ی به هه ندێ جو مگه دابوو ئاماژه شی به وه دابوو که له و باره وه به لگه نامه ی لایه و هاوکا ریم ده کات، منیش داوام لیکرد به لگه نامه م بداتی و هه ر زانیاریه کی هه له ش له چاپی یه که مدا تو مار کراییت ئاماده م راستی بکه مه وه، به لام به داخه وه سه ره پای چاوه پوانیه کی زۆر دوا جار کاک عه بدوپره حمان ئاگا داری کردم که به هۆی نۆژه نکرده وهی خانه وه به لگه نامه و که ره سه ته کانی به رده سه ت نین و ناتوانیت هاوکا ریم بکات.

هه له به ته له و ماوه شدا به رده وام سه رقالی پێداچوونه وه و په یدا کردنی به لگه نامه و سه رچاوه ی نوێ بووم تا له چاپی نویدا کتیه که ته واوترو ده وله مه ندتر بیت، به خۆشحالی وه به ره می نه و هه ولانه نه نجامدانی چاوپێکه وتنیک بوو له گه ل مامۆستا سه لاهه ددین موحه مه دو په یدا کردنی (٢٠) به لگه نامه ی نوێ که له م چاپه دا بلۆکراونه ته وه، له گه ل چه ند کتیب و نامه ی ماسته رو تیژی دکتۆرای زانکۆکانی عێراق، که تیکرا بوونه سه رچاوه یه کی یارمه تیده ر بۆ چاپی نوێی نه م کتیه و پرکردنه وهی به شیکێ زۆری که موکو رتییه کان و راستکردنه وهی هه ندیک ناته وای.

له سهره تاي سالي (۲۰۰۹) شدا له رژگي پوښتي نه ليكتورنپه وه په يوه نديم كرد به ماموستا كړنكاره وه، داوام لښكرد دهرپاره ي چهند مه سه له يه كي ميژويي چاوپيښه وتيكي له گه لدا بگم، دياربوو ماموستا كړنكار كتيبه كي خويندبوويه وه، بويه له وه لامي نامه كه مدا سهره پاي نه وه ي وه سفنكي زوري كتيبه كي كردبوو ناماده بي ته واوي نيشاندا بۇ چاوپيښه وتن، منيش رژي (۲۰۰۹/۲/۳) به پوښتي نه ليكتورن پرسیاره كانم بۇ نارد، به لام دواي تيپه پيووني سي مانگو نيوو به سر ناردني پرسپاره كاندا ماموستا نامه يه كي بۇ ناردم كه وه لامي پرسپاره كان ناداته وه، هه لپه ته له ماوه ي نه و سي مانگو نيوه دا چهند جارېك په يوه نديم به ماموستاوه كردو داواي وه لاندانه ودم لښه كرد، ماموستاش هه موو جارېك دوپاتي ده كرده وه كه به دلنپايه وه وه لام ده داته وه، به لام به هوي سهرقاليه وه دواي خستوه، دپاره به لاي منه وه نه و پاساوه زور لاوازه چونكه له و ماوه دا زياتر له (۲۰) چاوپيښه وتني ماموستا كړنكار له رژنامه و گوفاره كانی كوردستان بلوكراوه ته وه، نه گهر بيوستايه ده يتواني دوو كاترميزيش دابني بۇ وه لامي پرسپاره كانی نيتمه، پيموايه ناوه پوكي پرسپاره كانم ناويراوي نيحراج كردبوو، بويه وه لامي نه ده دامه وه، چونكه نه و نيستا هه لويستېك ده نوپيت كه ته واو پيچه وانه ي رابردوي خويه تي، وه لاندانه وه ي پرسپاره كانی منيش زيانی بۇ هه لويسته سياسييه كانی نيستاي هه بوو. به لام نه يده زاني چون وا له من بكات ده سته رداري وه لاهه كي بيمو گله يشي نه چپته سر.

هه روه كو پيشتريش جارېك چوومه لاي ماموستا عه بدوپرهمان نه وره سي و داواي چاوپيښه وتنيك لښكردبوو، دواي چاپي يه كه م جارېكي تر هه مان داوام له ناويراو كرده وه، به لام نه مجارش به بيانوي نه وه ي سويندي خواردوه كه هيچ باس نه كات ناماده نه بوو هيچ زانياره كمان بداتي، هه لپه ته نه وره سي يه كي كه له دامه زرينه راني بزوتنه وه ي په يوه ندي و له نزيكه وه ناگاداري رووداوه كان بووه، بويه خوزينه وه ي له پيداني زانياري دهرپاره ي نه و قوناغه هه ستياره ده يخاته به ردم به پرسپاره تيه كي ميژويي وه و ناكريت هه روا به ساده يي ليي به وانيت.

له چاپی په که مدا، به هوی کونی به لکه نامه کان و خراپی چاپه وه به لکه نامه کان نود
 کال ده رچوو بوون، که نود جار نه ده خویندرانه وه، بویه له م چاپه دا ته وای نه و
 به لکه نامه هی کالن و به باشی ناخویندرینه وه تاپیکراون، بق پاریزگار کردن له نه مانه تی
 زانستی و به های میژوویی به لکه نامه کانیش ده ستکاری پینوس و خالبه ندی نه کراوه و به
 هه مان نه و شیوازه ی به لکه نامه که ی پی نووسراوه تاپیکراون، به نومیدی نه وه ی
 توانیبیتمان نه رکی سه رشانمان له پاراستنی روی راسته قینه ی میژوو به جیهیتنا بیت و
 خزمه تیکمان کریت.

نیدریس سیوه پالی

سلیمانی

۲۰۰۹/۶/۲

پیشه‌گیی

ئەمڕۆ لە باشووری کوردستان چەندین تەوژم و پارتی ئیسلامیی بوونیان هەیە، وێرای چەندین خەسلەتی هاوبەش لە نێوان ئەو تەوژم و پارتانەدا، هاوکات هەریەکەیان خاوەن تایبەتمەندی و دیدو تێڕوانینی خۆیەتی، ئەو بزوتنەوانە لە ماوەی چەند سالی پابردوو بەشێک بوون لە پەوشی پامیاری باشووری کوردستان، زۆرجاریش ئەو پرسیارە دەروێژنەری کە ناخۆ ئەم گروپە ئیسلامییانە لە چ قۆناغێکی میژوویی باشووری کوردستان سەریان هەڵداوە؟ سەرچاوەی فکری و پەرەردەییان چییە؟ پێگەیان لە بزوتنەوەی پزگاریخواری کورددا چییە؟ دیدو تێڕوانینیان لەمەڕ دۆزی نەتەوەی کورد چییە؟ ئەمانە و گەڤی پرسباری دی لە واقعیی ئەمڕۆی کوردستان نامادەییان هەیە و پێویسیان بەوەلامە.

پێگومان نامادەیی پەوتی ئیسلامیی تایبەت نییە بە گۆڕەپانی کوردستان، بەلکە ئەو دیاردەیه کۆمەلگە ئیسلامییەکانی تێپەراندووە و تەواوی جیهانی گرتۆتەو، لە سەرئەسەری جیهاندا دەیان زانکۆ و پەیمانگا و دامەزراوەی ئەکادیمی گرنگی تایبەت بەو دیاردەیه دەدەن و توێژینەوەی لەبارەو دەکەن، بەلام لە کوردستان تا ئێستا گرنگی بەو دیاردەیه نەدراوە، دامەزراوەی ئەکادیمی تایبەت بەو بوارە نەکراوەتەو، توێژینەوەی بابەتی و زانستی لەبارەو نەتەجام نەدراوە، ئەمەش ئەوە دەخوازێت ناوەندە زانستیهکان چیدی ئەو بوارە پشتگوێ نەخەن و ئاوی لێدەنەو، ئەم توێژینەوەش هەولێکە لەو بوارەدا تێیدا پاس لە قۆناغێکی هەستیاری میژووی پەوتی ئیسلامیی دەکات و دەگونجێت بکۆتێ سەرەتایەک بۆ ئاوردانەو لەو بوارە.

گەرەترین گرتی بەردەم ئەم توێژینەوەیه نەبوونی ژێدەری پێویستە دەریارە ی پەوتی ئیسلامیی، هۆکاری ئەمەش بە پلەی یەکەم دەگەرێتەو بۆ بارودۆخی تایبەتی کوردستان لەو کاتەدا کە بە قۆناغی شەڕ و پشیوی و ئاژاوە و ستم و چەوساندنەو ی حکومەتی عێراقدا تێدەپەری، ئەمەش ئەوەی لە ئەیارانی ئەو حکومەتە دەخواست کە زۆر نەهێنی پارێزین و زانیاری دەریارە ی خۆیان نەخەنەو، پەوتی ئیسلامیی بەشێک بوو لەو حالەتە، لەلایەکی تەرەو بەشێکی سەرەکی ئەو پەوتە ی ئێمە پاسی لێو

دهكەين له و قۆناغه دا سه رقالي كاري نه ئيني بوو، ئه مه ش هينده ي دي تويزينه وه ده باره ي ئه و قۆناغه قورس ده كات.

هه روه كو پيشتريش ئاماژه مان پيدا، نه بووني ده زگاري ئه كاديمي تاييه ت به تويزينه وه ي ديارده ي ئيسلامي له باشووري كوردستان، ده بيته گرفت بۆ هه ر تويزه ريك كه له و باره وه تويزينه وه بكات، هاوكات خودي ئيسلامييه كانيش له و پوه وه كه مه ترخه من و تا ئيستا گرنگيان به ميژووي خويان نه داوه، له لايه كي تره وه، هه ندي له و كه سانه ي له سه ره تاي كاري ئيسلامييه وه له باشووري كوردستان به شداربوون له ژياندا نه ماون، ياخود له هانده ران يان له شاره كاني تري كوردستان ده ژين، ئه مه ش تاراده يه كه گرفت بۆ تويزه ر دروست ده كات، له پال هه موو ئه م گرفتانه شدا سه ره نجام ئه و تويزينه وه يه هاته بوون.

تويزينه وه كه جگه له پيشه كي و ده ره نجام و پاشكۆي به لگه نامه و وینه كان، له ده روازه و پينچ به ش پيكه اتووه، ده روازه به سه ر دوو باسدا دابه شكراوه، له باسي يه كه مدا باس له چه مك و زاراوه ي په وتي ئيسلامي كراوه، وياي خستنه پووي چه ند بۆچووني جياواز ده باره ي ئه و چه مك و زاراوانه ي بۆ ناوليتاني ديارده كه به كاردين، يه كيك له و زاراوانه هه لبريزدراوه و له م تويزينه وه دا به كارها تووه، كه له چاو زاراوه كاني ديكه دا زياتر په هه ندي ميژوويي تيا ده خویندریته وه و له گه ل ناوه پۆكي تويزينه وه كه دا ده گونجيت. باسي دووه م ته رخا نكراوه بۆ خستنه پووي ريشه ي كاري ئيسلامي له باشووري كوردستان و تيدا به پشت به ستن به سه رچاوه ميژووييه كان كارو چالاكي ئه و په وته خراوه ته پوو.

به شي يه كه م، تاييه ته به ميژووي په وتي ئيسلامي له نيوان سالاني (١٩٤٦ - ١٩٧١)، ئه و به شه به سه ر چوار باسدا دابه شكراوه، له باسي يه كه مدا باس له بلاو بوونه وه ي بيري ئيخوان موسلمين له عيراق كراوه، به شي وه يه كي چرو پوخت باس له سه ره تاكاني گه يشتنی بيري ئيخوان به عيراق كراوه. له باسي دووه مدا باس له كارو چالاكي په وتي ئيسلامي له باشووري كوردستان له سه رده مي پاشايه تيدا كراوه، هه ر له و باسه دا زانياري ورد ده باره ي سه ره تاكاني گه يشتنی بيري ئيخوان به كوردستان

خراوه تەپو. باسی سىيەمىش تايبەتە بە کارو چالاكى پەوتى ئىسلامىيە لە باشوورى كوردستان لە سەردەمى كۆماریدا، ھەروەھا بە وردى باس لە شىۋازى كارى پەوتى ئىسلامىيە لە قۇناغەدا كراو. باسى چوارەمىش تايبەتە بە شەن و كەو كەردن و خويندەنەو ھەيەكى پەخەنگرانەى سى دەيەى كارى شىخوان لە عىراق و باشوورى كوردستان، دەبىت سەرنج لەو شە بەریت كە لەو باسەدا تەنھا باس لە سەبىيات كراو، بە گەشتى بەشى يەكەم گەلەك زانىارى وردى لەخۆگرتووە كە تا ئىستا بلاقەنە كراو تەو.

بەشى دوو، بەسەر سى باسدا دابەش كراو و تايبەتە بە قۇناغەكى نوئى لە كارى ئەو پەوتە، كە لە كارى تاكەكەسىيەو دەستپەدەكات بۆ پىكخراو بوون، لە باسى يەكەمدا باس لە كارى ئىسلامىيە لە خەفتاكان و نىو ھەشتاكانى سەدەى بىست كراو، شىۋازى دەستپەكردنەو ھەيەكى ئىسلامىيە لە ناوچە جۆراو جۆرەكاندا خراو تەپو، لە باسى دوو ھەشتا و تايبەتەندى ئەو قۇناغەى كارى ئىسلامىيە خراو تەپو، لە باسى سىيەمدا باس لە ھۆكارى سەرهەلدانەو بەھىزبوونى پەوتى ئىسلامىيە وەكو ديار دەيەكى مۆزويى كراو، تىيدا ھۆكارە ناو خۆيى و دەرەكەيەكان بەھەند گىراون و باسيان لىو كراو.

بەشى سىيەم، لە سى باس پىكھاتووە و تايبەتە بە پەوتى شىخوان مۆسلىمەن لە نىۋان سالانى (۱۹۷۹ - ۱۹۹۱)، لە باسى يەكەمدا سەرهەلدان و كارو چالاكى و دىدو تىپوانىنى بالى سىدىق عەبدولمەزىز باس كراو. لە باسى دوو ھەشتا و تايبەتەندى ئەو قۇناغەى كارى ئىسلامىيە خراو تەپو. پاشان لە باسى سىيەمدا كارو چالاكى ھەردو باس لە دواى سالى (۱۹۸۵) و يەكگرتنىان لەگەل شىخوانەكانى عىراق و پاشان ئاشكەرا بوونى پىكخستەن و ھەلاتنىان، دواتر كارى ھەردو باس لە نىۋان خراو تەپو، ئەم بەشە گەلەك زانىارى نوئى لەخۆ دەگرت كە لە پەوتى مۆزويىيەو بەھەيەكى گەورەى ھەيە.

بەشى چوارەم، تايبەتە بە چەند پارت و پىكخراو ھەيەكى ئىسلامىيە كە لە نىۋان سالانى (۱۹۷۸ - ۱۹۹۱) كارو چالاكىان ھەبوو، لە باسى يەكەمدا دىرەستبوون و كارو چالاكى

بزوتنه وهی په یوه ندى ئىسلامىي كوردستانى عىراق شىكراوه ته وه. له باسى دووه مدا له شكرى ئىسلامىي كورد هر له دروستبوونىيه وه پاشان كارو چالاكى و دىو تىپوانىنو مه لوه شاندنه وهى خراوه ته پروو. باسى سىيهم تاييه ته به كومه لى جيهادو كومه لى ئىسلامىي، باس له چوئىتى دروستبوونى نو دوو پارته كراوه. باسى چوارم تاييه ته به په يوه ندى قوتايياني موسلمان له كوردستان كه پىكخراوىكى پيشه ييه وه هر له دروستبوونىيه وه تا راپه پىنى (نازارى ١٩٩١) پۆلۆ كارىگه رى خۆى مه بوو، مه لبه ته شم باسه تاييه تمه ندىيكي خۆى مه يه به وهى كه تاييه ته به پىكخراوىكى پيشه ييه وه نه ك پىكخراوى سياسىي، دياره له بهر چالاكبوونى نو پىكخراوه نو باسى بى ترخانكراوه. له م به شدا به شىوهى به شكانى پىشوو گ لىك زانىارى ورد خراوه ته پروو، هاوكات پروداوو مه لوئىسته كان مه لسه نكيتراونو بۆچوونى توئىزه ر له و باره وه خراوه ته پروو.

به شى پىنجه م، به سهر سى باسدا دابه شكراوه و ترخانكراوه بى بزوتنه وهى ئىسلامىي له كوردستانى عىراق، له باسى يه كه مدا چوئىتى راگه ياندن و په وشى ناوخۆى بزوتنه وه باسى لىوه كراوه. باسى دووم تاييه ته به پىگه ي بزوتنه وهى ئىسلامىي له بزوتنه وهى پزگارىخوانى نىشتمانىي كوردستاندا، كارو چالاكى رامىارى و سه ربازى و راگه ياندن و كومه لايه تى بزوتنه وه باسى لىوه كراوه. له باسى سىيهم مدا په يوه ندىييه كانى بزوتنه وهى ئىسلامىي له ئاستى كوردستان و دهره وده خراوه ته پروو.

گرنگى شم توئىزىنه وهى له وه دايه كه يه كه مىن توئىزىنه وهى نه كادىمىيه له سهر بنه ماي شىوازي زانستى توئىزىنه وهى مئىووئى نه جامدراوه، له م توئىزىنه وه د، سه ره پاى پشت به ستن به ده يان به لگه نامه، تا راده يه ك شىوازيكى مه يدانى به خۆوه گرتووه و چه ندىن چاو پىكه و تن له گه ل نو كه سانه دا نه جامدراوه كه به شىك بوون له و په و ته له ناوه ندى بى رياردا بوون له نزيكه وه ئاگادارى كارى نو په و ته ن، بىگومان كارنىكي له و شىوه توئىزىنه وه كه ي ده و له مه ند كردووه.

وئىپاى چه ندىن به لگه نامه و چاو پىكه و تن كه له رىزيه ندى ژىده ره كاندا پله ي يه كه مى وه رگرتووه، سوودمان له ژماره يه ك ژىده رى دى وه رگرتووه، مه ولمانداوه بگه رپىينه وه

سەر ئەدەبیاتی پەوتی ئیسلامیی و ئەو گۆڤارو بلۆکراوانەى لەو قۆناغەدا دەرجوون کە
 ئیمە توێژینەوێ لەبارەو دەکەین، لەو بارەو گۆڤارەکانى (الهدایة، لسان الهدایة،
 نالای ئیسلام، ئاسۆی ئیسلام، دەنگى باوە، بانگەواز، النفیر) سوودیکی پێژەیی
 باشیان بێگەیاندىن، هەروەها لەو بابەتانەى دەربارەى بزوتنەوێ پزگاریخوێ
 نیشتمانیی کورد لەو قۆناغەدا نووسراون سوودمەند بووین، دەربارەى پەگو پێشەى
 کارى ئیسلامیی، ئەوا وێرای دوو ماستەرنامە سوودمان لە (الدلیل العراقى الرسمى لسنة
 ١٩٢٦) وەرگرتوو و سەبارەت بە کردنەوێ لقی کۆمەڵە ئیسلامییەکان زانیاری وردی
 تێداوە.

لە هەندى جێگەشدا سوودمان لە ماستەرنامەى (مستقبل الحركة الإسلامية في
 كردستان العراق) وەرگرتوو، بەلام ماستەرنامەى ناوبراو لە هەندى شوێندا کەوتۆتە
 هەڵى مێژووییەو. هەروەها سوودمان لە کتێبى (کاروانى پێ، هالە کۆک) وەرگرتوو،
 ئەمە سەرەپای ئەوێ سوود وەرگێراو لە کتێبى (الحياة الحزبية في الموصل ١٩٢٦ -
 ١٩٥٦، الحركة الإسلامية في كردستان العراق واقع وأمل، رؤى في مسار العمل الإسلامي في
 كردستان).

بەشێكى دیکەى ژێدەرى ئەم توێژینەوێ ئەو وتارو بابەتانەن لە گۆڤارو
 پۆژنامەکانى دواى پاپەڕینی (نازاری ١٩٩١) بلۆکراونەتەو، بەلام ئەو وتارانە نۆر
 کورتەو لایەنگری یان دژایەتیاى پێوە دیارە، لەبەر ئەوە ناچنە خانەى توێژینەوێ
 ئەکادیمى، لە پال هەموو ئەمانەشدا سوودمان لە چەند کتێبوو بلۆکراوێ دى
 وەرگرتوو کە لە شوێنى خۆیدا نامازەى پێدراو.

بێگومان هیچ کارێكى مۆفە بێ هەلەو کەموکورتى نییە، دەبێت بەو چاوەش لەم
 توێژینەوێ بپوانرێت و ئەوێ بەهەند بگێرێت کە ئەم توێژینەوێ بەرھەمی
 ماندووبوونى دوو سالى توێژەرەو گەلێک لاپەرەى مێژووی لە فەوتان پزگاکردوو،
 هاوکات ئەم توێژینەوێ دەبێتە سەرچاوەیەکی پەسەن بۆ هەر توێژینەوێکی دیکە کە
 دەربارەى پەوتی ئیسلامیی یاخود بزوتنەوێ پزگاریخوێ نیشتمانیی کورد لەو
 قۆناغەدا ئەنجامبدرێت.

دەروازە

باسی یه کهم: چه مکه و زاراوه ی رهوتی نیلامیی

دیاردی گه پانه وه بۆ ئایین له سده ی بیسته مدا بۆته دیاردیه کی جیهانی، نه دیاردیه ته نیا تایبته نییه به کۆمه لگه نیسلامییه کان، به لکو به ئاست و تینی جیاوازه وه له دونیای مه سیحی و یه هودیشدا ئاماده یی مه بووه وه یه. که ده لئین گه پانه وه بۆ ئایین مه به ستمان شه وه نییه تاکه کانی کۆمه لگه بی ئایین بووین و له ساته وه ختیکی دیکه دا هه ستیان کردبیت که ده بیت بگه پنه وه بۆ ئایین، به لکو نه م گه پانه وه یه جیاوازه له ئاینداری ته قلیدی پێشوو، نه م دیاردیه شوینکه وتن و پابه ندبوونتیکی هۆشیارانه تره به ئایینه وه¹.

کاتیکیش ده مانه ویت له دیاردی گه پانه وه بۆ ئایین بکۆلینه وه، هه ره له سه ره تاوه پویه پووی گرتی ئاولیتانی دیارده که ده بینه وه، چونکه ئاولیتانه که پتووستی به رافه و شیکردنه وه هه یه و شه وه ش کۆمه لیک ده لاله ت له خۆ ده گرت، حاله تیکی له و جۆره ش واده کات ئاولیتانه که به دیقه ت نه بیت. به واتایه کی دی، هه ره ئاولیتانیتی که شه دیاردیه، ده بیت به شیک له و مه به سته ی توێژه ری بۆ لیکۆلینه وه له و دیاردیه هه نداهه.

تا ئیستا زاراوه گه لیک بۆ نه م دیاردیه له ناوه ند هه کادیمی و پۆشنبری و رامیارییه کانه به کارهاتوه، ناکۆکی توندیش له نێوان لایه نگران و نه یارانی شه دیارده سه باره ت به به کارهیتانی شه و زاراوه له ئارادایه، له و ناوانه ی که زۆر بلاون و به رگۆی ده که ون: بوزاندنه وه ی نیسلامیی، رابوونی نیسلامیی، نیسلامیی سیاسی، ئوسولیه تی نیسلامیی، ریفۆرمی نیسلامیی، رهوتی نیسلامیی، نیسلامه وی، رادیکالی نیسلامیی، بزافی نیسلامیی، نوێگه ری، ... هتد²، به مه ش ئاولیتانه که بۆته جیگای مشتومری زۆر.

(ئه لیا س یونس) نه م دیاردیه به ئوسولیه ت ناوده بات و له پێناسه ی ئوسولیه تدا ده لیت: "هه لۆیست و کۆشش و بزافیکه که ده یه ویت یان هه ول ده دات خۆی به بنه ماکان

---

¹ موسلیح ئیروانی: نیسلام و تاسیونالیزم له کوردستاندا، ده زگای چاپ و بلاکردنه وه ی ئاراس، هه ولێر ۲۰۰۴، ل ۶۲.

² هه مان سه رچاوه، ل ۶۲: د. حیدر إبراهیم علی: التيارات الإسلامية وقضية الديمقراطية، الطبعة الثانية، بیروت ۱۹۹۹، ل ۲۴.

بەستىتەۋە^۱. (پاشد ئەلغەنوشى) ۋەكو بىريارىكى ئىسلامىيە لەگەل ئەۋەى ئەم دياردەيە بە نوڭگەرى ئىسلامىيە ئاۋدەبات، خەسلەتى گەپانەۋە بۇ بىنەپەت ۋە بنچىنەكانى ئىسلام دەكاتە بەشېك لە تاييەتمەندى دياردەكە ۋە دەلېت: ھەموو بىزۋتنەۋەيەكى نوڭگەرى لە ئاۋەپۇكدا بىرىتيە لە گەپانەۋە بۇ بىنەچەۋە بىنەپەت، ئەمە تاييەت نىيە بە ئىسلامەۋە، تەئانەت نوڭگەرى لە ئەۋروپا بىرىتى بوو لە گەپانەۋە بۇ بنچىنە يۇنانى ۋە پۇمانىيەكان^۲. لە ۋەكەى ئەلغەنوشى ئەۋەمان بۇ دەرەكەۋېت كە دياردەى گەپانەۋە بۇ ئايىن خەسلەتى ئوسولەتى تېدايە، نەك خودى دياردەكە ئوسولەت بېت، ئەمەش حالەتېكى دىنامىكى گۇرپانە.

بە بۇچوۋنى (نەجدەت ئاكرەيى)، پەۋتى سىياسىي ئىسلامىيە داۋاي گەپانەۋە بۇ ئەسلى دىن ۋە شەرىعەت لە ھوكم ۋە زىيانى سىياسىي ۋە ئابورىيى ۋە كۆمەلەيەتتېدا دەكات، ھەر بۇيە زاراۋەى ئوسولەتى ئىسلامىيە لە ئىسلامىيە سىياسىي بەدېقەتەرە^۳.

ئوسولەت، تەئيا خەسلەتېكى پەۋتى ئىسلامىيە، ئەگەر بە تەئيا خەسلەتېك بىكەنە ئاسنامەى پەۋتى ئىسلامىيە، ئەۋا بايەخى ئەكادىمى لېكۆلېنەۋەكە كەمدەبېتەۋە، گۇمانى تېدا نىيە پېشەنگى پەۋتى ئىسلامىيە ھاۋچەرخ، ئەۋ بىزۋتنەۋە چاكسازىيە ئايىنەيە، كە جەمالەدىنى ئەفغانى (۱۸۲۹ - ۱۸۹۶ز) ۋە موحەممەد عەبدە (۱۸۴۹ - ۱۹۰۵ز) ۋە موحەممەد پەشىد پەزا (۱۸۶۵ - ۱۹۳۵) پېبەرايەتى دەكەن، ئەۋان دەيانوۋىست، بنچىنەۋە بىنەماكانى ئىسلام، لەگەل كەۋاۋەى پېشكەۋتنى ئەۋروپا بگۇنجېنن، تا ئاكرىكى لە ئىۋان كۆلتۈرۈ ھاۋچەرخبۇندا دروست نەبېت^۴. بەمەش پەۋتى ئىسلامىيە ھەمىشە خەسلەتى ئوسولەت تېدا پەنگى داۋەتەۋە، ھەرۋەكو چۆن خەسلەتى گىشتىگىرى (شمولى) ۋە پېرۋىزى (تقدىس) تېدا پەنگى داۋەتەۋە،

^۱ لە: مۇسلىح ئىروانى: ھەمان سەرچاۋە، ل ۶۳.

^۲ لە: د. حىدر ابراهيم علي: ھەمان سەرچاۋە، ل ۲۵.

^۳ لە: كۆمەلېك نوۋسەر: دىن ۋە سىياسەت، ئا: سەرقادر، چاپى يەكەم، چاپخانىە ۋە زاراۋەتى پۇشنىبىرى، ھەولېر ۲۰۰۰ز، ل ۹۹.

^۴ د. حىدر ابراهيم علي: ھەمان سەرچاۋە، ل ۲۶.

هه موو نه مانه خه سه تنو ناگونجیت به ته نیا خه سه تیکیان بکرتته ناسنامه ی نهو په وته .

بیریاری نیسلامی (د. یوسف نهلقه رزای)، نه م دیارده یه به پابون (الصحة) ناوده بات، به لای نه ووه نه م زاراو یه نا ماژیه بۆ بی داربوونه وه، هه ستانه وه له خو و مهستی، پابون بریتیه له گه پانه وه ی هۆش و به ناگاماته وه له بی هۆشی^۱.

(شیرکو کرمانج) زاراو ی نیسلامی سیاسی و سه رجه م زاراو هکانی دی وه لا ده نیت، له دیدی نه ودا زاراو ی (نیسلامیزم) بۆ ناو لیتانی نه و دیارده یه په سه ندو گونجا وه، له و باره وه ده لیت: "مه به ستمان له نیسلامیزم نه و تیوره یان ئایدۆلۆجیه سیاسییه که له ئاکامی نه و هه ولانه ی له لایه ن که سیک یان پیکخواویک یان بزوتنه وه یه ک وه به ره مه دیت به خو یتدنه وه ی سه رچا وه سه ره کییهکانی نیسلام. به واتایه کی دیکه دانانی هه رسێ سه رچا وه سه ره کییهکانی نیسلام: قورئان و سوننه و فیهی نیسلامی به تاکه سه رچا وه ی یاسا و سیسته می به پتوه بردنی ولات و په یوه ندیه ناو خوی و ده ره کییهکان. جا نه و هه ولانه چ له سه ره تاکانی میثووی موسلمانان بووین چ له سه رده می نه مپوکه مان"^۲.

به پتچه وانه ی بۆ جوونی شیرکو کرمانج، هه ندیک له توپۆرهانی عه لمانی به کاره یتانی زاراو ی نیسلامی سیاسی به نه کادی می ده زانن، پتیا ن وایه په وتی نیسلامی ته وزیفی ئایین بۆ مه سه له سیاسییهکان ده کات، له و پوه وه (د. نهحمه د بهلقاوی) ده لیت: "مه به ست له نیسلامی سیاسی نه و بزافه سیاسیانه یه که له نیسلام سه رچا وه ده گرن و پتیا ن وایه بۆ کارکردنه سه ر نه م واقع ده بیت ده سه لات ی حوکمرانی بگرته ده ست"^۳.

هه ر له و باره وه (نیاز سه عید عه لی) به کاره یتانی زاراو ی نیسلامی سیاسی به گونجا و ده زانیت و له پتیا سه ی نه و زاراو دا ده لیت: "بریتیه له به کاره یتانی

^۱ الصحة الإسلامية وعموم الوطن العربي والإسلامي، ب.ش، ب.م، ل ۱۱.

^۲ به سیاسییکردنی نیسلام دیارده ی نیسلامیزم، له بلاو کراوهکانی ده زگای چاپ و په خشی سه رده م، سلیمان ی ۲۰۰۵ز، ل ۱۵ - ۱۶.

^۳ له: کۆمه لیک نووسه ر: هه مان سه رچا وه، ل ۲۹۷.

سیاسیانه‌ی نایینی ئیسلام، یان بریتییه له پرۆسه‌ی به سیاسی کردنی نایینی ئیسلام بۆ ئامانج و ده‌سه‌لات و به‌رژه‌وه‌ندیه سیاسییه‌کان^۱.

له هه‌ردوو پێناسه‌که‌دا، مه‌سه‌له‌ی موماره‌سه‌کردنی کاری سیاسی له‌لایه‌ن په‌وتی ئیسلامیه‌وه به‌هه‌ند گیراوه، به‌ به‌پرای ئیتمه‌ زاراوه‌ی ئیسلامیه‌ی سیاسی ته‌واو به‌دیقه‌ت نییه، چونکه په‌وتی ئیسلامیه‌ی به‌ ته‌نها کاری سیاسی ناکات، خه‌سه‌له‌تیکی ئه‌و په‌وته گشتگیریه، ئه‌مه‌ش به‌و مانایه‌ی ئه‌و په‌وته له‌سه‌ر ئه‌وه پێداده‌گرت که ئیسلام نایینیکی گشتگیره‌و به‌ ته‌نیا په‌یوه‌ست نییه به‌ په‌یوه‌ندی نێوان تاكو خوا، به‌لكو ته‌ركیکی تری نایین، پێكخستنی په‌یوه‌ندی نێوان تاكه‌كانی كۆمه‌لگه‌و ده‌سه‌لاته، په‌وتی ئیسلامیه‌ی ده‌خوازێت نایین پۆلی زیاتر له‌كۆمه‌لگه‌دا بگێرێت و له‌و په‌وه‌وه سه‌ره‌پای ده‌یان ده‌ق، كولتوری سه‌دان سه‌له‌ی ده‌سه‌لاتی ئیسلامیه‌ی به‌ نمونه ده‌هێننه‌وه.

(به‌رنار لويس) توێژه‌رانی خۆڕئاوا له‌ به‌دحالییوون له‌ په‌وتی ئیسلامیه‌ی ئاگادار ده‌كاته‌وه، به‌ به‌پرای ئه‌و، ده‌بیته‌ له‌ كاتی به‌كارهێنانی وشه‌ی ئیسلامیه‌دا، ئه‌وه‌مان له‌ به‌رچاوبیته‌ كه‌ له‌ ئیسلامیه‌ی كلاسیكه‌دا سنووریکی جیاكه‌ره‌وه له‌ نێوان مزگه‌وت و ده‌وله‌تدا نه‌بووه، ئه‌و حاڵه‌ته‌ش بۆته‌ خه‌سه‌له‌تیکی دیاری ئیسلام، به‌مه‌ش په‌خه‌نگرتن له‌ سیاسییوونی ئه‌و گروپانه‌ کاریکی نا‌به‌جییه^۲.

له‌لایه‌کی تهره‌وه، خودی په‌وتی ئیسلامیه‌ی، دابه‌ش ده‌بیته‌ به‌سه‌ر چه‌ند په‌وتیکی جیاواز له‌ شیوازی کارکردن، (كۆمه‌له‌ی نوور)^{*} پێپه‌وی کاری سیاسی ناکه‌ن، به‌لام

---

^۱ لێكۆڵینه‌وه له‌ ئیسلامی سیاسی، بلاوكراره‌كانی مه‌كته‌بی بیروه‌وشیاری (ی. ن. ك)، سلێمانی ۲۰۰۴ز، ۴.ل

^۲ لغة السياسة في الإسلام، ترجمة: د. إبراهيم شتا، الطبعة الاولى، دار قرطبة للنشر والتوثيق والابحاث، ۱۹۹۳، ۱.ل

^{*} كۆمه‌له‌ی نوور: كۆمه‌له‌یه‌کی ئیسلامیه‌ی سه‌عید نورسی (۱۸۷۳ - ۱۹۶۰ ز) دامه‌زێنه‌ریقی، به‌پرایان به‌کاری سیاسی نییه‌و زیاتر گرنگی ده‌ده‌ن به‌ پاكرێنه‌وه‌ی ده‌روون و بابته‌ ئیمانی و پۆجییه‌كان. به‌پروانه: الموسوعة الميسرة في الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، الطبعة الخامسة منقحة وموسعة، رياض ۲۰۰۳، ل ۲۳۴.

به شينكن له پړوتی ئيسلامی، نه گړ پړوتی ئيسلامی به ئيسلامی سیاسي ناوره د بکین نه ی کومه له ی نوږو هاوشیوه کانی له ژیر کام خانه دا پۆلین بکین؟!

نیمه کومه لیک پیناسه ی جیاوا زمان به نمونه وەرگرت، مه به ستعان ئاماژه کړدنیک بوو بهو جیاوازیانہی له نیوان توږه راندا دهر باره ی نهو دیارده یه هیه، هاوکات ویستمان تا راده یه ک ناشنایه تی له گهل به کاره یتانی نهو چه مکه دا په یدا بکین، ثم توږینه وه یه تاییه ت نیبه به لیکولینه وه دهر باره ی چه مک و زار او ده ی پړوتی ئيسلامی، به لکو تاییه ته به لیکولینه وه له لایه نی میژووی نهو دیارده یه، له کات و شویتنیک ی دیاری کړاودا، بویه ئامانچ له تر خان کړدن ی ثم باسه بۆ نهو چه مکه، دیاری کړدن ی مه ودا ی توږینه وه که و به رچاو پۆشنیه له سر نهو دیارده یه ی توږینه وه ی له باره وه ده کین.

نیمه له پړوی میژووییه وه پړوتی ئيسلامی به گونجاو د هزانین و له م توږینه وه دا به کاری دینین، مه به ستیشمان لئی دیارده ی گه پانه وه یه بۆ ئایینی ئيسلام به شیوه یه کی نوئ، که تیدا هه لگری ثم بیر دیدو تیروانینی له ئيسلام وه سرچاوه ده گرت و له سر نهو په پیداده گرت، که ئاین به رنامه یه کی گشتگیره بۆ ژیان، یه کتیکش له و ئامانجانہی ثم پړوته هه ولی بۆ د ه دات د ه س لآت گرتنه د ه سته، به شیوه یه ک که تیدا به پیی شریعتی ئيسلام په پړه ی نهو د ه س لآت د ه کات. نهو زار او ده ی ش له به رامبه ر ئيسلامی ته قلیدی به کار ده یتین، که بریتیه له و جۆره ئيسلامه تیبه ی له چوارچیه ی په یوه ندی تا ک و خود او هه ندی نه ریتی کومه لایه تی د ه ر ناچیت.

کاتیکش وشه ی (ئيسلامی) د ه خینه پال پړوت، وشه ی (ئيسلامی) د ه بیت ه ناو لئاو بۆ پړوت، نه مه ش به و مانایه دیت که نهو پړوته هه لگری ئایدؤلوزیای ئيسلامه، هه ر وه کو چۆن نه گړ که سیک هه لگری ئایدؤلوزیای مارکسیزم بیت پتی د ه وتریت (مارکسی).

باسی دووهم: پښه ی کارۍ نیسلامیی له باشووری کوردستان

نګر بمانه ویت باس له سره لدان و پښه ی میژوویی په وتی نیسلامیی له باشووری کوردستان بګه ین، زه حمه ته بتوانین سره تايه کی بۆ ییاری بګه ین، ده بیت بۆ شاره زابوون له سره تاکانی سره لدانی، سرنجی دوو هۆکاری ګرنگو کاریګر له سره په وتی نیسلامیی له ته وای جیهانی نیسلامیی و کوردستان بده ین. کاریګری په که میان نه وه په که پیشه نګی په وتی نیسلامیی هاوچرخ، نه و بزوتنه وه چاکسازیه نایینه په که جه مال دینی نه فغانی (۱۸۳۹ - ۱۸۹۶ ز) و موحه محمد عه بده (۱۸۴۹ - ۱۹۰۵ ز) و موحه محمد پشهید په ز (۱۸۶۵ - ۱۹۳۵ ز) پیه رایه تی ده کن^۱.

کاریګری نه و بیرمه ندانه له سره تاکانی سده ی بیستم ګیشته کوردستان، (مه لای ګوره ی کویه^۲) که وتنه ژیر کاریګری نه م بیرم نوییانه و بانګه شعی چاکسازیی نایینی ده کرد، ته نانه ت ناواتی خواستوه که خوا له ګل جه مال دینی نه فغانی و موحه محمد عه بده و موحه محمد پشهید په زاکویان بګاته وه، تا پتیمایه کانی نیسلام بۆ خه لکی بنووسنه وه^۳. مه لای ګوره ی کویه له ګل نه و بیرمه ندانه له چند مه سه له په کدا هاوړابوه:

۱. بانګه شعی ګه پانه وه بۆ قورنات و سونته و تیګه یشتن له نایین به هه مان تیګه یشتنی پیشین.

۱. د. حیدر ابراهیم علی: هه مان سرچاوه، ل ۲۶.

۲. مه لای ګوره ی کویه: موحه محمد کوی عه بدوللا کوی نه سهد جه لی کوی، سالی (۱۸۷۶ ز) له کویه له دایک بووه، دواي وه رګرتی نیجازه ی مه لایه تی له جیګه ی بلوکی ده بیتنه پیشنوژو و تارینژ، سالی (۱۹۱۲ ز) ده بیتنه موغتی کویه، چاکسازکی ګوره ی نایینی بووه، سالی (۱۹۱۵ ز) نه ندای نه دجومه تی ویلایه تی موسلو سالی (۱۹۴۵ ز) نه ندای نه دجومه تی دایم زانینی عیراق بووه، نزیکه ی (۲۲) به ره می چاپګراو ده ستغوروسی هه په له بواره کانی ته فسر، زانستی نوسلو، فیهی نیسلامی، بیروباوه ی، چیرۆکو مقررلوه. له (۱۱ تشرینی په که می ۱۹۸۴ ز) کوی نویی ګریوه. بۆ زانیاری زیاتر ده رباره ی نه و که سایه تییه و توانای زانستی و به ره مه به پیژده کانی پروانه: جواد فکي علی الحوم حیدری: محمد بن عبدالله الجلی و جهوده الطمیه، رساله ماجستیر، کلیه الشریعه، جامعه بغداد، سنة ۱۹۹۰.

۳. سرچاوه ی پیشو، ل ۸۵.

۲. هه‌وڵدان بۆ چاره‌سه‌ركردنى په‌وشى نواكه‌وتووى و پاشكۆيه‌تى جيهانى ئىسلامى.

۳. بانگه‌شه‌ى يه‌كپزىزى مومسلمانان و دووركه‌وتنه‌وه له مه‌زه‌به‌گه‌رايى و شوپنگه‌وتنى كوێرانه.

۴. پتويستى ئاراسته‌كردنى هه‌وله‌كان بۆ پاريزگاريى له ئىسلام و مومسلمانان و به‌ره‌نگاربوونه‌وه‌ى ئىستعمار^۱.

به هه‌مان شيوه، (شىخ موحه‌مه‌دى خاڵ^{*}) كه‌وتۆته ژيڤ كارىگه‌رى ئه‌و بىرمه‌ندانه‌و سه‌ره‌پاى ئه‌وه‌ى چه‌ندىن وتارى ده‌رباره‌ى جه‌ماله‌دينى ئه‌فغانى و موحه‌مه‌د په‌شيد په‌زا نووسيوه، به‌گوته‌ى خۆى له نووسىنى ته‌فسىره‌كه‌يدا به‌پله‌ى يه‌كه‌م سوودى له بۆچوونه‌كانى ئه‌و بىرمه‌ندانه‌و ده‌ركرتووه^۲.

كارىگه‌رى دووه‌مىيان هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ى خىلافه‌تى ئىسلامىيه‌ له (۱۹۲۴ن)دا. هه‌ر چه‌نده‌ له‌سه‌ر شه‌رىه‌تى خىلافه‌تى عوسمانى بۆچوونى جودا هه‌بووه، به‌لام هه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ى به‌گورزىكى كارىگه‌ر ئه‌ژمار ده‌كړت، چونكه خىلافه‌ت په‌مزيكى پۆخى مومسلمانان بوو^۳.

---

^۱ سه‌رچاوه‌ى پيشوو، ل ۱۱۲.

^{*} شىخ موحه‌مه‌دى خاڵ: موحه‌مه‌د كوپى عه‌لى كوپى ئه‌مىن خاڵ كوپى مه‌لا موحه‌مه‌د خاڵ كوپى ئىسماعىل كوپى مه‌لا مسته‌فا، سالى (۱۹۰۴ن) له گه‌ره‌كى گزيژه‌ى سلىمانى له‌دايك بووه، لای باوكى كۆمه‌لتيك زاناي ئه‌و سه‌رده‌م خوێندويه‌تى و ئىجازه‌ى مه‌لايه‌تى ده‌ركرتووه، پاشان ده‌ستى داوه‌ته‌ وڵنه‌وتنه‌وه‌ و نووسين، موفه‌سپرو ئه‌ديب بووه، ماوه‌ى بيست و هه‌فت ساڵ قازى بووه، سه‌ره‌پاى يانزه‌ به‌رهمى چاپكراوه‌كه‌ هه‌ندىكيان له‌ چه‌ند به‌رگيك پيڤكه‌اتوون و چه‌ندجارتك چاپكراونه‌ته‌وه، ده‌يان وتارى له‌ گۆفاره‌كانى (كه‌لاويژو كوپى زانبارى كورد)دا بلاوكردۆته‌وه، له (۱۹۸۹/۷/۱۵) كۆچى دواى كرېووه. بۆ زانبارى زياتر بپوانه: عمر علي محمد بهاء الدين: الشىخ محمد الخال مفسرا، رساله ماجستير، كلية الشريعة والدراسات الإسلامية، جامعة صلاح الدين، سنة ۲۰۰۳.

^۲ سه‌رچاوه‌ى پيشوو، ل ۵۱.

^۳ د. حيدر ابراهيم علي: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۵۵.

هه‌لۆه‌شاندنه‌وه‌ی خه‌لافه‌ت هه‌لیکی نمونه‌یی بوو بۆ بانگه‌شه‌کارانی "هه‌لۆه‌شاندنه‌وه‌ی خه‌لافه‌ت بنچینه‌ی مه‌ترسی سه‌ر ئیسلامه‌ له‌لایه‌ن بی‌باوه‌پیه‌وه"، له‌پاڵ نه‌مه‌شدا بیرى ئه‌و نوێگه‌رانه‌ بره‌وه‌ی به‌م بۆچوونه‌ ده‌دا، نه‌مه‌ش ئه‌و بیره‌یه‌ که‌ بووه‌ سه‌رچاوه‌ی ئیله‌هامی هه‌سه‌ن به‌ننا (۱۹۰۶ - ۱۹۴۹) له‌ دامه‌زراندنی ئیخوان موسلمین له‌ (۱۹۲۸)ن^۱.

له‌ دوا‌ی شه‌ری ده‌ریه‌ندی با‌زیان و ده‌ستگیرکردنی شیخ مه‌حمودی هه‌فید* له‌لایه‌ن ئینگلیزه‌وه‌، دوو پارت له‌ سلێمانی دروست بوو که‌ له‌ به‌ره‌یه‌کی یه‌کگرتوودا یه‌کیان گرت، ئه‌و دوو پارت‌ه‌ش (پارتی نیشتمانیی کوردی، پارتی ئیسلامیی کوردی) بوون. پارتی ئیسلامیی درێ ئینگلیز بوو، هه‌زی ده‌کرد له‌گه‌ڵ تورک پێکبێن، به‌ هه‌رجێک دان به‌ سه‌ربه‌خوایی کوردستاندا بنێن^۲.

دروشه‌م‌ه‌کانی به‌ره‌ی یه‌کگرتوو خۆی له‌ دوو خاڵدا ده‌بینیه‌وه‌:

۱- به‌ردانی شیخ مه‌حمود و دیله‌کان.

۲- ده‌رچوونی سوپای ئینگلیز له‌ کوردستان و دامه‌زراندنی حکومه‌تیکی نیشتمانی^۳.

^۱ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ۵۶.

* شیخ مه‌حمودی هه‌فید: کوپی شیخ سه‌عید کوپی سه‌ید موحه‌مه‌د کوپی کاک نه‌حه‌مدی شیخ، سالی (۱۸۸۱) له‌ سلێمانی له‌دایک بووه‌، زانسته‌ ئایینه‌کانی لای زانا‌یانی ئه‌و سه‌رده‌م خۆیندووه‌، له‌گه‌ڵ بنه‌ماله‌که‌یدا تووشی ئاواره‌یی و ده‌ریه‌ده‌ری بۆ بوون، دوا‌ی گه‌ڕانه‌وه‌ی بۆ سلێمانی و له‌ جه‌نگی یه‌که‌می جیهانی به‌ره‌نگاری ئینگلیزه‌کان بۆته‌وه‌، سێ چار له‌ سلێمانی هوکمداری کوردستانی دامه‌زراندووه‌، به‌لام به‌ده‌ستی ئینگلیزه‌کان رووخاوه‌، رۆژی به‌رچاوی بینیه‌ له‌ رووداوه‌ سیاسیه‌کانی ئه‌و ده‌مه‌ی سلێمانی و کوردستانی عێراق، دوا‌ ساته‌کانی ژوانی له‌ گوندی داریکه‌لی به‌سه‌ر بردووه‌، له‌ (۱۹۰۶/۱۰/۹) کرچی لوبی کردووه‌. جمال بابان: اعلام کرد العراق، مطبعة شقان، سلیمانیه ۲۰۰۶، ل ۷۹۴-۸۰۲.

^۲ شیخ له‌تیی هه‌فید: یادداشته‌کانی شیخ (له‌تیف)ی هه‌فید له‌سه‌ر شوێنه‌کانی شیخ مه‌حمودی هه‌فید، که‌مال شووری مه‌رووف ساغیردۆته‌وه‌، له‌ بلۆکراره‌کانی مه‌کته‌بی ناوه‌ندی رۆشنییری و راگه‌یاندنی پارتی دیموکراتی کوردستان، چاپی یه‌که‌م ۱۹۹۵، ل ۷۸.

^۳ سه‌رچاوه‌ پێشوو، ل ۷۹.

ئەندامانى پارتى ئىسلامىي كورد، لە كەسايەتیی ئایینی و عەشایەری دۆستی شیخ مەحمود ژمارەیهك ئەفسەری كوردی ئێو سوپای تورك پێكەات، لەوانە: عەباسی مەحمود ناغا، سەید عەبدوللای حاجی سەید حەسەن، سەید موحەممەد موفتی، كەرىم بەگى فەتاح بەگى مەمەو، ئەحمەد بەگى سەعید بەگ، ئەحمەد تەقى، تاهیر ئەفەندى و ئەمین ئەفەندى. بە گوتەى شیخ لەتییى حەفید لە لایەن حەسەخانى نەقیبەو* كۆمەكى ماددى دراوەتە هەردوو پارتەكە تا دژایەتى ئینگلیزی پى بگەن^۱.

دواى تێپەربوونی زیاتر لە دە سال بەسەر دامەزراندنى پارتى ئىسلامىي كورد، سالى (١٩٣٤) لە هەڵبجە (عەبدوللا بەگى ئەحمەد بەگى تاپۆو شاھۆى شاعیر** و موحەممەد سەعید بەگى سەلیم بەگى یار ئەحمەد بەگى جاف «١٩٠٤ - ٢٠٠٢ز») پارتیكى ئىسلامییان بەناوی (حزبى ئىسلامىي كورد) دامەزراند^۲.

ماوەیهك دواى دامەزراندنى پارتەكە، عەبدوللا بەگ دەگەڕێتەو سەلیمانى و موحەممەد سەعید بەگیش دەگۆڕێتەو سەلیمانى و هەردووکیان لەوێ دەكەونە چالاكى و خەلكى دى دەبنە ئەندامى ئەم پارتە، لەوانە: نەجمەدینی حاجى مەلا

---

* حەسەخانى نەقیب: كچی شیخ مەعروفى نەقیبەو لە نەوێ كاك ئەحمەدى شیخە، سالى (١٨٩١) لە سەلیمانى لە دایك بوو، ئاخرەتێكى بەخشندە و خێرخواز بوو، حەزى بە بلۆكرێنەوێ زانست و زانیاری كێو، بەشداری چالاکییە سیاسەتەكانى ئەو دەمەى كوردستانی عێراقى كێو، بەهۆى دژایەتیکردنى ئینگلیزەكانەو لەگەڵ بنەمالەكەیدا تووشى ئاخرەتەو چەرمەسەرى زۆر هاتوون، لە (١٩٥٣/٤/١٥) كۆچى دواى كێو. جمال بابان: هەمان سەرچاوە، ل. ٢٦٨ - ٢٧٠.

^۱ شیخ لەتییى حەفید: هەمان سەرچاوە. ل. ٧٩.

** شاھۆى شاعیر: مەلا حەسەن قازى كۆپى مەلا عەبدولقادر كۆپى مەلا ئەوێ حەمان، سالى (١٨٨٢) لە بیارە لە دایك بوو، دواى خوێندنى زانستە شەریعیەكان و زمانی فارسی و عەرەبى، چەند سائیک دەبێتە قازى، شیعەى بە زمانی كوردى و فارسی و عەرەبى هەبە، كەسێكى زۆرەو بلیمەت و قسەخۆش بوو، لە (٢٣ حوزەیرانى ١٩٧١) كۆچى دواى كێو. بۆ زانیاری زیاتر بپروان: دیوانى شاھۆ، كۆكرێنەو (پێكەستنى: محمد امین كاریزخى، بەرگی یەكەم، چاپى یەكەم، چاپخانەى راپەرین، سەلیمانى ١٩٧٦، ل. ٢ - ٦).

^۲ چاپێكەوتنى (میدىق سالى) لەگەڵ (موحەممەد سەعید بەگى سەلیم بەگى جاف)، سەلیمانى، ١/٧ / ٣٠٠٠ز.

په سولۆ مه محمودی فه قی موحه مه مدی هه مه وه ند. هه روه ها له هه ولێر (گیوی موکریانى*) و له که رکوک (خه لیفه عه لى به سى "مه نى") و له کرماشان (ئه سکه نده ر به گى ئیناخى) ده بنه نه ندام، نه مه سه ره پای نه وه ی نه و پارت له هه له بجه و پینجوتین و ته وێله و بیاره و که لار نه ندامى هه بوو^۱.

سه باره ت به ئامانجی نه و پارت، موحه مه د سه عید به گى سه لیم به گى جاف ده لیت: "وشه ی ئیسلامی خرابووه ناوی حزبه که، چونکه نه و وه خته دیندارى نذر بلوو زال بوو، جا ویستمان له پێگه ی ئیسلامه تیبه وه هانى خه لک بده ن لیتمان کۆبینه وه و بینه ناومان، تا پێکیان بخه ی نو ناگاداریان بکه ی نه له کێشه ی کورد و فیری کوردیه تیان بکه ی نه، چونکه ئامانجمان به دیه پێنانی داواو مافه کانی کورد بوو"^۲.

پارتی ناوبرو، ته نها ماوه ی دوو سال و نیوێک له کار به رده وام بوو^۳، له دواى نه و میژوو چاره نووسی نادیاره، وه کانی موحه مه د سه عید به گى سه لیم به گى جاف تا که سه رچاوه ی زانیارییه ده رباره ی نه و پارت و له وه پترای هێچمان ده رباره ی نه و پارت له به رده ستدا نییه، پێده چیت له نه رشیفی نه و کاته ی حکومه تی ئینگلیز زانیاری ده رباره ی نه و پارت هه ییت.

دامه زباندنی هه ربوو پارتی ئیسلامی کورد و حزبی ئیسلامی کورد له و قوناغه دا، کومه لێ پرسیار ده ورزینیت، له و به وایه دام دروستکردنی نه و دوو پارت به ده ر له هه ر کاریگه ریه کی ده ره کی، ده ره نجامی ولقیعی سیاسیی و کومه لایه تییه نه و ده مه ی باشووری کوردستانه، دامه زرتنه رانی نه و دوو پارت خوازیاری نه وه بوون به که لک وه رگرتن له ئیسلام خزمه ت به نه ته وه که یان بکه ن و نه هه مه تیبه کانی له سه ر لابه رن.

---

* گیوی موکریانى: ناوی عه بده پره جمانه و برای حسین جوزنی موکریانیه، سالی (۱۹۰۴) له دایک بوو، "شاره زای یاری شه ده بو زمان بوو، چه ند فره نگ و به ره می چاپکراوی هیه، سالی (۱۹۷۵) کچی نوایی کردوه. جمال بابان: هه مان سه رچاره، ل ۶۴۶-۶۴۵.

^۱ چاوێنگه وێنى (سیدى صالح) له گه ل (موحه مه د سه عید به گى سه لیم به گى جاف)، سلیمانی، ۷/ ۵/ ۲۰۰۰.

^۲ سه رچاوه ی پێشو.

^۳ سه رچاوه ی پێشو.

ئەو دەي بۇ نىمەش گرتكە دەتوانىن بۆلۈپ دامەزاندنى ھەردو پارتە ئىسلامىيەكە دەپتە سەرەتايەك بۇ رەوتى ئىسلامىي كوردستان.

دوابەدوای دامەزاندنى دەولەتى عىراق، چەند كۆمەلەي ئىسلامىي لە عىراق دامەزىن، زۆرۈك لەوانە لە شارەكانى كوردستان لقىان كوردتەو ۋە چالاكيان نواندوۋە، ئەوان زياتر لە بواری بانگەوازي ئىسلامىي ۋ خىرخوازي ۋ پەرۋەردە ۋ بلاقورنەو ۋ پۆشنېرى ئىسلامىي كاريان دەكرد. كۆمەلەي لاوانى مۇسلمان (جمعيۃ الشبان المسلمين) يەكەم كۆمەلەي ئىسلامىيە لە زۆرەي شارەكانى عىراق لقى كوردەو ۋ كەوتە چالاكى، لە ۋ چوارچىوۋەدا لە دەۋك لقى كۆمەلە كرلۈەتەو.^۱

سالى (۱۹۲۹) كۆمەلەي پىنمايى ئىسلامىي (جمعيۃ الهداية الإسلامية)^۲ لە بەغداد دامەزىن، مەلا موخەممەد قزلباشى يەكەك بوو لە دامەزىنەرانى ئەم

---

^۱ كۆمەلەي لاوانى مۇسلمان (جمعيۃ الشبان المسلمين) سالى (۱۹۲۸) لە بەغداد لەلايەن (موخەممەد بەھجت ئەلئەسەرى، حاجى كەمالەدين، رەشىد روشدى، مۇسا ئالوسى، سەيد عەبدۇرەئوف، كەمال مۇجسىن) دەو دامەزىن. بېوانە: الدليل العراقي الرسمي لسنة ۱۹۳۶، ل ۸۳۷.

^۲ سەرچاۋەي پىشور، ل ۸۳۸.

^۳ دامەزىنەرانى بىرىتىي بوون لە (ئىبراھىم ئەلپاۋى - سەزۇك، بەھائەدين شىخ سەئىد - جىگرى سەزۇك، ھەمدى ئەزەمى، حاجى موخەممەد رەشىد، كەمالەدين قانى، موخەممەد نافع، عەبدولھەمىد شىخ ھەلى، نۇعمان ئەلئەزەمى، خەلىل ئەلپاۋى، تەھا ئەلپاۋى، نەجمەدين مودەرىس،... ھەتد). بېوانە: دليل المملكة العراقية تاريخي اداري تجاري صناعي زراعي مصور لسنة ۱۹۳۵ - ۱۹۳۶، مطبعة الأمين، بغداد ۱۹۳۵، ل ۸۸۲.

^۴ الدليل العراقي الرسمي لسنة ۱۹۳۶، ل ۸۸۰.

^۵ مەلا موخەممەد قزلباشى: شىخ موخەممەد كوپى شىخ حەسەن كوپى موخەممەد كوپى ھەلى قزلباشى، سالى (۱۸۹۷) لە قزلباشى لەدايك بوو، لاي زاناينى ئەو سەردەمە خوتىنەتە ۋ پاشان خوتىننى لە ئەزەر تەواو كرېوۋە، دواي گەپانەو ۋ لە كرلباشى شەرەھى بەغداد بۆتە مامۇستا، لە بولرى ئەدەب ۋ فيقھو زمان ۋ مۆزۇ نۆر شارەزا بوو، لە چەند كۆمەلەي ئىسلامىيدا بۆتە ئەندامو دامەزىنەرى كۆمەلەي پىنمايى موخەممەدى (جمعيۃ الهدى المجدى) بوو، جگە لە كىتابى (التعريف بالمساجد السلطانية) پەراۋىزو لىكەتەو ۋ بۇ چەندىن دەستىنوس دانارە، سالى (۱۹۵۹) كۆچى دوايى كرېوۋە. بېوانە: محمد زكى حسن أحمد: اسهام علماء كردستان العراق في الثقافة الإسلامية، الطبعة الاولى، دار تاراس للطباعة والنشر، اربيل ۱۹۹۹، ل ۲۱۹.

کۆمهله‌یه^١، هه‌روه‌ها نه‌جمه‌دین واعیز* و شیخ نه‌مجد زه‌هاوی** بۆونه‌ته نه‌ندامی نه‌م
کۆمه‌له‌یه^٢. پێده‌چیت به‌شداری نه‌م زاناiane پێخۆشکه‌ر بووییت بۆ زیتربوونی چالاکی
کۆمه‌له‌ی رێنمایی ئیسلامیی له‌ کوردستان.

نه‌م کۆمه‌له‌یه له‌ زۆریی شارو شارۆچکه‌کانی کوردستان چالاکی هه‌بوو، له‌
چوارچێوه‌دا سالی (١٩٣٣) لقی که‌رکووکی کۆمه‌له‌ کرایه‌وه^٣، هه‌فته‌نامه‌ی (اله‌دایه‌)
زمانه‌حالی کۆمه‌له به‌ گرنگی و بایه‌خی زۆره‌وه هه‌والی کردنه‌وه‌ی لقی ناوبرای
بلاوکردوته‌وه^٤.

^١ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٢١٩.

* نه‌جمه‌دین واعیز: نه‌جمه‌دین عه‌بدوللا واعیز، سالی (١٨٨٠) له‌داik بووه، هه‌ر له‌ منداڵیه‌وه ده‌ستی
داوه‌ته خوێندنو لای زاناiane شو ده‌مه‌ی به‌غداد ئیجازه‌ی زانستی وه‌رگرتوه‌وه، نواتریش ئیجازه‌ی
زانستی فه‌رموده‌ناسی وه‌رگرتوه‌وه له‌ کولێجی شه‌رعه‌ بۆته‌ مامۆستا، نه‌ندامی ده‌سته‌ی کارگێپی
کۆمه‌له‌ی رێنمایی ئیسلامیی و سه‌رۆکی کۆمه‌له‌ی ئادابی ئیسلامیی بووه، ماوه‌یه‌ک موفتی عێراق بووه،
سالی (١٩٧٦) کۆچی دوا‌ی کردوه. بڕوانه: سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ١٣٦.

** شیخ نه‌مجد زه‌هاوی: نه‌مجد موحه‌مه‌د سه‌عید موحه‌مه‌د فیزی زه‌هاوی، په‌چه‌له‌کی ده‌چێته‌وه
سه‌ر بابانه‌کان، سالی (١٨٨٣) له‌ به‌غداد له‌داik بووه، باوک و باپیری موفتی به‌غداد بوون، سه‌ره‌تا لای
باوکی خوێندویه‌تی، پاشان چۆته‌ ئه‌سته‌مبول و خوێندنی ته‌واو کردوه، دوا‌ی گه‌رانه‌وه‌ی چه‌ندین پۆستی
جۆراوجۆری وه‌رگرتوه‌وه له‌ کولێجی شه‌ریعه‌ و حقو‌ق و چه‌ندین قوتابخانه‌ وانه‌ی وتۆته‌وه، له‌ دامه‌زراندنی
زۆریی کۆمه‌له‌و پێکخراوه ئیسلامیه‌کانی سه‌رده‌می پاشایه‌تی به‌شداری کردوه و پۆستی سه‌رۆکی (٦)
له‌ کۆمه‌لانه‌ی وه‌رگرتوه‌وه، له‌ (١٦ / ١١ / ١٩٦٧) کۆچی دوا‌ی کردوه. بۆ زانیاری زیاتر بڕوانه: کاظم
أحمد المشايخي: الإمام أمجد بن محمد سعيد الزهاوي، المعهد العالمي للفكر الإسلامي، فیرجینیا ١٩٩٦.
محول محمد محمود جاسم المكيدي: الشيخ أمجد الزهاوي (١٨٨٣ - ١٩٦٧) دراسة تاريخية، اطروحة
الدكتوراه غير منشورة تقدم الى كلية التربية في جامعة الموصل، سنة ٢٠٠٤.

^٢ الدليل العراقي الرسمي لسنة ١٩٣٦، ل ٨٤٨. بۆچوونی نه‌وه‌ش هه‌یه که شیخ نه‌مجد زه‌هاوی یه‌کێک
بووه له‌ دامه‌زرێنه‌ران، به‌لام مه‌لا موحه‌مه‌د قزلی له‌ دامه‌زرێنه‌ران نییه. بڕوانه: ایمان عبدالحمید محمد
الدباغ: جمعية الاخوة الاسلامية في العراق ١٩٤٩ - ١٩٥٤ دراسة عن نشأة حركة الاخوان المسلمين في
العراق، ب.ش، ب.م، ل ٤٤.

^٣ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ٨٣٣.

^٤ العدد (١٣١)، السنة الرابعة، ٢٧ محرم ١٣٥٢ هـ، ل ٧.

سەبارەت بە چالاكى و ناوى دەستەي گشتى لقى كەركوكى كۆمەلە، ھەفتەنامەي (لسان الهداية) نووسىيوتەي: دەستەي گشتى لقى كەركوكى كۆمەلەي پىننامىي ئىسلامىي كۆبويەو و ئەم كەسانە بۆ دەستەي كارگىچى ھەلبۇزىردان: موھەممەد رەزا واعىز - سەرۆك، حاجى ھەسەن ئومى زادە - جىگىرى سەرۆك، سابىر ھافىز - نەيىنگىر، شەيخ رەئوف مودەرىس - ئەمىن سەندوق^۱.

بە ھەمان شىۋەي كەركوك، لە (۹ تەممۇزى ۱۹۳۴) لە دەۋك^۲ و (۲۰ ئاب ۱۹۳۴) لە سەلىمانى لقى كۆمەلە كراو تەو^۳. ئەمە سەرەپاي ئەوئەي لە ھەلبۇزىر ئامىدى و خانەقەن لقى كۆمەلە كراو تەو^۴.

كۆمەلەي پىننامىي ئىسلامىي لە پىگەي و تاردان لە بۆنە و ئاھەنگە ئىسلامىيەكان و چاپكىردن و بلاوكرىنەوئەي كىتەب و گۇفارى ئەنجامدانى گەشت و جەختكرىنەو لە سەر مەسەلە پەروشتىيەكان و بوارى خىرخولازى توانىيويى ژمارەيەكى ئۆز ئەندام لەخۇي كۆبكەتەو^۵، بۆ بە دىيەتتەن ئامانچەكانى كۆمەلە چەند لىژنەيەك دروستكرابوون و كارەكانىيان پادەپەراند^۶.

^۱ للعدد (۱۹۴)، السنة السادسة، ۹ جماد الاخرة ۱۳۵۴ هـ ل ۲۱.

^۲ الدليل العراقي الرسمي لسنة ۱۹۳۶، ل ۸۲۷.

^۳ سەرچاوەي پێشوو، ل ۸۴۲.

^۴ سەرچاوەي پێشوو، ل ۸۴۷.

^۵ سەرچاوەي پێشوو، ل ۸۴۷؛ لە بلاوكرىنەوئەي كۆمەلەدا جەخت لە سەر (۶) ئامانجى سەرەكى كراو تەو كە پىيەتەن لە:

ا- بلاوكرىنەوئەي پاستىيەكانى ئىسلام بە شىۋەيەك لەگەل گيانى سەردەم بگورجەيت.

ب- كاركرىن بۆ لىك نزيككرىنەوئەي گەلانى مۇسلمان و بەھيژكرىن پەيوەندى لە نىوانياندا.

ت- بەرەنگارىبوونەوئەي ئىلھام و پىروياگەندەي ئاھەزانى ئىسلام.

پ- بلاوكرىنەوئەي زانستە ئىسلامىيەكان و چاگسازى لە پىڤگراسى خوێندن.

ج- بىڤىكرىنەي فەسارى پەروشت نزمى.

ح- ھاندانى دەولەتەندان بۆ بەخشىن و ئەنجامدانى پىڤڤەي خىرخولازى.

پەرۆتە: لسان الهداية، العدد (۲۰)، السنة السادسة، ۲۱ شعبان ۱۳۵۴، ل ۱.

^۶ ئەو لىژنەتە بىرىتى بوون لە: لىژنەي و تارىيىزى و ئامۆزگارى، لىژنەي زانستى، لىژنەي ئاوەدانكرىنەو.

پەرۆتە: الدليل العراقي الرسمي لسنة ۱۹۳۶، ل ۸۴۸.

گۆڭۋارى (الصراط المستقيم) باس لە چالاكىيەكى كۆمەلە دەكات لە سەلىمانى و لە و بارەو نووسىويەتى: بە مەبەستى ھاوكارىكردنى لىقەوماوان كە بە ھۆى باران بارىن و لافاوە زىيانان لىكەوتبوو، وەقدىك بە لىپرسراوئىتى حاجى نوعمان ئەفەندى ئەعزەمى ئەندامى ئەنجومەنى كۆمەلەى پىنمايى ئىسلامى سەردانى سەلىمانى كردو بېرى (٢٥٠) دىنار بە مەبەستى ھاوكارىكردنى لىقەوماوان تەرخان كرا، ناوبراو لە سەلىمانى وتارىداو ژمارەيەكى زۆر خەلك لە دەورى كۆبويەو و پەروەشى خۆى و عىراقىيەكانى بۆ خەلكى سەلىمانى دەربېرى^١.

چالاكىيەكانى كۆمەلەى پىنمايى ئىسلامى مایەى پەزەمانەندى حكومەتى پاشايەتى نەبوو، ھەر ئەمەش واى لە حكومەت كردووە چەند جار ھەفتەنامەكەيان پىداخات و چالاكىيەكانى كۆمەلە سەنورددار بكات^٢، ھەر چۆنىك بىت چالاكى جۆراوجۆرى ئەو كۆمەلەنە بوونە سەرەتايەك بۆ چەندىن كۆمەلەى تر، بە تايبەتیش لە دواى جەنگى دووھى جىھان و بۆلويونەوھى بېرى ئىخوان مۇسلىمىن، ئىخوان لە ئەزموونى ئەو كۆمەلەنە سوودمەند بوون و شوئىن پىيان ھەلگرتن.

---

^١ العدد (١١٥)، السنة الثالثة، ١٠ شعبان ١٣٥١ هـ، ل ١٤.

^٢ ھەفتەنامەى (لسان الھدایە) لە وتارىكیدا لە ژۆر ناوئىشانى (للتارىخ) گلەى كۆمەلە بەرامبەر حكومەت دەردەبەرىت لەوھى چەند جار ھەفتەنامەكەى پىداخستون، ئەمەش واى لە كۆمەلە كردووە ھەر جارەو لە ژۆر ناوئىكى نوێ درۆزە بە ھەفتەنامەكە بدات، لە و پەووە گۆرانی ناوى ھەفتەنامەكە لە (الھدایە) بۆ (ھدى الإسلام، تنویر الافكار، الصراط المستقيم، لسان الھدایە، ...) بەلگەى ئەو راستىيەى بېوانە: لسان الھدایە، العدد (١٨٨)، السنة السادسة، ٣ جماد الاول ١٣٥٤ هـ، ل ٢ - ٣.

به شی یه که م:
ره وتی نیسلامیی له نیوان سالانی
۱۹۷۱ - ۱۹۴۶

باسی یه که م: بلأوبوونه وهی بیرى ئیخوان له عێراق

دوای دامه زراندنی پێکخراوی ئیخوان موسلمین له میسر سالی (١٩٢٨) له سه ر دهستی هه سه ن به ننا (١٩٠٦ - ١٩٤٩) ، کارو چالاکی ئه و پێکخراوه فراوان بوو، بیرى ئیخوان له پێگهی نێردراوه تایبه تیه کانی ئیخوان و ئه و خوێندکارانه ی ده چوونه میسر بۆ خوێندن به زۆریه ی جیهانی ئیسلامیدا بلأوبوه وه، بلأوکراوه کانی ئیخوان به تیراژێکی زۆر چاپ ده کران و ده گه یه نرانه زۆریه ی ناوچه کانی جیهانی عه ره بی و ئیسلامیه ی، ئه مه ش بلأوبوونه وه ی بیرى ئیخوانی فراوانتر کرد.

سه ره تای گه یشتنی بیرى ئیخوان به عێراق، له پێگهی چه ند مامۆستایه کی میسرییه وه بوو، که به مه به ستی بلأوکردنه وه ی بیرى ئیخوان هاتبوونه عێراق، سه ره تای سالی (١٩٤٠) کۆمه لێک مامۆستای میسری هاتنه عێراق، له ناویاندا شیخ ئه لئه حمه ر له ناوچه ی به سه ر و زوبیتر که وته بلأوکردنه وه ی ئه و بیره ^١، به هه مان شیوه سالی (١٩٤٢) له سه ر پاسپارده ی سه رکردایه تی ئیخوان، (حسین که ماله دین و موحه ممه د عه بدولحه مید ئه حمه د) هاتنه عێراق تا بیرى ئیخوان بلأویکه نه وه ^٢، حسین که ماله دین له کۆلیجی ئه ندازیاری و موحه ممه د عه بدولحه مید ئه حمه د له پیشه سازی به غداد بوونه مامۆستا ^٣. ئه حمه د کامیل مه نوفی یه کێکی دی بوو له مامۆستا میسرییه کان و له موسڵ نیشه تجه ی بوو، ناویراو بیرى ئیخوان و بلأوکراوه کانی بلأوده کرده وه و هانی گه نه جه کانی ده دا بۆ خوێندنه وه یان ^٤. هه ر له و ماوه دا عه لی عه بدولحه فیز له کۆلیجی ئه ندازیاری، مه حمود یوسف مامۆستای

^١ حسن البنا: مذكرات الدعوة والداعية، مطبعة أنوار دجلة، بغداد ٢٠٠٤، ل ٨٣.

^٢ الدكتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي ئيسلام والدكتور طه جابر العلوانی، مجلة نالاي ئيسلام، العدد (٣)، السنة السابعة، أيلول ١٩٩٣، ل ١٢.

^٣ د. عبدالفتاح علي البوتاني: الحياة الحزبية في الموصل ١٩٢٦ - ١٩٥٦، الطبعة الأولى، مطبعة وزارة التربية، أربيل ٢٠٠٣، ل ٢٧١. بۆچوونی ئه وه ش هه یه ئه و دوو که مه سالی (١٩٤٤) هاتبه عێراق. به وانه:

د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان المسلمين في العراق ١٩٤٥ - ١٩٦٦، ب. ش، ب. م، ل ٦١.

^٤ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ٣٦٧.

^٥ سه رچاوه ی پێشوو، ل ٣٦٨.

زمانی عەرەبی، مەحمود نوحاس و مەمدوح ئەزەل لە ئامادەیی پیشەسازی بەغداد بوونە مامۆستا^۱.

حسین کەمالەدین مامۆستایەکی چالاک بوو، هەر لە سەرەتاهە خۆی بۆ بلۆکردنەوەی بیرى ئیخوان یەکلەکردەوه، ناوبراو لە پێگەی وتاردان و بلۆکردنەوەی پەیامەکانی حەسەن بەننا بەسەر خۆیەندکارانداو ئەنجامدانی گەشتی قوتابخانە، کاریگەری کردە سەر خۆیەندکاران و دواتر ئەم چالاکییانە گۆرا بۆ کۆبوونەوەی حەفتانە لە مائیکێ گەرەکی ئەعزەمییه، پاش نۆڤوونی ژمارەى بەشداریبووان کۆبوونەوەکان گواستراوە بۆ باخچە و هۆلی کۆمەڵەی لاوانی موسلمان، دەرەنجامی ئەم کۆبوونەوانە یەكەم شانهی پێکخستن لە بەغداد لە ناو خۆیەندکارانی کۆلیجی ئەندازیاری پێکھات لە: ئیحسان شێرزاد*، عەبدولوەهاب حاجی حەسەن، عەدنان رانییەیی، تەحسین عەبدولقادر، عەبدوللّاح حاجی سەلیم، توفیق وەتاری، نافع حمودات، حامد حسین و چەند کەسیکی تر، کۆبوونەوهکانیش لە مائى عەدنان رانییەیی و مەلا مەعتوق بەپێوه دەچوون^۲.

وردە وردە سنووری پێکخستن فراوان بوو، هەر لە و ماوەدا چەندین خۆیەندکاری تر لە کۆلیجەکانی دیكە بوونە ئەندامی ئیخوان، لەوانە: یاسین مەسعودی - کۆلیجی ماف، عەبدوللّاح عەنیزی - کۆلیجی پزیشکی، نەشەت موخەممەد - خانەى مامۆستایان، عادل شاكر - خانەى زانست، سلیمان ئەلقابلی - کۆلیجی ماف، نیزامەدین عەبدولحەمید - خانەى زانست^۳.

---

^۱ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوه، ل ۶۲.

^۲ ئیحسان شێرزاد: سالی (۱۹۲۵) لە هەولێر لە دایک بووه، سالی (۱۹۴۶) کۆلیجی ئەندازیاری تەواو کردووه، سالی (۱۹۵۰) ماستەری لە زانکۆی میشگان وەرگرتووه، سالی (۱۹۸۷) لە زانکۆی کالیفۆرنیا دکتۆرای وەرگرتووه، لە نێوان سالانی (۱۹۶۷-۱۹۷۴) پێنج جار بۆتە وەزیری ئەشغال و نیشتەجێکردن و شارەوانی، لە (۱۹۷۲-۱۹۷۶) سەرۆکی کۆپى زانیاری کورد بووه. جمال بابان: هەمان سەرچاوه، ل ۳۶-۳۸.

^۳ د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ۶۱-۶۴؛ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوه، ل ۶۲-۶۴.

^۴ جاسم محمد عبدالله نجم اللهبی: محمد محمود الصواف (۱۹۱۵-۱۹۹۲) دراسة في سيرته ودوره الديني والسياسي، رسالة ماجستير غير منشورة تقدم الى كلية الاداب في جامعة الموصل، سنة ۲۰۰۵، ل ۶۴-۶۵.

هر له سه ره تاي چله كانيشه وه گوفاري (الاخوان المسلمون) و بلاوكرلوه كانى تری
ئيخوان ده گيشتنه عيراق و ته نانه ت له شارى موسل به ناشكرا ده فروشران^۱.

له سه ره تاي چله كانه وه بیری ئيخوان له ناوچه كانى ناوه پاستو باشووری عيراق
بلاويويه وه، گوفاري (الاخوان المسلمون) ده ستاو ده ستي ده كردو له ناو ژماره يه ك
كه نجدا ده خويندرايه وه، به تاييه تيش له به سره چه ند كه س به و بيره كاريگر بوون^۲.
سه وافيش له دواي گه پانه وهی له ميسر، چه ند جار سه ردانی شو شارهی كردو و تاري
ده دا، نه مه ش هينده ی تر كاريگرى له سه دروست كردن، زۆريك له و گه نجانه ش بوونه
نه ندانی كۆمه له ی ئادابی ئيسلامی و له بۆنه كاندا ئاهه نگیان سازده داو زه هاوو
سه وافو عه بدوپره حمان خزر ده چوون و تاريان ده دا^۳.

له سالی (۱۹۴۵) وه له عه ماره بیری ئيخوان بلاويويه وه، له زوپيريش كتيبخانه ی
ئيخوان موسلمين كرايه وه و سه وافيش چه ند جار سه ردانی كردو و تاري تیدا داوه^۴، له
سه ره تاي په نجاكانيشدا بیری ئيخوان گيشتنه روومادی و جموجۆل و چالاکیان هه بوو^۵.
هر وه كو پيشتر ئاماره مان پيدا، كه نالتيكى بلاويوونه وهی بیری ئيخوان شو
خويندكارانه بوون كه بۆ خويندن ده چوونه ميسر، سالی (۱۹۳۹)ن كۆمه ليك خويندكاري

---

^۱ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ۲۷۱.

^۲ له و كه سانه ی له به سره كه و تيوونه ژۆر كاريگرى بیری ئيخوان، عه بدولهادی باحستين، په عقوب
باحستين، عه بدوله ممد ره دينی، عه بدوللا زه كير، موحه ممد قازيل له فته، ته ما ئه لبه سري، عه بدوله زيز
ئه لمه ناسير، عه بدوله ميد ره دينی، خه ليل عه قره ب، عه بدوله زيز عه بدولجه بار وه تار، جاسم موحه ممد
سالج، مه هدی سامه پاشی، قه يس قيرتاس. به وانه: ايها عبد الحميد محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه، ل ۷۲.

^۳ سه رچاوه ی پيشوو، ل ۷۲.

^۴ سه رچاوه ی پيشوو، ل ۷۴.

^۵ له و كه سانه ی له روومادی كه و تيوونه ژۆر كاريگرى بیری ئيخوان: قازيل مه حمود، عه بدوله بی شه بيب،
يوسف دووری، عه بدوله زيز عه واد ئه لكوبه يسی، حه سه ن عه ل عه بدولناسر ئه لساتوری، خه لف عه بید
ئه لفه راجی، ... هتد. د. محسن عبد الحميد: تاريخ جماعة الاخوان، ل ۱۰۹.

عیراق نیردران بۆ ئۆزەر بۆ خویندن^۱، موحه ممد مه حمود سه واف* (۱۹۱۵ - ۱۹۹۲) ۱
 يه كيك بوو لهو خویندكارانهو لهوئ به بیرى ئیخوان ئاشنابوو، به لام به هوى
 هه لگيرساندنى جهنگى دووه مى جیهانى سه واف گه پايه وه عیراق^۲.

دواى گه پانه وهى سه واف بۆ موسل، وىستى به هاوکارى (عه بدوپره حمان سه يد
 مه حمود، عه بدوپره حمان مه حمود ئه لئه رحيم) كه دوو بازىرگانی شاره كه بوون لقیكى
 ئیخوان بگاته وه، به لام حكومهت داواكهى رته كرده وه^۳.

^۱ ئه و كۆمه له خویندكاره بریتى بوون له: موحه ممد مه حمود سه واف، ئه حممد جه رجیس خه یات،
 موحه ممد عه ل عه زیز، جه لال خه نه فی، شاکر به درى، موحه ممد توفیق خه یات، موحه ممد حه بیب
 هاشمی، عه بدولموحسین حه بیب هاشمی، عه بدوللا عه بدوپره حمان قزلیجی، عه بدولوه هاب موحه ممد
 ئه مین سالی. جاسم محمد عبدالله نجم اللهیبي: هه مان سه رچاوه، ل ۲۰.

^۲ موحه ممد مه حمود سه واف: موحه ممد مه حمود عوسمان به گى تانی، له (۱۲ ئاب ۱۹۱۵) له موسل
 له دایك بووه، لای زانیانی موسل ده ستی دلوته خویندنو پاشان چۆنه قوتابخانه ی فه یسه لیه، سالی
 (۱۹۴۶) له ئۆزهر ماسته رى به ده سته یناوه، پاشان گه پاوته عیراقو له كۆلیجی شه ریعه بۆته مامۆستا،
 چه ندین سال چاودیری گشتی ئیخوان موسلیمین بووه له عیراق، رۆلى به رچاوی هه بوو له بلۆكرنه وه ی
 بیرى ئیخوان له عیراق، له دامه زراندى چه ندین كۆمه له ی ئیسلامی به شدار بووه، سالی (۱۹۵۹) چۆته
 ده ره وه ی عیراقو له سعودیه نیشته جی بووه، له ویش چه ندین پۆستی بالای وه رگرتوه. له (۹ تشرینی
 یه كه مى ۱۹۹۲) له هۆلى فه یزكه خانه ی ئه سته نبول گیانی له ده ستدا. بۆ زانیاری زیاتر ده رباره ی ژیانو
 كارو چالاکی سه واف بپوانه: جاسم محمد عبدالله نجم اللهیبي: هه مان سه رچاوه.

^۳ محمد محمود الصواف: من سجل ذکریاتی، دار الاعتصام للطبع والنشر والتوزيع، الطبعة الاولى، القاهرة
 ۱۹۸۷، ل ۹۳.

^۴ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ۲۷۱. سه واف له بیره وه ریبه کانیدا ناوی كه سه كان
 ناهینی و نه نها باس له وه ده كات كه له گه ل كۆمه لێك گه نج ویستیان لقیكى ئیخوان له موسل بكه نه وه.
 بپوانه: محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل ۹۶. هه ندی سه رچاوه باس له وه ده كهن، كه ئه و دوو
 بازىرگانه به هاوکارى سه واف سالی (۱۹۴۰) كۆمه له ی فه رمان به چاكه و پێگه رى له خراپه (جمعية الامر
 بالمعروف والنهي عن المنكر) یان له موسل دامه زراندوه، بۆ چوونی ئه وه ش هه یه ئه م كۆمه له یه له
 سییه كاندا به ر له رۆیشتنى سه واف بۆ ئۆزهر دامه زراوه. بپوانه: ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه مان
 سه رچاوه، ل ۵۳. سه واف له بیره وه ریبه کانیدا باسی دامه زراندى ئه و كۆمه له یه ده كات كه له گه ل
 عه بدوپره حمان سه يد مه حمودو عه بدوپره حمان مه حمود ئه لئه رحیم دایانه زراندوه، به لام هه یج
 ئاماره یه ك به سالی دامه زراندى ناكات. بپوانه: محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل ۶۲.

سالی (۱۹۴۲)ن جارټکی تر سهواف له سهر خه رجي (مستهفا سابونچي) که دهوله مهنديکي موسله نيردر ايه وه ميسر بؤ خوئندن، سهواف ناشنايه تي له گهل حه سن به ننا په یدا کرد بوو، نه ویش وه کو نه دامي ده سته ی دامه زرتنه ري ئیخوان له ميسر ناساندی^۱. له و ماوه دا که سهواف له نه زهر ده یخوئند، ماموستا ميسرييه کان له عيراق چالاكانه هه لده سوران و بيري ئیخوانيان بلاوده کرده وه، له و پوه وه له (۲۴ مایسی ۱۹۴۵)ن حسين که ماله دين و موحه ممد عه بدولحه ميد نه حمده سرداني موسل ده که نو به هوی عه بدوپره حمان سهد مه حمود ناشنايه تي له گهل ژماره يک زانای شاره که په یدا ده که نو چه ندين دیدار و کړبوونه وه نه نجام ده دن، به ممش ژماره يک گنج له ده وری بيري ئیخوان کڅوده بته وه، له پال نه مه شدا بلاوبوونه وه ی گوڅاری ئیخوان موسلمين له موسل زه مينه يه کی زیاتری بلاوبوونه وه ی بيري ئیخوانی سازدا، به م شپوه بيري ئیخوان له چه ندين شارو شاروچکه ی تری عيراق لایه نگر و ه واداری په یدا کردو تنها له هونينه وه و پڅخستنیکي فرمی که م بوو^۲. هه ردو حسين که ماله دين و موحه ممد عه بدولحه ميد له (نه يلولی ۱۹۴۵) جارټکی تر سرداني موسليان کردو چه ند رۆژک مانه وه، له و سه رويه نده شدا عه بدوپره حمان سهد مه حمود و ژماره يک ده وله مهنديکي موسل بپری (۵۰۰۰) جونه يهي ميسريان به خشی بؤ کړینی بينايه ک بؤ باره گای گشتی ئیخوان موسلمين له مه یدانی حلميه له قاهره^۳. بئگومان بيري ئیخوان له موسل له چاو شاره کانی دیکه ی عيراق زیاتر بره وی هه بوو لایه نگر په یدا کرد^۴.

^۱ محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل ۹۶.

^۲ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ۲۷۲؛ جاسم محمد عبدالله نجم اللهبي: هه مان سه رچاوه، ل ۵۸.

^۳ ايمان عبدالحميد محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه، ل ۵۷-۵۸.

^۴ دووخال له بلاوبوونه وه ی بيري ئیخوان له موسل پوليان بينی، په که م: له کوتايی سه ده ی نۆزده بزوتنه وه په کی سه له فی له شاری موسل سه ريه لدا، (شئخ عه بدوللا نه لنعمه) زانايه کی شاره که بوو، پټيه رايه تي نه م بزوتنه وه ی ده کرد، به ممش زه مينه ی بلاوبوونه وه ی بيري ئیخوان له باربوو. دووهم: تاييه ته نديی پټکه اته و پټگه ی جوگرافي موسل و بوونی چالاکی موژده ده ره کان له و شاره دا وای کرد

سه‌واف له میسر خویندنی ته‌واوکرد، سالی (١٩٤٦) گه‌پایه‌وه عێراق و ده‌ستی کرده بانگه‌شه‌کردن بۆ بیرى ئیخوان^١، ئەمەش بە‌کرده‌یی کردنی ئه‌و به‌لێنه‌بوو، که دابووی به‌حه‌سەن به‌ننا بۆ بلاوکردنه‌وه‌ی بیرى ئیخوان له‌ عێراق^٢. به‌ر له‌ گه‌پانه‌وه‌ی سه‌واف له‌ میسر، هه‌سەن به‌ننا ئاهه‌نگێکی پێزلێتانی بۆ پێکخست، له‌و ئاهه‌نگه‌دا هه‌سەن به‌ننا وتاریداو ستایشی زۆری سه‌وافی کرد، له‌ کۆتایشدا سه‌واف وه‌کو چاودێری گشتیی ئیخوان له‌ عێراق ده‌ستنیشان کرا، ئەویش به‌یعه‌تی به‌حه‌سەن به‌ننا دا^٣.

له‌ دواى گه‌پانه‌وه‌شی، سه‌واف له‌گه‌ڵ کۆمه‌ڵێک گه‌نج داوايه‌کیان پێشکه‌شی وه‌زاره‌ت کرد بۆ دروستکردنی کۆمه‌ڵه‌یه‌ک به‌ ناوی ئیخوان موسلمین، به‌لام حکومه‌ت داواکه‌یانی په‌تکرده‌وه^٤.

بیری ئیخوان وه‌کو په‌رچه‌کرداریک زیاتر خۆی بنوێتی. د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه‌مان سه‌رچاوه، ٢٧١؛ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (سوبحی داودی)، هه‌ولێر، ١٩/١٢/٢٠٠٤.

^١ کۆمه‌ڵێک نووسه‌ر: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ٦٥.

^٢ سه‌واف له‌ بیره‌وه‌رییه‌کانیدا باس له‌ دوا دیداری خۆی له‌گه‌ڵ به‌ننا ده‌کات و ده‌لێت: موحه‌ممەد عه‌بدولحه‌مید ئەحمەد ئاماده‌ی دانێشتنه‌که‌ بوو، موحه‌ممەد ده‌رباره‌ی ئەزمونی خۆی له‌ عێراق ده‌دواو ئەوه‌ی ده‌رپری که‌ عێراق که‌لکی بانگه‌وازی نییه‌ و گونجاو نییه‌. سه‌واف به‌مه‌ نیگه‌ران ده‌بیته‌ ده‌که‌وێته‌ سه‌رزه‌نشیت کردنی موحه‌ممەد، پاشان به‌لێن به‌ هه‌سەن به‌ننا ده‌دات بگه‌ڕێته‌وه‌ عێراق و لقی ئیخوان بکاته‌وه‌ و بێته‌ جێگری به‌ننا له‌ عێراق. به‌وانه: محمد محمود الصواف: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ١٠١-١٠٢. دکتۆر ته‌ها جابر ئەله‌ولانی ده‌رباره‌ی دیداری سه‌واف له‌گه‌ڵ هه‌سەن به‌ننا ده‌لێت: سه‌واف له‌ میسر چاوی به‌ هه‌سەن به‌ننا که‌وت و پێشنیازی کرد چالاکی ئیخوان بۆ عێراق بگۆزرێته‌وه‌ و لقیکی ئیخوان بکێته‌وه‌، هه‌سەن به‌ننا به‌گومانه‌وه‌ له‌م پێشنیازه‌ی پوانی و وتی: وای ده‌بینم عێراق دوا ولات بێت بانگه‌وازی ئیخوانی تێدا بلاوێته‌وه‌، به‌لام ئه‌ی شیخ که‌ تۆ ده‌بینی زه‌ویه‌که‌ به‌پێته‌ له‌سه‌ر به‌ره‌که‌تی خوا ده‌ستپێکه‌. به‌وانه: الدکتۆر عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالای ئیسلام والدکتۆر طه‌ جابر العلواني، ل ١٢.

^٣ ئەم زانیارییه‌ له‌ وتاریکدا بلاوکراوه‌ته‌وه‌ که‌ ئەحمەد عه‌بدولفه‌فوره‌تار له‌ ستایشی سه‌وافدا نووسیویه‌تی و له‌ بیره‌وه‌ریه‌کانی سه‌وافدا وه‌کو پاشکویه‌ک بلاوکراوه‌ته‌وه‌ و سالی ئاهه‌نگه‌که‌شی به‌ سالی (١٩٤٢) نووسیوه‌ که‌ ئەمه‌ هه‌له‌یه‌. به‌وانه: محمد محمود الصواف: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ٤٦٨.

^٤ عبدالجبار حسن الجبوري: الأحزاب والجمعيات السياسية في القطر العراقي ١٩٠٨ - ١٩٥٨، بغداد ١٩٧٧، ل ١٩٩.

هەر له و ساله دا سه واف له كۆلنجى شهريهه ي به غداد بووه ماموستا، ناوبراو له وى كهوته چالاكى و به هاوكارى (ئه مهجد زه هاوى، كه ماله دين تانى، مه لا مه عتوق، پاريزهر عه بدو پپه حمان خزر، ناجى مه عروف، عه بدولو هاب سامه پائى) داوايه كيان پيشكه شى وه زاره تى ناوخۆ كرد، به مه به ستى دامه زاندى كۆمه له ي ئادابى ئىسلامى (جمعية الاداب الإسلامية) و له (٢٢ ئابى ١٩٤٦) وه زاره ت پره زامه ندى له سه ر داواكه يان فواندو كۆمه له به فهرمى دامه زرا^١.

دواى دروستبوونى ده و له تى ئيسرائيل، مه سه له ي پرزگار كردنى فه له ستين له ته ولى جيهانى ئىسلامى ده نگوى مه بوو، هەر ئه مه ش وای كرد كۆمه له ي پرزگارى فه له ستين (جمعية إنقاذ فلسطين) له (١٩٤٨) له عيراق دامه زرا^٢، به ناوى ئه م كۆمه له وه كۆمه كه يارمه تى كوده كرايه وه و خۆيه خشه كان ده نئيرلان بۆ فه له ستين. به لام هەر زوو باره گای كۆمه له بووه شوينى چاوپيكيه وترو كۆيوونه وه و ديارى نه ندامانى ئيخول^٣. پاشان له (٢٢ ئاب ١٩٤٩) مۆله ت دياره كۆمه له ي په روه رده ي ئىسلامى (جمعية التربية الإسلامية) و شيخ ئه مهجد زه هاوى بووه سه رۆكو كوڤارى (التربية الإسلامية) بووه زمانه تالى كۆمه له^٤.

---

^١ كاظم أحمد المشايخي: الامام امجد، ل١٩٨٩- بۆچوونى شومش ههيه جگه له واته ي تاومان بربوون چهند كه سېنگى ديكه ش له دامه زاندى كۆمه له ي ئادابى ئىسلامى به شدار بوون، له واته ش: موحه ممه د تهها فه ياز، عه بدوله زيز به غدانى، فوئاد ئه لومعه رى، شيراهيم عه تارياشى، عه بدو پپه حيم كوردى، دكتور سه برى موراڊ. بپولنه: جاسم محمد عبدالله نجم اللهيبى: هه مان سه رچاوه، ل٤٢-٤٣. هه روه ها زلفاى كورد نه جمه دين باعيز سه رۆكى كۆمه له بووه. بپولنه: محمد زكى حسن أحمد: هه مان سه رچاوه، ل١٣٢؛ ايمان عبدالحميد محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه، ل٦٧، په رلويژى ژماره (٣).

^٢ دواى پره زامه ندى وه زاره تى ناوخۆ، كۆمه له به فهرمى دامه زراو نه ستى كارگيرى هه لئيرئيررا كه پيكيه تبوو له: (ئه مهجد زه هاوى - سه رۆك، حسين فه وزى - جينگوى سه رۆك، پاريزهر عه بدو پپه حمان خزر - ژميريار، موحه ممه د مه حمود سه واف - شه ميندراى گشتى " كاظم أحمد المشايخي: الامام امجد، ل١٩١؛ محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل١٧٤.

^٣ د. طه جابر العلوانى: أضواء على تاريخ الحركة الإسلامية في العراق، مجلة نالاي ئىسلام، لعمد (٩)، السنة التاسعة، إبريل ١٩٩٥، ل١٢.

^٤ كاظم أحمد المشايخي: الامام امجد: ١٩٣-١٩٧.

سهواف له ناو نهو کومه لاندېدا چالاکانه هاندسويده، په لاهم هر زو له گڼل ژمارميه ک
نه ندایي کومه له ی نادابی نیسلاامیی، تاکوکی یو دوست بووه نه مهش وای له سهواف
کرد دستبهرداری کومه له بیټو له گڼل نه مجده زدهاوی له (۱۲ نیلول ۱۹۴۹ن)
کومه له ی برایه تی نیسلاامیی (جمعية الاخوة الإسلامية) دامه زړاند.^۱

کومه له ی برایه تی، چالاکترین کومه له ی نیسلاامیی نهو سردهم بوو، بیوه پوکاریک
بو کاری نیخوان له عیراق، له چهن دین شارو شاروچکه لقی کرده وه، له ناو زانکوو
په یمانگانان نه ندام و لایه نگرې په یدا کرد، گوډاری (الاخوة الإسلامية) زمانحالی کومه له،
به تیراژیکي نقد بیرو بوچوون و چالاکی کومه له و وتاری بلاوده کرده وه.^۲

هر له و ماوه شدا، نیخوان گرنگی به چالاکی نافرده تان داو کومه له ی خوشکی
موسلمان (جمعية الاخت المسلمة) دامه زړینرا.^۳

---

^۱ به پټی مادده ی چوارده ی یاسای بنه پرتی کومه له، دامه زړینه رانی بریتین له: (نه مجده زدهاوی -
سهرۆک، موحه ممد عاسم نه لنه قیپ - جینگری سهرۆک، موحه ممد مه محمود سهواف - سکرتیز،
نیبراهیم مستفا نه لنه یوبی - نه مین سندوق، دکتور ته قیه دین هیلال، پارزهر عه بدوپره حمان خزد -
نه ندام، موحه ممد ته ما فه یاز - نه ندام، مه لا موحه ممد قزلجی). ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه مان
سه رچاوه، ل ۹۰ - ۹۲. سهواف له بیر ه ورییه کانیدا نووسیویه تی: له گڼل عاسم نه قیپ و دکتور ته قیه دین
هیلال و مه لا موحه ممد قزلجی و نیبراهیم نه یوبی و شیخ نه مجده زدهاوی و چهن د که سینکی تر کومه له ی
برایه تیمان دامه زړاند. بپوانه: محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل ۱۱۰.

^۲ کاظم أحمد المشایخي: الامام امجد، ل ۱۹۸ - ۱۹۹.

^۳ دامه زړینه رانی بریتی بوون له: (نه هال نه مجده زدهاوی - سهرۆک، فاته پاچه چی، به هیره خوجه،
نه زیره خوجه، خه یری زدهاوی، عده ویه شهواف، سه فیه نه تره قچی، زهره خزد، نه جیبه خزد، نامینه
موحه ممد علی). محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل ۱۲۰. د. عبدالفتاح علی البوتانی:
هه مان سه رچاوه، ل ۲۷۷. له سه ره نادا نافرده تان وه کو لقی نافرده تان له ناو کومه له ی برایه تی نیسلاامیی
کاریان ده کرد، به لاهم له (۱۹۵۵) موله تیان له حکومت وه رگوت له ژیر ناوی (کومه له ی خوشکی
موسلمان) دستبه کار بوون و تا نیستاش له به غداد بارمگیان هیه و له ژیر نهو ناوه دا کاری خویان
ده گڼ. بو زانیاری زیاتر ده رباره ی کارو چالاکی نهو پیکخواوه بپوانه: ایمان عبدالحمید محمد الدباغ:
هه مان سه رچاوه، ل ۱۵۱ - ۱۵۲.

تا سالی (۱۹۵۴ز) و هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌ی براهه‌تی ئیسلامیی له‌لایه‌ن ده‌سه‌لاته‌وه، به‌سه‌رده‌می زێڕینی کاری ئیخوان داده‌نریت^۱، به‌لام له‌و میژوه‌وه تا شوڤشی (۱۹۵۸ز) جاریکی تر ئیخوان به‌ شیوه‌یه‌کی نه‌یتی و له‌ چه‌ند که‌نالی جوړاو جوړه‌وه کاری ده‌کرد، ده‌کریت ئهم ماوه به‌ قۆناغی خاوبوونه‌وه و پووکردنه به‌روه‌رده‌و په‌رتبوونی پیزه‌کانی ئیخوان ناوزه‌د بکه‌ین^۲.

کاتیکی شوڤشی (۱۹۵۸ز) پوویدا، له‌ زۆریه‌ی پۆژنامه‌و بلۆکراوه‌کانه‌وه بانگه‌شه‌ی ئه‌وه ده‌کرا پارتیه‌کان چالاکیان پراگرت تا ده‌رفه‌ت بۆ حکومه‌تی شوڤش بپه‌خسێ کار بۆ هێنانه‌کایه‌ی دۆخیکێ باشتربکات، جگه له ئیخوان هه‌چ پارت و پێک‌هه‌ستێکی دیکه به‌ده‌م ئهم بانگه‌شه‌وه نه‌چوو، ئیخوانه‌کان پاش ماوه‌یه‌ک زانیان تا که‌ گروپێ چالاکیان وه‌ستاندوه، جاریکی دی وه‌کو پێک‌هه‌راویکی نه‌یتی ده‌ستیيان دایه‌وه کار، به‌لام هه‌چ شتیکی فهرمیان پانه‌گه‌یانده‌، له‌و ماوه‌دا بلۆکراوه‌کانی ئیخوان به‌ ناوی به‌ره‌ی ئیسلامیی و کوتله‌ی ئیسلامیی ده‌رده‌چوو، وه‌لێ زۆریک له‌ خه‌لکی ده‌یانزانی ئیخوان له‌ پشت ئه‌و کاره‌وه‌یه^۳.

^۱ عبدالفتاح علي البوتاني: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۲۸۲.

^۲ الدكتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي ئيسلام والدكتور طه جابر العلواني، ل ۱۲.

^۳ د. طه جابر العلواني: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۲. له‌سه‌رده‌ستی ژماره‌یه‌ک له‌وه‌سه‌انه‌ی وازیان له ئیخوان هه‌تایبوو، له‌دوای (۱۴ ته‌مموز ۱۹۵۸) به‌ره‌ی ئیسلامیی ده‌رکه‌وت، به‌ره له‌ سه‌ره‌تادا پێکهاتبوو له: عه‌بدولغه‌نی شه‌نداله، موحه‌مه‌د ئالوسی، موحه‌مه‌د سالم زه‌یدان. دواتریش کاریگه‌ی به‌ره موسلی گه‌رتوه‌و هه‌ریه‌که له: غانم سه‌فار، به‌حیا عه‌للای، عه‌بدولحافز سلیمان، حازم حاجی داود، عه‌بولشیا حه‌مدانی، ئه‌حمه‌د عه‌لی ده‌باغ، جه‌مال عه‌لی به‌رزنجی، عه‌بدولحافز مه‌جید، هه‌شام تالیب، عه‌سام تالیب هاتنه‌ ریزی به‌ره‌وه، ئهم گروپه‌ خوازیاری ئه‌وه بوون زووده‌سه‌لاتی ولات بگرته‌ ده‌ست، له‌مه‌شدا له‌گه‌ڵ سه‌رکرده‌کانی ئیخوان ناکوژ بوون، دوای به‌هه‌یزبوونی به‌ره له‌ موسل، چاودێری گه‌شتی ئیخوان (سه‌واف) گه‌یشه‌ موسل و هه‌ردوولا (به‌ره‌ی ئیسلامیی و ئیخوان) کۆبوونه‌وه و بپاریاندا کاری هاویه‌ش بکه‌ن، به‌لام پاش ماوه‌یه‌ک به‌ره‌ی ئیسلامیی بلۆکراوه‌یه‌کیان به‌ ناوی به‌ره‌وه بلۆک‌کرده‌وه، له‌ به‌رانبه‌ریشدا ئیخوان له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی به‌ نه‌تی کاریان ده‌کرد بلۆکراوه‌یه‌کی تایبه‌تیان به‌ ناوی کوتله‌ی ئیسلامیی وه بلۆک‌کرده‌وه، ئه‌مه‌ش تا پراگه‌یانده‌نی حزبی ئیسلامیی درێژه‌ی کێشا. ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۶۷.

دوای شۆڤشی (١٩٥٨ز)، بیری چەپ بە تەواوی لە گۆڤەپانی سیاسیی عێراق پەرە ییگرت، وەك پەرچە کردار بۆ بیری چەپ و شیوعییەت ئیخوان لە گۆڤەپانەكەدا دەبینرا، ئیخوان و شیوعییەت بە تەواوی لە یەكتر دڕدۆنگ بوون، وەكو دوو نە یاری یەكتری کاریان دەکردو بە مەرگی یەك تینو بوون. کاتێکیش لە ئازاری (١٩٥٩ز) جولانەوێ شەواف^١ لە موسڵ سەرپهه‌لدا، دوای شکست هێنانی جولانەوێکە ژمارە یەکی زۆر لە ئەندامانی ئیخوان کوژران، ئەمەش ئەك لە بەر بەشداریکردنییان لە جولانەوێ شەواف، بەلکو کاتێک جولانەوێکە شکستی هێنا، شیوعییەکان کەوتنە کوشتن و پاوه‌دوونانی نە یارانێیان، ئەم بارەش تا کۆتایی (١٩٥٩ز) درێژە ی کێشا^٢.

کاتێک حکومەتی کۆماری یاسای پارته‌کانی دەرکرد، ژمارە یەك لە ئیخوانە دێرینه‌کان و چەند کەسایەتییه‌کی بێلایەن، بە مەبەستی مۆلەتدان بە دامەزراڤانی (حزبی ئیسلامیی عێراقی) داوایەکیان پیشکەشی وەزارەتی ناوڤۆ کرد^٣، وەزارەتی

---

^١ ئەو جولانەوێه لە (ئازاری ١٩٥٩ز) لەسەر دەستی عەبدولوەهاب شەواف دژی دەسه‌لاتی عەبدولکەریم قاسم لە موسڵ بەرپا بوو. دەرپارە ی هۆکارو پەوتی جولانەوێکە و ئاکامه‌کانی بپوانه‌: عەبدولقادیر سالح: شۆڤشی ١٤ی تەمموزی ١٩٥٨ لە عێراق، چاپخانه‌ی کارۆ، سلێمانی ٢٠٠٥، ل. ٢٠٩ - ٢٢٩.

^٢ د. طه جابر العلوانی: هەمان سەرچاوه، ل. ١٢. ئەمەش بەو پەهه‌یییه‌ نیه‌ کە ئیخوان بەشداری جولانەوێ شەوافی نە کردووه، بەلکو ئیخوان بە کردووه بەشداری جولانەوێکە بوو، دەقی کوردی به‌یاننامه‌ی جولانەوێکەش لە لایەن مەلا عەبدوللّا ئەرپیلێوه‌ خوێندرایه‌وه‌ کە ئەندامێکی چالاکی ئیخوان بوو. بڕیاریش وابوو بێتک لەو چەکانه‌ی لە میسرەوه‌ ده‌گاته‌ موسڵ بەسەر ئەندامانی ئیخواندا دا به‌ش بکریته‌، بەلام گەشتنی چەکەکان دواکەوت، زۆرێک لەو بپوایه‌دان ئەمەش هۆکارێکی سەرەکی بوو بۆ سەر نه‌که‌وتنی جولانەوێکە ی شەواف. ایمان عەبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوه، ل. ٣٦٠ - ٣٦٤.

^٣ داواکارانی دامەزراڤانی بریتی بوون لە: (نوعمان عەبدو پەرەزاق سامه‌پانی، ئیبراهیم عەبدوللّا شەهاب، سەبری مەحمود ئەلله‌یلە، وەلید عەبدولکەریم ئەلشە عزمی، ئیبراهیم مونیر مودەرپس، فلیح هەسەن سامه‌پانی، فازیل دولان ئەلعانی، حەمید حاجی حەمد، حاجی مەحمود موحەممەد لانی، عەبدولجەلیل ئیبراهیم، یوسف تەها ئەلعانی، د. جاسم حەمد ئەلعانی). بپوانه‌: محمد کاظم علی: العراق فی عهد عبدالکریم قاسم دراسة فی القوی السیاسیة والصراع الایدولوجي ١٩٥٨ - ١٩٦٣، مطبعة‌ الطود، بغداد ١٩٨٩، ل. ١٧٨؛ کاظم احمد المشایخی: تاریخ نشأة الحزب الاسلامي العراقي، دار الرقیم للنشر والتوزیع، الطبعة‌ الاولى، بغداد ٢٠٠٥، ل. ١٦.

ناوڤۆ پەزەمەندی نەتواند، داواکە پەوانەى دادگای تەمیز کرا، دادگای تەمیز بپاری وەزارەتى ناوڤۆى ھەلۆەشاندهووە بە ھەرمى مۆلەتى دامەزاندنى (ھزبى ئىسلامى عێراقى) دا^١.

ھزبى ئىسلامى، ماوەى چەند مانگێک جموجۆل و چالاكى بەرچاوى ھەبوو، بەلام زۆرى نەبرد لەلایەن ھۆکومەتەو مۆلەتى لێسەندرايەووە چالاکییەکانى قەدەغەکراو سەرکەدەکانى گێران و ھزب ھەلۆەشایەووە^٢.

بە درێژایی سالانى شەست، ئیخوان بە نھێنى کارى دەکرد، ھەر چەندە لە کودەتای (١٧ تەمموزى ١٩٦٨) ئیخوان پۆستى وەزارەتیان وەرگرت، بەلام ئەمە درێژەى نەکیشاو لە کودەتای (٣٠ تەمموزى ١٩٦٨) بەدواوە بەعس تەنگى بە ئیخوان ھەلچنى و کەوتە پاوەدونانى ئەندامانى ئیخوان، سەرەتجام لە (١٩٧١/٤/٤) لەسەر زارى عەبدولکەریم زەیدانى پێبەرى ئەوسای ئیخوانەکانى عێراق، بە ھەرمى کارى ئیخوان پاگیرا^٣.

---

^١ وەزارەتى ناوڤۆ بە نوسراوى ژمارە (ش/ج/٩١٤) مێژووى (١٩٦٠/٣/٢٧) داواکەى پەتکرەدەووە، بەلام دادگای تەمیز بە بپاری (٢١ ھزبى ئىسلامى) مێژووى (١٩٦٠/٤/٢٦) بپارەکەى وەزارەتى ناوڤۆى ھەلۆەشاندهووە پاشان لە (١٩٦٠/٥/٥) بە ھەرمى مۆلەتى کارکردن درا بە ھزبى ئىسلامى عێراقى. بپوانە: الدکتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي ئىسلام والدکتور طە جابر العلوانى، ل ١٣. کاظم احمد المشايخي: تاريخ نشأة، ل ٢٠-٣٢.

^٢ رۆژنامە (الفیحاء) رۆژى (١٥ تشرینى یەکەمى ١٩٦٠) بە یاننامە یەکى ھزبى ئىسلامى بلۆکەدەووە، لە بە یاننامە کەدا رەخنەى توند لە عەبدولکەریم قاسم و ھۆکومەتەکەى گێرابوو، دواى ئەو بە یاننامە یە، ھۆکومەت کەوتە راوەدوونان و دەستگیرکردنى سەرکەدەکانى ھزب، رۆژى (١٩٦٠/١٠/٢٠) بارەگای ھزب لە بەغداد داخرا، رۆژى (١٩٦٠/٣/٢٠) ھۆکومەت بە ھەرمى بپاری ھەلۆەشاندهووەى ھزبى دەرکرد. بۆ زانیاری زیاتر دەربارەى ناوھەڵکەى بە یاننامە کەى ھزبى ئىسلامى بپوانە: کاظم احمد المشايخي: تاريخ نشأة، ل ١٧٦-١٨٦. د. محسن عبدالحميد: الحزب الاسلامي العراقي، مرحلة تأسيس (١٩٦٠)، اصدرات الحزب الاسلامي العراقي، دار النور للطباعة، ب.م، ل ٢٨-٣٦.

^٣ جاسم محمد عبدالله نجم اللهيبي: ھەمان سەرچاوە، ل ١٢٨. د. طە جابر العلوانى: ھەمان سەرچاوە، ل ١٥.

باسی دووهم: پهوتی نیسلامیی له کوردستان له سردهمی پاشایهتی

هر وهکو پیشتړ ناماژهمان پتدا، پهوتی نیسلامیی له ماوهی نیوان هر دوو جهنگی جیهانیدا، له باشووری کوردستان به شیوازی جوراوجور نامادهمی هه بوو، به لام سه بارهت به نیخوان موسلمین وهکو به شیککی سره کی پهوتی نیسلامیی، ده توانین کوتایی جهنگی دووهمی جیهان به سره تایی ناشنابوونی کورد به بیرى نیخوان دابننن، ثم ناشنابوونهش له شارى موسل و دهره نجامی چالاکی نیخوان له و شارهدا، سالی (۱۹۴۶ز) ژماره یه ک حاجی موسل له گهشتی حج به هوئی عه بدوپره حمان سهید مه حموده وه چاویان به حه سن به ننا ده که ویت، به ننا له گه لیان کوده بیتوه و تاریان بق دهادتو پیکه وه بپیار ددهن کاریکه ن بق کردنه وهی لقیکی نیخوان له موسل^۱.

دواى گه پانه وهی حاجیه کان و چالاکی نواندن له موسل، ناوی کومه لیک که س دیت که چالاکانه هه لسورپاون، له ناو نه وانه دا ناوی (مه لا عه بدوللا موحه ممد نه ربیلی^۲،

---

^۱ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سرچاوه، ل ۲۷۲. له ناو حاجیه کاندا ناوی ثم کومه له زانراوه: موحه ممد علی زهنون، سالم سلیمان موحه ممد به کری، عه بدوللا نه ربیلی، عه بدوللا سه عید، عه بدولوه اب رهشید، موحه ممد نه جیب علی به زاز، عه بدولمونهیم زوره ری. جاسم محمد عبدالله نجم اللهی: هه مان سرچاوه، ل ۵۹.

^۲ مه لا عه بدوللا موحه ممد نه ربیلی، سالی (۱۹۱۴) له هه ولیر له دایک بووه، پاشان چوته موسل و دهستی داوه ته خویندنی زانسته شهرعییه کان، دواى ته واکردنی خویندن بۆته مامۆستای پهیمانگای نیسلامیی له موسل، سالی (۱۹۸۴) کلچی دواى کردوه. سالم عبدالرزاق: صفحة من ثورة الموصل عام ۱۹۵۹م، جريدة (القادسية)، العدد (۳۱۱)، ۱۱ آذار ۱۹۹۰. مه لا عه بدوللا له گه ن نه ودا که به پررسی لقی موسلی کومه له ی برایه تی و تاربیژی مرگه و بوو، که بابجیش بوو، رۆژیک مه لا عه بدوللا له مرگه وتی گه وری موسل و تاریدا، زانای گه وری سوریا شیخ علی ته نتاوی که له و کانه دا له سردانى موسلدا بوو، نامادهی وتاره که بوو، رۆژی دواتر ته نتاوی له گه ن چهند نه ندایکی کومه له ی برایه تی ده چنه چیشتخانه که ی مه لا عه بدوللا نه ربیلی بق که باب خواردن، ته نتاوی رۆر له که بابچه که (مه لا عه بدوللا) ورد ده بیتوه و به سه رسوپانه وه ده لیت: پاکو بیگه ری بق خوا! ثم که بابچه رۆر له و پیاوه ده چیت که دویتی و تاریدا. هاوړیکانبیسی پتی ده لیت: نه وه هر و تاربیژه که ی دویتییه و کاری که بابچیتی ده کات. ته نتاوی رۆر پیده که نیت و به و کاره دلخوش ده بیت و ده لیت: ده بیت زانا بق دابینکردنی بزوی زسانی پشت به خوی

موحه مەهد یاسین عەبدوللە سەنجاری*، ھاشم عەبدولسەلام** (دیت، کە سێ زانای کورد بوون و لە شاری موسڵ لە بڵندگزی مزگەوتەکانەوێ بیری ئیخوانیان بۆلۆدە کردەوێو چالاکانە ھەلەدەسوپان، پۆلی ئەم وتاریزانە بە شێوەیەک حکومەتی دێدۆنگ کردبوو، بە پێوە بەریتی ئەو قاف ناگاداری ئەو وتاریزانە کرد کە وتاری ھەیینی دەبێت تەنھا بۆ ئامۆژگاری و قسەکردن لە بابەتە پەروەشتییەکان بێت، ئەک بابەتی سیاسی.

لە سالی (١٩٤٦) بە دواوە، دامەزراندنی کۆمەڵەی ئادابی ئیسلامیی، بوو کە نائیکی باش بۆ بۆلۆبوونەوێ بیری ئیخوان لە زۆربەی شارەکانی عێراق و باشووری کوردستان، لە مەشدا خودی شیخ ئەمجد زەھاوی، سەرۆکی کۆمەڵە پۆلی بەرچاوی بینی، ھەر لە چوارچێوەی چالاکی کۆمەڵەدا لە (١٩٤٧/١/٦) شیخ ئەمجد زەھاوی، سەرۆکی کۆمەڵە، لە نامەیەکی زانای ناسراوی کورد (مەلا حسێن پێسکەندی***) لە سلێمانی

بەستێت ئەک بە حکومەت، چونکە پشت بەستن بە حکومەت دەبێستێتەو بە سیستمی دەولەتەو.

ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: ھەمان سەرچاوە، ل ١٢٦ پەرەوێزی ژمارە (٤).

* موحه مەهد یاسین عەبدوللە سەنجاری، سالی (١٩٢٥) لە سەنجار لە دایک بوو، دەرچووی کۆلیجی شەریعی بەغداد بوو، ئەندامی یەکەم شانەی پێکھێستنی ئیخوان بوو لە کۆلیجی شەریعی، ماوەیەکی زۆر لە موسڵ مامۆستای ئامادەیی بوو، چەند بەرھەمیکی چاپکراوی ھەیە، ئیستا خانەنشینە و لە موسڵ نیشەجێیە. ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: ھەمان سەرچاوە، ل ٧٠ پەرەوێزی ژمارە (٤): محمد زکی حسن أحمد: ھەمان سەرچاوە، ل ٢٢٧.

** ھاشم عەبدولسەلام، لە بنەمالەیەکی کوردی باکووری کوردستان، سالی (١٩٣٠) لە موسڵ لە دایک بوو، زانستی شەریعی خوێندووە کە سێکی شارەزاو وتاریزێکی بەتوانا بوو، لە چەندین مزگەوتی موسڵ وتاریز بوو، بە ھۆی جولانەو کە شەوافو ھێرشێ زۆری بۆ سەر شیوعییەکان لە وتاری ھەینییدا، لە (نازاری ١٩٥٩) کۆژا. د. عبدالفتاح علي البوتاني: ھەمان سەرچاوە، ل ٣٦٩.

سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٧٤.

*** مەلا حسێن کوڕی حاجی خەلیفە پیرۆت پێسکەندییە، کە خەلیفەی کاک ئەحمەدی شیخ بوو، سالی (١٨٦٥) لە پێسکەند لە دایک بوو، دواي وەرگرتنی ئیجازە لە مەلایەتی لە مزگەوتە ئیستا پێی دەلێن مزگەوتی مەلا حسێن لە سەرھەقام دەبێتە پێش نوێژ، زانیەکی ناودارو شارەزاو بلیمەت بوو، چەند مەلا لە سەر دەستی ئەو ئیجازە لە مەلایەتی وەرگرتووە، سالی (١٩٤٨) کۆچی دواي کردووە. عبدالکريم محمد المدرس: علماؤنا في خدمة العلم والدين، الطبعة الاولى، دار الحرية للطباعة، بغداد ١٩٨٣، ل ١٧٦ -

١٧٧.

ئاگادار دەكاتهوه، كه به مه به سستی كردنه وهی لقی كۆمه له سەردانی لایەنی
پەيوەندیداری كردوه و به وپێیەى كۆمه له كه ئایینی و پەوشتییه مۆتەسەپفەكان
پوخسەتیان داوه لقی كۆمه له لیوای سلیمانی بگەنوه.^۱

له درێژەى نامەكەدا، زەهاوی داوا له پیسكەندی دەكات، به مه به سستی كردنه وهی
لقی كۆمه له له گەلّ برایان سەردانی مۆتەسەپف بگەن و له ئەنجامەكەى ئاگاداری
بگەنوه، ئەمەش گەورەترین خزمەتە بەرامبەر ئایینی ئیسلام بەجێ دێن، له كاتیكدا
خراپە بڵاوبۆتەوه و بەدپەوشتی پەرهی سەندووه.^۲

دواى تێپەربوونی ئۆ مانگ بەسەر نامەى پێشوو، به نوسراوی ژماره (۴۷) له
(۱۹۴۷/۹/۲۸)ن شیخ ئەمجد زەهاوی، ئاگاداری مەلا حسین پیسكەندی دەكات، كه
وهزارەتى ناوخۆ به نوسراوی ژماره (۱۱۸۴۶) میژووی (۱۹۴۷/۸/۲۶)ن پەزنامەندی
نواندوه له سەر كردنه وهی لقی كۆمه لهی ئادابی ئیسلامیى له لیوای سلیمانی، هەر به
بۆنەوه داواى لێدەكات له گەلّ برایان دەستەى كارگێڕى لق هەلبژێرن و له ئەنجامەكەى
ئاگاداری بگەنوه.^۳

پێدەچیت دوابەدواى نامەى یەكەمى زەهاوی، مەلا حسین كەوتبێتە چالاكى و
پەیداكردنى ئەندام و لایەنگر بۆ كۆمه له، بێگومان مەلا حسین زانایەكى ناودار و قسە
پۆشتوى شار بوو، چالاکییهكانى بەرەمى هەبوو، دەستەى كارگێڕى لق له سلیمانی
هەلبژێردراو پێكهااتبوو له (مەلا حسین پیسكەندی - سەرۆكى لق، شیخ نوری بابە
عەلى - جێگرى سەرۆك، مەلا موحەممەد سەعید - ئەندام، جەلال ئاغا حاجى سەعید
ئاغا - ئەندام، مەلا مەرف - ژمێریار، حاجى عەبدولوه فا - ئەندام، عەبدووپرەحیم
بەرزنجى - ئەندام، حاجى كەرىم حاجى سالىح - ئەندام، مەلا عەبدولقادر كۆكۆبى -
باجگر).^۴

^۱ پڕوانە بەلگەنامەى ژماره (۱).

^۲ سەرچاوهى پێشوو.

^۳ پڕوانە بەلگەنامەى ژماره (۲).

^۴ پڕوانە بەلگەنامەى ژماره (۳).

دهسته ی ناوبراو له گڼل ناوې دهسته ی کارگړې لږ، نوسراوېك ناراسته ی موده سه پړې ليوای سلیمانی ده که نو تپیدا به پشت به ستن به مادده ی (۲۱) له په پړه وو پړوگرامی کومه له ی ناوبراو، له سر داوای کومه لیک زاناو خانه دانی ليوای سلیمانی، ده خوازن موده سه پړې په زامه ندی له سر کردنه وه ی لقی کومه له بنوینیت^۱.

هر چه نده نوسراوه که ی دهسته ی کارگړې لقی سلیمانی کومه له ی نادابی نیسلامی میژوی له سر نییه، به لام پیده چیت دوا به دوا ی نامه ی دوه می شیخ نه مچید بیت، که ناماژ دودات به په زامه ندی وه زارته ی ناوخو دهر باره ی کردنه وه ی لقی کومه له ليوای سلیمانی، نه مهش پاش جموجول و چالاکی مه لا حسین پیسکه ندیه که بهر له میژوه له سلیمانی که وتوته چالاکی نواندن.

به سر نچدان له ناوې نه ندامانی دهسته ی کارگړې کومه له، ده بینین پیکدیت له زانایانی ثابینی و بازرگان و خانه دان و که سایه تییه ناسراوه کانی نه و دوه می ليوای سلیمانی، نه مهش نه و پاستییه ده سه لمینیت که هه ول و کوششی مه لا حسین، له کو کردنه وه ی نه ندام و لایه نگر بۆ کومه له ی نادابی نیسلامی تاپاده یه کی زور سر که وتو بووه.

هر چه نده کومه له ی نادابی نیسلامی، وه که په شیک له کاریگری ئیخوان نه ژمار ده کریت، به لام نه مهش نه وه ناگه یه نیت په وتی نیسلامی له کوردستان به ته وای به و بیره کاریگر بووه، به لکو کاریگری بیري ئیخوان له کوردستان که متر هه سستی پیده کریت له چار ناوچه عه ره بنشینه کاندا، نه مهش دهره نجامی کومه لیک هوکاری خودی و بابه تییه، که دواتر باسی لیوه ده که ین، نه مه سه ره پای نه وه ی هر له بنه په تدا کومه له ی نادابی نیسلامی، به شیوه یه کی پیزه یی که وتبووه ژیر کاریگری بیري ئیخوان، نه گه به راورد بکریت به کومه له ی برایه تی نیسلامی که به ته وای ببوه هوکاری ئیخوان و ته وای دیدو تیروانینه کانی ئیخوان موسلمینی میسر له نه ده بیاتیدا په نگي داوه ته وه.

---

^۱ سه رچاوه ی پېښور.

چالاکى ئىخوان لەسەر دەستى سەوافو ھاوکارانى، پۆز لە دواى پۆز لە عىراق پەوى
 لە زیادى دەکرد، بوارو سنورى کار فرالوتەر دەبوو، کاتىک سالى (١٩٤٩) کۆمەلەى
 برايتى ئىسلامىي دلمەزرا، کۆمەلەى ناویراو بوو چالاکترین کۆمەلەى ئىسلامىي ئەو
 سەردەم،^١ سەواف سکرتىرى کۆمەلە، مامۇستای زانکۆو و تارىخىي لىتەراتور بوو، لە
 ناو خویندکارانى زانکۆ، بە تايبەتیش لە کۆلێجى شەرىعە، شانەى پێکەستى بێداننا،
 لە ناو ئەو خویندکارانەدا ژمارەيەك کوردی نىشتەجێى کەرکوکى تێدا بوو، لەوانە
 (نیزامەدین عەبدولحەمید، موحسین عەبدولحەمید*، ئەحمەد ئەجمەدین بەرزنجى،
 سوېحى داودی، نۆرەدین واعیز**، ...) .^٢

بۆچوونی ئەوەش ھەيە کاری ئىخوان لە سالى (١٩٤٧) لە کەرکوک دەستى
 پێکەربێت، ئەویش لەسەر دەستى سلیمان موحەممەد ئەمین ئەلقابلى و پارێزەر
 نۆرەدین واعیز^٣، شایانى باسە حاجى سلیمان موحەممەد ئەمین ئەلقابلى دواتر لە
 شەقامى ئەتلەس لە کەرکوک کتێبخانەيەکی بە ناوى (الاخوة الإسلامية) کردەوہ^٤.
 بەزۆریش خانوویەکیان پەیدا کردوو ھەموو شەوانێکی پێنجشەممە و ئەیان تێدا
 دەخویند، و ئەکانیش لەلایەن نۆرەدین واعیزو سلیمان موحەممەدو نیزامەدین

^١ کاظم أحمد المشايخي: الامام امجد، ل ١٩٨.

* پێدەچێت موحسین عەبدولحەمید لە ناوەراستی پەنجاکان بەدواوە بوویتە ئەندامى ئىخوان، چونکە
 ناویراو لە دایکبووى سالى (١٩٣٧) ھو ئەگەر لە خویندن دواتر کەوتبێت لە (١٩٥٥) بۆتە خویندکاری
 کۆلێجى شەرىعە.

** نۆرەدین واعیز: سالى (١٩٢٩) لە کەرکوک لەدایک بوو، ھەر لەوئ دەستى داووتە خویندن و پاشان
 لە بەغداد خویندنى ئەوا کردبوو، شارەزاییەکی زۆرى لە بوارى شەرىعەدا ھەبوو و زۆلى بەرچاوى
 بێنیوہ لە پلۆکردنەوێ بى ئىسلامى، چەند بەرھەمێکی چاپکراوى ھەيە. بڕوانە: محمد زکى حسن
 أحمد: ھەمان سەرچاوە، ل ٢٣٥.

^٢ چاوپێکەوتنى توێژەر لەگەڵ (سوېحى داودی)، ھەولێر، ١٩/١٢/٢٠٠٤. ھەندێک لەو خویندکارانە لە
 کۆلێجەکانى تر بوون و پێشتر لە پێگەى مامۇستا ميسرىيەکانەوہ پەيوەندیان بە ئىخوانەوہ کردبوو.

^٣ د. محسن عبدالحميد: تاريخ جماعة الاخوان، ل ١٠٣.

^٤ محمد نورى بازىانى: مستقبل الحركة الإسلامية في كوردستان العراق، رسالة ماجستير تقدم الى جامعة
 العالمية للعلوم الإسلامية في لندن سنة ٢٠٠٣، ل ٤٠.

عەبدولحەمیدەوێ دەوترانەوێ، ئەمە ی دوایان فەرمانبەر بوو سالی (١٩٥٢) لە سلێمانییەوێ گواسترا بوویەوێ بۆ کەرکوک^١، بە گوتە ی سوبحی داودی لە سەرەتای پەنجاکاندا لە کەرکوک ئیخوان نزیکە ی (٣٠ - ٣٥) ئەندامی چالاکی هەبوو^٢. ئەمەش بە لگە ی ئەو یە ئیخوان لە کەرکوک چالاکی نۆرتەر بووێ لە چارو شارەکانی دیکە ی کوردستان.

ئیخوانەکانی کەرکوک، بەرلەوێ مۆلتی کردنەوێ لق وەرگرن، بە رادە یەکی بەرچاو جموجۆل و چالاکیان هەبوو، وێرای مزگەوتی نورەدین واعیز، لە دوکانی موحسین ئەترە قچی و ئوتوی سەید ئەحمەدو کتێبخانەکی حاجی سلێمان کۆبوونەوێان ئەنجام دەداو بەرنامە ی پەرە پێدانی کارەکانیان دادەپشت^٣.

ئیخوانەکانی کەرکوک چالاکانە هەڵدەسوێان، لە سەرەتای (١٩٥٣) مۆلتیان لە وەرزارەتی ناوخبۆ وەرگرتو لقی کۆمەلە ی بڕایەتی ئیسلامی لە کەرکوک کرایەوێ، دەستە ی کارگێری لق هەلبژێردرا کە پێکھاتبوو لە: نورەدین واعیز - سەرۆک، سلێمان موحەممەد ئەمین ئەلقابیلی - جێگزی سەرۆک، سەید ئەحمەد - ئەندام. لە ئاھەنگی کردنەوێ لقدا سەواف و تارتیکی پێشکەش کردو هەردوو شیخ محەیدین بەرزنجی و مەلا سالیح کۆزەپانکی* لە هەولێرەوێ هاتبوون بۆ ئاھەنگەکە^٤.

کەنالیکی دیکە ی کاری سەواف بۆ بلۆکردنەوێ بیری ئیخوان، ئەنجامدانی ئەو گەشتانەبوو کە بۆ ناوچە جیاوازهکان ئەنجامی دەداو سەردانی کەسایەتیە ناسراوێکانی دەکرد، لەو ناوچانە ی گەشتی بۆ دەکرد، و تاریشی دەدا، لەو چوارچێوەدا

^١ د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ١٠٤.

^٢ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ ناوبراو، هەولێر، ١٩/١٢/٢٠٠٤.

^٣ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوە، ل ١٤٣.

* مەلا سالیح کۆزەپانکی: لە گوندی کۆزەپانکی نزیك هەولێر لە دایك بوو، هەر لە منداڵیەوێ دەستی داوێتە خوێندن، لە سەردەستی مەلا فەتاحی خەتێ ئیجازە ی زانستی وەرگرتو، شارەزایی نۆری لە ئەدەبی کوردی و زانستە شەریعیەکاندا هەبوو، چەند بەرھەمی چاپکراو دەستنووسی لە پاش بەجێماو. محمد زکی حسن أحمد: هەمان سەرچاوە، ل ٢٠٥ - ٢٠٦.

^٤ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوە، ل ١٤٣ - ١٤٤.

سەردانی چەندىن ناوچەى كوردستانى كردووه، لە ھەندىك لە وگەشتانە شىخ ئەمجد زەھاوى ھاوړپىيەتى سەوافى كردووه.^۱

حاجى تەھا حەسەن سنجارى^{*} يەكئىك بووه لە و كوردانەى لە سەرەتای گەرانەوھى سەواف بۆ عىراق، بۆتە ئەندامى ئىخوانو لە بىرەوھەرييەكانى خۆيدا باس لەوھ دەكات، سالى (١٩٤٩) سەواف بە ھاوړپىيەتى مستەفا پىنجوينى و غانم حمودات گەشتىكيان بۆ ناوچەى سنجارو دەورەبەرى كردووه، پىكەوھ چوئەتە گوندەكانى قاپوسى، گرى گوارا، خنىسى، كون روڤى، بلىچ، ئەبوسى و حەمى و سەواف وتارى خويندۆتەوھ.^۲ ھەروھە سالى (١٩٥٣) سەواف لەگەڵ عەبدولمەنەعم زورەرى و عەزىز حاجى عەزىز ئاغاوو ئەحمەد حەسوو غانم حمودات سەردانى سنجارو ھەندى گوندى دەورەبەرى كردو لە سنجار لە مزگەوتى حاجى عەبدوللا وتارىدا.^۳

لە درىزەى چالاكىيەكانىدا، سەواف لە (٢٣ شوبات ١٩٥٣) بە ھاوړپىيەتى موھەممەد عەلى خەششەب سەردانى قەزای دھۆكى كردو لە مزگەوتى گەورە بە ئامادەبوونى قايمقامى شار بورھانەدين ئەسەدو ژمارەيەكى زۆر خەلك وتارىدا.^۴

كۆمەلەى برايەتى ئىسلامىيە كە پوكارى ئىخوان بوو، ئەندامو لايەنگرى لە دھۆك، زاخۆ، ئاكرى و سنجار ھەبوو، سەواف لە شوباتو تەموزى (١٩٥٣) و مانگەكانى شوباتو نىسانو ئەيلولى (١٩٥٤) چەندىن سەردانى بۆ دھۆك، زاخۆو سنجار ئەنجامدا.^۵ بە ھۆى ئەم گەشتانەوھ، سەواف دۆستايەتى لەگەڵ چەند زانايەكى ناوچەى

^۱ كاظم أحمد المشايخي: الامام امجد، ل ١٩٩٩.

^{*} حاجى تەھا حەسەن سنجارى: لە سنجار لەدايك بووه، ھەر لەوئ زانستە شەرىعيەكانى خويندوھ و ئىجازەى زانستى وەرگرتووه، لە سەرەتای دەرگەوتنى بانگەوازى ئىخوانوھ پەيوەست بووه پىوھى، كەسايەتییەكى گويلىگىراو ھەلسوڤاوى ناوچەكە بووه، بە گوندەكانىدا دەگەراو كەرسەتى بۆ خۆبەخشەكانى لەستين كۆدەكردوھ، سالى (١٩٩٩) كۆچى دواى كردووه. ايمان عبدالحميد محمد

الدباغ: ھەمان سەرچاوه، ل ١٣٠ - ١٣١ پەراويزى ژمارە (٤).

^۲ چەردەيەك لە يادەوھەرييەكانم، پۆژنامەى پاپەرين، ژمارە (١٦) سالى يەكەم، ١٩٩٨/٦/١٥.

^۳ جاسم محمد عبدالله نجم اللهيبي: ھەمان سەرچاوه، ل ٧٥.

^۴ سەرچاوهى پيشوو، ل ٧٥.

^۵ د. عبدالفتاح علي البوتاني: ھەمان سەرچاوه، ل ٢٨١.

بانیان دروست کردیو، لهواته: مه لا موحه محمد له دهۆكه مه لا محمد له راتخۆ مه لا محمد وتاروتیو پیتشویژی مرگوتی گهوهی تاكړی^٦ - هه لهی ماوه دا له چهند گشتیكى دیکه^٧ چۆته پهواتنۆ، چۆمانه بامه پنی^٨، كهركوكه ههواتیو سلیمان^٩.

یه هه مان شیوه، سهواف سالی (١٩٥٤ز) یه ههواتی زههواوی دهچیت هه له بجه، لهوی له مرگوتی پاشا وتار دهواتو له گه ل (شیخ عوسمان عه بدوله زیز^{*}، مه لا سالح عه بدوله کریم «مه لا سالحی گهوه»^{**}) په یوه ندی دروست دهکات^٤.

^١ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه، ل ٢٧٢.

^٢ ميسوعة من الباحثين: روى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، أربيل ٢٠٠٢، ل ٤٦.

^٣ د عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ٢٨١.

^{*} شیخ عوسمان عه بدوله زیز: عوسمان عه بدوله زیز موحه محمد، سالی (١٩٢٢ز) له گوندی پریس له تاوچهی هه له بجه له نایک بووه، لای باوکی و مه لا سالحی گهوه خویندویه تی و ئیجازه ی زانستی وه رگرتوه، موفه سیرو زانایه کی لیتهاتو خاوهن هه لویست و ناسراوی کوردستان و جیهانی ئیسلامیه، چهند به ره می نو سراوی هیه، به ناویانگترینیان ته فسیری قورشان پیرۆزه که له دوتویی پانزه بهرگور (٥٤٠٠) لاپه ره دا چاپی کردوه، دهیان زانا له سه ردهستی ئه و ئیجازه ی زانستان وه رگرتوه، چهند چارنک له سه ر هه لویستی بویرانه ی له لایهن حکومه ته یه که له دوا ی به که کانی عیراقوه ده سته سه ر کراوه، له سالی (١٩٨٧) وه پایه ری بزوتنه وه ی ئیسلامی بووه، له (١٩٩٩/٥/٢٣) له شاری دیمه شق کوچی دوا یی کرد. بۆ زانیاری زیاتر ده رباره ی ئه و که سایه تییه بهوانه: ابراهیم طاهر معروف: الشیخ عثمان عبد العزيز ودوره في الصحوة الإسلامية في كردستان العراق، (تویژینه وه ی بلانه کراوه).

^{**} مه لا سالح عه بدوله کریم: سالح عه بدوله کریم موحه محمد، سالی (١٩٠٤ز) له دایک بووه، لای زانایانی تاوچه ی سلیمان دهستی داوه ته خویندنی زانسته شه رییه کان و له سه ردهستی شیخ عومر قه ره داغی ئیجازه ی هه له بجه وه رگرتوه، پاشان ده بیته مه لا له گوندی تریفه ی تاوچه ی هه له بجه، سالی (١٩٤٩) بیته هه له بجه له گه رده کی کلنی عاشقان مرگوتیک بنیاده ئیت، له کاتی سه ردان ی بۆ به غداد به مه بهستی تو مارگوتی مرگوتیه که له سه ر میلاکی ئه وقاف ئاشنایه تی له گه ل شیخ ئه سجد زه هوا ی په یدانه کات، زانایه کی لیتهاتو به توانای تاوچه که بووه، چه ندین کهس له سه ردهستی ئه و ئیجازه ی زانستان وه رگرتوه، له (١٩٩٠/١١/١٧) له سه نه کوچی دوا یی کردوه.

^٤ جۆری ئه م په یوه ندیه ئۆرگانی نه بووه، به لکو په یوه ندیه کی تاییه تی و پۆهی و فکری بووه، خودی شیخ عوسمان عه بدوله زیز ده رباره ی په یوه ندی خوی به سه واه وه ده لیت: "ئه و ومخته لیره بو (عیراق - نو سه ر) هه موو په یوه ندیه کی رۆهی و فکریو شه خصیم له گه لی هه بو". بهوانه: باوکی پیتشه را: چاوپیکه وتنیک بلانه کراوه له گه ل زانی مو جامیدو پیتشه رای کوچ کردو ما مۆستا مه لا عوسمان نا،

سه‌بارت به گه‌یشتنی نهم بیره به هه‌ولتیر، له سالی (۱۹۴۵) و له پێگی عه‌بدولوه‌هاب حاجی حه‌سه‌نه‌وه بوو، ناوبراو له سه‌ره‌تا‌دا په‌یوه‌ندی ده‌کات به مه‌لا سالج کۆزه‌پانکی پێشنویژی مزگه‌وتی نوره‌دین، دوا‌ی ئه‌وه‌ی عه‌بدولوه‌هاب حاجی حه‌سه‌ن باسی بیرى ئیخوان بۆ مه‌لا سالج ده‌کات، ناوبراو پێگی ده‌دات له مزگه‌وته‌که‌یدا کۆبوونه‌وه بکات، کۆبوونه‌وه‌کانیش دوا‌ی نوێژی مه‌غریب ته‌نجام ده‌دران، دوا‌ی تۆربوونی ژماره‌ی گوێگران، گواستیان‌وه بۆ ته‌کیه‌ی شیخ محیدین شیخ سالج، دواتریش قوتابخانه‌یه‌کیان بۆ نه‌ه‌یشتنی نه‌خوێنده‌واری له هه‌ولتیر کرده‌وه، قوتابخانه‌که‌ش له ناو قوتابخانه‌ی یه‌که‌می هه‌ولتیردا بوو، خه‌لکی پێشوازییه‌کی گه‌رمیان له کردنه‌وه‌ی قوتابخانه‌که‌ کردوو ژماره‌یه‌ک مامۆستا به شیوه‌ی خۆبه‌خش وانه‌یان تیدا ده‌وته‌وه^۱. ته‌مه‌ وێرای ئه‌وه‌ی سه‌ردانی گونده‌کانی ده‌ورووبه‌ری هه‌ولتیریان کردو و تاربان بۆ گوندنشینه‌کان ده‌دا، هاوکات بۆنه‌ ئاینیه‌کانیان ده‌قۆزته‌وه بۆ وتاردان و بلاوکردنه‌وه‌ی ئه‌و بیره^۲.

دوا‌ی په‌ره‌گرتنی بانگه‌وازی ئیخوان له هه‌ولتیر، عه‌بدولوه‌هاب حاجی حه‌سه‌ن نامه‌یه‌ک ده‌نیرێت بۆ حسێن که‌ماله‌دین له قاهره، ناوبراو له نامه‌که‌دا باسی چالاکی خۆی ده‌کات که له ماوه‌ی پشوو‌ی هاویندا ته‌نجامیداوه، حسێن که‌ماله‌دین وه‌لامی نامه‌که‌ی دله‌وته‌وه‌و بۆی نووسیه‌ نامه‌که‌ی نیشانی حه‌سه‌ن به‌نتا دله‌وه‌و ئه‌ویش تۆر پێی دله‌خۆش بووه‌و وتووێته‌ی: "الله اکبر، سوپاس بۆ خوا بانگه‌واز له نێوان گه‌لانی دیکه‌دا بلاویوته‌وه، خوا به‌ره‌که‌تی تێخات، تکام وایه‌ سلاوی منیان پێ بگه‌یه‌نیت"^۳.

پۆرتنامه‌ی بنووتنه‌وه‌ی ئیسلامی، ژماره (۴۰)، ۱۹۹۹/۵/۲۸. به‌هه‌مان شیوه، سوپهی دله‌وی و سدیق عه‌بدولعه‌زیز جه‌خت له‌سه‌ر ئه‌و راستیه‌ ده‌که‌نه‌وه که په‌یوه‌ندی شیخ عوسمان و سه‌واف ئۆرگانی نه‌بووه. چلوپیکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (سوپهی دله‌وی)، هه‌ولتیر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹. چلوپیکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (سدیق عه‌بدولعه‌زیز)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۱ مامۆستا خۆبه‌خشه‌کان ته‌مانه‌ بوون: نه‌شئه‌ت موحه‌مه‌د سه‌فه‌وت، عادل مسته‌فا، عه‌بدوللا سه‌لیم، جه‌هاد عه‌بدووهرزاق، نه‌نهر موحه‌مه‌د ده‌باغ، عه‌بدولوه‌هاب حاجی حه‌سه‌ن. د. محسن عبدالحمید:

تاریخ جماعة الاخوان، ل ۶۷-۶۸.

^۲ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ۶۸.

^۳ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ۶۹.

به پیتی نه و زانیاریانه ی له بهرده ستدان، له و ده مه دا له هه ولتر ئیخوان چه ندین
 نه نداسی چالاکی هه بوو، له وانه: موحه مه مد سادق موختار^۱، عه بدلوله هاب حاجی
 حه سه ن، نه حمه د عه باس، سه ید موحه مه د جه باری، حاجی خه لیل^۲.

ئیخوانه کانی هه ولتر هه ولتاندوه چالاکی جه ماوه ری نه نجام بده ن، له سالی (۱۹۴۷)
 دوا به دوا ی ده رچوونی بریاری دابه شکردنی فه له ستین، له هه ولتر خو نیشاندانیکیان
 نه نجامدا و چه ندین دروشمی پشتگیریان بۆ فه له ستین به رزکده وه^۳، له و

---

^۱ موحه مه د سادق موختار: سالی (۱۹۲۷) له هه ولتر له دایک بووه، خو یتندی سه ره تایی و دواناوه ندی له
 هه ولتر ته واو کردوه، هاوکات لای مه لا سالح کۆزه پانگه یی زانسته شه رعبه کانی خو یتندوه، سالی
 (۱۹۴۹) کۆلچیی مافی له به غداد ته واو کردوه، پاشان له هه ولتر بۆته پارێزه رو دواتریش بۆته قازی،
 سالی (۱۹۶۹) له قاهره ماسته ری به ده سه ته یتاوه و پاشان گه پاوه ته وه عیراق و دوا جار بۆته قازی
 مه حکه مه ی ته میز. کاظم احمد المشایخی: الامام امجد، ل ۱۷۴ - ۱۷۵.

^۲ له: مجموعه من الباحتین: رؤی فی مسار العمل الإسلامی فی کوردستان، ل ۲۸۶؛ چاوپیکه وتنی تو یژه ر
 له گه ل (سوبجی داودی)، هه ولتر، ۱۹/۱۲/۲۰۰۴.

^۳ چاوپیکه وتنی تو یژه ر له گه ل (سوبجی داودی)، هه ولتر، ۱۹/۱۲/۲۰۰۴. هه ردوو نووسه ر (ئیمان
 عه بدلوله مه ید موحه مه د نه لده باغ و جاسم موحه مه د عه بدلوله نه جم نه للوه ییی) ناوی چه ند که سیکیان
 نووسیه که نه نداسی چالاکی ئیخوان بوون له هه ولتر، له وانه: میسر سالح نه لئه مین، عادل شاکر، خه لیل
 ئیسماعیل، رائق سه ید جه میل، فاتح موحه مه د. ده بینین لیکچوون له نیوان هه ندی له و ناوانه و نه و
 ناوانه دا هه یه که پیتشت ئاماژه مان پیتداون و له سه رچاوه کانی دیکه وه وه رمان گرتوون، پیده چیت
 هه ندیکیان هه ر یه که س بن و سه رچاوه ی زانیاریه کان ناوه کانی تیکه ل کوربیت، بۆ نمونه له وانه یه
 نه کره م شاکر و عادل شاکر یه که س بیت، یان خه لیل عه بدلوله و خه لیل سلیمان یه که س بیت. جاسم
 محمد عبدالله نجم الله یی: هه مان سه رچاوه، ل ۸۵؛ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه،
 ل ۱۴۶.

^۴ حاجی خه لیل: خه لیل عه بدلوله عه زیز، سالی (۱۹۳۲) له هه ولتر له دایک بووه، سالی (۱۹۵۸) بره وانه ی
 به کالۆریۆسی له شه ریه دا وه رگرتوه و له نیوان سالانی (۱۹۶۱ - ۱۹۸۲) له هه ولتر مامۆستا بووه،
 یه کتیکه له نه نداسه دێرینه چالاکه کانی ئیخوان له هه ولتر، له (۱۹/۵/۱۹۹۹) کۆچی دوا یی کردوه. بره وانه:
 مامۆستا نه حمه د: کورته یه که له ژبانی مامۆستا حاجی خه لیل، پۆژنامه ی یه کگرتوو، ژماره (۲۳۸)،
 ۱۹۹۹/۵/۲۱.

^۵ د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ۱۰۲.

خۆنیشاندا ناهەدا (عەبدولوەهاب حاجی حەسەن، ئەکرەم شاكر، زیۆەر خەتاب*، موخەممەد سادق موختار، عەبدوللّا سەلیم) بەشداریان تیدا کرد، ئەم چالاکیەش بەلگەی بلۆبۆنەوێ بیری ئیخوانە لە هەولێر.

لە ناوەراستی (١٩٥٢) لقی هەولێری کۆمەڵەی بڕیارەتی ئیسلامیی کرایەوێ و موخەممەد سادق موختار بە سەرۆکی لقی هەولێردرا، لە ناو بارەگای لقدا کتێبخانەیەکی تێدا بوو کە موحسین موحامید بە پێوەبەری بوو، دواي ئەویش ئەحمەد عەبباسی دەیبەرد بە پێوە. ئاھەنگی کردنەوێ لقی بە سەرپرەشتی شیخ محەدین بەرزنجی و ئامادەبوونی سەواف بە پێوەچوو، مەلا سالح کۆزەپانکی رۆڵی بەرچاوی هەبوو لە هاندانی لاوان بۆ پابەندبوون بەم بزووئەوێوە. ٢

سەبارەت بە گەشتی بانیگەوازی ئیخوان بە سلیمانی، ئەوا دەگەرێتەوێ بۆ سالی (١٩٤٦)، ئەو کاتەي نێزەمەدین عەبدولحەمید لە ئاماری سلیمانی بوو. فەرمانبەر، کارەگەش لە ناساندنی بانیگەوازی ئیخوان بە هەندێ لە زانایان کورتەلاتبوو، لە ناو ئەو زانایانەشدا شیخ موخەممەدی خال قازی سلیمانی. ٣

سالی (١٩٥٢) ئیخوانەکانی کەرکوک و یەستیان کارو چالاکی لە سلیمانی فراوان بکەن، بۆ ئەو مەبەستە بە هاوکاری مەلا جەلال ساعاتی دوو کتێبخانەیان کردەوێ، بەلام تەنها شەویەک بەسەر کردنەوێ یاندا تێپەڕی، هەردووکیان لە لایەن چەپەکانەوێ سووتێنران. ٤

---

* زیۆەر خەتاب: سالی (١٩٢٩) لە هەولێر لەدایک بوو، خۆی ئێستێ سەرەتایی و دواوەندی لە هەولێر تەواو کردوێ، سالی (١٩٥٤) کۆلیجی مافی لە بەغداد تەواو کردوێ، چەند پۆستی جیاوازی لە حکومەتدا وەرگرتوێ کە دوامەمینیان بە پێوەبەری گشتیی بوو. لە وەزارەتی شارەوانی، چەند بەرەمەنیکێ چاپکراوی هەیە و لە رۆژنامە و گۆنارەکاندا دەیان وتاری بلۆکریوتەوێ. جمال بابان: هەمان سەرچاوە، ٢٣٩ - ٢٤٢.

١ مەهدی محەمەد قادر: پێشھاتە سیاسییەکانی کوردستانی عێراق ١٩٤٥ - ١٩٥٨، سەنتەری لێکۆلینەوێ ستراتیجی کوردستان، سلیمانی ٢٠٠٥، ل ٢١٨.

٢ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوە، ل ١٤٥ - ١٤٦.

٣ سەرچاوەی پێشوو، ل ٧٤ - ٧٥.

٤ د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ١١١. چەپەکان شێوازی توندوتیژیان بۆ پێگرتن لە بلۆبۆنەوێ بیری ئیخوان گرتەبەر، غانم حمودات باس لەوێ دەکات لە هاوینی (١٩٥٢) یان (١٩٥٣)

لقى موسل، چالاكترين لقي ئىخوان بوو له عىراق، كاتىك له (۴ تشرىنى يەكەمى ۱۹۵۲)ن پەزەمانەندى حكومتیان بۆ كىردنەوہى لقي كۆمەلەى برايه تى ئىسلامىى له موسل وەرگرت، دەستەى كارگىپى ھەلبۇزىدراو ەبدوللا موھەممەد ئىربىلى بوو سەرۆكى لقي موسل^۱، ئەم لقا بە شىوہەك چالاك بوو، توانى ھۆبەكە له سنجار بىكاتەوہ و زانائى ئايىنى حاجى تەھا ھەسەن سنجارى بوو بەرپرسى و بارەگايان دانائ، ھاوكات ناوبراو كىتەبخانەىكى بە ناوى (الأخوة الإسلامية) له سنجار كىردەوہ^۲.

ھەر له چوارچىوہى چالاكى لقي موسلدا، له (۲ ئەيلول ۱۹۵۴) چەند لاوتكى كۆمەلەى برايه تى سەردانى زاخۇيان كىردو شەوێك لای ھازم شەمەدىن ئاغا^۳ - نوێنەرى زاخۆ له پەرلەمانى عىراق - مانەوہ و له مزگەوتى زاخۆ چەند وتارىكتيان دا^۴.

يەكێك له و چالاكییانەى ئىخوان بۆ پەرەردە كىردنى ئەندامەكانى سوودى لى وەرەگرت، كىردنەوہى خىوہەتگە بوو، له پەنجاكندا ئىخوان چەندىن خىوہەتگەى له

چۆتە زاخۆ، شەو له مزگەوتىكدا وتارى داوہ، شىوہەكەكان بەرەنگارى بوونەتەوہ و بەردبارانيان كىردوہ، بەيانى رۆژى دواترىش لەگەڵ تەھا جەوادى له چاخانەىكدا باسى كۆمەلەى برايه تىيان كىردوہ، شىوہەكەكان بۆيان ھاوون و بەرئۆچكەيان تىگرتوون و پۆلىسىش نەچووہ بە ھاىانەوہ، ئەوانىش گەپاونەتەوہ بەرەو موسل. له: ايمان عبد الحميد محمد الدباغ: ھەمان سەرچاوہ، ل ۲۷۱.

^۱ د. عبدالفتاح علي البوتاني: ھەمان سەرچاوہ، ل ۲۷۸. سەرەتا بۆ ماوہى سالىك ەبدولھافىز سالىمان سەرۆكى لقي بوو، بەلام له (۵ تشرىنى يەكەمى ۱۹۵۳) دەستەى كارگىپى لقي ھەلبۇزىدرا كە پىكھاتبوو له: ەبدوللا موھەممەد ئىربىلى - سەرۆكى لقي، ەبدولمۆنەعم زۆرەرى - سكرتێر، موھەممەد نەجىب ەلى - ئەمىن سەندوق، ەنەئوللا موھەممەد سەعید - ژمێريار، ايمان عبد الحميد محمد الدباغ: ھەمان سەرچاوہ، ل ۱۲۳.

^۲ سەرچاوہى پێشوو، ل ۲۸۱. له (۱۳ ئاب ۱۹۵۳) دەستەى كارگىپى ھۆبە ھەلبۇزىدراو حاجى تەھا بوو سەرۆك، يونس زەنون - جىگىرى سەرۆك، ەبدوللا فەھمى - سكرتێر، ھسێن شەرىف - ژمێريار، جەرگىس يونس - ئەمىن سەندوق. له (ئەيلول ۱۹۵۳) بارەگا بە فەرمى كرايەوہ و بەو بۆنەىوہ ئاھەنگىكى وتارخوێندنەوہ ساز كرا. ايمان عبد الحميد محمد الدباغ: ھەمان سەرچاوہ، ل ۱۳۱ - ۱۳۲.

^۳ ھازم شەمەدىن ئاغا: سالى (۱۸۹۵) له زاخۆ لەدىك بوو، پێنج جار بۆئە ئەندامى ئەنجومەنى نوێنەرانى عىراق، كەسێكى خێرخواز بوو و كۆمەكى زۆرى ھەژارنى دەكرد، ھەر بۆيە لە ئاوخەلكىدا بە باوكى ھەژاران ئاودەبرا، سالى (۱۹۵۴) كۆچى دواى كىردوہ. جمال بابان: ھەمان سەرچاوہ، ل ۲۳۰.

^۴ ايمان عبد الحميد محمد الدباغ: ھەمان سەرچاوہ، ل ۱۲۹.

هاویننه‌هواره‌کانی کوردستان کردموه، له‌واته: خێوه‌تگه‌ی دهۆک له ١٩٥٢، خێوه‌تگه‌ی سواره‌توکه ١٩٥٤، خێوه‌تگه‌ی چۆمان ١٩٥٦، چهند خێوه‌تگه‌یه‌کی تر له سه‌رسه‌نگ، بامه‌پنی، مانکیش و لوماتا^١.

هه‌ر چهند له (١٩٥٤) به‌دولوه‌ کاری ئیخوان به‌ قهرمی قه‌ده‌غه‌کراو کۆمه‌له‌ی برابه‌تی ئیسلامیی مه‌لوه‌شایه‌وه، به‌لام ئیخوان به‌ نه‌هتی له‌سه‌ر کاری خۆی به‌رده‌وام بوو، سالی (١٩٥٦) به‌ هه‌مان شیوه‌ی سالانی پێشوو خێوه‌تگه‌یه‌کیان له‌ چۆمان کرده‌وه‌و ژماره‌یه‌کی زۆر ئه‌ندامی ئیخوان تێیدا به‌شدار بوون^٢. به‌و شیوه‌یه‌ ئیخوان له‌ دوا ساله‌کانی سه‌رده‌می پاشایه‌تی به‌ شیوه‌یه‌کی نه‌هتی کارو چالاکییه‌کی سنوورداری هه‌بوو.

---

^١ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ١٩٦. بۆ زانیاری زیاتر ده‌رباره‌ی به‌رنامه‌ی خێوه‌تگه‌کان به‌رانه: د. محسن

عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ١٢٠-١٢٢.

^٢ د. عبدالفتاح علي البرتانی: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ٢٨٢.

باسی سییه‌م: ره‌وتی ئیسلامیی له کوردستان له سه‌رده‌می کۆماریدا

دوای شۆڤشی (١٩٥٨ن) له عێراق، قۆناغیکی نوێ له کاری ئیسلامیی له عێراق و کوردستان ده‌ستی پێکرد، ئهم قۆناغه له خودی خۆیدا، هه‌ندێ جار به‌ره‌و لوتکه‌و هه‌ندێ جاریش به‌ره‌و نشیوو هه‌لدێر ملی ناوه، ئهمه‌ش ده‌ره‌نجامی بارودۆخی سیاسیی ئهو ده‌مه‌ی عێراق و ناوچه‌که‌یه.

له‌سه‌روه‌ندی دوای شۆڤش، له سلێمانی، کۆمه‌له‌یه‌کی ئایینی به‌ناوی کۆمه‌له‌ی پیاوانی ئایینی ئازاد (جمعية رجال الدين الاحرار في السليمانية) داده‌مه‌زێت، ده‌رباره‌ی ناوی دامه‌زێنه‌ران و کار و چالاکی ئهم کۆمه‌له، هه‌چ زانیاره‌که‌مان چنگ نه‌که‌وت، تا‌که سه‌رچاوه‌یه‌ک که هه‌بێت ئهو به‌یاننامه‌یه‌یه که به هه‌ردوو زمانی کوردی و عه‌ره‌بی چاپکراوه‌ و تییدا ئاماژه‌کانی کۆمه‌له (٩) به‌ندا ده‌خاته‌پوو.^١

کۆمه‌لێ پیاوانی ئایینی ئازاد، له ژێر دروشمی ئایه‌تی (وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) خۆی ده‌ناسیێ و ئاماژه‌کانی ده‌خاته‌پوو، له به‌ندی یه‌که‌مدا ناوی ته‌واوی کۆمه‌له دێنێت، له به‌ندی دووه‌مدا نووسیه‌یه‌تی: "کۆمه‌له‌که‌مان کۆمه‌لێکی حیزبی و سیاسیی نیه به‌لکوو کۆمه‌لێکی دینی و هه‌چی تر"، له به‌ندی پێنجه‌می به‌یاننامه‌ی ناوبراودا هاتوه که: "کۆمه‌لێ ته‌کۆشی له پێگای پاراستنی جمهوریه‌ته دیموکراسیه‌که‌مان و چنگ که‌وتوه‌کانی شۆڤش وه هه‌ول نه‌دات بۆ جێگیربونی ناشتی جیهان". ئهم به‌نده به‌لگه‌ی ئه‌وه‌یه کۆمه‌لێ پیاوانی ئایینی ئازاد له‌سه‌رده‌می کۆماریدا دامه‌زراوه.^٢

ته‌واوی به‌نده‌کانی (٣، ٤، ٦، ٧، ٨، ٩) بۆ پوونکردنه‌وه‌ی ئاماژه‌کانی کۆمه‌له ته‌رخان کراوه و تییدا به‌رزکردنه‌وه‌ی ئالای ئایینی پاک و بلندکردنی وشه‌ی پاست و دابینکردنی مافه‌کانی پیاوانی ئایینی و یه‌کخستن و یه‌کپێزی زانایان و زۆرکردنی ژماره‌ی

^١ بپوانه به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (٤).

^٢ سه‌رچاوه‌ی پێشوو.

پیشەوایانی ئایینی و پشگیریکردن و کۆمەکی جولانەوێ نیشتمانی و تیکۆشان دژی ئیمپریالیزم، لە دوتویی ئامانجەکانی کۆمەلەدان^۱.

دامەزراندنی کۆمەلەی ناوبراو، تاکە چالاکی ئەو دەمەی پەوتی ئیسلامیی نییه، بەلکۆ لە پال ئەمەدا، ئیخوان بە شیوەیەکی بەرفراوان لە هەندی ناوچەی باشووری کوردستان چالاکی دەنویتی، دواي شۆپشی (تەمموزی ۱۹۵۸)ن شیوعییەکان بەتەواوی لە گۆرەپانی سیاسیی عێراق و کوردستان دەرکەوتن، لە سالی (۱۹۵۹) شیوعییەکان لە هەلەبجە خۆنیشاندانیکیان سازدا^۲، وەکو پەرچەکرداریک لە هەمان پۆژدا ئیسلامییەکان خۆنیشاندانیان سازدا، شەپو پیکدادان لە نیوان هەردولادا بەرپا بوو، چەند برینداری لیکەوتەو، (حاجی عەبدوێرەحمەن موخەمەد) یەکیک بوو لە بریندارەکان^۳.

تاوسەندنی شیوعییەت و توندپەرەویی شیوعییەکان بەرامبەر ئیسلام، کاریکی وای کرد زانایان فەتوای کاغریوونی شیوعییەکان و حەرەمی مامەلەکردن و ژنخواری لەگەڵیاندا دەرێکن، لەو پەرەو پۆژنامەی (الوطن) لە ژمارە (۱۵۹)ی (۲۳) تشرینی دووهمی (۱۹۶۰) لە ژێر ناوینیشانی (دور العلماء الأعلام) فەتوای زانایان (مەلا سەلح عەبدولکەریم، شیخ جەمیل موختی^۴، شیخ عوسمان عەبدولعەزیز،

^۱ سەرچاوەی پێشوو.

^۲ شیوعییەکان لە خۆنیشاندانەکاندا نۆزجار دروشمی (مژدەبێ خوشک و برا دەرگای مژگەوت داخرا)یان بەرزەکردەو.

^۳ ئەرسەلان توفیق محەمەد: هەولێک بۆ نووسینەوێ پێشەیی پاپوونی ئیسلامی کوردستان قۇناغی یەکەم ۱۹۵۲ - ۱۹۸۱، گۆفاری بوار، ژمارە (۱) سالی یەکەم، بەهاری ۲۰۰۰، ل ۱۴.

^۴ شیخ جەمیل موختی: جەمیل کوپی شیخ مستەفا موختی کوپی شیخ مەحمود ناسراو بە قازی کوپی شیخ عەبدوللا خەریانی، سالی (۱۹۰۶) لە هەلەبجە لەدایک بوو، خۆیندنی هەقییەتی لە هەلەبجە و دەورەبەری تەواو کربوو و نیجازی زانستی وەرگرتوو، کەسایەتییهکی ناسراو و خاوەن هەلوێست بوو، لە بەرامبەر شیوعییەکان توند بوو و ئەمەش نۆزجار کێشەیی بۆناوەتەو، دواي دووسال ئەخۆشی لە (۱۹۶۹/۹/۱۴) کۆشی دوايي کرد. بۆ زانیاری زیاتر بپوانە: دەروازەیهک لە ژیان و یادگارێهەکان و کەسایەتی مامۆستا شیخ جەمیلی موختی، ئا: محمد ئومید نجم الدین شیخ جەمیل، گۆفاری پێشەنگ، ژمارە (۲۳) سالی چوارەم، ۲۰۰۱، ل ۴۷ - ۶۳.

مهلا عومەر عه‌بدولعه‌زیز^{*}ی بلاق‌کردوته‌وه، ناویراوان له ده‌قی فه‌تواکه‌دا ده‌لێن:
 "پرسیارمان لیکراوه ده‌ریاره‌ی شیوعی و شیوعیه‌ت، سه‌ره‌تا ده‌بی‌ت ده‌ریاره‌ی
 نیستعمار پاشان شیوعیه‌ت بدوێن، چونکه هه‌رک‌س نژی شیوعیه‌ت بدوێ به
 هاوکارو توک‌ری نیستعمار تو‌مه‌تبار ده‌ک‌ریت، به‌و شیوه‌یه‌ سێ پرسیار به‌ره‌و پومان
 ده‌بی‌ته‌وه:

پرسیاری یه‌که‌م، حوکمی نه‌و که‌سه‌ چیه‌ که‌ هاوکاری نیستعمار ده‌کات؟ له
 وه‌لام‌دا ده‌لێن: نیستعمار دو‌ژمن‌مان و دو‌ژمنی یه‌که‌می ئیسلامه، له ژۆر سایه‌یدا ته‌واوی
 پ‌ت‌یازه‌ هاورده‌کان دروست ب‌وون، هه‌رک‌س هاوکاری نیستعمار ب‌کات له‌ موس‌لمانان
 نه‌ژمار ناک‌ریت، به‌لکو دو‌ژمنیانه، خ‌وای گه‌وره‌ فه‌رمویه‌تی (وَمَنْ يَتَوَلَّهْ مِنْكُمْ فَاَنْ
 مِنْهُمْ).

پرسیاری دو‌وه‌م، حوکمی نه‌و که‌سه‌ چیه‌ که‌ په‌یوه‌نداریتی (ئینتیما)ی بۆ
 شیوعیه‌ت هه‌یه؟ ب‌ت‌گومان شیوعیه‌ت ماده‌ت‌ت‌کی پ‌وته‌و ب‌روای به‌ خ‌واو به‌ پ‌ژۆی
 د‌وایی و غه‌یب نییه، گومان نییه له‌ کافریتی نه‌و که‌سه‌ی په‌یوه‌نداریتی بۆ نه‌و حزبه
 هه‌یه و ناگاداری پ‌ت‌یازه‌ گ‌لاوه‌که‌ یانه (اِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللّٰهِ الْاِسْلَامُ)، (وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ
 الْاِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ).

پرسیاری سێیه‌م، حوکمی نه‌و که‌سه‌ چیه‌ که‌ هاوکاری شیوعی و شیوعیه‌ته‌؟
 جۆری هاوکاریه‌که‌ ده‌گ‌ر‌پ‌یت، به‌هه‌رحال هاوکاری‌کردنیان خ‌زمه‌تی کوفره، موس‌لمان

---

* مه‌لا عومەر عه‌بدولعه‌زیز: عومەر عه‌بدولعه‌زیز مو‌حه‌مه‌د، سالی (١٩١١) له هه‌له‌ب‌جه‌ له‌ دایک ب‌ووه،
 له‌ سه‌رده‌ستی باوکی زانسته‌ شه‌رعییه‌کانی خ‌وێند‌و‌وه و ئیجازه‌ی مه‌لایه‌تی وه‌رگ‌رت‌و‌وه، له‌ گ‌وندی په‌لی
 ه‌یزۆ بۆته‌ پ‌یش‌نو‌ژۆ ق‌وتا‌بخانه‌یه‌کی ئایینی له‌ و‌گ‌نده‌دا دامه‌ز‌راند‌و‌وه، پاشان گه‌پ‌اوه‌ته‌وه هه‌له‌ب‌جه،
 له‌ به‌ر د‌ژایه‌تی کردنی شیوعیه‌ت ر‌وویه‌ پ‌ووی د‌ژایه‌تی و دو‌رخ‌ستنه‌وه بۆته‌وه، سالی (١٩٦٠) به‌ هاوکاری
 زانایانی ناوچه‌که‌ ق‌وتا‌بخانه‌ی ئیسلامیان له‌ هه‌له‌ب‌جه‌ ک‌رد‌وت‌و‌وه و بۆته‌ یه‌که‌م به‌ پ‌ژۆه‌یه‌ری نه‌و
 ق‌وتا‌بخانه‌یه‌. یه‌ک‌یک ب‌ووه له‌ دامه‌ز‌رینه‌رانی ب‌زو‌وتنه‌وه‌ی ئیسلامی له (١٩٨٧)، له (٢٠٠٨/٨/٨) ک‌رچی
 د‌وایی ک‌رد‌و‌وه.

نابیت هاوکاریان بکات، خوی گه وده فەرمویەتی (لا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ
الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ...) ^۱.

دەرکردنی ئەو فتوایانە کاریگەری لەسەر گۆڕەپانەکە هەبوو، تەنانهت حکومەت لە
تۆلەی ئەو هەدا بڕیاری دورخستنەوهی شیخ عوسمان و مەلا عومەر عەبدولعەزیزی بۆ
ناسرێه دەرکرد ^۲. پێدەچیت ئەو بڕیارە حکومەت بە پلان و هاندانی شیوعییەکان
بووین.

وێستگەیەکی دیکی چالاکی ئیخوان، دەرگەڕێتەوه بۆ بەشداری کۆمەڵێک زانای
ئایینی کورد لە کۆنگرەیی حزبی ئیسلامیی عێراقی لە (تەمووزی ۱۹۶۰ن)، ئەو زانایانە
لە هەڵبجەوه چووبون، بریتی بوون لە (مەلا سەڵح عەبدولکەریم، مەلا عومەر
عەبدولعەزیز، شیخ عوسمان عەبدولعەزیز، شیخ جەمیل موفتی) ^۳. لەو کۆنگرەدا شیخ
عوسمان عەبدولعەزیز بەناوی وەفدی لیوای سلێمانی و قەزای هەڵبجە وتاری
خوێندەوه، رۆژنامەی (الحیاد) زمانحالی حزبی ئیسلامیی دەقی و تەبی ناوبراوی
بلاوکردهوه ^۴.

شایانی باسە لە کاتی دامەزراندنی حزبی ئیسلامیی عێراقی و بەستنی کۆنگرەیی
یەکەمی حزب، نوسمان عەبدولعەزیز زاق سامەپاشی سەرۆکی حزبی ناوبراو، (سویحی
داودی) پادەسپیژی کە بچیتە هەڵبجە و پێکخستنی ئیخوانی تیا دامەزرێنی، لە (هاوینی
۱۹۶۰) سویحی داودی، بە هاوڕێیەتی (عابدین پەشید) لە کەرکوک وە گەشتێک بۆ
هەڵبجە دەرکەن و یەکەم شانەی پێکخستنی ئیخوانی تیا دادەمەزرێنن، ئەم شانە

^۱ لە: ابراهیم طاهر معروف: هەمان سەرچاوه، ل ۱۶ - ۱۷.

^۲ ئەرسەلان توفیق محەمەد: هەمان سەرچاوه، ل ۱۵.

^۳ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ (سویحی داودی)، هەولێر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹؛ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ
(سیدی عەبدولعەزیز)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۴ ابراهیم طاهر معروف: هەمان سەرچاوه، ل ۱۸. لە ژمارە (۴۲)ی گۆڤاری (جەماوەر) دەقی وتارەکی
شیخ عوسمان عەبدولعەزیز کە لە رۆژنامەی (الحیاد) وەرگیراوه بۆ جاریکی تەربلاوکردهوه. بڕوانە:
گۆڤاری جەماوەر، ژمارە (۴۲)، ۲۲ ئەیلوول ۱۹۹۵ ز، ل ۶۱ - ۶۲.

پیکهاتبوو له (سدیق عهبدولعهزیز، جهلال مهلا سالح)، ئهم شانیه ده بیته بهردی بناغهی کاری پیکهستن له ههله بجه وشاره زوور^۱.

هر چهنده پیشتر له نیوان چهند زانایه کی ههله بجه و بانگخووانی ئیخوان ناشنایه تی دروستبوو، بهلام ئهم یه کترناسینه پیکهستنی فهرمی لینه که وتهوه، بهمهش ههردوو (سدیق عهبدولعهزیز، جهلال مهلا سالح) به یه کهم کادیری پیکهراوهیی ئیخوان له ده فهری ناوبراو نه ژمار ده کرت.

دواتر ئهم شانیه فراوان بوو، ههریه که له (عومەر پیشاوی^۲) عهبدولعهزیز پاره زانی^{**}) تیییدا بـوونه نه ندانم، له سه ره تادا سدیق عهبدولعهزیز به پررسی پیکهستنه کانی ههله بجه بوو، نه ویش په یوه ندی هه بوو به عابدین په شید

---

^۱ چاوپیکه و تنی تویره له گه ل (سوبحی داودی)، هه ولتر، ۱۹/۱۲/۲۰۰۴؛ چاوپیکه و تنی تویره له گه ل (سدیق عهبدولعهزیز، سلیمانی، ۸/۱/۲۰۰۵).

^۲ عومەر پیشاوی؛ عومەر فه تاح یه عقوب سالی (۱۹۳۳) له گوندی (پیشاو) له دایک بووه، خویندنی زانسته شه رعیه کانی ته واک کردوه و له شهسته کاندایه قوتابخانه کانی ههله بجه و ده ورویه ری ماموستا بووه، یه کیکه له نه ندانه دیرینه کانی ئیخوان، که سیتیکی لیبراوو هه لسه وای په وتی ئیسلامیه، یه کیکه له دامه زینه زانی یه کگرتووی ئیسلامیه کوردستان سالی (۱۹۹۴)، له (۲۰۰۱/۱۰/۱۸) کچی دواپی کردوه. بپوانه: رۆژنامه ی یه کگرتوو، ژماره (۳۶۰)، ۱۹/۱۰/۲۰۰۱.

^{**} عهبدولعهزیز پاره زانی: عهبدولعهزیز کوبی شیخ نه مین شیخ نه حمده، له بنه ماله ی شیخ ئیلیاسه، سالی (۱۹۲۸) له گوندی پاره زانی شارباژێر له دایک بووه، له ته مهنی جهوت سالییه وه دهستی داوه ته خویندنه و لای مهلا سالح نیجازه ی مه لایه تی وه رگرتوه، نووسه ریکی کارامه و به سه لیه بوو، گرنگترین به ره مه کانی بریتین له (ژیانی پیتقه مبه ری مه زن، نمونه ک له ئیسلام، پینج پایه کانی ئیسلام، له ده روازه ی ئیسلام وه، پاشکوی ژیان، خیزانی به ختیارو کومه لی کامه ران، کورپکی لاسارو باوکیکی هه ژار، ئیسلام به رنامه ی ژیان، ئیسلام کاره نه ک ته مه لی، دوو خه ربزه به ده ستیک هه لئاگیریت)، ئهمه وێپای شه وی چه ندین وتاری له گوفاری (التربية الإسلامية) دابلاو کردو ته وه، شه وی (۲۳/۲۲ - ۱۲ - ۱۹۷۶) کچی دواپی کردوه. بپوانه: حسن مه حمود مه که ریم: ماموستا پاره زانی له بیره وه ری قوتابی به کانییدا، رۆژنامه ی یه کگرتوو، ژماره (۲۲)، ۲۳/۱۲/۱۹۹۴.

له كهركوك^۱. دواتر چالاكى ئىخوان له ناوچه كه دا په رهيگرتو عومهر پيشاوى بووه بهرپرسى پيڅستنى هه له بجه^۲.

له سهره تاي شهسته كاندا چالاكى ئىخوان له ده فهرى شاره زورو هه له بجه بهر فراوان بوو، بيرى ئىخوان به شتيويهك بللويويه وه مهلاكان به ناشكرا باسى نهو بيره يان ده كرد، ته نانه ت له هه ندئ شوين ويته ي حسنه به ننا به رزده كرايه وه، (مهلا حسين كوپى مه لاي گه وړه) به ناشكرا له مزگه وت باسى بيرى ئىخوانى ده كرد^۳. ههر له و سهره بيه نده دا چالاكى ئىخوان له هه وليرو سليمانى و كهركوك له بره ودا بوو^۴.

قوناغى كارى ناشكراى ئىخوان له عيراق، زور دريژه ي نه كيشاو حزبى ئيسلامى قه ده غه كراو هه لوه شينرايه وه، پووداويكى له و شتوه كارى كرده سهر به رته سك بوونه وه ي چالاكى ئىخوان له كوردستان و به دريژايى سالانى شهست تا (۱۹۷۱/۴/۴) به فهرمى كارى ئىخوان له عيراق راگير^۵، كارى نهو پيڅخراوه له كوردستان به شتيويه كي نهينى به رده وام بوو، شتوازي كار كړدنيش بريتى بوو له:

۱- شانكان هه فتانه كو بوونه ويان ده كردو دواى ليپرسينه وه له كارى هه فته ي پابردو، كارى هه فته ي ناينده ديارى ده كرا.

۲- دروستكردنى تپيى شه وانه (كتائب الليلية) به تاييه ت له مانگى په مه زاندا.

---

^۱ چاوپيځه وتنئ تويزهر له گه ل (سوبحى داودى)، هه وليتر، ۱۹/۱۲/۲۰۰۴. عه بدوپړه حمان حسين به رزنجى كه وهك نه ندامى ده ستى دامه زرينه ر له كهركوك خوى ناساندووه، له نامه يه كيذا كه روى (۳۰ رهيى يه كه مى ۱۳۸۰ك - ۲۱ نه يلول ۱۹۶۰) يو نه مين سامه پائى نارووه، باس له وه ده كا كه له ماوه ي نهو چهنه رزه دا شهش نه ندامى نوئ له ليواي سليمانى په يوه ندييان به حزيه وه كردووه و ناسنامه يان يو كراوه. له: كاظم احمد المشايخي: تاريخ نشاة، ل ۱۷۲.

^۲ چاوپيځه وتنئ تويزهر له گه ل (سديق عه بدولعه زين)، سليمانى، ۸/۱/۲۰۰۵.

^۳ محمد نورى بازىاني: هه مان سهرچاوه، ل ۵۲. به هه مان شتوه له راپورتى ده زگا سيخوپه كانى به عس له سالى (۱۹۸۶) جه خت له سهر پاشخانى چالاكى ئىخوان له ناوچه كه ده كاتوه. بپوانه به لگه نامه ي ژماره (۵).

^۴ چاوپيځه وتنئ تويزهر له گه ل (جه عفر مسته فا)، هه له بجه، ۱۵/۱۲/۲۰۰۴.

^۵ د. طه جابر العلواني: هه مان سهرچاوه، ل ۱۵.

۳- ئاھەنگ گېژان لە بۆنەکاندا، بە تایبەتیش لە مزگەوتەکاندا، ئەو بۆنەش وەکو یادی لەدایک بوونی پەيامبەر (ﷺ)، شەوانی قەدر، غەزای بەدر، ئوچود، ئیسراو میعراج... ھتد. لە ئاھەنگەکاندا وتارو پەخشان و ھۆنراوە پێشکەش دەکرا.

۴- شەونۆژی بە کۆمەل.

۵- گرنگیدان بە توژی خوێندکارو مامۆستاو پۆشنبیران و گەيانندی بانگەواز پێیان.

۶- ھەفتانە چەند ئایەت و فەرموودە لەبەردەکراو لەلایەن ئەندامانەو پاشو پونکردنەو ھیان بۆ دەکرا.

۷- سەردانی مامۆستایانی ئایینی و کەسایەتیە ناسراوەکان بە مەبەستی گەيانندی بانگەوازی برايان.

۸- سوود وەرگرتن لە خوێندنەو ھەندئ بلاقراوە و کتیب و گۆزارەکانی وەکو (المجتمع، التربية الإسلامية، المسلمون، الدعوة، لواء الإسلام،...) لەگەڵ بلاقراوە تایبەتیە نەینیەکانی ئیخوان^۱.

۹- وانەى گشتی مزگەوت.

لە پال ئەمانەشدا، بەرھەمی نووسەرانی وەکو: ھەسەن بەننا، سەید قوتب، مستەفا سباعی، ئەبو ھەسەنی نەدوی و ئەبو ئەلای مەودودی، سەرچاوەی سەرەکی ئەدەبیاتی ئیخوان بوون، ئەندامان نووسینەکانیان دەخوێندنەو لە وێنەو ھەوانەکاندا سوودیان لێوەردەگرتن^۲.

دیدو ھەلۆیستی ئیخوان لە ئاست پوداوو گۆرانکارییەکانی ئەو دەمەدا گەلیك جارێ گۆرانی بەخۆو دیو، ئەمە سەرەپای ئەو ھەیتوانیو لە ئاست ھەندئ مەسەلەى چارەنوسسازدا ھەلۆیستی یەکلەکارەو ھەیت، بە تایبەتیش مەسەلەى کورد کە ئیخوان ھەلۆیستی لە بەرامبەریدا سلبی بوو^۳. بەلام کەسایەتی و زاناکانی ناو پەوتی

^۱ چاوپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ (جەغەر مستەفا)، ھەلەبجە، ۲۰۰۴/۱۲/۱۵.

^۲ سەرچاوەی پێشوو.

^۳ لە باسی چوارەم بە درێژی باس لە ھەلۆیست و تێروانیی ئیخوان لە مەسەلانە دەکەین.

ئىسلامىي باشورى كوردستان لە زۆر مەسەلەى چارەنوسسازدا ھەلۆستيان دەريپروە و پەتەى بێدەنگيان پساندووە، لەمەشدا شەيخ عوسمان عەبدولعەزىز بە پرونى جێدەستى ديارە، كاتێك حەزبى ئىسلامىي ھەلۆشەنرايەو و بارەگاكانى داخرا، شەيخ عوسمان بەسەرۆكايەتەى ھەفدىك چووە سەردانى عەبدولكەرىم قاسم، شەيخ عوسمان نەيتوانى عەبدولكەرىم قاسم بېيىنەى، بۆيە لە جياتى ديدار بىرخەرەو ھەيەكى توندى لە (۲۵ شوبەتەى ۱۹۶۱) ئاراستەى ناوبراو كرد.^۱

دواى ھەلگىرساندنى شۆرشى نەيلول (۱۹۶۱) لە باشورى كوردستان و ئالۆزىوونى پەيوەندى حكومەتەى عێراق و كورد، حكومەتەى عێراق و خودى عەبدولكەرىم قاسم، ھەولەى زۆرياندا بۆ ناشرين كردنى كورد و جولانەو ھەكەى، كاتێك عەبدولكەرىم قاسم لە وتارىكدا باس لەو دەكەت كورد لە عێراق ميوانزەو دەبيەت بگەڕێنەو و لاى خۆيان، شەيخ عوسمان بەناوى زانايانى كوردستان و ھەلەبجەو، بىرخەرەو ھەيك ئاراستەى قاسم دەكەت و گوتەكانى ناوبراو پەتەدەكەتەو و داوا دەكەت لە چوارچۆيەى عێراقى يەكگرتوودا دەستورى قورئان چارەسەرى كێشەى كورد بكات.^۲

دواى ھاقتە سەركارى بەعسىيەكان لە (۱۹۶۸)، شەيخ عوسمان عەبدولعەزىز سەردانى ھەلا مستەفا بارزانى* كرد و پيشنەيازى دامەزراندنى يەكيتىي زانايانى ئايىنى بۆ بارزانى كرد، بارزانى بەھوكمى پيگەى ئايىنى بەو پيشنەيازە خۆشحال بوو، ھاوكارى زانايانى كورد بۆ دامەزراندنى ئەو يەكيتىيە^۳ ھۆكارى دامەزراندنى ئەو يەكيتىيە برىتى بوو لە:

^۱ الدكتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي ئىسلام والدكتور طه جابر العلواني، ل ۱۵.

^۲ پروانە بەلگەنامەى ژمارە (۶).

^۳ ھەلا مستەفا بارزانى: مستەفا موھەممەد عەبدولسەلام، شۆرشگێڕو سەركردەيەكى ناودارى كوردە، سالى (۱۹۰۴) لە گوندى بارزان لە دايك بوو، لە تەمەنى لاويەو تێكەلى روودلوو سياسىيەكان بوو، بەشدارى شۆرشى نووھەى بارزان و دامەزراندنى كۆمارى كوردستانى لە مەھاباد كردووە، لە ماوھەى نۆيان سالى (۱۹۶۱-۱۹۷۵) پتەريايەتى شۆرى ئەيلوولى ئێزى حكومەتە يەك لەدواى يەكەكانى عێراق كردووە، لە (۱۹۷۹/۲/۱) لە ئەمرىكا بە نەخۆشى كۆچى دواى كردووە.

^۴ چاوپێكەوتنى توێژەر لەگەڵ (عەلى عەبدولعەزىز)، سەليمانى، ۱۰/۱۲/۲۰۰۴.

١- به شداری کردن و به دهه مه وه چوونی شوپشی کوردو هه سترکردن به لیپرسراویتی به رامبه ر ئایین و نه ته وه.

٢- شیوعیه کان هینده توندپه و بوون تهنگیان به زانایان هه لچنیبوو، بئیریزیان به پیروزییه کانی ئیسلام ده کرد، به ره ی حکومه تی به عسیان گرتبوو.^١

٣م هه لویستانه، زیاتر هه ول و تیگوشانی تاکه که سی، یاخود چند زاناو که سایه تیه که، هه چنده نۆر به ی ئه و زانایانه هه لگری پیری ئیخوان بوون، به لام هه لویسته کان ناچه خان ی هه لویستی فره می ئیخوان. ده بیته ئه وه ش له به رچاو بگری که خود ی هه لویسته کان بویرانه و به شیکن له میژوی په وتی ئیسلامی باشوری کوردستان، چونکه خاوه ن هه لویسته که که سکی هه لسوړاوو دیاری ناو ئه و په وته یه و نا کریت هه لویسته کان له میژوی ئه و په وته دابیرن.

هه چنده له ده یه ی چواره م و پینجه م و شه شه می سه ده ی بیست ئیخوان چالاکترین بالی په وتی ئیسلامی بوو، به دریزایی ئه و میژوه له باشوری کوردستان کاری کرد، به لام سه ره که وتی ئه وتوی به ده ست نه هینا و پیکه ستنیکی به رته سکی هه بوو، هوکاری ئه مه ش ده که ریته وه بۆ:

١- شیوازی کارکردنی ئیخوان که نه یان توانیوه پیکه ستنه کانیان بۆ ناو سه رجه م چینه کانی کۆمه لگه شوپ بکه نه وه، کاره که یان زیاتر له توژی زانای ئایینی و خوینده واری زانکو گیردا بوو^٢، توژی یه که م پیکه اتبوو له کۆمه لیک بنه ماله ی ناوداوو خاوه ن پیگه ی ئایینی و کۆمه لایه تی، به تاییه تی له هه ولیرو هه له بجه، توژی دوو هه میش پیکه اتبوو له کۆمه لیک لای تازه پیگه یشتوی خوینده واری ناو زانکوو په یمانگاگان^٣.

ئه مه ش به پله ی یه که م ده که ریته وه بۆ شیوازی کارکردنی خود ی سه واف، ئه و له هه نگاری یه که می کارکردنیدا گرنگی نۆری به و دوو توژی ده دا، له و کاته شدا ئه و دوو توژی که مینه ی کۆمه لگه بوون، ئه مه ش وای کرد کاری ئیخوان سنوردار بیته.

---

^١ ابراهیم طاهر معروف: هه مان سه رچاوه، ل ٢٠ - ٢١؛ نه ره سلان توفیق محمه د: هه مان سه رچاوه، ١٩ ل.

^٢ مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل ٢٨٦.

^٣ نه ره سلان توفیق محمه د: هه مان سه رچاوه، ل ١٢.

۲- پشتگیری نه‌کردنی دۆزی کوردو گرنګی پټنه‌دانی^۱، جینگه‌ی سه‌رنجه هر چنده ئیخوان به‌رام‌به‌ر کیشه‌ی کورد بئ ه‌لویتست بوو، به‌لام په‌وتی ئیسلامیی کوردستان، له ئاست پوداوو گۆپانکارییه‌کانی جیهانی ئیسلامیی زۆر جار به‌ده‌نگ هاتوو و ه‌لویتستی ده‌ربړیوه، کاتیک حکومه‌تی میسر بریاری له سیداره‌دانی سید قوتب و ه‌ورپیکانی ده‌رکرد، مه‌لا صالح عه‌بدولکه‌ریم و شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز نامه‌یه‌ک بۆ جه‌مال عه‌بدولناسری سه‌رۆکی میسر ده‌نئین و داوی ه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی حوکمی له سیداره‌دانه‌که ده‌که‌ن^۲. ه‌روه‌ها کاتیک ئیخوانه‌کانی عیراق بریاری له سیداره‌دانی سید قوتب ده‌بیستن، له که‌رکوکه‌وه وه‌فدیک که پیکهاتبوو له (شیخ نازم ئه‌لعوبیدی، نیزامه‌دین عه‌بدولحه‌مید، سلیمان موحه‌ممه‌د ئه‌مین ئه‌لقابلی، یوسف سدقی)، ده‌نئینه‌لای مه‌لا مسته‌فا بارزانی تا پشتیوانی خۆی بۆ ه‌له‌وه‌شاندنه‌وه‌ی حوکمی له سیداره‌دانی سید قوتب ده‌ربړیت، مه‌لا مسته‌فا بارزانی کاغه‌زیکسی سپیان بۆ واژو ده‌کات و پټیان ده‌لټیت: بپۆن به‌ناوی منه‌وه چی به‌باش ده‌زائن بینووسن^۳!

^۱ له باسی چواره‌م به‌دریژی باسی ه‌لویتستی ئیخوان له‌مه‌ر کیشه‌ی کورد ده‌که‌ین.

^۲ بڕوانه به‌لکه‌نامه‌ی ژماره (۷).

^۳ چاپینکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ژ (سوبحی داودی)، ه‌ولێر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹.

باسی چوارەم: سەرنجیگی کشتی سێ دەیهی کاری ئیخوان لە عێراق و کوردستان

کاری ئیخوان لە عێراق، لە دەیهی چوارەم و پێنجەم و شەشەمی سەدهی بیست، گەلێک قۆناغی جۆراوجۆری بەخۆوە دیوە، لەو سێ دەیهدا ئیخوان بە گەلێک شیواز کاریکردبوو، بە نەیتنی و ناشکراو لە چوارچێوهی کۆمەڵە و پارتی سیاسیدا، کاری جەماوەری و پێکخراوەیی، پووبەرپو و بونەو و هاوپەیمانیی، تیکرای ئو شیوازانە لای ئو پەوتە پەپەرەیی لێکراوە، ئەمە سەرەپای ئەوەی لە چەندین کەتالی جۆراوجۆرەووە بیری ئیخوان ئاراستە و پەخش دەکرا.

بێگومان، شەن و کە و کردنی کارو هەلوێست و دیدو تێپوانینی ئیخوان، لە ماوهی سێ دەیهدا کاریکی سانا نییه، بەتایبەتیش کە ژێدەری پێویست بەردەست نەبێت تا توێژەر پشیتی پێ بیستیت، بەلام گرنگی و هەستیاڕی بابەتە کە ئەو دەخوازێت دەستبەرداری نەبێن و بە دوا داچونی زیاتری لەبارەو بەکەین.

دیاره هەر دیاردەیهکی میژوویی بەدەر نییه لە خالی بەهێزو لاواز، دەستنیشانکردن و قسەکردن لەسەر ئو دوولایەنە جەوهەری توێژینهووی میژوویی پێکدێنیت، هەر لەو پوانگەو سێ دەیهی کاری ئیخوان لە عێراق و باشووری کوردستان، وەکو دیاردەیهکی سیاسی و کۆمەڵایەتی و ئایینی گەلێک لایەنی بەهێزو لاوازی تێدایە و دەگونجیت وەکو ئەزمونێکی میژوویی ناوژەدیان بەکەین.

ئێمە لێرەدا گۆزەریکی خێرا دەکەین بە سێ دەیهی کاری ئیخوان، لە چەند وێستگە دەوێستین و خالە لاوازهکانی ئو پەوتە دەستنیشان دەکەین، مەگەر بە دەگمەن، ئەگەر نا خۆ لەقەرەوی خالە پۆزەتیفەکان نادەین، ئەمەش مانای ئەو نییه ئو پەوتە هیچ خالی بەهێزی تیا نەبوو، بەلکو ئەوەی ئێمە مەبەستمانە خوێندنەوێهیهکی پەختەگرانییه، ئەمەش واما ئێدەکات کەمتر بەلای دیاریکردنی خالە بەهێزهکاندا بچین.

کاری ئیخوان لە عێراق، لەچاو ولاتانی دیکەدا تاپا دەیهک درەنگتر دەرکەوت، هۆکاری ئەمەش دەگەرێتەو بۆ پێکهاڵی تایفی و نەتەواپەتی عێراق، کە لە کوردو

عەربو تورکمان و سوننە و شیعە پێکدیت^۱، ئەمە وێرایی ئەوەی لەو دەمەدا، هەلگرانی بیری چەپ، زۆرینەی چینی پۆشنبیرانی عێراقی پێکدەهێناو لە پال ئەوەشدا هەلگرانی بیری نەتەوایەتی و عەرەبچیتیی لە برەودابوون^۲.

لەلایەکی دیکەوه، سەرکردایەتی ئیخوان موسڵمەن لە میسر بەخودی حەسەن بەنناشەوه گەیشتبوو نەو برۆایە، عێراق دوا ولاتە بانگەوازی ئیخوانی تیدا بلاودەبێتەوه^۳، ئەم حالەتە کاریگەری لەسەر پێگۆزەری کاری ئیخوان لە عێراق جێهێشت.

کاری ئیخوان لە عێراق، لەسەر دەستی سەواف پەرەیی سەندو شێوازی فەرمی و پێکخراوەیی وەرگرت، سەواف کەسیکی تاکرەو بوو، دەیویست هەموو کارەکان لە ژێردەستی خۆیدا بێت، خاویزار بوو جولانەوهی ئیخوان لە عێراق بەو ئاراستەدا بپوات، کە خودی خۆی برۆای پێیەتی، بواری ئەوەی نەدەدا کەسانی دیکە نەشونما بکەن و ئازادانە هەلسوکهوت بکەن، تاکرەویی سەواف کاریکی وای کرد، هەر زوو ناکۆکی بکەوێتە پێزەکانی ئیخوان و ژمارەیهک ئەندامی چالاک پێزەکانی ئەو پێکخراوە جێبێلن^۴، لەو پۆهوه (موحەممەد ئالوسی) یەکەم کەس بوو سالی (۱۹۵۰) پێزەکانی ئیخوانی جێهێشت.

ناکۆکی سەواف و ژمارەیهک ئەندامی کۆمەڵەی ئادابی ئیسلامیی، گەیشته پادەیهک سەواف ناچاربوو واز لە کۆمەڵە بێنێت و بێر لە دروستکردنی کۆمەڵەیهکی دیکە بکاتەوه^۵، ئەم ناکۆکییە لەناو پێزەکانی کۆمەڵەی بڕایەتی ئیسلامیی درێژەیی هەبوو، بێزاری ژمارەیهک ئەندام گەیشته پادەیهک بەرپرسی لقەکانی کەرڤ و ئەزەمییهی کۆمەڵە، نامەیان نارد بۆ میسرو گازندەیان لەکارەکانی سەواف کردبوو، بە بازڕگانی

^۱ د. طه جابر العلواني: هەمان سەرچاوه، ل ۱۲.

^۲ الدكتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي ئيسلام والدكتور طه جابر العلواني، ل ۱۲.

^۳ سەرچاوهی پێشوو، ل ۱۲.

^۴ د. طه جابر العلواني: هەمان سەرچاوه، ل ۱۲.

^۵ كاظم أحمد المشايخي: الامام امجد، ل ۱۹۹۷؛ محمد محمود الصواف: هەمان سەرچاوه، ل ۱۱۰.

کردن به بانگه‌وازه و تۆمه‌تباریان کرد، له‌به‌رامبه‌ر ئه‌وه‌دا، سه‌واف به‌رپرسی لقه‌کانی لابردو که‌سی دیکه‌ی خسته‌ شوینیان^۱.

ناکۆکی پیزه‌کانی ئیخوان، لقی هه‌ولێری کۆمه‌له‌ی براهه‌تیشی گرتیه‌وه، دوا‌ی هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی کۆمه‌له‌، موحه‌ممهد سادق موختار سه‌رۆکی لقی هه‌ولێر به‌هانه‌ی ترس له‌ حکومه‌ت درایه‌تی نه‌تجمه‌دانی کۆبوونه‌وه‌ی ده‌کرد، به‌لام عه‌بدوله‌هاب حاجی هه‌سه‌ن که‌ زۆرینه‌ی نه‌ندامانی لقی پشتگیریان ده‌کرد دژی بۆچوونی سه‌رۆکی لقی بوو، ده‌رئه‌نجامی ئه‌م ناکۆکیه‌، چاودێری گشتیی غانم حموداتی راسپارد بۆ لێك‌ نزیك‌ کردنه‌وه‌ی هه‌ردوو بۆچوونه‌که‌، غانم حمودات ماوه‌ی سێ چوار هه‌فته‌ هه‌موو رۆژانیکی هه‌یینی ده‌چوو هه‌ولێر، به‌لام هه‌لوه‌کانی بێ نه‌تجام بوو، هه‌ر بۆیه‌ بریار درا به‌ لادانی سه‌رۆکی لقی و خه‌لیل عه‌بدوللا خرایه‌ شوینی، به‌دوا‌ی ئه‌ویشدا نيزامه‌دین عه‌بدوله‌حمید بووه‌ به‌رپرسی لقی، به‌لام نيزامه‌دین عه‌بدوله‌حمید له‌گه‌ڵ چاودێری گشتیی (سه‌واف) که‌وته‌ ناکۆکی و له‌ نووسراویکدا بۆ لیژنه‌ی ناوه‌ندی په‌خنه‌ی له‌ شیوازی سه‌رکردایه‌تیکردنی پێک‌ه‌ستن گرتبوو، چاودێری گشتیی لیژنه‌ی ناوه‌ندی کۆکرده‌وه‌و نووسراوه‌که‌ی نيزامه‌دین عه‌بدوله‌حمیدی بۆ خویندنه‌وه‌، لیژنه‌ی ناوه‌ندی بریاریدا نيزامه‌دین عه‌بدوله‌حمید ده‌ریکرت، به‌لام چاودێری گشتیی ئه‌و بریاره‌ی په‌تکرده‌وه‌^۲.

به‌ گۆته‌ی (هیشام تالب)، که‌ ئه‌و ده‌مه‌ نه‌ندامی ئیخوان بووه‌، سه‌واف له‌ ئاست گرفته‌کاندا که‌سیکی گوفتاری بوو نه‌ك‌ کرداری، هه‌میشه‌ ئه‌وه‌ی دوپات ده‌کرده‌وه‌

---

^۱ محمد محمود الصواف: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۱۴۲-۱۴۳. دیارترین جیا‌بوونه‌وه‌کان بریتیبوون له‌ جیا‌بوونه‌وه‌ی حسین عه‌لی سالح - ئه‌بو عه‌لی - به‌رپرسی لقی ئه‌زه‌میه‌ له‌ (۱۹۵۲)، جیا‌بوونه‌وه‌ی به‌رپرسی کارگێڕی لقی که‌رخ له‌ (۱۹۵۳)، ناکۆکی لقی هه‌ولێر، جیا‌بوونه‌وه‌ی عه‌بدولفه‌نی شه‌نداله‌ و سه‌رزه‌نشستی چاودێری گشتیی سالی (۱۹۵۴). هه‌ندێك‌ له‌ نووسه‌ران و که‌سانی به‌شداربووی ناو رووداوه‌کان به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌و بۆچوونه‌ی پێشوو، پێیانوايه‌ سه‌واف هۆکاری ئه‌و جیا‌بوونه‌وانه‌ نییه‌ و له‌ په‌وه‌وه‌ چه‌ند هۆکاریکی تریان ده‌ست‌نیشان کردوه‌ که‌ لیژنه‌دا ده‌رفه‌تی ئه‌وه‌مان نییه‌ به‌ درێژی بیا‌نخه‌ینه‌ یوو. بۆ زانیاری زیاتر له‌ باره‌وه‌ بڕوانه‌: جاسم محمد عبدالله نجم اللهیبي: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۱۰۶-۱۱۴؛ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۱۵۹-۱۶۰. د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ۹۱-۹۵.

^۲ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۱۶۵-۱۶۶.

که پتویسته پارێزگاری یه کپیزی بکړیت، بهمهش هیچ گرفتیک چاره سهر نه ده کړاو
 گوته کانی زیاتر تاوات خواستن بووه نه ک چاره سهر^۱، له لایه کی دیکه وه، جوری
 په یوه نندییه کانی سه واف مایه ی په زامه ندی سهر کرده کانی ئیخوان نه بوو، به تاییه تی
 گه نجه کان خوازیاری هه لویستی توندبوون به رامبه ر کار به ده ستانی حکومت^۲،
 حاله تیککی له و شیوه سالی (۱۹۵۹) سهر کرده کانی ئیخوانی هینایه سهر نه و بپوایه ی،
 که باشتروایه سه واف ده ستبه ر داری سهر کرده یه تیکردنی کاری ئیخوان بیت و ده رفعت بق
 که سانی دی بپه خستینی، تا نه و کاره بگرته ده ست، سهر نه جامی نه و ناره زاییانه
 نه وه بوو نه نجومه نی شووری ئیخوان له عیراق سالی (۱۹۵۹) نامه یه کیان ئاراسته ی
 سه واف کردو له سهر کرده یه تی ئیخوان لایان برد^۳، ناویراو هر له و ساله دا پوخته
 ده ره وه ی عیراق^{*}.

^۱ له: طارق الأعظمی: نشوء حركة الأحياء الإسلامي المعاصر في العراق، مجلة شالای ئیسلام، العدد (۱)،
 السنة (۱۲)، آذار ۱۹۹۹، ل ۲۸.

^۲ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ۲۸۴.

^۳ طارق الأعظمی: هه مان سه رچاوه، ل ۲۸. بۆچوونی شه وهش هه یه شه ئالوگزه له سالی (۱۹۵۸)
 روویدا بیت، له به ره به یانی رۆژی (۱۴ ته مووز ۱۹۸۵)، له سهر داوی لیژنه ی ناوه ندیی سهر کرده یه تییه کی
 نو ی بۆ ئیخوان هه لبرێدرا، چونکه ئاما نجه کانی شۆپش دیار نه بوو و دۆخه که نارۆشن بوو، ئیخوان به
 گومان بوون له وه ی سه واف نووشی ناره حه تی ببیت، سهر کرده یه تی نو یی ئیخوان پیکاتبوو له: که مال
 قه یسی - چاودیری گشتی به وه کاله ت، داود عیساوی، عه بدوله کیم موختار، عه ی سالح سه عدون،
 سه لمان حسین سه عید، عه بدوله مونعم سالح شه لملولی - موحه ممه د شه حمه د شه لپاشد، عه بدوپره حمان
 داود سمیدعی، عه بدوله کیم زه یدان، نوعمان عه بدوپره زاق سامه پانی. دوا ی چوونه ده ره وه ی سه وافیش
 که مال قه یسی له سهر کرده یه تی ئیخوان مایه وه، به لام له سالی (۱۹۶۰) رویکرده ولاتی به هره یین،
 شه نجومه نی شوورا عه بدوله کیم زه یدانی بۆ چاودیری گشتی ئیخوان له عیراق هه لبرارد. جاسم محمد
 عبدالله نجم اللهیبی: هه مان سه رچاوه، ل ۱۲۲ - ۱۲۳؛ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه،
 ل ۳۲۶ - ۳۲۷. سه واف له بیره وه رییه کانییدا ورده کاری شه و مه سه له یه یاس ناکات و ته نها شه
 ده خاته روو که به هوی شۆپشی (۱۴ ته مووز) و کاردانه وه کانی، هر له رۆژانی یه که می شۆپشدا
 سهر کرده یه تی نو یی بۆ ئیخوان داناه، شه وانیش بۆ پاراستنی گیانی سه واف بپاریاندا که بپواته
 ده ره وه ی عیراق. محمد محمود الصواف: هه مان سه رچاوه، ل ۲۸۰.

^{*} سه واف و کۆمه لیک پیکه خراوی تر دژی جیبه جیکردنی بپاری له سیداره دانی سهر کرده کانی جولانه وه ی
 شه واف خو نیشاندانیان سازدا، هر بۆیه لیوا شه حمه د سالح عه بدی - داوه ری سهر یازی - بپاری گرتنی

تۆر جارى مەسەلەي كەسى يەكەم لاي ئىخوان كېشەي لېكەوتقوتەو، بە پۇيشتىنى سەواف بۇ دەرەوۋى عىراق، ناكۆكى لە نىوان سەرانى ئىخوان لەسەر پېيەرايەتى كوردنى ئەو كارە دروستىبو، دانانى (عەبدولكەرىم زەيدان) لەبەر تۆرى تەمەن، ھەر چەندە، پەزىمەندى ھەندى سەرگەردەي ئىخوانى لەسەرنەبو، تارادەيەك ئەو بۇشايبەي پېرگەردەو كە بە پۇيشتىنى سەواف دروستىبو، ھاۋكات دانانى ئاۋىراۋ جۆرىك بو لە يەكلاكرتەوۋى مەملانئى نىوان لايەنە ناكۆكەكانى ئىخوان^۱.

زەيدان، بە ھەمان شىۋازى سەواف، دەيوست كارى ئىخوان بەو ئاراستەدا كۆزەر بىكات، كەخۇى بېۋاي پېيەتى، ئەمەش ھەمان ھەلەي سەواف بو زەيدان دويارەي كىرەو، ھەلبەتە زەيدان خەزى بەكارى ئاشكرلو پويەپويەو نەدەكردو زياتر خولزىارى كارى نەپنى ھاۋكارى پېكەو زىان بو^۲.

لەكاتىدا ئىخوان لە عىراق دەرەنگ كەۋتە چالاكى ئواندىن كارى پىكخراۋەي، بەلام سەرگەردەكانى ئىخوان لە عىراق بەتاييەتى خۇدى سەواف دەيانويست بەخىرايى بگەن بەو ئامانجانەي ئىخوانى مىسر بەدەستيان ھىتارە، ھەر بۇيە بەزوى بەرلەوۋى بىكەيەكى جەماۋەرى بەرغراۋلن دروست بگەن، تېكەل بە پويەلوە سىياسىيەكان بوون، لە ئاپرەزلىيە خۇنىشانئەكانى سالى (۱۹۴۸)، ئىخوان بەشدارىيەكى بەرغراۋانى كىردو بەمەش خۇى بەجەماۋەر ئاساند^۳، بەو پېيەي ئىخوانى مىسر سالى (۱۹۴۸) دىزى دروستىبوونى دەۋلەتى ئىسرائىل ھاۋكارى بەرىتانىا خۇنىشانئەكانى سازدا، سەواف

سەوافى دەرگەرد، ئەنجومەنى شورىي ئىخوانىش، بۇ پاراستنى گىيائى سەواف، بېيارىدا كە ئاۋىراۋ بېۋاي بۇ دەرەوۋى عىراق. ايمان عبدالحميد محمد الدباغ: ھەمان سەرچاۋە، ل ۳۶۴.

^۱ د. طه جابر العلواني: ھەمان سەرچاۋە، ل ۱۴.

^۲ سەرچاۋەي پىشور، ل ۱۴. بە گوتەي دىكتور موحسین عەبدولھەمىد: تۆرىنى سەرگەردە كۆنەكانى ئىخوان كە لە نىكەۋە زەيدانئان ناسىۋە، ئەوراستىيە دويپات دەگەنەۋە كە زەيدان زانايەكى لېتاتوۋ دىسۆزى ئىخوان بوۋە، بەلام بە ھۆكىمى پەرۋەردەو ئەۋرىنگەيەي تىايدا گەرە بوۋە، بۇ ئەۋە نەدەگودجا كە بېيئە سەرگەردەو پېيەرى كۆمەلەيەكى پىكخراۋو، چونكە پىيويستە سەرگەردە ھەلگىرى ھەندى سىفەتى تاييەتى بىت كە شايسەي ئەو كارە بىت. بېۋانە: تارىخ جماعة الاخوان، ل ۲۳۵-۳۳۷.

^۳ د. عبدالفتاح علي البوتاني: ھەمان سەرچاۋە، ل ۲۷۴.

هه مان چالاكى ئىخوانى له عىراق دووياره كرده وه، بياره سه واف په چارى نه وهى نه كرده بو، كه ئىخوانى مىسر، دواى بىست سال كار كردن گه شتونه ته نه قوناغى خبات، له كاتيكدا كارى پڼكخراوه يى فهرمى ئىخوان له عىراق، تهمه نى له دوو سال تینه ده په پى، نه نجامى نه كاره ئىخوانى عىراق به وه گه شت، دواى نه وهى حكومت جارىكى تر به هیزبوه و ده سالاتى چه سپا، سه وافو ژماره يه كى زور نه ندامى ئىخوانى له موسل ده سنگير كرد^۱، به مهش چالاكى ئىخوان به رته سكبوه وه.

په له كردنى ئىخوانه كانى عىراق، له تيكه ل بوون به كارى سياسى، بى بوونى نه زمونيكى پيشينه، نه وه تهى به ره و نيزدواجيه ت وه لدير برد، هر بۆيه به رده وام ئىخوانه كانى عىراق له ململانئكاندا سياسىيه كى دؤراوو پاشكوى پووداوه كان بوون.

سه رانى ئىخوان تڼگه يشتنئىكى واقعيان له ره وشى عىراق نه بوو، هؤشيارى سياسىيان لاواز بوو، هه لويسته كانيان زورتر په رچه كردارىبوو، له سه ر بنه ماي هه ست و سۆز هه لچوون كه فوكولى كاتى دهرده بران، نه ك له سه ر بنه مايه كى واقيعى و بابتهى، له خؤنیشانده كانى سالى (۱۹۵۲)دا له عىراق سه ركردايه تى ئىخوان بیدهنگى هه لېژارد، به لام نه ندامه گه نه كانه ئىخوان به شدارى خؤنیشانده كانيان كرد، به هه مان شيوه، سه ركردايه تى ئىخوان به شۆرشى (۱۹۵۸) خؤشحال نه بوو، به لام گه نه كانه ئىخوان به شدارى خؤنیشانده كانى پشگيرى له شۆرشيان ده كرد^۲.

دواى شۆرشى (۱۹۵۲)ى مىسرو گرژيوونى په يوه ندى جه مال عه بدولناسرو ئىخوانه كانى مىسر، ژماره يه ك له ئىخوانه كانى مىسر به ره و عىراق هه لاتن، (نورى

^۱ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ۲۷۵. بۆچوونى نه وهش مه يه كه گرتنى سه وافو نه ندامانى ئىخوان به هوى به شدارىكردييان بووه له هه لېژارده كان نه ك خؤنیشانده كان. بپوانه: ايمان عبدالحميد محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه، ل ۳۱۶ په راويزى ژماره (۱).

^{*} له سه ر تادا به شۆرش خؤشحال بوون، ته نانه ت سه واف بروسكه ي پيرۆزيابى بۆ عه بدولكه ريم قاسم نارد، به لام نه مه زور دريژه ي نه كيشاو هه لويستى سه وافو سه ركرده كانى ئىخوان پيچه وانه بويه وه، بۆ زانيارى زياتر بپوانه: جاسم محمد عبدالله نجم اللهيبى: هه مان سه رچاوه، ل ۱۶۹ - ۱۵۳؛ ايمان عبدالحميد محمد الدباغ: هه مان سه رچاوه، ل ۲۵۶ - ۲۶۰.

^۲ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هه مان سه رچاوه، ل ۲۸۵.

سەئید) سەرەك وەزیرانی عێراق، دۆستی نزیکى ئینگلیزو دژی شورشی میسر بوو، سودی له پەنادانی ئیخوانە میسرییەکان بێنی و هانیدان له بڵاوكراوەکانیادا هێرش بکەنە سەر شورشی میسر، هاوکات، ئیخوانەکانی عێراق، لەستەم و کەموکورتی حکومەتی پاشایەتی عێراق بێدەنگ بوون، هەر چەند نەبوونە هاوپەیمانی حکومەتی عێراق، بەلام هەلبژاردنی بێدەنگی جۆریك له پازی بوون بەو واقعیەتی تێدا دەخویندراوە، ئەمەش دەنگی ناپەزایی جەماوەری دژ بە ئیخوان زیادکردو سەرەنجام ژمارەیهك ئەندامی ئەو پێکخراوە دەستیان لەکار کێشایەو، کاتیکیش ئیخوان بەشداری ئەو خۆنیشاندانەیان نەکرد، کە دژی هێرشى سێقۆلی سەر میسر پێکخرا، هێندەى تر ئیخوان لای جەماوەر دژبوو، ئەمەش کاریگەری هەبوو لەسەر کزیوونی چالاکی ئیخوان، لەبەرامبەردا چالاکی بەعسی و نەتەوایی و شیوعییەکان پەرەیسەند.^۱

بوونی ئیزدواجیەت له هەلۆیستەکاندا، ئیخوانی بەرەو هەلدیر برد، ناکۆکی ناوخۆ جێهێشتنی پێزەکانی لێکەوتەو، سالی (۱۹۵۷) ژمارەیهك هێزی نەياری حکومەت، بەرەى یەکیتمی نیشتمانیان دروستکرد، ئیخوان بە بەهانهی بوونی شیوعییەکان لەو بەرەدا بەشداریکردنی پەتکردەو،^۲ بەلام له راستیدا ئیخوان نەیدەویست بەرەنگاری دەسەلات بێتەو، هەر بۆیە، کاتیك سەرچەم پارت و کۆمەڵەو هێزە نیشتمانییەکان بایکۆتی هەلبژاردنەکانی (۵ مایسی ۱۹۵۸)یان کرد، سەواف له ناوچەى دووی موسڵ خۆی پالۆت، سەواف دواى ئەوێ سەرکەوتنی بەدەست نەهێنا، وتی: "بە تەزویرکردن نەیانھێشت دەرچم"^۳.

^۱ د. طه جابر العلواني: هەمان سەرچاوه، ل ۱۴.

^۲ ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوه. ل ۲۰۴.

^۳ د. عبدالفتاح علي البوتاني: هەمان سەرچاوه، ل ۲۸۵. سەبارەت بە چۆنییتی خۆپالۆتنی سەواف و وردەکاریەکانی هەلبژاردن و ناپەزایی سەواف له ئەنجامی هەلبژاردنەکان، بپوانە: ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوه. ل ۳۱۶ - ۳۲۲.

سەير لەو ەدا بوو، كاتىك سەواف خۆى بۆ ھەلپزاردنەكان پالوتبوو، پۆژانە لە پادىۆى حكومىيەو ە بەرنامەى (لەسەر خوانى قورئان) ى پىشكەش دەکرد، ھەرچەندە وانەكانى سەواف سياسىيە نەبوون، بەلام خەلكى جۆرىك لە ھاوكارى حكومەتى تيا دەخویندەو. ئەمەش سياسەتى حكومەت بوو، توانىبووى كەلك لە سەواف وەرگرتى بۆ دژايەتى نەتەوہى و شىوعىيەكان، لەبەرامبەرىشدا نەتەوہى و شىوعىيەكان چالاكى خۆيان دژى ئىخوان چەركەو ەو سەرەنجامى ئەمەش بە زيان و كەنارگىر بوونى ئىخوان تەواو بوو.^۱

بەدرىژاى سەردەمى پاشايەتى، ئىخوان لە عىراق خۆى لە پووبەپووبونەوہى حكومەت پاراست، بەلام دواى شۆرشى (۱۹۵۸) و دەرکەوتنى حزى شىوعى وەكو ھىزىكى چالاك لەسەر گۆرەپانى سياسىيە عىراق، ئىخوان وەكو پەرجەكردارىك بەپووى شىوعىيەتدا دەرکەوتن، ئەمەش جۆرىك لە دوو ھەلویتى و ئىزدواجىيەتى بۆ دروستکردن، بەردەوام جەماوەر لى دەپرسىن: بۆچى لە سەردەمى نورى سەعید بىدەنگ بوون، وەكو نەياری حكومەت دەرەكەوتن و جولەيان نەبوو؟، بۆچى تا دەسەلات پۆژئاواگەرا بوو، ئىخوان دژايەتى نەکرد؟، ئىستا كە دەسەلات دژى پۆژئاوايە، ئىخوان دژايەتى حكومەت دەكات؟، شىوعىيەكان ئەو پرسىارانەيان دەورژاندو برەويان بىدەدا، ئەمەش ئىخوانى ئىحراج كەردبوو.^۲

سەركردەكانى ئىخوان سياسىيەكى كەرچوكال بوون، نەيانتوانىو ە خویندەو ەيەكى بابەتى و واقعىيان بۆ پووداوو پىشھاتەكان ەبىت و پەيوەندىيەكى تەندروست لەگەل ھىزە سياسىيەكانى گۆرەپانى عىراق دامەزرىنن،^۳ ھەرچۆن سەواف لە گيانەلاى

---

^۱ شىوعىيەكان ئىخوانيان بە پىاوى ئىنگلىزو ئەمريكا تۆمەتبار دەکردو بەرنامەى (لەسەر خوانى قورئان)يان ناناو بوو (لەسەر خوانى ئەمريكا). چاپىكەوتنى توێژەر لەگەل (سوبحى داودى)، ھەولێر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹.

^۲ د. طە جابر العلوانى: ھەمان سەرچاو، ل ۱۲.

^۳ سەرچاو، پىشوو، ل ۱۲.

^۴ چاپىكەوتنى توێژەر لەگەل (سوبحى داودى)، ھەولێر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹.

حکومه‌تی پاشایه‌تی خۆی بۆ هه‌لبژاردنه‌کان پالاوت، کاتیک ده‌نگی ناره‌زایی دژی
حکومه‌تی قاسم په‌ره‌یسه‌ند، هه‌موو نه‌گه‌ره‌کان نه‌وه‌یان تیدا ده‌خوێنرایه‌وه حکومه‌تی
قاسم ده‌پوخیت، که‌چی ئیخوان به‌ هۆی (حاجی نه‌مین حسه‌ینی) ده‌یانویست جاریکی
دیکه‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ قاسم دامه‌زرێتن و لێی نزیک ببنه‌وه.^۱

هه‌ر چه‌نده‌ دوا‌ی هه‌لوه‌شاندنه‌وه‌ی حزبی ئیسلامی عێراق، قاسم هه‌ولیدا،
قه‌ناعت به‌ سه‌رکرده‌کانی حزبی ناوبراو بکات، ناوی حزبه‌که‌یان بگۆڕن بۆ
کۆمه‌ڵه‌یه‌کی خه‌یروازی، له‌و پوه‌وه‌ به‌ئێنی هاوکاری و کۆمه‌کی پێدان، سه‌رکرده‌کانی
ئیخوان گۆڕینی ناوی حزبیان په‌تکرده‌وه‌و سویدیان له‌و ده‌رفه‌ته‌ وه‌رنه‌گرت، به‌لام
له‌گه‌ڵ نزیکبوونه‌وه‌ی مه‌رگی قاسم به‌ نیازن سه‌رکێشیه‌کی گه‌وره‌ بکه‌ن و گه‌وه‌ له‌سه‌ر
یاریه‌کی دۆپاوه‌ بکه‌ن.

هه‌ر له‌و کاته‌وه‌ زه‌یدان بووه‌ به‌رپرسی یه‌که‌می ئیخوان له‌ عێراق، نه‌یاری کاری
ناشکرای ده‌کرد، به‌لام له‌ژێر فشاری هه‌ندی سه‌رکرده‌ی ئیخواندا، ملی بۆ دامه‌زاندنی
حزبی سیاسیی ناشکرا دا، به‌ هاوکاری چه‌ند که‌سایه‌تیه‌کی بێلایه‌ن، حزبی ئیسلامی
عێراقییان دامه‌زرا، هه‌ر چه‌نده‌ حزبی ناوبراو پووکاری ئیخوان بوو، به‌لام ئیخوان له
پشته‌وه‌ پێکخستنی هه‌بوو، که‌ ده‌کرێت نه‌وه‌ به‌ پێکخستنی پاسته‌قینه‌ی ئیخوان
دابین، نه‌ک حزبی ئیسلامی، نه‌وه‌ی زیاتر نه‌م پاستیه‌ ده‌سه‌لمێنیت پێگه‌نه‌دانی
ئیخوانه‌ به‌ سه‌رجه‌م نه‌ندامه‌کانی تا له‌ پیزی حزبی ناوبراودا کاریکه‌ن، نه‌مه‌ش هه‌ر له
سه‌ره‌تاوه‌ گه‌رفتی بۆ حزبه‌که‌ دروستکرد.^۲

حکومه‌تی عێراق پێگه‌ی نه‌دا حزبی ئیسلامی کۆبوونه‌وه‌ی گشتی نه‌جامدا، حزب
توشی گه‌رفتی دارایی هاتبوو، کاره‌کانی له‌به‌ر نه‌ده‌پۆشت، به‌ په‌له‌ی یه‌که‌م پشته‌

^۱ الدكتور عثمان علی: الحلقة الثانية من لقاء المجلة الهام بالاستاذ الدكتور طه جابر العلواني، نالای
ئیسلام، العدد (۲)، السنة الثامنة، أيلول ۱۹۹۴، ل ۱۱.

^۲ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل ۱۱. بۆ زانیاری زیاتر ده‌رباره‌ی پێشنيان‌ه‌که‌ی عه‌بدولکه‌ریم قاسم بۆ سه‌رکرده‌
گیراوه‌کانی حزبی ئیسلامی بپه‌وه‌: کاظم احمد المشايخي: تاريخ نشأة، ل ۸۸-۹۲.

^۳ د. طه جابر العلواني: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۱۴؛ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (سوبحی داودی)، هه‌ولێر،
۲۰۰۴/۱۲/۱۹.

بەستېبوو بە ئابوونەى ئەندامان، ئەمەش حزبى ئىسلامىي خىستېبوو قەيرانەو، سەرکردايەتى ئىخوان ھەلۋەشاندىنەو، حزبى بە تاكە چارەسەر دەزانى، بۇ ھېئانەدى ئەو مەبەستەش، دەبوو بە شىۋازىك ئەو كارە بگەن، خۇيان لە بەرپرسىيارىتى ھەلۋەشاندىنەو، حزب قوتار بگەن، سەرەنجام ئىخوان دەرکردى بە ياننامەيەكى دژى حكومتى قاسم بە باشتىن شىۋاز زانى، پۇژنامەى (الحىادى) زىمانخالى حزب بە ياننامەيەكى دووڭو درىژى بلۆكردەو، تىيدا پەخنى توندى ئاراستەى سياسەتى ئابورىي و پىشەسازىي حكومت كردبوو، ئۇبالى نەھامەتتەيەكانى خىستېبوو مىلى حكومت، لە بەرامبەردا حكومت كەوتە گرتىو پراوهدونانى سەرکردەكانى حزبو داخستنى بارەگاۋ ھەلۋەشاندىنەو، حزب^۱.

بە وردېوونەو لە پەوتى پووداۋەكان، دەبىنن سى لايەن پۇلىيان بىنى لە ھەلۋەشاندىنەو، حزبى ئىسلامىي، سەرکردايەتى ئىخوان كە بىريارى دابوو حزب ھەلۋەشىننەتەو، سەرکردەكانى حزبى ئىسلامىي كە ۋەلامى داۋاكەى سەرانى ئىخوانيان دايەو بە ياننامەكەيان دەرکرد، حكومتى عىراقى كە بىريارى ھەلۋەشاندىنەو، حزبى دەرکرد، بەلام ئەو پشكى شىرى ئەو بەرپرسىيارىتتەى بەردەكەۋىت سەرکردەكانى ئىخوان^۲، ئەمەش راستىيەكى تالى مېژوۋە نۆد لەسەرکردەكانى ئىخوان بەوتنى ئەو راستىيە تەنگاۋ دەبن.

ھەر چەندە لە بنەپەتدا سەرکردايەتى حزبى ئىسلامىي نۆرتەر لەو كەسانە پىكھاتېبوو كە پىشتەر لەگەل سەرانى ئىخوان ناكۆك بوون لەكار لابرابوون، بەلام ئىخوان بۇ پازىكردى دلى جەماۋەرەكەى پاىگەياند: پىپىۋان دژى بىريارى داخستنى حزب پىكدەخات، ژمارەيەك خەلك لە شوئىنى دىارىكراۋ كۆبوونەو، پاش چاۋەپوانىيەكى نۆد ئەو كەسەى بەرپرس بوو لە پىكخستنى پىپىۋانەكە ئامادە نەبوو، سەرەنجام جەماۋەر بلۆەيان كردو پىپىۋان نەكرا، بە ھەمان شىۋە، كاتى لەسەدارەدانى سەيد قوتب خەلك بۇ پىپىۋان كۆبوونەو، بەلام بە ھەمان شىۋاز بلۆەى لىكرا^۳.

^۱ د. طه جابر العلواني: ھەمان سەرچاۋە، ل ۱۴.

^۲ سەرچاۋەى پىشوو، ل ۱۴.

^۳ سەرچاۋەى پىشوو، ل ۱۴.

کاتیڤ، حکومت له وه دلتیا بوو که نازادکردنی سرکرده کانی حزبی ئیسلامی هیچ مه ترسیه کی نییه، نازادیکردن، به نازادبونیشیان ئیخوان به تهوای هه موویانی له کارخست، هۆکاری ئه مه ش ئه و ناگزکیه بوو که پێشتر له گه ل سرکرده کانی ئیخوان هه یانبوو، سرکرده کانی ئیخوان له دهرغه تیک ده گه ران تا خۆیان لی پزگار بکه ن، ئه مه ش باشترین دهرغه تی به دیه پنانی ئه و ئامانجه ی سرکرده کانی ئیخوان بوو^۱.

گرفتییکی ئیخوان نه بوونی تیگه یشتنی بابه تی بوو له ره وشی سیاسی عێراق، تاکره ویی که سی یه که میش وای کردبوو که زۆریه ی ئه ندامان بیر له ئاینده ی کاره که یان نه که نه وه، ئه گه ر جارجاره ش پێشنیازی گونجاو بکرایه، هێنده به س بوو که به دلی سه رانی ئیخوان نه بیته تا په تبکریته وه، ئه م حاله ته به جۆرتک کاریگه ری کردۆته سه ر کاری ئیخوان، چه ندین دهرغه تی میژوویان له ده ستداوه، ده کرا ئه و دهرغه تانه به باریکی گونجاودا ئاراسته بکرانایه، سالی (۱۹۶۷) به به شداری (۴۰) که س له سه رکرده و کادیره پێشکه و ته و ه کان، ئیخوان کۆنگره یه کی له مزگه وتی (حسیبه) له به غداد به ست، تییدا باس له بارودۆخی سیاسی عێراق کراو په وتیک به پێه رایه تی (موحه ممه د فره ج سامه رانی) پێشنیازی کوده تاو هه ولدان بۆ ره و خانی حکومتی عێراق و دامه زراندنی حکومتی ئیسلامی به پێه رایه تی ئیخوان کرد، به لام ئه م بۆچوونه له لایه ن زه دیدانه وه په تکرایه وه^۲. سویدی داودی باس له وه ده کات که له (۱۴ ته مموزی ۱۹۶۷) له یه کێک له باخه کانی یوسفیه سرکرده کانی ئیخوان

^۱ سه رچاوه ی پێشوو، ل ۱۵.

^۲ صلاح الخرسان: حزب الدعوة الإسلامية حقائق ووثائق، الطبعة الاولى، المؤسسة العربية للدراسات والبحوث الاستراتيجية، دمشق ۱۹۹۹، ل ۴۰؛ مجول محمد محمود جاسم العکیدی: هه مان سه رچاوه، ل ۳۰. هه لگرانی بیرى کوده تا بریتیبوون له: فلیح حه سه ن سامه رانی، ته ها جابر ئه له لوانی، سالح عه بدوللا سربه، عه بدولغه نی شه نداله، موحه ممه د فره ج. به لام زه دیدان له ترسی شه و ی به هۆی ئه و رووداوه وه ئه و کاره ساته دووباره بیته وه که له دواى شۆپشی (۲۳ ته مموز ۱۹۵۲) به سه ر ئیخوانه کانی میسر هات، بیرۆکه ی کوده تا ی په تکرده وه، دواتریش سه رکرده یه تی ئیخوان، هه لگرانی بیرى کوده تا ی به په رتکردنی ریزه کانی ئیخوان تۆمه تبار کردو ده ریان کردن و فتوا ی که نارگیرکردنیان ده رکرد. د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الاخوان، ل ۲۲۲-۲۲۵.

کۆبوونه وه یه کیان کرد، نزیکه ی (۱۳ - ۱۴) کهس به شداربوون له وانه: (سوبحی داودی، سید نهحمده، شامل سهلاح، موحه محمد نهحمده پاشد، عهبدولکه ریم زهیدان، عادل نهلهاشمی، سهلمان حسین، نهبو عومەر،...) له و کۆبوونه وه دا پیریاراندا دهسته بهرداری کاری سیاسیی بنو ته نه سهرقالتی کاری پهروه رده و بانگه واز بن^۱.

له مانگی ته مووزی (۱۹۶۸) حکومه تی عهبدو پیره حمان عارف ته و او لاواز بوو، بهرپرسی دیوانی سهروکایه تی هه والی زانیبوو که به عسییه کان نیازی کوده تایان ههیه، داوای له سهرکرده کانی ئیخوان کرد، دهسته بئیشخه ری بکه نو کوده تا بکه نو دهسه لات بگرته دهست، سهرکرده کانی ئیخوان ده باره ی کوده تا ناکۆک بوون، وێپای پازیبوونی هه ندیکیان، سه ره نجام بۆچوونی په تکرده وه ی کوده تا چه سپا، به مهش نه و ده رفه ته یان له دهست داو به عسییه کان کوده تایان کردو دهسه لاتییان گرته دهست^۲.

له ماوه ی نیوان سالانی (۱۹۵۸ - ۱۹۶۸) چه ند کوده تا له عێراق پویدا، نۆز به یان سهرکه وتنی به دهسته ئینا، له و باره شدا سهرکرده کانی ئیخوان، هیشتا رێگه یان به نه دامانیان نه ده دا بیر له کاریکی وه ها بکه نه وه، به لام هه ندی له کادیرانی ئیخوان به نه ئینی سهرقالتی ئاماده سازی کوده تا بوون، به گوته ی سدیق عهبدولعه زیز په وتیک له ناو ئیخوان سه ریه له دا بوو، شوپشگێژ (ئوری) یان پیده وتن، نه و په وته داوای دهسه لات گرته دهستی به عسییه کان به نیازی کوده تا بوون^۳.

عهبدولعه نی شه نداله، یه کێک بوو له سهرکرده کانی نه و په وته، ناویراو سه ردانی هه له بجه ی کردو داوای له سدیق عهبدولعه زیز کردووه هاوکاری بکات، به لام سدیق عهبدولعه زیز هاوکاری کردنی شه نداله ی په تکر دۆته وه^۴.

دکتۆر ته ها جابر نه له له لوانی، نه و راستیه ئاشکرا ده کات، داوای کوده تای دووه می به عس له (۳۰ ته مووزی ۱۹۶۸) ئیخوان چووه قۆناغی سه ربوون، په یامیکی ناوخوی

^۱ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل ناویراو، هه ولێژ، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹.

^۲ هه لسه نگاندنی هه لۆیستی ئیسلامی به کان به رامبه ر پوداوه کانی سالی ۱۹۶۸ له عێراقدا، گوشاری

هه لۆیست، ژماره (۷)، سالی دووه م، ۱۹۹۳ ز، ۱۸.

^۳ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل ناویراو، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۴ سه رچاوه ی پێشوو.

دەركرا بە ناوێشانى (پەروەردەو پێكخستىو دەستبەردارىبوونى ھەرجىپەكى دىكە)* ،
ئەمەش بە شێوەیەكى بەرفراوان پەیرەوى لێكرا، لەو ماوەدا ژمارەیهك لە ئەندامە
لەكارخاوەكانى ئیخوان لە ھەولێى دروستكردنى پێكخستنىكى نوێدا بوون، (موحەممەد
فەرەج) یەكێ بوو لەو كەسانەو بە كۆدەوێش لە ناو سوپادا سەرپەرشتى پێكخستنىكى
سەربازى دەكرد.

سالى (١٩٦٩) ژمارەیهك ئەندامى ئیخوان بە ھاوكارى كەسانى دىكە، ھەولیاندا
كۆدەتای سەربازى دژى بەعسىيەكان ئەنجامدەن، دیدارو كۆبوونەوكان لە ئێران لە
ژێر چاودێرى (موحەممەد رەزا شا)دا بەپێوەدەچوون، چەند پلانیك بۆ كۆدەتا داڕێژرا،
بەلام كۆتوپر لە (١٩/١٠/١٩٧٠) سەرئەگرتنى كۆدەتا لەلایەن حكومەتى بەعسەو
پاگەیانرا**.

كۆتایی ئەم باسە تەرخان دەكەین بۆ قسەكردن لەسەر ھەلۆیستى ئیخوان
موسلمىنى عێراق دەربارەى كێشەى كورد، ئەمەش یەكێكە لەو مەسەلەنەى دەبێت
ھەلۆیستەى لەسەر بگەینو بەوردی سەرنجى لێبدهین، ھەر چەندە لە سەرەتای كاری
ئیخوانەو لە عێراق ئەم بیرە باشوورى كوردستانی گرتەو، بە درێژایی سەدەى بیست
كورد لە عێراق بەرەو پووی چەوساندنەووە سەتم بۆتەو، بەلام ئیخوان ھەلۆیستىكى
پۆزەتیفى لە ئاستى ئەو كێشەدا نەبوو، لە ماوەى سەردەمى پاشایەتى ئیخوان
چەندین چالاكى سیاسى نواندوو، دەربارەى كێشەى فەلسەفەى و جەزائىرو...ھتد،

---

* دەقە عەرەبىيەكەى بریتى بوو لە (تربیة وتنظیم وترک ماسوى ذالك)، ئەم پەيامە لەناو ئەندامانى ئیخوان
بە پەيامى سێ تائەكە ناسراو.

١. د. طه جابر العلوانى: ھەمان سەرچاوە، ل ١٥.

** كەسە ناسراوەكانى كۆدەتا بریتىبوون لە: (عەبدولقەنى پەوى)، سەعد سالىح جەبەر، عەبدولپەرە حەمان
نايف، موحەممەد عەلى سەعید)، تا ئێستا زۆر لایەنى كۆدەتاو شێوازى ئاشكراوونى ناديارە، پێدەچێت
لە داماتوودا زۆر نەتێنى ئەو پووداوانە ئاشكراين. لە ئەنجامى ئاشكراوونى پلانى كۆدەتا، حەزبى بەعس
نزىكەى (١٥٠) كەسى لە سێدارە دا، ئەوانە زۆریەیان پلەدارى ناو سوپا بوون، كە ژمارەیهكى زۆر ئەندامى
ئیخوانیان تێداوو، خودى سەددام حەسەن سەرپەرشتى لە سێدارەدانەكانى دەكرد. بۆ زانیارى زیاتر
بپروانە: أسرار المحاولة الإنتقالية ضد البعثيين عام ١٩٧٠، مجلة النفیر، العدد (٩)، آذار ١٩٩٢، ل ٢٧.

خۆنیشانندان و کۆپو کۆبونەوێ جەماوەری سازداوە و کۆمەك و یارمەتی کۆکردۆتەو، بەلام بەرامبەر کێشەئێ کورد، نەك کارێکی وای نەکردووە بەلکو نەشبیس تراوە تەنانەت لە بەیاننامە یەکیشتدا داکوکی لە کێشەئێ کورد بکات و داوای لابردنی سەمی سەری بکات، ئەمەش کەلێنێکی گەورە یە لە کاری ئیخوان لە عێراق^۱.

فەلەستین و جەزائیر هەزاران کیلۆمەتر لە عێراقووە دوورن، ئیخوان پێکخراوی تایبەتی بۆ هاوکاری و کۆمەك کردنیان دامەزراند و کەسانی خۆبەخشی پەوانەئێ فەلەستین دەکرد، بەلام لە عێراق بە بەرچاوی ئەوانەووە کورد لە نازارو مەینەتیدابوو، نەك نکواییان نەکرد، بەلکو ئیخوان ئەو شیان بە کورد پەوانەدیووە زەکاتی کۆکراوێ کوردستان بەسەر هەزارانی کورد دابەش بکری^۲.

^۱ بە پێچەوانەئێ ئەو بۆچوونەئێ سەرەو، هەندێك سەرچاوە باس لەوە دەکەن ئیخوان تا پادە یەك هەلوێستی پۆزە تیغی لە ئاست کێشەئێ کورد هەبوو، بۆ نموونە لە (۱۹۴۴) حەسەن بەننا داوای لە حکومەتی عێراق کرد، لە سایەئێ بڕیارەئێ ئیسلامیدا چارە یەکی وێژدانێ کێشەئێ کورد بکات، ئەو شەئێ بێرەتیاوێوە کە کورد دڵسۆزترین گەلی مۆسڵمانە بۆ ئیسلام. د. محسن عبدالحمید: تاریخ جماعة الإخوان، ل ۲۲۷-۲۲۸.

لە کاتی گەپانەوێ بارزانی لە یەکیتهئێ سۆفیەتەو بۆ عێراق، زەهاوێ و سەواف سەردانی مەلا مستەفا بارزانییان کرد لە ئوتیلی سمیرامیس، بەلام دواتر بارزانی مەیلی زیاتری بەلای شیوعییەکاندا هەبوو، ئەمەش کاریگەری کردە سەر پەيوەندی بارزانی و ئیخوان. ئیبراھیم مودەررەس باس لەوە دەکات کە لە گەل وەلید ئەعزەمی سەردانی بارزانییان کردووە، بارزانییان بانگهێشت کردووە بۆ ئامادەبوون لە ئاهەنگی ئیسراو میعراج، کە بە نیاز بوون لە مزگەوتی ئیمام ئەعزەم لە (۵ شوبات ۱۹۵۹) سازیدەن، بەلام بارزانی داوای لێبواردنی کردووە کە ناتوانی ئامادەبێت و تۆپەئێ: لە بەر قەسەئێ شیوعییەکان نەبوا یە ئەھام بۆ ئاهەنگە کە تان. ایمان عبدالحمید محمد الدباغ: هەمان سەرچاوە ل ۲۷۴.

لە پۆوی مۆیشەو لە کاتی هەلایسانی شۆڕشی ئەیلول، ئیخوان لە مۆسڵ لێژنەئێ هاوکاری هەبوو کە یارمەتی و کۆمەکی پێشکەشی ئەو کوردانە دەکرد کە بە هۆی جەنگەو ناوچەکانیان چۆل کردبوو روویان کردبوو مۆسڵ. سەرچاوەئێ پێشوو. ل ۲۷۵.

^۲ حاجی تەها حەسەن سنجاری باس لەوە دەکات، سالی (۱۹۵۰) ئیخوانەکانی سنجار زەکاتی جوتیارانی دێھاتەکانی سنجاریان کۆکردەو، ئەو گەنەئێ کۆیان کردەو بەردیوانە تە مۆسڵ و لەوێ فرۆشتیوانە بایی (۵۰۰) دینار بوو، ئیخوانەکانی مۆسڵ هاتوون و داوای پارە کە یان لێکریوون، حاجی تەها داواکەئێ پەتکردوونەتەو و پێی وتون بەسەر هەزارانی ناوچە کە دا دابەشی دەکات. لەسەر ئەوە ناکوکییان بۆ

ئیخوان موسلمین له میسر دامه‌زرا، به بیرى عه‌ره‌بجیټى بارگاوى بوو، شه‌مه‌ش ده‌ره‌نجامى واقیعى میسر بوو بۆ داکۆکیکردن له عه‌ره‌بیه‌تى میسر به‌رامبه‌ر بانگه‌شه‌ی فیرعه‌ونییه‌ت و پۆژناواگه‌راکان که له‌گه‌ل ئیخوان موسلمین له کټیبه‌رکیدا بوون، له‌گه‌ل گواسته‌وه‌ی بیرى ئیخوان بۆ عی‌راق هه‌مان خه‌سه‌له‌تى عه‌ره‌بجیټى پیوه‌ گواسترایه‌وه، شه‌مه‌ش کاریکرده‌ سه‌ره‌له‌ئویستی ئیخوان به‌رامبه‌ر کورد.^۱

دواى شۆپشی (۱۹۵۸)، به هه‌مان شیوه‌ی سه‌رده‌مى پاشایه‌تى، ئیخوان له به‌رامبه‌ر کټیسه‌ی کورد بیده‌نگ بوو، کاتیک حزبی نیسلامی عی‌راقی به‌ فهرمى دامه‌زرا، په‌یره‌وو پرۆگرامى حزب دانرا، نه‌ویش جگه له به‌رنامه‌یه‌کى تیوریى و خسته‌نه‌پووى چه‌ند دروشمى زه‌ق چیت نه‌بوو.

په‌یره‌وو پرۆگرامى حزبی نیسلامی، هیچ چاره‌سه‌ریکی پشه‌یى بۆ کټیسه‌ ئابوریى و کۆمه‌لایه‌تى و سیاسیه‌کان پینه‌بوو، له ماده‌ی سێی په‌یره‌ودا هاتوه‌: "حزب دژایه‌تى هه‌ر هه‌ولیکى جوداخوازیی له‌سه‌ر بنه‌مای تائیفى و په‌گه‌زى ده‌کات"، هه‌روه‌ها له ماده‌ی (۵۴) دا هاتوه‌: "حزب به‌روای به‌یه‌کټی عی‌راق هه‌یه له‌سه‌ر بنه‌مای عی‌راقى بوون، عی‌راق به‌شیکه له نه‌ته‌وه‌ی عه‌ره‌ب".^۲

وێپای نه‌وه‌ی حزبی نیسلامی له په‌یره‌وو پرۆگرامه‌که‌یدا به هیچ شێوه‌یه‌ک باسى کټیسه‌ی کورد ناکات، به سه‌رنجدان له دوو بره‌گه‌ی سه‌ره‌وه‌ی په‌یره‌وو پرۆگرامى حزبی

دروست بووه، حاجى ته‌ها نامه بۆ شیخ ئهم‌مه‌جد زه‌هاوى و عه‌بدوللا نه‌ربیلى به‌رپرسي لقی موسلى کۆمه‌له‌ی براهه‌تى نیسلامی ده‌نیریت، نه‌وانیش حاجى ته‌ها ئاگادار ده‌ک‌نه‌وه که خاوه‌ن حقه، به‌لام ئیخوانه عه‌ره‌به‌کان له‌سه‌ر داواکه‌یان سوور ده‌بن، شه‌مه‌ش و له حاجى ته‌ها ده‌کات ده‌ستله‌کارکټشانه‌وه‌ی خۆی پټشکه‌شى ئیخوان بکات. به‌وانه: چه‌رده‌یه‌ک له بیره‌وه‌ریه‌کانم. پۆژنامه‌ی راپه‌رین، ژماره (۱۶)، سالی یه‌که‌م، ۱۹۹۸/۶/۱۵. پیده‌چیت حاجى ته‌ها له ده‌ستنیشان کردنى ساله‌که‌دا ورد نه‌بیت، چونکه حاجه ته‌ها سالی (۱۹۵۳) بۆته به‌رپرسي هۆبه‌ی سنجاری کۆمه‌له‌ی براهه‌تى نیسلامی، بۆیه ده‌بیت ده‌ستله‌کارکټشانه‌وه‌که دواى نه‌و میژوه‌ بټیت.

^۱ الدكتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي نيسلام والدكتور طه جابر العلوانى، ل ۱۲- ۱۳.

^۲ كاظم أحمد المشايخي: تاريخ نشأة، ل ۳۵.

^۳ سه‌رچاوه‌ی پټشوو، ل ۴۴.

ئىسلامىي، ھەستى عەرەبچىتى بە ئاشكرا لە بىرى حزبدا رەنگى داوھتەوھ. ئەمە
لە كاتىڭدايە كە ماددەى (۵۷) تەرخانكراوھ بۆ باسكردنى كىشەى فەلەستىن و ماددەى
(۵۸) تايبەتە بە باسى پشتگىرى جەزائىرو عوممان و لاتانى تىرى ئىسلامىي بۆ
رەزگار بون لە ئىستىعمار^۱.

ئىخوان، ھىندە دەربارەى كىشەى كورد خەمسارد بون، چەند سال درىژە كىشانى
شۆرشى ئەيلول پاينەچلەكاندن ھەلۆيىست لەمەپ كىشەى كورد وەرگرن، دكتور تەھا
جابر ئەلعلوانى، يەككە لە دامەزىنەرانى حىزبى ئىسلامىي عىراقى و دەربارەى ئەو
خەمساردىيەى ئىخوان دەلەيت: "ئىخوان پىيارى دابو و خۆى لە كارى سياسىي بەدوور
بگريت، جارجار لە ژىر فشارى پوداوەكاندا بەيانىكى سنوردارى دەردەكرد، ئەمەش
زىاتر لە بۆچونىكى فىقھى دەچوو، ھەر بۆيە ژۆرجار گلەبىيان دەھاتە سەر، تەنانەت
لەلايەن سەر كەردەكانى كورد گلەبىي ئەوھ دەكرا، ئىسلامىيەكان ھىچ شىتەيان
پانەگەياندوھ خواستى كوردى تىقدايىت، ياخود سەرزەنشتى ئەو ستمە بەكات كە
لەسەر كوردە"^۲.

---

^۱ سەرچاوەى پىشوو، ل ۴۵، لە كۆى (۱۰) پلاوكراوھى نەپتى ناوخۆيى كە لە ماوھى نىوان سالانى
(۱۹۶۳-۱۹۶۶) لەلايەن ئىخوانوھ لە عىراق دەچوو، ھىچكاميان باس لە كىشەى كورد ناكات، ئەمە
لە كاتىڭدا ھەندى لەو پلاوكراوانە تايبەت بوو بە مەسەلەى پاكىستان و فەلەستىن و زنجىارو مىسر، لەو
بابەتەش كە لە چەند ژمارەيەكى گۆزارەكانى (المنهاج، التقيىب) دا پلاوكراوھتەوھ، يەك بابەتيان لە ژىر
ناوى (مأساتنا في الشمال اعادة نظر في الموقف) باس لە مەسەلەى كورد دەكات. بۆ زانىارى زىاتر بپوانە:
د. محسن عبدالحميد: تاريخ جماعة الاخوان، ل ۲۲۵-۲۲۹.

^۲ الدكتور عثمان على: الحلقة الثانية من لقاء المجلة الهام بالاستاذ الدكتور طه جابر العلوانى، ل ۱۱.

بەشى دووۋەم:
بە كارى تاكەكەسىيەۋە بۆ كارى
پىكخراۋەيى

باسى يەكەم: كارى ئىسلامىي نە ھەشتاكان و نىوھى يەكەمى

ھەشتاكاندا

دوای نەوھى كارى ئىخوان بە فەرمى لە (۱۹۷۱/۴/۴) وەستىنراو پىڭخستىن ھەلۋەشايەو، ئەم ھالەتە كوردستانىشى گرتەو^۱، ھەر چەندە زۆڭك لە كادىرانى ئىخوان كارى پىڭخستىن بە ھەرام دەزانى و لاي ئەوان بىرپارەكەى سەركردايەتى ئىخوان جۆڭك لە پىرۆزى ھەبوو، بەلام كۆمەلگە كەسايەتتى، لە سالانى ھەفتادا لە ناوچە جىاوازەكانى باشوورى كوردستان جىمجۆلەيان ھەبوو، ئوقۇناغەى كارى پەوتى ئىسلامىي، كە لە سەرەتاي ھەشتاكانەو، دوای وەستانى كارى ئىخوان بە فەرمى، لە عىراق و كوردستان دەستىدەكات، ناتوانرەت كۆتايىيەكەى بە تەواى دەستىشان بىررەت، چونكە كۆتايى ھاتنى ئەم قۇناغە شىۋازىكى پىزىبەندى وەرگرت و ماوھەيەكى درىژى خايدان، دەتوانىن نىۋان سالانى (۱۹۷۸ - ۱۹۹۱) بە كۆتايى ئەم قۇناغە دابىيىن، بەواتايەكى دىكە، دروستبىۋى بىزوتنەوھى پەيوھەندى ئىسلامىي لە (۱۹۷۸) لە لايەك و دەست بەكاربىۋنەوھى سىدىق عەبدولعەزىز لە سالى (۱۹۷۹) لە لايەكى ترەو، بىۋنە گورزى كارىگەر بۆ شكاندى تەوقى ھەرامى پىڭخستىن، كە ئىخوانە دىرىنەكان بىرەويان پىدەدا.

پاشانىش، لە سەرەتاي ھەشتاكانەو كارو چالاكى كادىرانى پەوتى ئىسلامىي بەرفراوان بوو، ھىلى سەلاھەددىن موھەممەد، ھاتە مەيدان و دواترىش لە (۱۹۸۵) مۆلەتى پەسى كاركردى لە سەركردايەتى ئىخوان وەرگرت^۲، ھەر لەو سالەشدا ئىخوانەكانى كوردستان و ناوھەستى عىراق يەكيانگرتەو^۳، لە لايەكى ترەو، لە سالانى ھەشتا بىزوتنەوھى پەيوھەندى، چوۋە قۇناغى ئاشكراو كارى چەكدارى، ئەمەش پاگە ياندنى بىزوتنەوھى ئىسلامىي لىكەوتەو.

^۱ چاوپىكەوتنى تۆيۈر لەگەل (سىدىق عەبدولعەزىن)، سلىمانى، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۲ ھىوا: ھالەكۆك، ب.ش، ب.م، ل ۱۹؛ باۋكى نوسامە: بىزوتنەوھى ئىسلامى واجىپكى شەرى و زەروھەتتىكى واقىيە، بەشى پىنچەم، گۇفارى جەماوھەر، ژمارە (۴۴)، ۲۰ تشرىنى يەكەمى ۱۹۹۵، ل ۷.

^۳ چاوپىكەوتنى تۆيۈر لەگەل (سىدىق عەبدولعەزىن)، سلىمانى، ۲۰۰۵/۱/۸.

پهوتی بوداوه‌کان به‌و ناپاسته‌دا گوزهری کرد، تا سالی (۱۹۹۱) راپه‌پړنی گه‌لی
 کورد دژۍ به‌عس به‌رپابوو، نه‌م‌ش به‌ته‌واوی کوتایی هیئا به‌و قوناغه‌و په‌وتی
 نیسلایمی له‌باشووری کوردستان به‌شیوازیکی به‌ر‌فراوانتر له‌جاران هاته
 مه‌یدان.

کاری نیسلایمی له‌سهره‌تای نه‌و قوناغه‌دا، به‌کاری تاکه‌که‌سی ده‌ستی پیکرد،
 دواتریش شیوازی فره‌میحوهری‌و ناوچی‌و وەرگرت، به‌پاوه‌ستاندنۍ کاری نیخوان‌و
 پچپاندنۍ په‌یوه‌ندییه‌ نۆرگانیه‌کان، هندی له‌مامۆستاگان به‌شیوه‌ی سهره‌خۆ
 وانه‌یان به‌قوتابیه‌کانیان ده‌وت، هندی جار له‌شاریکدا یان له‌شارۆچکه‌یه‌کدا چند
 مامۆستا هه‌بوون و هه‌ریه‌که‌یان به‌سهره‌خۆ له‌وی دیکه‌ کاری ده‌کرد، له‌هه‌له‌بجه
 عه‌بدولعه‌زیز پاره‌زانی مامۆستای په‌یمانگای نیسلایمی هه‌له‌بجه‌ بوو، له‌تاو
 خویندکارانی په‌یمانگا ده‌جولا، ژماره‌یه‌ک گنجی له‌شیوه‌ی پیکه‌ستنیکدا له‌ده‌وری
 خۆی کۆکردویه‌وه، سالانه له‌مانگی په‌مه‌زان و مه‌لود سهره‌رشتی سازدانی چند
 بۆنه‌و نا‌ه‌نگی له‌ناوچه‌که‌دا ده‌کرد.^۱

هه‌ر له‌هه‌له‌بجه، (نیه‌راهم ریشاوی*، عومەر ریشاوی، موحه‌مه‌د فره‌ج، هادی
 عه‌لی، حه‌سەن شه‌میرانی، موحه‌مه‌د عه‌بدوپره‌حیم) چالاکیان هه‌بوو، هه‌روه‌ها (سدیق
 عه‌بدولعه‌زیز، موحه‌مه‌د ره‌ئوف، مه‌لود باوه‌موراد، مه‌لا نه‌حمه‌د شافعی) به‌
 شیوه‌یه‌کی سهره‌خۆ له‌وانی دیکه‌ جموجۆلیان هه‌بوو.^۲

له‌سه‌یدسادق، (محیدین گه‌لالی، حه‌مه‌سه‌عید، هیوا میرزا سابیر) پۆلیان
 بینۍ،^۳ له‌پال نه‌مانیشدا کۆمه‌لیک و‌تاریتژ له‌و ده‌فهره‌ پۆلیان بینۍ له‌وانه‌

^۱ چاوپیکه‌وتنی تویتزه‌ر له‌گه‌ل (حەسەن شه‌میرانی)، سلیمانی، ۲۶/۱/۲۰۰۵.

^۲ نیه‌راهم ریشاوی، یه‌کیکه‌ له‌ نه‌ندامه‌ دیرینه‌کانی نیخوان له‌ده‌فهری هه‌له‌بجه‌و شاره‌زور، پۆلی
 به‌رچاوی بینۍ له‌په‌روه‌رده‌کردنی کادیسانی نیخوان له‌و ده‌فهره‌دا، له‌ (۱۹۹۲/۱۲/۳۱) کۆچی دوا‌یی
 کردوه. به‌وانه: له‌یادی دوو ساله‌ی وه‌فاتی تیکۆشه‌ری نیسلام ابراهیم ریشاوی، نا: حسن محمود حه‌
 کریم، پۆژنامه‌ی یه‌کگرتوو، ژماره‌ (۲۳)، ۲۰/۱۲/۱۹۹۴.

^۳ چاوپیکه‌وتنی تویتزه‌ر له‌گه‌ل (هیوا میرزا سابیر)، هه‌ولیتز، ۱۸/۱۲/۲۰۰۴.

^۴ سه‌رچاره‌ی پیتشو.

(شیخ موحه محمد به رزنجی) له شانده ری، (مهلا علی بیاره و مهلا موحه محمد شاره زوری) له سید سادق.

له شاروچکې سیروان، (حبيب موحه محمد سه عیدو نه حمده کاکه مه حمود) ***

* مهلا علی بیاره: علی حسین میرزا، سالی (۱۹۴۱) له گوندی (بناوه سووتی) پینجوین له دایک بووه، هرله منالیه بووه ده خړیته بهر خویندن دوی وه رگرتنی نیجازه ی مه لایه تی، ده بیته وتاریژو ماموستا له خانه قای بیاره، پاشان له بهغداد تاقیکړنده وه ده کاتو له ویش نیجازه ی زانستی ودرده گرت، چند سالتیک وتاریژي مزگوتی سید سادق بوو، له گډل پاگه یانندی بزووتنه وه ی په یوه ندی نیسلامی له (۱۹۸۴) ده چیته شاخ و پړستی جیگری پابه ری گشتی و بهر پرسی مه کته بی عسکری ودرده گرت، به ه مان شپوه له بزووتنه وه ی نیسلامی ده بیته نه داسی مه کته بی سیاسیی و بهر پرسی مه کته بی عسکری، پڅی (۱۹۸۸/۳/۹) له نه جامی بوردومانی فرۆکې عیراق له بهر ی جهنگی سیمان کوژا.

** مهلا موحه محمد شاره زوری: موحه محمد سالت سالی (۱۹۴۶) له گوندی (که چهل) ناوچه ی شاره زوری له دایک بووه، سره تا لای باوکی ده ستی به خویندن کړدوه و پاشان چوته مه له بجه و دريژه ی به خویندن داوه، سالی (۱۹۷۱) له تاقیکړنده و ده کانی په یمانگای نیسلامی پله ی (نور باش) ی به ده ست هیتاوه، له چندین گوندو شاروچکه مه لایه تی کړدوه و رڼی له هوشیار کړنده وه ی گه جاندا بینوه، چند جاریک له لایه پڅی به عسوه ده سترگ پرکړاوه و نازارو نه شک نه ده دراوه، وتاریژو نوو سترگی به توانا بوو، چند بهرهمی چاپکړای مه ی له وانه (پڅکوت له تارزووی ژیریدا، سروشت له تارزووی ژیریدا، داروین له تارزووی ژیریدا، فرۆید له تارزووی ژیریدا، ...) له (۱۹۸۷/۷/۲۵) کړچی دوا یی کړدوه. چمکیک له ژياننامه ی ماموستا مهلا موحه محمد شاره زوری، نا: نارام علی سه عید، رڼنامه ی پڼگای په کببون، ژماره (۷۴)، سالی په کاکم، ۶/۸/۲۰۰۰ ز.

۱ چاوپښکوتنی تويزه له گډل (نه حمده کاکه مه حمود)، مه له بجه، ۸/۱۲/۲۰۰۴.

*** نه حمده کاکه مه حمود، سالی (۱۹۵۰) له گوندی یالانپي له دایک بووه، له تهمنی حوت سالیوه خراوه ته بهر خویندن زانسته شهر عیبه کان له گوندی یالانپي لای ماموستا سید حسین، به مه به ستی دريژه دان به خویندن چوته کورستانی شیران و لای چند ماموستا له چندین ناوچه ی کوردستان دريژه ی به خویندنداوه، دواتر ده گه پڅته وه کوردستانی عیراق و له سرده ستی ماموستا مهلا عوسمان نیجازه ی مه لایه تی وه رگرتوه، دوی کرانه وه ی په یمانگای نیسلامی له مه له بجه، ده بیته قوتابی نه و په یمانگایه و سالی (۱۹۷۱) خویندن په یمانگای ته واو کړدوه، دواتر ده بیته نیام و وتاریژو له چند مزگوتی ناوچه ی پینجوین و خورمال و سیروان به وتاره کانی خه لکی وشیار ده کاته وه، په کیکه له دامه رینه رانی بزووتنه وه ی نیسلامی له (۱۹۸۷)، چندین بهرهمی چاپکړای مه ی له وانه: (خوا له وانه گای زانیاریه وه، وتی زاناکان و باوه پ به خوا، خوا به رستی له نیسلامدا، سر به ستی له نیسلامدا،

سەرقالی وانه وتنه و بون، ئەمە سەرەپای ئەوەی لە هەشتاکاندا نووسینەکانیان لە ئاستیکی بەرغراواندا پێشوازیان لێدەکرا.^۱

پەوتی ئیسلامیی لە دەفەری بێتوین و پشدر، لە سەرەتای هەشتاکانە وە بە زەقی دەرکەوت، کۆمەڵێک کە سایەتی پۆلی بەرچاویان لە و بێداریدەدا بینى، لە وانه (عەلى بابیر، عەبدولقادر هەلۆنەیی، مەغیدد حسیین*، مەلا عومەر تیماری**^۲). سەرەپای ئەوانەى ناومان بردن، بورهان موحمەد ئەمین باس لە وە

ناشتی لە ئیسلامدا، پەرورەدە لە ئیسلامدا، جیهاد لە ئیسلامدا، تەفسیری پامان، ... هتد)، لە ۲۰۰۷/۱/۲۵ کۆچی دوایی کردووە.

^۱ نووسەرێکی نەزانراو: کاروانی رێ، ب. ش، ۱۹۹۷، ل ۳۰. بە گوتەی ئەحمەد کاکە مەحمود، ئەو بەرەمانەى لە هەشتاکاندا بە چاپی دەگەیاندن، بە شێوەیەك پێشوازی لێدەکرا کە پاش ماوەیەکی کەم بەرەمانەکانی لە کتێبخانەکاندا نەدەما، ئەمەش وای کرد بەرەمانەکان چەند جار چاپ بکۆتەوێ. چاپێکەوتنی توێژەر لە گەڵ ناوبرا، هەلەبجە، ۲۰۰۴/۱۲/۸.

* مەغیدد حسیین: سالی (۱۹۵۳) لە گوندی (پێزینە)ی ناوچەی پانیە لە دایک بوو، لە تەمەنی شەش سالی دەخوێت و بەرچاوی ئیجازەى مەلایەتی وەرەگرێت و لە مزگەوتی ناحیەخان لە پانیە دەبێتە وتارییژ، لە سەرەتای هەشتاکاندا لە چوارچێوەی کاری ئیخوان لە پانیە چالاکانە هەلەدەسوێ و جێدەستی لە و ناوچەدا دیارە، سالی (۱۹۸۸) دەچێتە شاخ و پەڕەندى بە بزوتنە وەى ئیسلامییە وە دەکات و دەبێتە فەرماندەى هێزی ئازادی، لە کۆنگرەى پێنجەمى بزوتنە وەى ئیسلامیی بە ئەندامى سەرکردایەتی و لە کۆنگرەى شەشەم بە ئەندامى مەکتەبى سیاسى هەلەبژێردرێت، لە (۱۹۹۳/۱۲/۲۶) لە شەپی نۆوان یەکییتی نیشتمانی و بزوتنە وەى ئیسلامیی کۆژا. پێیوار کۆیستانی: چەردەیه ک لە ژێانی پێ سەرورەى مامۆستای سەرکردە مامۆستا مەلا مەغیدد، رۆژنامەى کۆمەڵ، ژمارە (۲۵)، ۲۰۰۲/۵/۲.

** مەلا عومەر تیماری: عومەر مستەفا پەلکۆی، سالی (۱۹۵۲) لە گوندی (مەلا ئۆمەر) سەر بە ناحیەى چنارانى ئەو کاتە لە دایک بوو، سەرەتا لای باوکی خوێندوبو، سالی (۱۹۷۴) بڕوانامەى زانستى لە شەریعەدا وەرگرتوو، لە دەشتی کۆیه سەرقالی وانه وتنه و بوو، چەند کەس لە سەر دەستی ئەو ئیجازەى مەلایەتی وەرگرتوو، دواتر دەچێتە گوندی تیمارو قوتابخانەى یەکی زانستى شەریعی دەکاتە وە، لە (۱۹۸۴/۶/۲۱) کۆژا. بڕوانە: گیانبارزانى پێگەى خودا، رۆژنامەى کۆمەڵ، ژمارە (۳۱)، ۲۰۰۲/۷/۴.

^۲ چاپێکەوتنی توێژەر لە گەڵ (حەسەن بابەکی) هەولێر، ۲۰۰۵/۱/۵.

دەكات سالى (۱۹۸۴) گەشتىكى ئەو ناوچەى كردووه و پەيوەندى بە (عەلى مېرەگى، مەزھەر، پەسول، عەزىز) ناوئىگە وە كردووه^۱.

لە سلىمانى، (خەسەن پىنجوئىنى، ئەبوبەكر موخەممەد عەزىز، بورھان موخەممەد ئەمىن) پۇلىان ھەبوو، ھەروەھا (تەھا خەمەسالىھ و جەزا خەمەسالىھ) سەرىخو لە خەلكانى تر كارىيان دەكرد، (فاتح كرئكان) یش لە ھەولئىرو سلىمانى تا پادەيەك كارىگەرى ھەبوو^۲.

لە كەركوك، جگە لە كارى ژمارەيەك ئەندامى ئىخوان، شىخ نازم* جموجۇلئىكى بەرفراوانى ھەبوو. ھەروەھا لە كەلار (مەلا موخەممەد ھۆرىنى) پۇلى ھەبوو^۳.

پەوتى ئىسلامىي، جگە لە ھەلەبجە، لە ھەولئىر، لەچاو شارەكانى دىكە لە ھەشتاكاندا چالاكى زياتر بوو، بوونى زانكوو گەورەيى شارەكە پىگەيان بۆ چالاكبوونى پەوتى ئىسلامىي خۆشكرد، بەلام ئەو چالاكبوونە شپىرزەو پەرتەوازە بوو، لە ھەفتاكانەو (موخلىس يونس، سەيد عىزەدەين، ئەبورايد، حاجى فوناد، موخسەين

---

^۱ چاوپىئەكتى تويژەر لەگەل ناوئىراو، سلىمانى، ۲۰۰۵/۲/۶.

^۲ سەرچاوەى پيشوو.

^۳ نووسەرىكى ئەزانراو: ھەمان سەرچاوە، ل ۳۱.

* شىخ نازم، پىاوپىكى ئايندارو شىخى عەشیرەتى عوبەيدى بوو لە ھەويجە، پەيوەندىيەكى توندوتلى لەگەل مەلا مستەفا بارزانى ھەبوو، ھەر لە شەستەكانەو جموجۇلئىكى بەرفراوانى جەماوهرى ھەبوو، دەسلەتە يەك لە دواى يەكەكانى عىراق لە نفوزو دەسلەتە دەترسان، ھەولياندەدا بە پىدانى پارەو پلەوپايە لە خۆيانى نزيك بکەنەو، بەلام ئەم ھەولانە سەرکەوتنى بەدەست نەھيئا، لە سەرەتاي ھەشتاكاندا لەناو زانكوو سوپادا لایەنگرى ھەبوو، لایەنگرانى سوپا لە پىگەي مەلاپامى و موقەددەم ئەحمەد ئەندازيارپىكەو بوو، جولانەو ھەلچوونىكى ناپىنگراوى دروستكرد، (موخەممەد عوبەيد ئەلبەياتى) پيشنىيازى كودەتاي بۆ كىرد، ھەر چەندە سەرەتا بە كودەتا پازى نەبوو، بەلام دواچار پەزنامەندى نواند، موقەددەم ئەحمەد يەكێك بوو لە متەانە پىكرلوەكانى شىخ نازم بىرۆكەى كودەتاكەى لای نەقىبى خانەنشەين (زويئەر عەزاوى) باس كىرد، ناوئىراوئىش بەرزان تىكرىتى لەو بىرۆكەيە ئاگادار كىردەو، بەمەش پلانەكە بۆ حكومەتى بەعس ئاشكرابوو، حكومەتى بەعس نزيكەى (۱۹۷۲) كەسى گىرتو لەسیدارەى دان و كوتايى بە جموجۇلى شىخ نازم ھات.

^۴ چاوپىئەكتى تويژەر لەگەل (خەسەن شەمىرانى)، سلىمانى، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

جوامین جولہ و چالاکیان هه بوو، هەر له ههولیز (دکتۆر عیساام نه لپاوی) به ناوی ئیخوانه وه به هیلئیکى سهر به خۆ کارى ده کرد، (بورهان شیروانى و زوهیر خوشناو) و چه ند که سى دیکه سهر به و هیلئه بوون.¹

جگه له وانهى پيشتر ناومان بردن، (مه لا نه مین) که له سهره تاي ههفتاکانه وه وازی له ئیخوان هینابوو له گه ل (مه لا جه میل، مه لا جه مال، مه لا یه حیا)، پووینان کرده قورئان و فهرموده له بهرکردن، مه لا نه مین په خه نى توندی له ئیخوان ده گرت و بهرامبه ریان توندوتیژ بوو.²

کارو چالاکى په وتى ئیسلامیى له ده قهرى بادینان له کۆتایی ههفتاکانه وه ده ستى پیکرد به وه، حاجى ته ها سنجارى نه دنامیکى دیرینی ئیخوان بوو، کۆمه لێک لاوی کۆکرد بویه وه وانهى پێده وتن، له وانه (نه بو شقان، وه لید یونس نه حمه د، جه مال نه حمه د، موحه ممه د تاهیر، زوهیر حجى، زه کى نوره دین)، نه مانه له ناو خۆیاندا شیوه پیکه ستن ئیکیان هه بوو له ناو مزگه وته کاندا وانه یان ده وته وه و چالاکیان هه بوو.³

هەر له و قوناغه دا، هه ندی له و که سانه ی پيشتر ئیخوان بوون، ده ستیان دایه بلۆکردنه وه ی بانگه وازی نوور، به و پێیه ی بانگه وازی نوور زیاتر گرنگیدان بوو به بابته ئیمانییه کان و بواری پهروه رده، نه مه ش جێداری کارى ئیخوان بوو، دیاره حکومه تى به عس بانگه وازی نوورى به مه ترسى نه ده زانى، چونکه خۆی له مه سه له سیاسیه کان ده بوارد، هەر نه مه ش وای کرد به عس تاپاده یه ک چاپۆشى له بانگه وازی نوور بکات.

بانگه وازی نوور، له سهر ده ستى (ئیحسان قاسم نه لسالخى) که یه کێک بوو له نه دنامه دیرینه کانی ئیخوانى نیشته جێی که رکوک هاته ناوچه که، ناویراو سالى

¹ نووسه رێکى نه زانراو: هه مان سه رچاوه، ل ۳۱.

² سه رچاوه ی پيشوو، ل ۲۲.

³ سه رچاوه ی پيشوو، ل ۲۲ - ۲۳.

⁴ چاپۆنگه وتنى تويزه ره گه ل (سديق عه بدوله زين)، سلیمانى، ۲۰۰۵/۱/۸؛ چاپۆنگه وتنى تويزه ره گه ل (موحه ممه د په ئوف)، سلیمانى، ۲۰۰۴/۱۲/۶.

(۱۹۶۹ - ۱۹۷۰) ئەلقەي پەيوەندى (حلقة وصل)ى ئىۋان كەركوۋك ۋە ھەلەبجەي ئىخۋان بوۋ^۱، بە ھۆيەۋە لەگەل ئەندامانى ئىخۋان لە ناۋچەي ھەلەبجە ۋە شارەزۋور ناسياۋى پەيداكرد. ئەلسالحي پەيامەكانى سەعيد نوورسى ۋە رگىتپرايە سەر زمانى عەرەبى، لەگەل ئاشتابوونى ژمارەيەك لە ئەندامانى ئىخۋان بە بىرى نوورسى، پەيامەكانيان كرده سەرچاۋەي پەرۋەردەيى ۋە كارکردنيان، دواتریش لە سالانى ھەشتادا، زۆرىك لە بەرھەمەكانى نوور بۆ سەر زمانى كوردى ۋە رگىتپدران* ۋە لەناو ئەندامانى پەوتى ئىسلامىي برەويان پەيداكرد.

---

^۱ چاۋپىتەكەوتنى تۆيۈر لەگەل (سويحى داۋدى)، ھەولتېر، ۱۹/۱۲/۲۰۰۴.

^۲ زۆرىيەي پەيامەكانى نوور، لەلايەن (فاروق پەسول يەھيا) ۋە ۋە رگىتپدراۋە سەر زمانى كوردى.

باسى دوۋەم: خەسلەتو تايىبەتمەندىي ئەو قۇناغەي كارى ئىسلامىي

ۋەستاندىنى كارى ئىخوان بە فەرمى لە (۱۹۷۱/۴/۴)، كارىگەرى پاستەوخۆي لە سەر پەۋتى ئىسلامىي باشۋورى كوردستان ھەبوو، ھەر چەندە ئەم بېيارە لەو قۇناغەدا توانى گيانى ئەندامانى ئىخوان لە مەرگۈ مەترسى دەسلەتتى بەس بېيارىزىت، بەلام كارىگەرى مەترسىدارى كرده سەر پىگوزەرى پەۋتى ئىسلامىي، بېيارىكى لەو شىۋە پەرتىۋونى پىزەكانى ئەو پەۋتەي لىكەۋتەۋە.

بېيارى پاگرتنى كار لاي ژمارەيەكى زۆرى ئەندامانى ئىخوان، جۆرىك لە پىرۆزى ھەبوو، سەرپىچىكردنى ئەو بېيارەيان بە گوناھى گەرە دەزانى، ئەو جۆرە بىر كىرەنەۋە تا پاپەپىنى (ئازارى ۱۹۹۱) لە بىرى ھەندى ئەندامى دىرىنى ئىخوان شەپۆلى دەداو پىرۆزى خۆي لە دەست نەدا، لە پال ئەمەشدا ھەر ۋەكو لە باسەكانى پىشۋو ئامازەمان پىدا، چەند كەس توانىبويان كۆتۈ بەندى پىرۆزى بېيارى سەر كىردايەتى ئىخوان بېسىنن، بە شىۋەيەكى سەربەخۆ كەۋتنە كار كىردن، ئەو كەسانەش ھەريەكەيان بە دىدو تىروانىنى خۆي جۆرىك لە كارى ئەنجامدەدا.

لىرەۋە كارى تاكەكەس و پەرتەۋازەيى، بوۋە خەسلەتتىكى بەرچاۋى ئەو قۇناغەي كارى ئىسلامىي، ھەر مامۇستايەك ژمارەيەك قوتابى بە دەۋرەۋە بوۋانەي پىدەۋتن، بە بۆچونى خۆي ئالىيەتى كار كىردنى بۆ دەستنىشان دەكردن، زۆرىك لەۋانەش خۆيان بە ئىخوان دەزانى ۋە ھەر بەۋ ناۋەۋە كارىيان دەكرد، تەنانت ھەندىكىيان پىيان وابوۋ جۆرى كارۋ بىر كىردنەۋەي ئەوان كىتومت كارى ئىخوانە ئەۋانى دىكە لە پىبازى ئىخوان لاياندەۋە، بۆ نمۇنە چەند كەسىك پويان كىردىۋە پەيامەكانى نوۋو پىداگىرييان لەسەر ئەۋە دەكرد كە گىنگىدان بە بابەتە ئىمانىيەكان و پا كىردنەۋەي دەروون، ناۋەپۆكى كارى ئىخوانەۋ برەۋيان بەۋ بىرە دەدا.

ھەندىكى دىكە، پويان كىردىۋە خۆ پۇشنىبىر كىردن و پىيان وابوۋ ئەۋە كارى ئىخوانە لەو قۇناغەدا، ئەۋەي جىي تىپامانە، ھەندى جار ئەو گروپانە يەكتىريان بەلادان لە پىبازى ئىخوان تۆمەتبار دەكرد، دەرەنجامى ئەو كارەش كەۋتنەۋەي شېرەيى و پەرتەۋازەيى بوۋ لە پىزەكانى پەۋتى ئىسلامىي.

لە سەرەتادا مامۆستایەك چەند قوتابی ھەبوو وانی پێدەوتن و جۆریك لە
 بێكردنەوێ بۆ دروستدەكردن، ئەمانە پێكەو بە شیوەی گروپیکی بچوك دەكەوتنە
 كاركردن، دەرەنجامی تێكەڵبوونیان بەیەكتر و خۆ دروورگرتنیان لە گروپەكانی دیکە
 جۆریك لە كارو بێكردنەو بەسەریاندا زāl دەبوو، بەمەش ئەو گروپە دەبوو
 میحوەرێك و سەرەخۆ کاری دەکرد، زۆر جاریش لە شارو شارۆچكەكاندا زیاتر لە
 میحوەرێك جموجۆل و چالاکی ھەبوو، بۆ نمونە لە ھەلەبجە چەند میحوەرێك
 دروستبوو، ھەریەكەیان بەشیوەی سەرەخۆ کاری دەکرد.

دوای گۆڕانی کاری ئەو گروپانە بۆ میحوەر، جۆری پەيوەندی میحوەرەكان بە
 یەكتر ھە ناكۆکی بەخۆ ھە دەبینی، زۆر جار ھۆكاری ناوچەیی و بنەمالەیی و دەروونی
 تێكەڵ بە ناكۆکییەكان دەبوون، لە ھەولێر ململانێی نێوان ئەو میحوەرەنە بەشیوەیەك
 توندبوو، چەند میحوەرێك لەگەڵ یەك دەستەو یەخەبوون، بەلام لە كۆبوونەوێیەكی
 سەرانی پەوتی ئیسلامیی ئەو گرژیە خاوبوویە^۱ لەگەڵ ئەو ھەشدا زۆری ئەو
 میحوەرەنە خۆیان بە ئیخوانی پاستەقینە دەزانی، تێكپاری میحوەرەكان دەكەوتن
 بەردەم پەخنی توندی ئەندامە دێرینەكانی ئیخوان.

فرە میحوەری دەرگای بۆ چەندین شێوازی بێكردنەو ھاتنە ناو ھەوێ بیری
 نوێ والا كرد، لەو قوناغەدا بیری جیھادی و چەكدارێ لە ناو پەوتی ئیسلامیی بە تەواوی
 چەكەرەیی كرد، سەرھەڵدانی ئەو بیرە لە دوو ئاراستە ھە بوو، یەكەمیان كۆمەڵێك
 كەسایەتی و وتاریژی ناو پەوتی ئیسلامیی لە ناوچە جۆرەجۆرەكان باسیان لە
 پێویستی خەباتی چەكداریی دژی رژیمی بەعس دەكرد و برەویان بەو بیرە دەدا،
 ئاراستەی دوو ھەمیان گەیشتنی ئەدەبیات و بڵاوكراوەی كۆمەڵی جیھادیی میسری و
 گروپەكانی ترو وتارەكانی (عەبدولھەمید كوشك و عەبدوللە عەززام)، ئەوانە بە
 پێژەییەكی كەم و بە شیوەیەكی نەپێی دەگەیشتن ھەولێر لە ناو ھەندێ گەنجی ئەو

^۱ نووسەرێكی نەزانراو: ھەمان سەرچاوە، ل ۳۵.

شاره‌دا بلأوده‌بوونه‌وه*، ئەو‌ه‌ش کاریگەری هەبوو لەسەر پەرە‌گرتن و دروست‌بوونی سەرتۆیژێک لە بیری بە‌ره‌نگاری‌بوونه‌وه‌ی بە‌عس و دە‌ست‌دانه کاری جیهادیی و چە‌ک‌داریی^۱.

خە‌سلە‌تێکی دیکە‌ی پە‌وتی ئیسلامیی لەو قۆ‌ناغه‌دا، هاتنه‌ مه‌یدانی کتێب و بلأوکراوه‌ی ئیسلامیی بوو بە‌ زمانی کوردی، ئەو‌ه‌ش لە هە‌شتاکاندا لە‌چاو چە‌ند دە‌یه‌ی پێ‌شوو، گ‌رو‌تینیکی زیاتری تێ‌که‌وت، هەر چە‌نده پێ‌شتر چە‌ند نووسە‌ریک بە‌ زمانی کوردی بە‌ره‌مه‌یان بلأوک‌رد‌بو‌یه‌وه، بە‌لام بلأوکراوه‌ی ئیسلامیی بە‌زمانی کوردی لە هە‌شتاکان بە‌ پێ‌ژه‌یه‌کی بە‌ر‌چاو پەرە‌یسه‌ند و خۆ‌ینه‌ری پە‌یدا کرد، هە‌لبە‌ته‌ لەو کاتە‌شدا زیاتر گ‌رنگی بە‌ بابە‌تی پۆ‌حیی و ئیمانی دە‌درا.

لە‌ناو تە‌و‌ژی کتێب و بلأوکراوه‌ی ئیسلامیی، شی‌وا‌زیکی نوێ لە نووسین سە‌ریه‌ه‌ل‌دا، بۆ‌یه‌که‌م‌جار چە‌ند نووسە‌ریک لە دە‌رگای بابە‌ته‌ فک‌ریه‌کانیان دا، دە‌رباره‌ی بیری فرۆ‌ید و مارک‌سیه‌ت و داریونی‌زم بابە‌تیان دە‌نووسی، مو‌حه‌مه‌د مه‌لا س‌ال‌ح شارە‌زو‌وری لە‌م بواره‌دا پ‌چه‌شک‌ین بوو، دوات‌ریش ع‌ه‌لی با‌پ‌یر لە‌سەر هە‌مان بوار بابە‌تی دە‌نووسی و چە‌ند نووسە‌ریکی دیکە‌ش بابە‌تیان بلأوک‌رده‌وه، لەو ب‌پ‌روایه‌دام ئە‌وه سە‌ره‌تایه‌کی سادە‌یه‌ بۆ‌ بە‌زاندنی سنووری گ‌وتاری ئامۆ‌ژگاری که‌ بە‌دریژایی سە‌ده‌ی بیست بۆ‌ته ناسنامە‌ی پە‌وتی ئیسلامیی باشووری کوردستان، دیاره‌ هەر لەو سە‌رو بە‌نده‌دا پە‌وتی ئیخوان لە‌ناو ئە‌ندامه‌کانی خۆ‌یدا توانیبووی ئە‌و ب‌یرانه‌ نابووت بکات، بە‌لام ئە‌م کاره‌ سنووری پ‌یک‌خ‌سته‌نه‌کانی ئیخوانی نه‌بە‌زاند‌بوو.

خە‌سلە‌تێکی ئە‌و قۆ‌ناغه‌ی پە‌وتی ئیسلامیی شک‌اندنی ئە‌و ب‌یر‌کردنه‌وه تە‌قلیدییه‌ بوو، که ئیخوان بە‌ دريژایی کاری چە‌ند س‌ال‌ه‌ی لە‌ ملی کاری ئیسلامیی ئالاند‌بوو، ئیخوان ئە‌و کاره‌ی بە‌ مو‌لکی خۆ‌ی دە‌زانی و کاری ئیسلامیی لە‌ ژێ‌ر هەر ناوێکی دیکە‌دا بە‌ نا‌جۆ‌رو سە‌رک‌ێ‌شی دە‌زانی.

---

* لەو ب‌پ‌روایه‌دام گ‌ه‌یشتنی ئە‌وه‌بیاتی کۆمه‌له‌ ئیسلامییه‌ جیهادییه‌کان، بە‌ تاپه‌تیش کۆمه‌لی جیهادیی میس‌ری، کاریگەری هە‌بوو لە‌سەر دروست‌بوونی بیری پ‌ه‌گ‌یرو توند‌پ‌ه‌و لە‌ناو هە‌ندی گ‌ه‌نجی شاری هە‌ولێ‌رو شارە‌کانی ت‌ری باشووری کوردستان.

^۱ فاتح کریکار: الحركة الإسلامية في كردستان العراق واقع وأمل، الجزء الأول، الطبعة الأولى، من اصدارات مكتب الإعلام الخارجي، ب. ش، ١٩٩٥، ل ٢٨.

له گۆتایی ههفتاکان و سه‌ره‌تای ههشتاکان، چهند که سایه‌تی له ناوچه جۆریه‌جۆره‌کان، له ده‌ره‌وه‌ی کاری ئیخوان جموجۆلیان ده‌ستپێکرد، سالی (١٩٧٨) بنووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ئیسلامیی دامه‌زرا، هاوکات کۆمه‌لێک وتارییژو نووسه‌ری ئیسلامیی ده‌رکه‌وتن، ئه‌و وتارییژانه له دوانگه‌ی مزگه‌وته‌کانه‌وه هۆشیارییه‌کی گشتییان ده‌دایه‌ جه‌ماوه‌رو به‌ وتاری هه‌ستبزوین کاریگه‌رییان کرده سه‌ر گۆره‌پانه‌که، هه‌ر چهنده ئه‌و شیوازی کارکردنه‌ مایه‌ی په‌زنامه‌ندی کادیره‌کانی ئیخوان نه‌بوو، هه‌ندی جار به‌ بیانووی جۆراوجۆر ئاسته‌نگیان بۆ وتارییژه‌کانیش دروستده‌کردو ته‌نانه‌ت تۆمه‌تی نابه‌جییان ده‌دایه‌ پالێان.

خه‌سه‌له‌تێکی دیکه‌ی کاری ئه‌و قۆناغه ئه‌وه‌بوو، که ئه‌و کاره نوێیه له‌ناو چینی گه‌نج و خۆێندکاراندا ده‌ستی پێکرد، ئه‌وه‌ش کاریگه‌ری راسته‌وخۆی کرده سه‌ر ئاینده‌ی په‌وتی ئیسلامیی، له‌و کاته‌شدا کاری ئیسلامیی له قۆناغی نه‌ینیدا بوو، ئه‌وه‌ش وایکرد کاره‌که له سنوورێکی به‌رته‌سکدا قه‌تیس بدری‌ت، ژماره‌ی قوتابه‌کان که‌م بوون، په‌روه‌رده‌یه‌کی ئیمانی و فکری باش ده‌کران، وێپای پێدانی پۆشنه‌بیرییه‌کی گشتی، له‌سه‌ر خۆپاگری و به‌رخۆدان پاده‌هێنران، به‌مه‌ش توانرا ئه‌وه‌یه‌ک پێبگه‌یه‌نرێت، که بته‌وانی‌ت له قۆناغه‌کانی دواتر سه‌رکردایه‌تی کاره‌که بگه‌یته‌ ده‌ست، به‌کرده‌وه‌ش ئه‌و ئه‌وه‌یه له ئه‌وه‌ده‌ه‌کانی سه‌ده‌ی رابردوو، پۆلی به‌رچاویان بینی له‌و گه‌شه‌کردنه‌ خێرایه‌ی په‌وتی ئیسلامیی له باشووری کوردستان به‌خۆیه‌وه بینی، له‌و په‌روه‌رده‌ تۆکه‌مدا کادیرانی ئیخوان پشکی شیریان به‌رکه‌وت، به‌ واتایه‌کی تر ئیخوان له‌و بواره‌دا به‌ ئه‌زمون بوون و گه‌رنگی ته‌واویان به‌و بواره‌ده‌دا.

هه‌ر له‌و قۆناغه‌دا، ئه‌ندامانی په‌وتی ئیسلامیی له‌سه‌ر دژایه‌تی به‌عسو ملنه‌دان بۆ خواسته‌کانی ئه‌و رژێمه‌ گۆشده‌کران، ئه‌ندامانی ئه‌و په‌وته ناماده نه‌بوون سه‌ربازی بۆ پێی بکه‌ن، یاخود به‌شداری سوپای میلی بکه‌ن، به‌لکوو کارێکی له‌و شیوه‌یان به‌ نه‌شیاوو حه‌رام ده‌زانی، له ئه‌نجامی ئه‌و هه‌لۆیسته ژماره‌یه‌ک له ئه‌ندامانی په‌وتی ئیسلامیی، خۆێندنیان ته‌واو نه‌کردو به‌ره‌و ده‌ره‌وه‌ی عێراق به‌ تایبه‌تیش ئێران هه‌لاتن، له‌وێ له‌ ئۆردوگا‌کان که‌وته جموجۆل و چالاکی نواندن.

باسى سېيەم: ھۆكۈمەتلىك سەرھەلداڭلار ۋە پەوتى ئىسلامىي

ھەر دياردەيەكى مېژوۋىي دەرەنجامى كۆمەللىك ھۆكۈمەت، ئۇ ھۆكۈمەتلىك بىر تىن لە ھۆكۈمەتلىك ئابورىي و پامپارىي و ئاينىي و كۆمەللىك ۋە دەرۋىي... ھتد. ھەندىك لە ھۆكۈمەتلىك، ياخود پىكە ۋە بىزىنەرى پەوتى مېژوۋىي. ئۇ دىار ئە ھۆكۈمەتلىك بىر تىن دەدەنە ئە ۋە پوداۋە مېژوۋىيە ۋە دەرەنە پالېستى پەرەسەندە ۋە گەرەبە ۋە دياردەكە، ئەمەش لە كاتىكدا كە دياردەكە سەرھەلداڭلار لە بىرەدەيە، ياخود قۇناغىك، يان چەند قۇناغىكى بىر ۋە بەشپەيەكى بەرپالوتىر خۇي دەنۇنىيەت.

پەوتى ئىسلامىي لە ماۋەي چارەكى كۆتايى سەدەي بىستەد، بە شىۋەيەكى بەرپراۋان ئەك بە تەنبا لە كوردستان، بەلكو لە تەۋايى جىھاندا چالاكى و ئامادەيى ھەبۇ، تاۋسەندى دياردەكە لە ھەلومەرجەدا جىگەي تىپرامان و توۋىنە ۋەيە، بىگومان سەرھەلداڭلار ۋە فراۋان بونى كارى ئە ۋە پەوتە دەرەنجامى كۆمەللىك ھۆكۈمەتلىك ئابورىي و دەرەكىي، ياخود خۇي و بابەتتەيە. ھەرىك لە ھۆكۈمەتلىك كارىگەرىيەكى پىژەيىان لەسەر ئە ۋە دياردەيە ھەيە، ئەۋەشمان لە بەرچاۋ بىت كە پەوتى ئىسلامىي پەگىكى قولى ھەيە ۋە دىيان سالا سەرھەلداڭلار، ھەر چەندە ئە ۋە دياردەيە لە سەرەتاي ھەفتاكاندا مەتبو، بەلام لە كۆتايى ھەفتاكان و سەرەتاي ھەشتاكاندا بە شىۋەيەكى بەرپراۋانتر لە سەردەمى پىشخۇي دەرەكەۋىت، ئەمەش دەخۋازىت پىرسىارى ئەۋە بىر تىت: بۇچى لە كاتەدا ئە ۋە پەوتە بە شىۋەيەكى بەھىزتر لە جاران ھاتە مەيدان؟ ھەلومەرج و ھۆكۈمەتلىك سەرھەلداڭلار ۋە ئە ۋە پەوتە لە قۇناغەدا جىبۇۋ؟، بىگومان ئەمەش دەرەنجامى ھۆكۈمەتلىك ۋە لىرەدا دەخۋازىن لىي بدوۋىن، ھەندىك لە ھۆكۈمەتلىك كە ئىمە لىي دەنۇنىي دەگۈنجىت لە بىنەپەتدا ھۆكۈمەتلىك سەرھەلداڭلار ۋە پەوتى ئىسلامىي نەبىت، بەلام بۇتە ھۆكۈمەتلىك بەھىزىۋىي و بەرپراۋان بونى چالاكى پەوتى ئىسلامىي. لەمەۋە ئىمە دەخۋازىن باس لە ھۆكۈمەتلىك سەرھەلداڭلار ۋە پەوتى ئىسلامىي لە باشورى كوردستان بىكەين:

یه‌که‌م: هوکاره ناو‌خو‌یه‌کان

۱- ده‌قه شه‌رعیه‌کان، په‌وتی ئیسلامیی به‌ر له‌هر شتیک شه‌رعیه‌تی خو‌ی له‌ده‌قه شه‌رعیه‌کانی قورئان و سوننه‌ته‌وه و ده‌ده‌گریټ، بوونی کومه‌لێک ده‌ق له‌قورئان و سوننه‌تدا، که‌باس له‌ده‌سه‌لاتی ئیسلامیی و چه‌سپاندنی شه‌ریعت و خیلافه‌تی ئیسلامیی ده‌کات، له‌سه‌ر مو‌سل‌مانانی پتی‌وست کردووه‌ کار بۆ دامه‌زاندنی ده‌وله‌تیک بکه‌ن تییدا یاسا‌کانی شه‌ریعت پیاده‌بکه‌ن، له‌لایه‌کی دیکه‌وه‌ بوونی چه‌ند ده‌قی ترکه‌باس له‌به‌ره‌نگاری‌بوونه‌وه‌ی سته‌م و چه‌سپاندنی دادپه‌روه‌ری ده‌کات. تی‌ک‌پ‌رای‌نو ده‌قانه‌ له‌ده‌می‌کدا که‌س ته‌می به‌عس گه‌یشته‌وه‌ لو‌تکه‌و به‌ره‌نگاری‌بوونه‌وه‌ی به‌واجب ده‌زانرا، ده‌بوو بخ‌زینه‌ چوارچێوه‌ی کارپێکردنه‌وه، ئە‌مه‌ش واتای به‌ره‌نگاری‌بوونه‌وه‌ی به‌عس ده‌گه‌یه‌نیت، بێ‌گومان ئە‌م کاره‌ش، واته‌: به‌رپا‌کردنی ده‌وله‌تی ئیسلامیی و به‌ره‌نگاری‌بوونه‌وه‌ی سته‌می به‌عس، به‌تا‌که‌ که‌س نا‌ک‌ریت و پتی‌وستی به‌کاری کومه‌لی و ده‌سته‌جه‌می هه‌یه. ئە‌مه‌ش دروست‌کردنی پارت و پێ‌ک‌خ‌را‌وی ده‌سه‌لماندو بووه‌ هانده‌ری‌کی سه‌ره‌کی کاری چه‌کداری دژی پزیمی به‌عس.

۲- بوونی پیشه‌و پاشخانی بیری ئیخوان له‌باشووری کوردستاندا، ئە‌مه‌ش له‌کوتایی چله‌کان و سه‌ره‌تای په‌نجاکانی سه‌ده‌ی پ‌ا‌ر‌پ‌و‌و‌ه‌اته‌ باشووری کوردستان، ئە‌م بیره‌هر له‌سه‌ره‌تاوه، له‌وه‌دا سه‌رکه‌وتو بوو، توانیبووی له‌ناو دوو تو‌ی‌ژدا جێی خو‌ی بکاته‌وه، تو‌ی‌ژی یه‌که‌میان له‌ناو کومه‌لێک ب‌ه‌ماله‌ی ناودارو خاوه‌ن پێ‌گه‌ی ئایینی و کومه‌لایه‌تی، به‌تایبه‌تی له‌هه‌ولێرو هه‌له‌ب‌جه، تو‌ی‌ژی دووه‌میان کومه‌لێک لای تازه‌پێ‌گه‌یشته‌وی خو‌ینده‌واری ناو په‌یمانگا و زانکۆکان^۱، ئە‌م تو‌ی‌ژه‌ش به‌زۆری له‌ناو که‌رکووکدا بوو، دوا‌ی ئە‌مانیش ژماره‌یه‌کی دیکه‌ له‌زۆریه‌ی شارو شارۆچکه‌کان له‌ده‌وری کاری ئیخوان کۆبوونه‌وه.

به‌دریژایی سالانی په‌نجاو شه‌سته‌کان، ئە‌و که‌سانه‌ له‌سه‌ر کاری په‌روه‌رده‌یی و پێ‌ک‌خ‌راوه‌یی گۆشک‌رابوون، تا سالی (۱۹۷۱) کاری ئیخوان به‌فه‌رمی وه‌ستا، ئە‌وان له‌بواری کاری پێ‌ک‌خ‌راوه‌بییدا خاوه‌ن ئە‌زموون بوون، ئە‌مه‌ش کاریگه‌رییه‌کی وای له‌سه‌ر

^۱ ئە‌رسه‌لان توفیق محمه‌د: هه‌مان سه‌رچاوه‌ ل ۱۲.

ئەو كەسايەتچىيەنە جېھىشتىبو، كە لە بارودۇخى گونجاودا بگەپتەنەو سەر كارى پىكخراوھىي، ھەر بۆيە لە سەرھەتاي ھەشتاكاندا، ژمارەيەك لەو ئەندامە دىررەنەي ئىخوان بارودۇخەكە بە گونجاو دەزانو دەكەونەو كار.

لە سالى (۱۹۸۵) و دواترىش، زۆربەي ئەو ئەندامەنەي تا ئەو كاتە كارى پىكخراوھىيان بە ياساغ دەزانى، كاتىك لەو ئەگادار دەكرىن، كە سەركرەيەتەي ئىخوان بپارى دەستپىكرەنەوھى كارى داو، پەيوەندى بە پىكخستنى نوپى ئىخوانەوھ دەكەن.

۲- لە كۆتايى ھەفتاكان و سەرھەتاي ھەشتاكاندا، كۆمەلىك وتارىپىژو نووسەرى ئىسلامىي* لە سلىمانى و ھەولپىرو شارەزور و پانىيە، پۆلىيان لە برەودان بە پەوتى ئىسلامىي بىنى، بە وتارو نووسراوى ھەست بزوين، كارىگەرييان لەسەر گۆرەپانەكە ھەبو، لە وپىگەوھ توانىيان جەماوەر لە دەورى پەوتى ئىسلامىي گرد بگەنەو^۱.

۴- توندپەوى پارتە عەلمانى و چەپەكانى كوردستان بەرامبەر پىرۆزىيە ئايىنى و كەسايەتچىيە ئىسلامىيەكان^۲، ھەر لە دەيەي چەكەنەوھ، بىرى چەپ كارىگەرى لەسەر گۆرەپانى سىياسىي كوردستان ھەبو، لە دەيەي ھەوتەم و ھەشتەمى سەدەي بىست ئەو كارىگەرييە بەشتۆھەك زىادىكرد، ھەركەس ھەلگىرى ئەو بىرە نەبوايە، بە

---

* گرىنگرىن ئەو وتارىپىژو نووسەرەنە برىتپىيون لە: شىخ عوسمان عەبدولعەزىز، مەلا موھەممەد شارەزورى، شىخ موھەممەد بەرزنجى، مەلا ئەھمەدى خانەقا، مەلا عەلى بيارە، ئەھمەد كاكە مەھمۇد، ھەسەن پىنجوئىنى، عەلى باپىر، موھسەن جوامىر،... ھتد.

^۱ مجموعة من الباحثين: روى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل ۴۸.

^۲ سالى (۱۹۸۲) كۆمەلىك پىشمەرگەي يەكپىتىي نىشتەمانىي كوردستان، دەچنە يەكپك لە گوندەكانى شارباژىر، كانى نپوھ پۆ دەپىت و دەچنە مزگەوتى گوندەكە و دەخەن، گوندەشىنىك دپتە مزگەوت و سەلام دەكات، كەسپكى دپكە دپت و سەلام دەكات، كەسى سپھەم دپت و بەھەمان شپوھ سەلام دەكات، زۆرى سەلامكردن بەرپرسى پىشمەرگەكان تورپ دەكات، بە تورپىيەوھ بەدەم جوپتەدانەوھ ھەلدەستپت و دەمانچەكەي دەردپىنپت و دەلپت: " ھەر كەس بلىت سەلاموھەلەك دەپكوژم"، لەو كاتەدا كەسپك لە مزگەوتەكەدا نوپژ دەكات و كاتىك بەلای راست و چەپدا، سەلام دەداتەوھ لە ترساندا لە جياتى وئنى ئەسەلاموھەلەكوم دەلپت: " مەرھەبا، مەرھەبا"، فاتح كرىكار: ھەمان سەرچاو، ل ۲۹.

کۆنه پەرست له قه له م ده دره، له ناو هه لگرانی بیرى چه پ، په وتىكى توندپه و هه بوو، بپوای وابوو ئیسلام پشكى گه وده ی له نه هه مه تیه كانی كورد به رده كه ویت، هه ر بۆیه داوايان ده كرد قورئانه كان به ره و عه ره بستان بنێردرێنه وه، ده بوو قورئانه كانیش به خوشتر بگوێزرێنه وه نه با دا گوێدرێژى كورد ماندوو بیت^۱.

سالى (۱۹۸۳) له سلیمانی پێشمه رگه كانی یه كێتیی نیشتمانی ته قه یان له (مه لا نه حمه دى خانه قا) كردو برینداریان كرد، ناوبراو یه كێك بوو له پوهه دیاره كانی نه و ده مه ی په وتى ئیسلامی، نه و كاره ش له تۆله ی نه و په خنه دابوو، كه مه لا نه حمه د له وتاری هه یینیدا له یه كێتیی گرتبوو، هه لبه ته ناوبراو زۆرجار له وتاره كانیدا په خنه ی له حزبی به عس ده گرت. هه روه ها له (۱۹۸۴/۶/۲۰) پێشمه رگه كانی یه كێتیی نیشتمانی هه لسان به كوشتنى (مه لا عومه ر مسته فا تیمارى)، كوشتنى مه لا عومه ر نا په زایی زۆرى لای ئیسلامیه كان دروستكرد، به بۆنه ی نه و پوداوه وه له (۱۹۸۴/۶/۲۳) له مزگه وتى گه وده ی چوارقوپنه كۆپێكى ماته مینى پێكخرا، بۆ نه و كۆپه ده یان زانا له ناوچه جۆربه جۆره كانی باشوورى كوردستانه وه هاتبوون و وتاریان خوێنده وه، ژماره یه ك له وتارییه كه كان خوازیاری كاری جیهادی و چه كدارى بوون، نه م حاله ته كاریگه ریی گه وده ی هه بوو له سه ر خروشاندن و جولاندنى هه ستى ناماده یه وان به ره و پێكخراو بوون و كاری چه كدارى^۲.

ه. دواى هه ره سه ی شۆپشی ئه یلول (۱۹۷۵)، حكومه تى به عس سیاسه تىكى دوژمنكاری توندوتیژی له دژى كورد په یپه و كرد، گونده كان پاگوێززان و كاولكران، دانیشتوانى شارو شارۆچه كان سه ركوت ده كران، دواى هه لگه رساندنى شه پى عێراق - ئێران، نه و سیاسه ته به شیوه یه كى به رفراوانتر په یپه و ده كرا، نه و حاله ته ش بیرى به ره نگاریه وه ی جۆش ده داو پالنه رێكى گه وده بوو بۆ به رپاكردنى شۆپشی چه كدارى دژى نه و پێژه^۳.

^۱ نووسه رێكى نه زانراو: هه مان سه رچاوه، ل ۱۱.

^۲ فاتح كریكار: هه مان سه رچاوه، ل ۳۰.

^۳ موجز عن الحركة الإسلامية في كردستان العراق، إعداد: مكتب دمشق الحركة الإسلامية، ب. ش، ۱۹۹۸.

دریژه کیشانی شەری عێراق - ئێران، وێپای ئەوەی بۆشایی لە هەندێ ناوچەیی کوردستاندا جێهێشت، پێگەشی بۆ سەرھەڵدانی چەندین پارتو گروپ خۆشکرد، ئەوانەیی لە دەستی حکومەتی عێراق ھەڵدەھاتن، لە تاراوگە خێدەبوونەو و بێریان لە دروستکردنی پارتی سیاسی بۆ بەرھەنگاریبوونەو و پزۆم دەکردەو، ئەوەش دەرھەنجامی شەری تاقەتپوکی عێراق - ئێران بوو. پەوتی ئیسلامیش سوودی لەو دەرھەتە وەرگرت و چەند پێکخراویکی سیاسی چەکداری دروستکرد.

دووھەم: ھۆکارە دەرھەکییەکان

۱- سەرکەوتنی شوێشی ئیسلامیی ئێران لە (۱۹۷۹)، کاریگەریی پاستەوخۆی لەسەر پەرەسەندنی پەوتی ئیسلامیی لە جیھاندا ھەبوو، کوردستانیش سنوویکی درێژی لەگەڵ ئەو دەولەتەدا ھەیە، ئەمەش وای کرد ئەو شوێشە کاریگەری پاستەوخۆی لەسەری ھەبێت^۱، ھەلگرانی ئایدۆلۆژیای ئیسلامیی کەوتنە چالاکی نواندن، پێیان وابوو ئێران دەبێتە نموونەی دەولەتێکی ئیسلامیی، تێیدا دادی کۆمەلایەتی بەرقەرار دەبێت، ئەمەش دەگونجێت چاوی لێبکری و ھەولبدرێت ھەمان ئەزمون لە ولاتانی تری جیھانی ئیسلامیی دووبارە بکریتەو.

۲- سەرھەڵدانی جیھادی ئەفغانستان دژ بە ھیزەکانی یەکییتی سوڤیەتی پێشوو، لە تەواوی جیھانی ئیسلامیی بێووە نموونەی بەرخۆدان و قوریانیدان لە پێناو ئایین و نیشتماندا بەرامبەر زلھێزێکی ئەوسای جیھان^۲. لە تەواوی جیھانی ئیسلامییەو، کۆمەڵە ھاوکاری ئەفغانستان دەکرا، ئەوانەیی لە نزیکەو، یاخود لە پێگەیی دەزگاکانی راگەیانندەو و ناشنای جیھادی ئەو گەلە دەبوون، خوازیاری دووبارەکردنەو و گرتنەبەری ھەمان شێوازی چەکداری گەلی ئەفغانی بوون بەرامبەر دەولەتە ستەمکارەکان. ئیسلامییەکانی کوردستانیش لەم کاریگەرییە بێبەش نەبوون و خوازیاری پیادەکردنی ھەمان شێوازی بەرھەنگاریبوونەو بوون.

^۱ ھادی علی: یەکگرتووی ئیسلامیی کوردستان، ب. ش، ۲۰۰۴، ل ۵؛ مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل ۴۹.

^۲ ھادی علی: ھەمان سەرچاوە، ل ۵؛ مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل ۵۰.

۲. له حەفتاکانی سەدەى پابردوو، نووسینی ژمارەیهک بیرمەندی ئیسلامیی وەکو سەید قوتب و ئەبو ئەعلای مەودودی، بە زۆریەى جیهانی ئیسلامیدا پلاوبونەوه، ئەو بیرمەندانە بیری بەرەنگاریبونەوهى حکومەتە دیکتاتۆرەکانی جیهانی ئیسلامییان برەوپێدەدا^۱، ئەو نووسەرەنە له نووسینەکانیاندا، جیهادیان کردبووه سمبولی خەبات و کاری پەوتی ئیسلامیی، بەشێکی گەورەى پەوتی ئیسلامیی ئەو کاتە کەوتە ژێر کاریگەری ئەو پیرە و گروپی چەکدارییان دروستکرد، ئەدەبیاتی ئەو نووسەرەنەش دەگەیشتنە کوردستان و تارادەیهک کاریگەرییان لەسەر هەلسۆپنەرانی پەوتی ئیسلامیی و کۆمەڵێک گەنج هەبوو^۲.

^۱ مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كوردستان، ل ٤٨.

^۲ سەرچاوەى پێشوو، ل ٤٨.

بەشى سىيەم:
رەۋتى ئىخوان مۇسلىمىن
۱۹۷۹ - ۱۹۹۱

باسی یه کهم: هیلی سدیق عه بدولعه زیز

یه کهم: دروستبوونی

سهره تای دهستبه کاربوونی ئەم هیلە بۆ سالی (۱۹۷۹) دهگه پێتهوه، به یه کهم پێکخستنی ئیخوان له باشووری کوردستان داده نریت، له دواى هه لوه شاندنه وهى ئیخوان له سالی (۱۹۷۱) دا به شیوه یه کی پێکخوا دهستی به کار کردبیت، سدیق عه بدولعه زیز بناغه دانهری ئەم کاره یه^۱، ناوبراو یه کێکه له ئەندامه دێرینه کانی ئیخوان، به گوته ی خۆی و سوبحی داودی، ئەندامی یه کهم شانه ی پێکخستنی ئیخوانه له هه له بجه دا^۲، به هۆی ئەوه ی ناوبراو عه قلیه تیکی پامیاری و پێکخوا وه یی هه بوو، له گه ل زۆریک له سه رکرده کانی ئیخوان ناکۆکی بۆ دروست ببوو^۳. ده ستپیکردنی ئەم کاره ش، دواى هه شت سال له وه ستاندنی کاری ئیخوان له عێراق، مایه ی سه رنچ و تێپامانی ئەندامه دێرینه کانی ئیخوان بوو، ئەوان ئەو کاره یان به یاساغ ده زانی، بۆیه هه ر له گه ل هه سترکردنیان به جموجۆلی سدیق عه بدولعه زیز، که وتنه دژایه تی کردنی و سارد کردنه وه ی خه لک لێیی و دروستکردنی ته نگو چه له مه بۆی^۴.

سهره تای کاری ئەم هیلە له هه له بجه وه دهستی پیکرد، پێده چیت وێپای ئەو هۆکارانه ی له به شی پێشبوو، ئاماژه مان پێیاندا، دووره دهستی هه له بجه له سه نته ره وه، رێگه خۆشکه ر بووبیت بۆ جو له یه کی له و شیوه، له کاتیگدا، بۆ ماوه ی هه شت سال ده چوو، پێکخستنی ئیخوان وه ستابوو، حکومه تی عێراق زیاته ر چاودێری توندوتۆڵی خستبووه سه ر شار گه وره کان، پێشبینی ئەوه ی ته ده کرد له شارۆچکه یه کی وه کو هه له بجه وه کاری ئیخوان سه ره له بده ته وه، به لām بوونی قوتابخانه و په یمانگای نیسلا می و حو جره کان له هه له بجه وه ده وره به ری، هاوکات بوونی پێشه یه کی قولی

^۱ حه کیم مه لا سالح: هه له بجه له ئامیزی میژوودا، به رگی یه کهم، چاپخانه ی سناره، هه ولیئیر ۲۰۰۴، ل ۲۴۶؛ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل (سدیق عه بدولعه زیز)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۲ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل (سدیق عه بدولعه زیز)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۸؛ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل (سوبحی داودی)، هه ولیئیر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۹.

^۳ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل (موحه ممه د ره ئوف)، سلیمانی، ۲۰۰۴/۱۲/۶.

^۴ چاوپێکه وتنی توێژه ره له گه ل (سدیق عه بدولعه زیز)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

تەرىقەتەكان و دەیان مەلاو فەقێ و مورید، لەگەڵ بوونی پێشەیه‌کی ئیخوانی، کاریکی لەو شێوەی ئاسان دەکرد. هەلبەتە ئەمەش بەو مانایە نییە، کە حکومەتی بەعس هیچ چاودێرییەکی نەبوو، یاخود ئەگەر هەستی بە بوونی کاری پێکخراوەیی بکردایە بێدەنگ دەبوو^{*}، بەلکو بوونی هەر جۆلەیەکی پێکخراوەیی لە ژێر هەر ناویکدا لە سایەی پزیمی بەعسدا، هەلسۆپێنەرانی پووبەپووی سزای مەرگ، یان توند دەکردەو.

یەكەم شانی ئەم پێكخستنه بریتیبوو لە: (مەلا ئەحمەد شافعی، نازم عەبدوللّا، مەلا فەرەیدون)، دواتریش (موحەممەد رەئوف، ئومید پارەزانی، مەولود باوەموراد) هاتتە پال یەكەم شانی پێكخستن و لەلایەن خودی سدیق عەبدولعەزیزەو سەرپرشتی دەكران^١.

ئەمانە كۆمەڵێ گەنج بوون، بوونە بەردی بناغەی ئەم بەلە، دیارە دژایەتی ئیخوانە دێرینه‌كان هێندە توند بوو، بۆیە كەسیان ئامادە نەبوون بێنە ناو ئەم پێكخستنه‌وه، ئەمەش وای لە سدیق عەبدولعەزیز كەدووه، كە ئەم گەنجانە بكاتە جێداری ئەوان. ئەمەش هەر لە سەرەتاوه كۆمەڵێ گرفتێ بۆ دروستكردوون، لەسەروی هەموویانەوه كەم ئەزموونی ئەم گەنجانەیه لە کاری پێكخراوەیدا، بەلام دواتر ئەم گەنجانە بوونەتە بناغەیەکی پتەوی كارەكە.

لێره‌وه، ئەم بەلە پووبەپووی دوو گرفتێ گەوره‌ بووه، لەلایەكه‌وه، بە مەبەستی خۆپاراستن لە دەزگا سیخوڕپەكانی بەعس، پێویست بوو ئەوپەڕی نەهێنی لە كارەكانیاندا پەپڕەو بكەن، لەلایەکی تره‌وه، بەرەنگاریبوونەوه‌ی هەلۆیستی رەق و

---

^{*} بە پێی دوو نوسراوی بەرپۆه‌بەریتی ئەمنی سلێمانی لە (١٩٧٩/٤/٥، ١٩٧٩/٩/٦) كە وێنەیەکی بۆ سەرچەم معاونیتەكان نێردراوه داوا دەكات راپۆرتی مانگانه‌ ده‌رباره‌ی چالاکی هەریك لەو گروپانە ئامادەبەكن كە ناویان هاتوو، هەروەها داوا دەكات كە سانی سەر بە پارتە ئابینییەكان ماوه‌ بگرن و ئازادیان بكەن، تا وا گومان بەرن كە چاودێری چالاکییەكانیان دەكرێت. پڕوانە بەلگەنامەكانی ژماره‌ (٤٠، ٤١).

^١ چاوپێكەوتنی توێژەر لەگەڵ (سدیق عەبدولعەزیز)، سلێمانی ٢٠٠٥/٨/١. بەلام بە گوتەی موحەممەد رەئوف، سەرەتا یەكەم شانه‌ پێكهاتبوو لە (نازم عەبدوللّا، مەلا ئەحمەد شافعی، موحەممەد رەئوف) پاشانیش (مەولود باوەموراد) هاتە ناو شانه‌كه‌وه‌. چاوپێكەوتنی توێژەر لەگەڵ ناویراو، سلێمانی، ٢٠٠٤/١٢/٦.

چاودیڙی توندی ئیخوانه دیرینه‌کان، که کاری پښکخراوه‌بیان به مه‌ترسیدار ده‌زانی و به‌رده‌وام به بیانونی نه‌بوونی په‌سمییه، ئاسته‌نگیان بۆ هه‌رکه‌سیک دروست ده‌کرد، به‌و ناوه‌وه کاری بکردایه^۱.

ئىخوانه دیرینه‌کان، له سه‌ره‌تادا کاری ئەم باله‌یان به که‌فوکۆل و هه‌لچوونیکى ده‌روونی کاتی ده‌زانی، به‌لام زیاده‌بوونی جموجۆلی ئەم باله‌و به‌رفراوانبوونی کاره‌که‌یان، پتویستی به‌ره‌نگاری‌بونه‌وه‌ی ئەم باله‌ی لای ئىخوانه دیرینه‌کان چه‌سپاند، که‌وتنه مەملانی و دژایه‌تیکردن و ئاسته‌نگ دروستکردن بۆ کاری ئەم باله‌و سارکردنه‌وه‌ی ئەندامانیان له کارکردن، ته‌نانه‌ت هه‌ندى جار له‌وه‌ش تییانده‌په‌راندو ده‌که‌وتنه تانه‌و ته‌شه‌ردان له خودی سدیق عه‌بدولعه‌زیزو به شیاوی ئەو کاره‌یان نه‌ده‌زانی^۲. ئەم هه‌لوێسته‌ی ئىخوانه دیرینه‌کان چه‌ند ده‌ره‌نجامیکى لیکه‌وته‌وه:

۱- ئەو مەملانییه تاپاده‌یه‌ک بووه پښکر له گه‌رده‌بوون و په‌له‌اویشتن و بلای‌بوونه‌وه‌ی کاری ئەو باله‌ له ناوچه جۆراوجۆره‌کاندا.

۲- چه‌ند که‌سى له مەملانییه‌دا، نه‌یان‌توانی خۆیان راگه‌ن و، وازیان له کاری ئیسلامی هێنا.

۳- متمانە‌ی هه‌ردولا به یه‌که‌تر کزیوو، لیک‌ترازان و په‌رت‌بوونی زیاتر که‌وته‌ نێوانیان.

۴- ئەم باله‌ بۆ به‌رگیرکردن له سه‌لماندنی بوونی مافی کارکردن و به‌په‌رچدان‌ه‌وه‌ی تۆمه‌ته‌کانی به‌رامبه‌ر، وزه‌ توانایه‌کی زۆری به‌فیو‌دا^۳.

دووهم: کارو چالاکی پښکخراوه‌یی و په‌روه‌رده‌یی

ئەم کۆمه‌له‌ هه‌ر له سه‌ره‌تای ده‌ست به‌کاری‌بوونییه‌وه له چه‌ند گه‌په‌کینکی هه‌له‌بجه که‌وتنه چالاکی پښکخراوه‌یی، به‌لام چالاکیه‌کانیان تا ماوه‌ی دوو سال له سنووریکى به‌رته‌سکدا به‌پۆوه ده‌چوو، له سه‌ره‌تای هه‌شتاکاندا به‌ سى ئاراسته‌ سنووری کارو چالاکیان فراوان بوو، ئەمه‌ش به‌ گۆرانیکی گه‌نگ داده‌نریت له میژووی ئەو باله‌دا،

^۱ هیوا: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۵.

^۲ نووسه‌ریکی نه‌زانراو: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۴.

^۳ سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۱۴ - ۱۵.

ئاراستەى يەكەميان بريتى بوو لە ھەولدان بۆ دروستکردنى پښکښتن لە ناو شارى سلیماني، بۆ ټو مەبەستەش (نازم عەبدوللّا) ديارى دەرکړت، ناوبراو بە گەيشتنى بە سلیماني له سالى (١٩٨١) چالاكانه دەرکړتته کار، چەند ټلځه يەكې پښکښتن دروستدەكات^١، يەكەم ټلځه ي پښکښتن له (فەرھان عومەر، ئيسماعيل فەتھوللّا، عەبدوللە تيف فەتھوللّا، عەبدوپرەھمان غەفور) پښکھات، دواتریش ټلځه ي دووهم له پەيمانگای ئيسلامیي سلیماني دانرا^٢. کارى ټم باله له سلیماني، بەشپوه يەكې بەرفراوان گەشەى کرد، له نيوان سالانى (١٩٨٢ - ١٩٨٥) توانييان وانه ي گشتى له زياتر له (٣٠) مرگهوت دابنښ^٣.

سالى (١٩٨٢) ھەريەكە له (موحەممەد پەتوف) له زانکۆى بەغدادو (مەولود بارەموراد) له زانکۆى موسل بوونە خوښندکار، ټم دوانەش لەو دوو شارە لەناو خوښندکاراندا دەرکړتته کار، چەند شانە ي پښکښتن بنياد دەنښ^٤.

له زانکۆکاندا، خوښندکارى زۆربە ي شارەكانى كوردستان بوونيان ھەبوو، ټمەش دەرڤەتیکى باش بوو بۆ ټوھى کارى ئيخوان لەسەر دەستى ټوان بگاتە ټو شارانە^٥، خوښندکاران توښتيكى پۆشنبيرو چالاک بوون، ټمەش وای کرد بەزويى کارى ټم باله فراوان بښتو بگاتە زۆربە ي شارەكان، ټوانەش كە دەبوونە ټندام بە زۆرى له چينى گەنجو خوښندکار بوون.

تا سالى (١٩٨٣) کار گەيشتبوو ھەولتير، له سالى (١٩٨٤) دا بە ھۆى (خەليل ئيبراھيم) كە خوښندكارى كۆلجى شەريە بوو لە بەغدادو بوو ټندامى ټم باله، توانرا پښکښتن بگەيەنریتتە دھۆك، ناوبراو ټندامیكى چالاكى ټم باله بوو^٦، ټوھى زياتر پښگەى خۆشکرد بۆ بلابوونەوھى کار لەو دەرڤەدا، نەبوونى مەملانتي نيوان بالهكانى

^١ چاپښكەوتنى توښتەر لەگەل (موحەممەد پەتوف)، سلیماني، ٢٠٠٤/١٢/٦.

^٢ نووسەريكى نەزانراو: ھەمان سەرچاوه، ل ١٦.

^٣ سەرچاوه ي پيشوو، ل ٢٠.

^٤ چاپښكەوتنى توښتەر لەگەل (موحەممەد پەتوف)، سلیماني، ٢٠٠٤/١٢/٦.

^٥ ھيوا: ھەمان سەرچاوه، ل ١٦.

^٦ نووسەريكى نەزانراو: ھەمان سەرچاوه، ل ١٦.

ئىخۋان بۇ، بە پېچەوانەى ھەلەبجە كە ئىخوانە دېرىنەكان دژايەتى ھەر كاريكى نوپيان دەكرد، لە دەۆك دا مەملەننى لەو شىۋە بوونى نەبوو.

شىۋازى پېكخستەن لە سەرەتاۋە وپراى جەختكردەنەۋەى زۆر لەسەر نەپنى پارىزى، شانەكان لە يەك ئەندام پېككەھاتە شىۋازى پەيوەندى تاكى پەيپەو دەكرا، واتە ئەندام تەنھا دوو كەسى دەناسى، كەسنىك لەسەرە خۆى و ئەۋى دىكە لەخوار خۆى، ئەمەش زياتر لەبەر خۇپاراستەن بوو لە سىخۇرەكانى بەس، بەلام دواتر لەگەل گەرەبوونى كارەكەدا، شانەى پېكخستەن لە (۳ - ۵) كەس پېككەھاتە كە بە خىزان (اسرة) ناۋدەبرا، پلەكانى پېكخستەننىش بىرىتى بوون لە (المصاحب، النصير، العامل، النقيب، المجاهد، النائب) كاتىك ئەندام دەگەيشتە پلەى (العامل) پەيمان و ۋەعدى لىۋەردەگىرا^۱.

ۋاتە: ئەندامنىك بۇ ئەۋەى مەنەنى پېككرىت، دەبوو دوو پلەى پېكخستەن بېرىت و پاشان پەيمانى كاركردى لىۋەرىگىرىت، ئەمەش ئامارەيە بۇ نەپنى پارىزى پېكخستەن، تا پارىزىگارى لە خۆى و كارەكانى بكات. ئەمەش ھەمان شىۋازە كە ئىخوان لە پەرۋەردەكردى ئەندامەكانىدا پەيپەۋى لىدەكات. كارى ئىخوان لە قۇناغى يەكەمدا، كۆمەلنىك ئەندام پەرۋەردە دەكات و پېيان دەگەيەننىت و بۇ قۇناغەكانى دواترى كار ئامادەيان دەكات.

پېكخستەن لەم قۇناغەدا لەسەر بىنەماى ھەلېزاردن (انتقاء) بوو، كەسنىك ديارى دەكراۋ چاۋدىرى ورد دەكراۋ ھەلدەسەنگىنرا، پاشان پەيوەندى پېۋە دەكراۋ لەسەر ئەدەبىياتى ئىخوان پەرۋەردە دەكرا^۲، باشتىن جىگەش بۇ ھەلېزاردىنى ئەۋ كەسە، قۇتابخانە و حوجرە و زانكۆۋ پەيمانگاكان بوو. ئەۋ كەسە دەبوو تەۋاۋى ئەۋ قۇناغە پەرۋەردەبىيانە بېرىت، كە پىشتەر ئامارەيان پىدرا.

پەرۋەردەكردى تاك، پېگەيەكى گرنكى لە ئەدەبىياتى ئەم بالەۋ سەرچەم كارى ئىخواندا ھەبوو، دەبوو پەرۋەردەيەكى توندوتۆل بىكرايە، بۇ ئەۋ مەبەستەش، بە پلەى

^۱ سەرچاۋەى پىشۋو، ل ۱۹ - ۲۰.

^۲ چاۋپىكەۋتنى تۈيۋەر لەگەل (مۇجەمەد پەئۇف)، سلىمانى، ۲۰۰۴/۱۲/۶.

يەكەم سودا لى وانى تايىبەتى وەردەگىرا، لى پال ئىمەشدا، بۇنى ئاينىيەكانى وەكو
پەمەزان و يادى لى دايك بوونى پىغەمبەر(د.خ)، دەقۇستراى وە وىتارى تىادەدرا وانى
گىشتىيەكانى مزگە وىتىش بىوونە كەئاللىكى دىكەى كار^۱.

سالى (۱۹۸۲) بى ئومىدى گەشەپىدانى كار، چەندىن لىزنى تايىبەتى و جۇرا و جۇر
دامەزرا، لى وانى لىزنى قوتابيان، لى وانى قوتابخانە و زانكۇكان، ئىم لىزنى لى بەغداد و
موسل و سلىمانى و ەلەبجە چالاكى دەنواند، دواى ئىوەى كارى لىزنى قوتابيان
سەركە وىتى بىدەستەينا، لىزنى مامۇستايانىش لى چەند ناوچەيك پىكەيترا و پاشان
لىزنى گەپەكەكان دامەزىرتىرا. ەر چەندە لىزنىكان ەپەمىكى پىكەستىنى تىرو
تەسەلىان نەبوو، بەلام پۇلى بەرچاويان لى گەشەسەندى كارى ئىم بالەدا بىنى^۲.

سالى (۱۹۸۲) سەرتاى چالاكى پۇشنىبىرى ئىم بالەى، لى و سالىدا يەكەم ژمارەى
بلاوكرادەى (پۇشنىبىرى ئىسلامى) يان بلاوكرادە، دواى دەركدنى پىنج ژمارە
ناوەكەى كۇرا بۇ (نىگا)^۳، ئىم كۇفارە گىنگى دەدا بى بوارى پەروەردەى و رۇخى و
پىگەياندنى كادرو ئەندامانى نوى لى سەر كارى بانگەواز و قورىبانىدان، ەروەها لايەنى
بىر لى و بوارانە بوو كە بلاوكرادە كە گىنگى پىدەدا^۴.

بلاوكرادە كە چەند نوسخەيكى لى بەردا دەنوسراى وە و رۇر بى نەيتى بەناو
پىكەستىدا بلاودەكرادە، ەر چەندە ئىم بلاوكرادە سادە و ساكار بوو، بەلام وەكو
سەلماندى بوونى ئىم بالە گىنگىيەكى تايىبەتى ەبوو، دەرگىت بى جۇرىك لى
پاگەياندنى و پەيامى پەروەردەى ناوخۇى ئى و بالە ناوژەد بىرىت^۵.

^۱ ەبوا: ەمان سەرچاوە، ل ۱۷.

^۲ نووسەرىكى نەزانراو: ەمان سەرچاوە، ل ۲۱.

^۳ بۇچونى ئىوەش ەبە ئىم بلاوكرادەى ناوى (پۇشنىبىرى) بوو پىت. بىوانە: ەژار حاتەم:
رۇزنامە نووسىيى ئىسلامى لى كوردستانى عىراق ۱۹۸۲ - ۱۹۹۱، لى بلاوكرادەكانى رۇزنامەى كۇمەل، چاپى
يەكەم، چاپخانەى روون، سلىمانى ۲۰۰۵، ل ۱۲۵.

^۴ نووسەرىكى نەزانراو: ەمان سەرچاوە، ل ۲۱ - ۲۲.

^۵ ەژار حاتەم: ەمان سەرچاوە، ل ۱۲۹.

^۶ سەبارەت بى گىنگى و ناوەپۇكى بلاوكرادە كە بىوانە: ەژار حاتەم: ەمان سەرچاوە، ل ۱۲۴ - ۱۳۰.

سالى (۱۹۸۳) ليژنهى پۇشنىبىرى دوستكرا، سەرەتا ليژنەكە پىكهاتبوو له (ئىكرام كەرىم، ئارام قادىر، توفىق كەرىم، عەبدوپرەزاق حامىد، وەرزىر حەمەسەلىم)^۱ دواترىش (كامىل عەبدوللا، حەمەلى پەحىم) بەشداربىون^۲. ليژنهى پۇشنىبىرى، كەوتنە چالاكى نواندن و چەند كىتىپ و نامىلكەيان نووسى و وەريانگىپايە سەر زمانى كوردى، پاش ئەوئى چەند نوسخەيان لەبەر دەنووسرايەو، بە نەيتى بەناو پۇگخستندا بۆلۆدەكرانەو^۳.

ليژنهى ناوبراو، ھەر سى زنجىرەى (ناودارانى ئىسلام، ھەلكەوتوانى ئىسلام، دوژمنانى ئىسلام)ى بە نەيتى بۆلۆكرەو^۴. ھەموو ئەمانە دەچوونە پال سەرچاوە پەرورەدەيەكانى تىرى ئەم بالە و ئەندامەكانى خۆى لەسەر پەرورەدە دەكرە.

سەيھەم: دىدو تىروانىن و سەرچاوەى پەرورەدەيى

كاتىك بەمانەوئەت قەسە لەسەر دىدو تىروانىنى ئەم بالەى ئىخوان بکەين، تووشى گرفت دەبين و بەلگەى ئەوتۆمان بەردەست ناکەوئەت، ھۆكارى سەرەكى ئەم ھالەتەش دەگەرپتە بۆ شىتواى كارى نەيتى ئەم بالە، چونكە ئىمە باس لە قۇناغىك دەكەين، كە ئەم بالە وەكو گروپىكى نەيتى كارى كىردووە و ئاشكرا نەبوو، ئەوكاتە، لە قۇناغىكدا

^۱ سەرچاوەى پىشوو، ل ۱۳۱.

^۲ نووسەرىكى نەزانراو: ھەمان سەرچاوە، ل ۲۲.

^۳ سەرچاوەى پىشوو، ل ۲۲.

^۴ ئەم زنجىرانە لە ماوەى نىوان سالانى (۱۹۸۳ - ۱۹۸۷) بۆلۆكرانەتەو، زنجىرەى ناودارانى ئىسلام، ژيان و بەسەرھاتى چەند كەسايەتیی لەخۆگرتو، لەوانە (ئىمام شافعى، ئەحمەد كوپى حەنبەل، سەعید نوورسى، موحەمەد عەبدە... ھتد)، ھەرۆھا زنجىرەى ھەلكەوتوانى ئىسلام، تەرخانكرايو بۆ خستەنەپووى ژيان و تىكۆشانى ھەلكەوتوانى پاپوونى ئىسلامىي و كەسايەتییە ئىسلامىيە ھاوچەرەكان لەوانە (ئەحمەد كوپى عىرفان، ئەبوئەلەلى مەودودى، حەسەن بەننا، سەيد قوتب... ھتد)، ھەرۆھا زنجىرەى دوژمنانى ئىسلام، تاييەت بوو بە باسو لىدون دەريارەى ھەرفىكرو ئايدىاو جۆلانەو، يەك، كە دژى ئىسلام و موسلمانان بووين و پلان و نەخشەيان بۆ داگىركردنى جىھانى ئىسلامىي داڭشتبەت، لەوانە (دەريارەى جۆلەكە، مۆژدەدەران، رۆژھەلاتناسان... ھتد). ھەندى نامىلكە و كىتەبىش وەركىپدراوە سەر زمانى كوردى، لەوانە (شەوانى توركىستان، بۆ گەنجەكان... ھتد) بۆ زانیارى زیاتر دەريارەى ئەو بۆلۆكرانە پەوانە: ھەزار ھاتەم: ھەمان سەرچاوە، ل ۱۳۰ - ۱۳۶.

بوون زیاتر سەرقالی پەرورده کردن و دروستکردنی پښتو ښوونځی توکمه بوون، نه ک
 کاری سیاسي، بویه به دریځی ته منی هم باله، تا سالی (۱۹۸۵)، تنها یه ک
 به یاننامه ی دهرکردوه که تاراده یه ک مه دولتيکی سیاسي تیا ده خویندريته وه، هم
 به یاننامه، له سالی (۱۹۸۳) دا دهرچوه و تپیدا هاتووه: "پښتو ښوونځی نو ی دریځه پیدانی
 بریا نه، له م بارودوخه ئالوزه دا ده یه ویت دهستی گه لی کوردی تینو بگریت بۆ سهرکاني
 زولالی ئیسلام، تا دهست به کاربونه وه ی پښتو ښوونځی گشتی، له وکاته دا پښتو ښوونځی نو ی
 سهریازتيکی گويړایه ل ده بیت^۱. هم به یاننامه، جگه له نندامانی پښتو ښوونځی، نیشانی
 نندامه دیرینه کانی ئیخوانیش درا^۲.

له م به یاننامه دا، نه وه ده خویندريته وه، که هم باله وپړای نه وه ی خو یان وه کو
 دریځه پیدهری ئیخوان ناساندوه، خو یان به به شیک له ئیخوانی عیراق زانیوه، هر بویه
 له کاتی دهست به کاربونه وه ی ئیخوان له عیراق، هم گروپه ده بیت سهریازتيکی
 گويړایه لی نه وه پته. پیده چیت مه سه له ی نه بوونی په سمیه تی کارکردن له و کاته دا،
 که همیشه له لایه ن ئیخوانه دیرینه کانه وه جهختی له سهر ده کرایه وه و بپوه چه کیک بۆ
 دزایه تیکردنی هم باله، هینده کاریگر بوو بیت که هم باله یان ناچار کړد بیت به یانتيکی
 له وشپوه دهریکن، هر بۆ هتورکردنه وشپان ناچار بوون به یاننامه که یان نیشان بده ن،
 چونکه ئیخوانه دیرینه کان پتیا ن و ابو ده بیت چاوه ری بن، تا له به غداوه بریاری
 کارکردن ده دریت، خو نه گهر بریاریکی ناوه ند (مرکز ی له و شپوه نه بیت، نه وه نه ک
 کارکردن، به لکو هیچ که س مافی نه وه ی نییه بیر له و مه سه لانه بکاته وه^۳.

سه باره ت به سهرچاوه ی پەرورده یی هم باله، وه کو هر پښتو ښوونځی دیکه ی
 ئیخوان، به ره هم و نووسراوی بریاریانی ئیخوان پله ی یه که م داگیر ده کات، نووسینه کانی
 (سه عید حوا، فته تحی یه کن، سید قوتب، مه ودودی، حه سه ن به ننا) بره وی باشیان
 هه بو، کتیبی (ماذا یعنی انتمانی للإسلام) له نووسینی فته تحی یه کن، به شپوه یه کی

^۱ له: هیوا: هه مان سهرچاوه، ل ۲۱؛ نووسه ريکی نه زانراو، هه مان سهرچاوه، ل ۱۸.

^۲ نووسه ريکی نه زانراو: هه مان سهرچاوه، ل ۱۸.

^۳ چاپيکه وتنی تويزه ر له گه ل (موحه ممد په ثوف)، سلیمانی، ۲۰۰۴/۱۲/۶.

مه‌نه‌جی نووسراوه‌و له پینگه‌یاندنی عه‌قلیه‌تی مه‌نه‌جی پۆلی به‌رچاوی ده‌بینی و له وانه‌کاندا ده‌وترایه‌وه^١، له سه‌ره‌تای کاردا گرنگی زۆر ده‌درا به‌و باب‌ه‌تانه‌ی، که باس له پاک‌کردنه‌وه‌ی ده‌بوون و گه‌ردنگیری به‌ ئیسلامه‌وه ده‌که‌ن و به‌ شیوه‌یه‌کی مه‌نه‌جی نووسراون، له‌و پوهه‌وه به‌ره‌مه‌کانی گه‌یلانی و غه‌زالی و نوورسی ده‌خویندران^٢.

جار‌جاره‌ش چه‌ند دانه‌یه‌ک له گۆفاره‌کانی (الدعوة، المجتمع، النذیر، المسلمون) به‌ نه‌ینی ده‌گه‌یشته‌ ده‌ست نه‌ندامانی پێک‌خستن و ده‌ستاوه‌ستیان پێده‌کرا، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا گۆفاری (التربية الإسلامية) تاکه‌ نووسراوی عێراقی بوو نه‌ندامانی په‌وتی ئیسلامی له‌ باسه‌کانی سوودمه‌ند ده‌بوون^٣. هه‌موو نه‌مانه‌ له‌ پال پۆشن‌بیره‌کی گشتی، له‌ ماوه‌ی چه‌ند سالتیکدا نه‌ندامان وه‌ریان ده‌گرت و له‌سه‌ری په‌روه‌رده‌ ده‌بوون.

---

^١ سه‌رچاوه‌ی پێشوو.

^٢ چاوپێکه‌وتنی تویژه‌ر له‌گه‌ڵ (مه‌ولود باوه‌موراد)، هه‌ولێر، ١٨/١٢/٢٠٠٤.

^٣ نووسه‌ریکی نه‌زانراو: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ٢٣.

باسى دوۋەم: ھىلى سەلاھەددىن موھەممەد بەھانەدىن

يەكەم: دروستکردنى كۆمەلى ئەنارى ئىسلامىي

يەكەم ھەۋلى نەم بالە بۆ دەستېڭىزدىكى كار، دەگەرپتەۋە بۆ سالى (۱۹۸۰)، لەسەرۋەندى دەستېڭىزدىكى جەنگى عىراق - ئىران دا لە كۆپۈنۈۋە يەكدا لە ھەلەبجە كە (سەلاھەددىن موھەممەد، ھەسەن شەمىزانى، ئىبراھىم پىشاۋى، ەلى موھەممەد، ...) تىيدا بەشدار بوون، بىرۆكى دەستېڭىزدە ھى كار گەلە كرا، بۆ ئەو مەبەستە، ۋە فەدىك پىكەيترا لە (سەلاھەددىن موھەممەد، ئىبراھىم پىشاۋى، ەلى موھەممەد، ھەسەن شەمىزانى) ۋە سەردانى شارەكانى كەركوك ۋە موسل ۋە ھولېرو سلىمانى كەرد، لە ۋە سەردانانەدا، ژمارەيەك لە ئەندامە دىرىنەكانى ئىخوان بەسەركرانەۋە بىرۋاپايان ئالوگۇپ كەرد، بەلام ھىچ ئاكامىكى ئەۋتۆى لىنەكەۋتەۋە^۱. بىرۆكى ئەم كۆپۈنۈۋە يەش لەلايەن خودى سەلاھەددىن موھەممەد ۋە پىشنىياز كرابوۋ^۲. ناۋىراۋ، يەككە لە ئەندامە دىرىنەكانى ئىخوان ۋە سالى (۱۹۶۷) بۆتە ئەندامى ئىخوان^۳.

دەستېڭىزدىكى جەنگى عىراق - ئىران، ژمارەيەكى زۆر گەنجى پاپېچى بەرەكانى شەپ كەرد، زۆرىكىش ھەلاتن(فىران) بەرەو گۈندەكان، ياخود ئىران، سەلاھەددىن موھەممەد، يەككە بوۋ لەۋانەى بەرەو ئىران ھەلات، لە ماۋەى دوو سالى يەكەمى شەپدا، ژمارەيەك لە ئەندامانى ئىخوان ئاۋارەى ئىران بىۋون، ژمارەيەكيان لە شارەكان ۋە ھەندىكيان لە ئۆردۈگاكاندا نىشتەجى بوون، لەۋى بە مەبەستى دەستېڭىزدىكى كارى پىكخراۋەى جۆرىك لە پەيوەندىكرەننىان بەيەكەۋە دروستكرد^۴.

^۱ چاۋپىكەۋتنى توۋىزەر لەگەل (ھەسەن شەمىزانى)، سلىمانى، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

^۲ باۋكى ئوسامە: ھەمان سەرچاۋە، ل. ۶.

^۳ چاۋپىكەۋتنى توۋىزەر لەگەل (ھەسەن شەمىزانى)، سلىمانى، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

^۴ باۋكى ئوسامە: ھەمان سەرچاۋە، بەشى پىنجەم، ل. ۵؛ لە يادى سىزىدە ھەمىن سالىۋى ۋە فەتى خواناسى مۇجاھىد مامۇستا ەلى مۇھەممەد بەلادىن دا، پۇژنامەى يەكگرتوۋ، ژمارە (۷۲)، ۱۹۹۵/۱۲/۲۲.

^۵ باۋكى ئوسامە: ھەمان سەرچاۋە، بەشى پىنجەم، ل. ۶.

سەرەنجامى ئەم پەيوەندىيەنە بەۋە گەشت، كە مانكى (مايسى ۱۹۸۲) نۆزىكى
 (۱۵ - ۲۰) كەس لە ئوتتۇلى (ئالوۋەندىرود) لە تاران كۆيۈنەۋەمەكىيان ئەنجامدا، لەناۋياندا
 (سەلاھەددىن موھەممەد، شەيخ عەبدۇررەھمان ئازادى - بەرزنجى، فاتح كرێكار، عەلى
 موھەممەد، حەسەن شەمىرانى، بورھان موھەممەد ئەمىن، موھەممەد حەسەن، دارا،
 ئەبو حەمىد (عەرەب بوو)، ئەبو داۋود (عەرەب بوو)، راضى).^۱ سەبارەت بە ھەمان
 كۆيۈنەۋە حەسەن شەمىرانى بەم شىۋەيە ناۋى بەشداران دىننىت (سەلاھەددىن
 موھەممەد، شەيخ عەبدۇررەھمان ئازادى، عەلى موھەممەد، حەسەن شەمىرانى، بورھان
 موھەممەد ئەمىن، فاتح كرێكار، ئەبو ياسر، موھەممەد حەسەن، ئەبو حەمىد).^۲
 ھەرۋەھا فاتح كرێكار بەم شىۋەيە رىزبەندى ناۋى بەشدارىۋان دەكات: (سەلاھەددىن
 موھەممەد، شەيخ عەبدۇررەھمان بەرزنجى، بورھان موھەممەد ئەمىن، حەسەن
 شەمىرانى، موھەممەد حەسەن، ئەبو ياسر ئەلبەيەتسى - توركمان، أ. ج ئەلباۋى -
 عەرەب، فاتح كرێكار).^۳ بەلام سەلاھەددىن موھەممەد بەم شىۋەيە ناۋەكان رىزبەند
 دەكات: (شەيخ عەبدۇررەھمان ئازادى، بورھان موھەممەد ئەمىن، حەسەن شەمىرانى،
 سەلاھەددىن موھەممەد، عومەر عەبدولعەزىز، عەلى موھەممەد، موحسەن جوامىر،
 ئەحمەد حەسەن - ئەبو ياسر، فاتح كرێكار، موھەممەد حەسەن، موھەممەد ئەمىن
 مەحمۇد، موھەممەد ئەمىن ئىمامى).^۴ دىۋى وتوۋىژو پاڭزىنەۋە، لەسەر ئەۋە پىكھاتن
 كە:

۱- پارتىك دروست بىكرىت، بەكۆى دەنگ ناۋى كۆمەلى ئەنساى ئىسلامىي
 (جماعة الأنصار الإسلامية) بۆ پارتەكە دىارى كرا.

۲- ۋەفدىك پىكېت و سەردانى ئىرانىيەكان بىكات و پىيان پابگەيەننىت كە:

^۱ چاۋپىكەۋتنى توۋىژەر لەگەل (بورھان موھەممەد ئەمىن) سلىمانى، ۲۰۰۵/۲/۶.

^۲ چاۋپىكەۋتنى توۋىژەر لەگەل نابراۋ، سلىمانى، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

^۳ الحركة الإسلامية في كردستان العراق واقع وأمل، ل ۴۶.

^۴ نامەى (سەلاھەددىن موھەممەد بەھائەددىن) بۆ توۋىژەر، ۲۰۰۹/۵/۹.

أ - ئىمە كارى پىكخراوهيى و پەروەردەيى دەكەين، دەبىت ئىزان پىگەمان
بدات پەيوەندى بەوكەسانەو بەكەين كەلەژىر دەستى بەعس ھەلدىن، ياخود لە
ئۆردوگاكان دا نىشتەجىن.

ب - پىگەمان بدات دوو بارەگا لە پاوہ و مەريوان بەكەينەوہ.

ج - ئىمە كۆمەلەك ئەندامى ئىخوان موسلىمىن و ئىستا بەو شىوہ دژى
بەعس كاردەكەين"^۱.

بە گوتهى فاتح كرىكار، داواكارىيەكانى كۆمەلە ئەنسار لە حكومەتى ئىزان
برىتەببون لە:

۱- پىدانى چەكى پىويست.

۲- پشتىوانىكردى سىياسى و سەربازى و پاگەياندن.

۳- ديارىكردى بۆدجەى پىويست بۆ بەرپەوہ بردنى كاروبارى دارايى تا لەسەر پىي
خۆى بوەستى.

۴- كرىنەوہى بارەگا لە تاران و شارە سنورىيەكان.

۵- دروستكردى سەربازگەى مەشكردن و سەربەرشتىكردى لەلايەن لىژنەى
سەربازى كۆمەلە ئەنسار.

۶- پىگە بدرىت بە ھىنانە دەرەوہى ھەر پەنابەرىك لە ئۆردوگاكانى پەنابەران كاتىك
پەيوەندى يكات بە پىزەكانى تىپە چەكدارىيەكانەوہ.^۲

ھەر لەویدا، شىخ عەبدوڤرەحمان ئازادى بە كەسى يەكەم و سەلاحەددىن موخەممەد
بە جىگىرى دەستنىشان كران، بەلام پاش ماوہ يەك سەلاحەددىن موخەممەد كرايە
بەرپرسي يەكەم^۳. وەفدىكىش كە پىكھاتبوو لە: (سەلاحەددىن موخەممەد، بورھان
موخەممەد ئەمىن، عەلى موخەممەد) سەردانى جىگىرى سەرەك وەزىرانى ئىزانى كردو

^۱ جاوپىكەوتنى توێژەر لەگەڵ (حەسەن شەمىزانى)، سلىمانى، ۲۶/۱/۲۰۰۵.

^۲ الحركة الإسلامية في كردستان العراق واقع وأمل، ل ۴۶.

^۳ جاوپىكەوتنى توێژەر لەگەڵ (حەسەن شەمىزانى)، سلىمانى، ۲۶/۱/۲۰۰۵.

به ناماده بوونی (جهواد خالسی) خواسته کانیان خسته بوو، نه ویش به لئینی پیدان داواکاریه که یان بگه به نیتته حکومته که ی^۱.

نهم کومه له په پیره وو پرؤگرامیان بؤ پارته که یان داناو له ناو ناواره کانداه ووتنه کارکردن، ژماره یه که گنجیان لی کوږووه^۲، هر له و ماوه شدا گوډاری (نه سار) وه کو زمانحالی پارت دهرچوو^۳.

هر چنده له خواسته کانی نهم پارتهدا نه وه هاتووه که سر به ئیخوان موسلمینن، به لام نه و کاره په زامه ندی به پریرسانی ئیخوانی له سر نه بوو، واته کاریکی خودسری بوو^۴. هر چنده سه لاهه ددین موحه ممدو حه سەن شه میترانی، جهخت له سر نه وه ده که نه وه که کومه لی نه سار کاری پرکخراوه یی و په روه رده یی ده کردو ناماده یی چه که ه لگرتنیان نه بوو^۵، به لام به گوته ی فاتح کریکار^۶ مه سه له ی چه کداری له پیشینه ی کاری کومه لی نه سار بووه، هر له و پوه وه نووسری (هاله کوک) بؤچوونه که ی فاتح کریکار پشت راست ده کاته وه و ده لئیت: "بنه ماکانی (انصار) له دوو خالی سره کیدا خوی ده بینیه وه: بانگه شه ی جیهاد، سر به خوی له بریایان^۷"، هر وه ها یاس له وه ده کات که نهم پارته فاتح کریکار ده ستنیشان ده کات، تا له توردوگای خوړم ناباد مه شقی سر یازی به لاهه کان بکات^۸.

---

^۱ چاوپیکه وتنی توږه ر له گه ل (بورهان موحه ممد نه مین)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۲/۶.

^۲ باوکی ئوسامه: هه مان سرچاوه، به شی پینجه م، ل ۶.

^۳ چاوپیکه وتنی توږه ر له گه ل (حەسەن شە میترانی)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

^۴ وه لامیک بؤ نه مینداری گشتی په ککرتووی نیسلا می، گوډاری جه ماوه ر، ژماره (۴۷)، ۱ کانونی په که می ۱۹۹۵، ل ۲۰.

^۵ چاوپیکه وتنی توږه ر له گه ل (حەسەن شە میترانی)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۲۶؛ نامه ی (سه لاهه ددین موحه ممد به هانه دین) بؤ توږه ر، ۲۰۰۹/۵/۹.

^۶ به گوته ی سه لاهه ددین موحه ممد نه و فاتح کریکار له کوتایی دانیشته کانداهاتووه و به شداری له گه لدا کردوون و هاوکاری کردون. نامه ی (سه لاهه ددین موحه ممد به هانه دین) بؤ توږه ر، ۲۰۰۹/۵/۹.

^۷ هیوا، ل ۱۸.

^۸ سرچاوه ی پیشوو، ل ۱۹.

ئەم پارتە ماوەی سالتیک بەردەوام بوو، بەلام ئێران بە بوون و نەبوون وەلامی نەداندەو، ئەمەش دامەزێنەرانی هێنایە سەر ئەو پایەیی، کە ئێران خواستەکانیان بەدی ناهێنێ، بۆیە باشتەر وایە دەستبەرداری ئەم پارتە بن، لەم پووە سەلاحەددین موحمەد باس لە کارو چالاکی و چارەنووسی پارتە کە دەکات و دەلێت: "...ئێتر ئەو هەول و کۆششە لە کۆکردنەوێ گەنجهکان لەخۆمان و بۆ پەسەمی کردنی کارە کە بەردەوام بوو. بەلام خالی دووهم (واتە پەسەمی کردنی کارە کە) سەری نەگرت چونکە پەسەمەندی بە هاوکاری برا شیعەکان و حکومەتی ئێرانەو بوو، خالی یەکەم بەردەوام بوو، هەر بۆیەش ناوی (انصار) کال بوو وەو چووینەو سەر ناوەرۆکە کە ی خۆمان (برایان)"^۱. ئەم دەقە ئەو راستییە پێشوو مان بەتەوای بۆ دەچەسپێنێت کە ئەو پارتە لە بنەرەدا سەر بە ئیخوان نەبوو.

دووهم: سەرلەنوی دروستکردنەوێ پێگەستنی ئیخوان

بە هەلۆه شاندنەوێ ئەنسار زۆریە دامەزێنەرانی پەرتەوازه بوون، بەلام ئەوانە ی مابوونەو لە ناو ئاوارەکاندا درێژەیان بە کارداو کە وێتە چالاکی و توانییان ژمارە یەکی زۆر گەنج لە دەوری خۆیان کۆیکەنەو^۲، ئەمەش بوو سەرەتایە ک بۆ فراوان بوونی چالاکی ئەو بەلە.

دوای دەرچوونی حەسەن شەمێزانی و عەلی موحمەد لە ئۆردوگا، لە پاوه ژووریک بە کرێ دەگرن، هەر لەو سەرۆبەندەشدا سەلاحەددین موحمەد لە پاوه دەبێتە پێشنوێژی مزگەوتی بیلال، پاشان بورهان موحمەد و چەندین کەسی تر پوودە کەنە ئەو، ئەوان لە پاوه بە دوو ئاراستە کە وێتە کارکردن، ئاراستە ی یەکە میان، پەسەمەندیان کرد بەو کەسانە ی لە عێراقەو دەهاتن، یاخود لە ئۆردوگاکاندا نیشته جێ بوون، ئاراستە ی دووهم، لە ناو خەلکی پاوه کە وێتە جموجۆل و وانە بۆ کۆمەلێک کەس دادەنێن، هەندیک لەوانە خوێندکاری نامادە یی بوون^۳.

^۱ لە: باوکی ئوسامە: هەمان سەرچاوه، بەشی پێنجەم، ل ۶.

^۲ سەرچاوه ی پێشوو، ل ۷.

^۳ چاوپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ (حەسەن شەمێزانی)، سلێمانی، ۲۶/۱/۲۰۰۵.

دوای ئه وهی، ږیځځستنیځکی تا ږادهیهک توکمه دروست ده کهن، بیر له وه ده که نه وه په یوه ندی به ئیخوانه کانی باشووری کوردستانه وه بکه، به و هیوایه ی کاری ږیځځستنی تیدا بنیاد بنی، بۆ ئه و مه به سته (حه سن شه میترانی، عه لی موحه ممه د) دیاری ده کریڼ، ئه م دوو که سه له سالی (۱۹۸۳) که ږانه وه باشووری کوردستان^۱.

کاتیځ ئه م دوو که سه که ږانه وه، جگه له بالی سدیق عه بدولعه زیز، چه ندین که سایه تی له ناوچه کانی هه له بجه و سه یدسادق و هه ولیرو سلیمانی، به شیوه ی سه ربه خۆ ده ستیان به کاری په روه رده یی کردبوو، کاری ئه مانه زیاتر به شیوه ی گروپ گروپ بوو، هه ر مامۆستایه ک کۆمه لیک قوتابی له ده وری خۆی کۆکردبوو یه وه وانه ی پیده وتن^۲. ژماره یه ک له و مامۆستایانه پیشتەر ئه ندامی ئیخوان بوون، سه رچاوه ی په روه رده ییان هه مان ئه ده بیاتی ئیخوان بوو. له پال ئه مانه شدا کۆمه لیک که سایه تی هه بوون، ئیخوان نه بوون، به لام ږۆلی به رچاویان بیی له به ره و پیشتبردی ږه وتی ئیسلامی، ته ناته هه ندیک له و که سایه تیانه ش به توندی دژی ئیخوان ده وه ستانه وه^۳.

کاتیځ (حه سن شه میترانی و عه لی موحه ممه د) که ږانه وه، په یوه ندیان کرد به هه ندیک له مامۆستایانه وه توانیان ژماره یه کییان له چوارچیوه ی ږیځځستنه که ی خویاندا کۆیکه نه وه، له وانه (حه سن پیڅوینی) له سلیمانی، (حه مه ږه شید ماوه تی و محه یدین که لالی) له سه ید سادق، (ئیه راهیم ږیشاوی) له هه له بجه، (موحه ممه د نه حمه دو هیوا میرزا سایر) له زانکۆی موسل^۴. ئه و هه نگاهه گورپکی باشی به و باله داو تاراده یه ک به ره و پیشتچوونیکی کاره کانیان بوو. دواتر له سالی (۱۹۸۴) بورهان موحه ممه د نه مین ده که ږیته وه و ئه ویش له پال ئه واند ده که ویته چالاکی نواندن^۵.

^۱ سه رچاوه ی پیشتور.

^۲ هیوا: هه مان سه رچاوه، ل ۱۷ - ۱۸؛ چاپپیکه وتنی تویتزه ر له گه ل (مه ولود باوه موراد)، هه ولیتر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۸.

^۳ هیوا: هه مان سه رچاوه، ل ۲۰. له به شی دووه م به دریتی باس له کاری ئه و قوناغه کراوه.

^۴ چاپپیکه وتنی تویتزه ر له گه ل (حه سن شه میترانی)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

^۵ چاپپیکه وتنی تویتزه ر له گه ل (بورهان موحه ممه د نه مین)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۲/۶.

به گوتهی بورهان موحه ممد ئەمین، له و ماوه یەدا سەلاحەددین موحه ممد، توانیبوی چەند ئەلقە یەك بۆ پەیوەندی كردن له نێوان باشوورو پۆهلەلاتی كوردستان دروست بكات، بەمەش ئاگاداری كاری پێكخستنی باشووری كوردستان دەبوون.^۱ تەنانەت خودی سەلاحەددین موحه ممد، له و ماوه دا چەند جارێك به نهێنی سەردانی باشووری كوردستان دەكات و له نزیكەوه چاودێری بەرهو پێشچوونی كارەكان دەكات.^۲

هەر چەندە ئەم بەلە توانییان شانە ی پێكخستن له باشووری كوردستان دروست بكەن، بەلام به كردهوه (فعلى) نێزان ببوه مەیدانی كاركردنیان، به تایبەتیش له ناو ئاوارهكاندا كارو چالاکیان هەبوو، له نێوان سالانی (۱۹۸۳ - ۱۹۸۴) چەند ئامێریكى چاپ پەیدا دەكەن و كتیبی (ماذا یعنی انتماثی للإسلام) یان وهرگێرپایه سەر زمانی كوردی و دواتریش فارسی و چاپیان كرد.^۳

هەروەها له سالی (۱۹۸۴)، گۆفاریكى وهرزێیان به ناوی (نداء الغریب) به هەرسێ زمانی كوردی و عەرەبی و فارسی دەرکرد، ئەم گۆفاره زیاتر گرنگی به بابەتی ئایدۆلۆژیا و تەفسیر و پەروەردە دەدا،^۴ دەكرێت ئەم گۆفاره به زمانحالی ئەو بەلە دابنێن.

به هەمان شیوه ی بەلە سدیق عەبدولعەزیز، مەسەلە ی نەبوونی پەسمییەتی كاركردن، له و كاتەدا ببوه گرفتێ سەرەكی ئەو بەلە، بۆ نەهێشتنی ئەو ئاستەنگە، سەلاحەددین موحه ممد له بیرى پەیوەندی كردن به سەرکردایەتی ئیخواندا بوو، بۆ ئەو مەبەستە، سالی (۱۹۸۵) دەچێتە ولاتی ئیماراتی عەرەبی و له وی چاوی به ئیخوانە

^۱ سەرچاوه ی پێشوو.

^۲ چاوپێكەوتنی توێژەر له گەڵ (حەسەن شەمێزانی)، سلێمانی، ۲۶/۱/۲۰۰۵.

^۳ چاوپێكەوتنی توێژەر له گەڵ (بورهان موحه ممد ئەمین)، سلێمانی، ۲۶/۲/۲۰۰۵.

^۴ عمر عبدالعزیز: گۆفاری (نداء الغریب) نۆبەرە ی كاری پۆژنامەگەری ئیسلامیی له كوردستان، پۆژنامە ی یەكگرتوو، ژمارە (۱۸۴)، ۲۴/۴/۱۹۹۸؛ بۆ زانیاری زیاتر دەربارە ی ناو پۆك و پۆلۆ كاریگەری گۆفاره كه بپوانه: هەژار حاتەم: هەمان سەرچاوه، ل ۴۹ - ۵۲.

عێراقییە دێرینه‌کان ده‌که‌وێت، ئه‌وان مۆله‌تی په‌سه‌می کارکردنی پێده‌ده‌ن و ده‌یکه‌ نه‌ به‌رپرسی یه‌که‌می ئیخوان له‌ ئێران^۱، ده‌رباره‌ی چۆنیتی دروستکردنی ئه‌م په‌یوه‌ندییه‌، سه‌لاحه‌ددین موحه‌ممه‌د ده‌لێت: "سالی ۱۹۸۵ که به‌په‌سه‌می له‌ ئێران په‌یوه‌ندیمان کرد به‌ تنظیمی جیهانی براهانه‌وه‌ له‌ پێگه‌ی برا عێراقیه‌کانی ده‌روه‌ی عێراقه‌وه‌"^۲.

ئه‌م هه‌نگاوه‌ به‌ وه‌رچه‌رخانیکی گه‌رنج داده‌نرێت له‌ میژووی ئه‌و باڵه‌دا، به‌هۆی په‌سه‌مییه‌تی کارکردن، توانی تێکرای کاری ئیخوان له‌ ئێران بخاته ژێر پکێفی خۆیه‌وه‌^۳، له‌ هه‌مان کاتدا بوه‌ پالێشتیکی گه‌وره‌ بۆ کاری ئه‌م باڵه‌ له‌ ناو ئه‌ندامه‌ دیرینه‌کانی ئیخوان له‌ باشووری کوردستان، تا چیت به‌ ناوی نه‌بوونی په‌سه‌مییه‌تی کارکردن دژایه‌تی نه‌که‌ن.

له‌ لایه‌کی تهره‌وه‌، به‌م هه‌نگاوه‌، کاری ئه‌و گروپه‌ به‌ کرده‌وه‌ بووه‌ به‌ شیک له‌ کاری ئیخوانیی، ئه‌مه‌ش پالێشتیکی مادی گه‌وره‌ی بۆ دروستکردن، چونکه‌ له‌و کاتدا، ئیخوان پرۆژه‌یه‌کی به‌ ناوی (فه‌تحی ئێران) ده‌ستپێکردو بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ بنکه‌یه‌کی له‌

^۱ هه‌یرا: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ۱۹۹۱؛ نووسه‌ریکی نه‌زانراو: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۳۰.

^۲ باوکی ئوسامه‌: هه‌مان سه‌رچاوه‌، به‌شی پێنجه‌م، ل ۷.

^۳ سه‌باره‌ت به‌ کاری په‌وتی ئیسلامیی له‌ پۆژه‌لاتی کوردستان، له‌ هه‌شتاکانی سه‌ده‌ی رابردوو خۆی له‌ چه‌ند باڵیکدا ده‌بینیه‌وه‌، له‌ هه‌فتاکانه‌وه‌ زانیای ناسراوی کورد، ئه‌حمه‌دی موفتی زاده‌ له‌ ژێر ناوی (مه‌که‌تب قورئان) ده‌ستبه‌کار ببوو، هه‌روه‌ها په‌وتی ئیخوان موسلمین کارو چالاکی هه‌بوو، ناسری سوپحانی دیارترین که‌سایه‌تی په‌وتی ئیخوان بوو، به‌لام ده‌بیته‌ سه‌رنج له‌وه‌ بده‌ین له‌ کاتیکی ئیخوان له‌ پۆژه‌لاتی کوردستان کارو چالاکی هه‌بووه‌، جۆری په‌یوه‌ندییان به‌ باڵی سه‌لاحه‌ددین موحه‌ممه‌د ده‌وه‌ چۆن بووه‌؟، چونکه‌ ناوبراو له‌ سنووری جوگرافی ئه‌واندا کاری ده‌کرد. هه‌لبه‌ته‌ به‌پێی ساده‌ی (۴۷) له‌ په‌یره‌وو پرۆگرامی گشتی ئیخوان موسلمین په‌سه‌ندکراو له‌ لایه‌ن شوڕای گشتی له‌ (۱۹۸۴/۷/۲۹)، هه‌ر ئه‌ندامیکی ئیخوان له‌ تاراوگه‌، ملکه‌چی سه‌رکردایه‌تی ئیخوانی ئه‌و وڵاته‌ ده‌بیته‌ که‌ بۆی چووه‌، به‌م پێیه‌ ده‌بیته‌ سه‌لاحه‌ددین موحه‌ممه‌د به‌جایه‌ته‌ ژێر فه‌رمان و سه‌رکردایه‌تی ئیخوانه‌کانی پۆژه‌لاتی کوردستان، نه‌ک به‌ باڵیکی سه‌ربه‌خۆ کار بکات. به‌لام تا ئێستا هیچ زانیاریه‌کمان له‌ به‌رده‌ستدا نییه‌ ورده‌کاری ئه‌و مه‌سه‌له‌ پون بکاته‌وه‌. بۆ زانیاری زیاتر ده‌رباره‌ی په‌یره‌وو پرۆگرامی گشتی ئیخوان موسلمین به‌وانه‌: مجموعه‌ من الباحثين: الحركة الإسلامية رؤية مستقبلية أوراق في النقد الذاتي، تحرير وتقديم: د. عبدالله النفيسي، الطبعة الأولى، مكتبة مدبولي، القاهرة ۱۹۸۹، ل ۴۰۱ - ۴۱۶.

ئەردەن كۆردەو و بېرىكى ئۆز پارەى بۇ تەرخان كۆرد، بە شىكى ئەو پارەى ش بەر ئەم
بالەى ئىخوان كەوت و بۇ ئەنجامدانى چالاكىيەكانيان لىتى سودمەند بون *

* لە سەرەتاي ھەلايسانى شۆپشى ئىسلامىي لە ئىران، پازگىرى پىڭخستنى دەولى ئىخوان موسلىمىن،
پەيوەندى بە بەرپرسە ئىترانىيەكانەو كۆرد دەربارەى چۆنىتى ھاوگارىگىردنى يەكتر وتويزيان كۆرد،
ئىترانىش لەلای خۆيەو (كەمال خەرازى) بە نوینەرى خۆى دەستنىشان كۆرد، تا پەيوەندى بە ئىخوانەو
بكات، لە (۱۹۷۹/۵/۱۴) پازگىرى پىڭخستنى دەولى ئىخوان، لە شارى لۆگانۆى سويسرا كۆبوونەو يەكى
ئەنجامداو چەند بېرىزىكى بەپەلەى سەبارەت بە ئىران دەرگىر لەوانە:

۱. وەفدىكى پىڭكەيتا لە (عەبدوېرەھمان خەلىفە - ئەردەنى، جابر رزق - مىسرى، سەئىد ھەوا -
سوورى، غالب ھىمەت - سوورى، عەبدوللا سلىمان عوقەيل - سەودى)، ئەم وەفدە لە (ھوزەيرانى
۱۹۷۹) سەردانى ئىترانى كۆرد، بە بۆنەى سەركەوتنى شۆپشى ئىسلامىيەو پىرۆزىيى ئىخوانيان بە
سەرانى شۆپشى ئىسلامىي ئىران گەياند.

۲. دەرگىردنى چەند كۆپىيەك دەربارەى شۆپشى ئىران و بىرەودان بە باسكردنى لايەنى ئىجابى
شۆپش و سەركۆردەكانى.

۳. دىروستكردنى پەيوەندى توندوتول لەگەل بزانى خۆيىندكارانى موسلمان لە ئىران لە پىڭگەى
يەكيتى جىھانى قوتابىيانى موسلمان و چالاك كۆردنى بزووتنەو و وەرگىتران بۇ فارسى بە تاييەتى
وەرگىترانى كۆپىيە ئەدەبىياتى ئىخوان.

۴. كۆمەكىگىردنى ئىران لە پووى پاگەياندەو تا بېيتە پالېشتى دەرگاكانى پاگەياندنى شۆپشى
ئىسلامىي ئىران.

ھەر چەندە ئىخوان ھەنگاوى پەلەى نا لە چۆنە پىشەو لە ئىران، بەلام سەركۆردەكانى ئىران ھىندە
گەرموگۆر نەبون، ھەر بۆيە ھەردولا لە ئىوان سالانى (۱۹۸۴ - ۱۹۸۵) زانىان ئىتوانيان ئاسمان و
پىسمانە، لىرەو ئىخوان ھەلوئىستى گۆپى و لىژنەيەكى پىڭكەيتا و پىڭزەى (فەتى ئىران) كۆرد ئامانچ و
لە ھەممانى پايتەختى ئەردەن بارەگايەكى بۇ كۆردەو و بۆدجەى تاييەتى بۇ پىڭزەكە تەرخان كۆرد،
ئامانچى سەركەى ئەو پىڭزەكە، گۆپىنى شىعەكانى ئىران بوو بۇ سوننە. ئەمەش بەلگەى كەمى ھۆشيارى
سىياسىيە لای سەرانى ئىخوان. بۇ زانىارى زياتر بىوانە: مجموعة من الباحثين: الحركة الإسلامية رؤية
مستقبلية أوراق في النقد الذاتي، ۲۴۸ - ۲۴۹. خۆششاو گەرميانى دەربارەى خەرجكردنى پارەى ئەو
پىڭزەكە نووسىيويەتى: "ئەو پارەىيە كۆكرابەو بۇ فەتى ئىران بەكاردەھىترا بۇ دزايەتى كۆردنى
خەتەكانى تىرى ئىخوان لەناو ئىتراندو سەركۆتكردى جەماعەتى شىخ مفتى زادە و ساردكردنەو خەلگى
لە بزووتنەو ئىسلامىي جىھادكردن". سەبارەت بەو بۆچوونەى خۆششاو گەرميانى زانىارى ئەوتقومان
لەبەردەستدانىيە و نازانن ئاخۇ لە واقىعدا و ابووە يان نا؟. ئىخوان لە تەرازووى شرعو واقعدا، بەشى
يەكەم، ب. ش، ب. م، ل ۲۶.

باسى سېيەم: كارى ھەردوو بال^۱ لە نيوان سالانى ۱۹۸۵ - ۱۹۹۱

يەكەم: كارى ھەردوو بال^۲ لە نيوان سالانى ۱۹۸۵ - ۱۹۸۷

۱- يەكگرتن لە گەل^۳ نيخوانەكانى عىراق

ھەر لە سەرەتاي ھەشتاكانى سەدەى پايروەو، بېرۆكى پێكخستن لە نۆريەى شارەكانى عىراق و كوردستان سەريەلدا، نۆريەى ھەلكرانى ئەم بېرۆكە پيشتەر ئەندامى نيخوان موسلمين بوون، ئەو بېرەنەش لە چوارچۆيەى عىراقىيەون دەرنەدەچوون، بەردەوام لە ھەولەى ھەرگرتنى مۆلەتى كاركردن و شەرعىيەت پيادانى سەركردايەتى كارى عىراقى لە ناوھەو دەروەدا بوون^۴.

بەھيژترين پێكخستن لە باشوورى كوردستان، لە بالى سديق عەبدولعەزىزدا خۆى دەبينىو، بەلام گەورەترين گەرتى ئەم بالە نەبوونى پەسەمىيەت و پەزەمانەندى سەركردايەتى نيخوان بوو، لەلایەكى دىكەو، ئەم پێكخستەنە لە سەرەتاو جۆرێك لە خۆجێيەتى بۆ دروست بوو، ئەم حالەتە دۆخێكى واى خولقاندبوو كە سەركردەكانى بەدواى چارەسەر و بەدبەيئانى مۆلەتى كاركردندا بگەڕێن^۵، ئەمەش بە پلەى يەكەم دەروەنجامى دژايەتى ئەندامە دێرينەكانى نيخوان بوو.

كاتێك، لە سەرەتاي ھەشتاكاندا، چەند ئەندامێكى ئەم بالە دەچنە شارەكانى بەغداد و موصل، لە پێگەى (سەيد ئەحمەد عەبدولوەھاب) بە گروپێكى ترى نيخوان ئاشنا دەبن، ئەو گروپە لە سەرەتاي ھەشتاكانەو، لە ژێر ناوى (جماعة الراية) دەستيان بە كار كردبوو، لە شارەكانى ناوھەپاستى عىراق پێكخستنەيان ھەبوو^۶. گەورەترین كەسايەتییەكانى ئەو پێكخستەنە بریتیى بوون لە (دكتۆر عەبدولعەجىد - ئەبو زەر، دكتۆر عىسام ئەلپراوى، موحەممەد فازیل سامەپاشى، موحەممەد ئىبراھىم، عەلى ئەبولحەسەن)^۷.

^۱ ھادى عالى: ھەمان سەرچاوە، ل ۶.

^۲ چاپۆيێكەوتنى تۆيژەر لە گەل (مەولود باوھەموراد)، ھەولێر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۸.

^۳ سەرچاوەى پيشوو.

^۴ چاپۆيێكەوتنى تۆيژەر لە گەل (ھىوا مېرزا سابىر)، ھەولێر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۸.

ئەو گروپە زیاتر لە ناو زانکۆکاندا دەجولان و کارو چالاکیان ھەبوو، ژمارە یەک پزیشکو ئەندازیارو ئەفسەرو خاوەن بېروانەمەیان لیکۆبوویەو، دواچاریش توانییان پێکخستنی دەولی ئیخوان موسلمین پازی بکەن، کە پەسمییەتی کارکردنیان بداتی، ئەو شە چەکیکی بەھیزی ئەو گروپەبوو بۆ بیدەنگ کردنی ئیخوانە دیرینەکانی ناوێ، ھەروەھا ژمارە یەک لەو ئیخوانانەی بە شێوەیەکی پەرتەواژە جموجۆلیان ھەبوو گەردنگیری ئەو گروپە بوون.^۱

سەرچەمی ئەو بالانەیی بە ناوی ئیخوانەو ھە لە باشووری کوردستان کاریان دەکرد، پێویستی مادی و مرۆیی تەواویان نەبوو، ئەمەش یە کگرتن و لێک نزیکبوونەو ھە ئەو بالانەیی پێویست دەکرد. دوا یە کترناسین و دروستبوونی متمانە و ئاگاداریبون لە کاری یە کتر، دکتۆر عیسام ئەلپرای چەند جارێک دێتە ھەلەبجە و کۆبونەو ھەلەگەل سدیق عەبدولعەزیز^۲ و سەلاحەددین موھەممەد دەکات، کە لە سالی (۱۹۸۴) بە نەینی ھاتبۆو ناوچە کە^۳. ئەنجامی ئەم سەردان و چاپێکە و تنانە، پێکەوتنی نێوان بالی سدیق عەبدولعەزیز و ئیخوانەکانی ناوھەراستی عێراقی لێکەوتەو ھە لە سالی (۱۹۸۵) دا^۴.

دوا ی ئەم پێکەوتنە، بالی سەلاحەددین موھەممەد، پەییوەندی بە ناوھەراو ھە دەکەن، تا ھەلۆیستی خۆی دەریارە ی بەشداری کردن لەو یە کگرتنە دەریپێت. ئەویش ئاگاداریان دەکات، کە باشتر وایە کارەکان بکەن بە یە ک^۵. ئەم یە کگرتنە، جگە لە چەند کەسیکی کەمی ئیخوان کە پێی ناپازی بوون و بەشداریان لەو پڕۆسەدا نەکرد، سەرچەم بالەکانی ئیخوانی کردەو ھە بە یە ک^۶، لە لایەکی ترەو ھە کاری ئیخوان لە کوردستان

^۱ نووسەرێکی نەزانراو: ھەمان سەرچاوە، ل ۲۷.

^۲ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەل (سدیق عەبدولعەزیز)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۳ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەل (حەسەن شەمێزانی)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

^۴ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەل (سدیق عەبدولعەزیز)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۵ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەل (حەسەن شەمێزانی)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۲۶؛ چاپێکەوتنی توێژەر لەگەل

(بۆرھان موھەممەد ئەمین)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۲/۶.

^۶ ھیوا: ھەمان سەرچاوە، ل ۲۲.

به شیوه یه کی ئۆرگانی به ئیخوانی عیراقه وه به سترایه وه، چونکه تا کاتی ئه و یه ککرته ئیخوانه کانی کوردستان ته نها به فکر ئیخوان بوون، نه ک به شیوه ی ئۆرگانی.

به پیتی ئه م پێکه وتنه ده بوو کاری کوردستان بدریته ده ست کورده کان و سه رجه م پێکخستنه کانی ناوه راستیش بدریته ده ست ئیخوانه عه ره به کان، له کوردستان شیخ عوسمان عه بدولعه زیز، کرایه به پررسی یه که می ئیخوان، دانانی ناویراو وه کو چاره سه رێکی ناوه ندی بوو بۆ نه هیشتنی ئه و حاله ته ده روونی ی له ئه نجامی ململانیی باله کاندا له کوردستان دروست ببوو، شیخ عوسمان عه بدولعه زیز مایه ی په زامه ندی سه رجه م باله کان و جێگه ی متمانه ی هه موان بوو، به لام به شیوه یه کی کرده یی سدیق عه بدولعه زیز هه لسه و پێنه ری کاره کان بوو.

ئه که ر به مانه ویت ده رباره ی هۆکاری ئه م یه ککرته بدوین، ئه و لیکدانه وه ی جیاواز له خۆ ده گریت، موحه ممه د په نوف که ئه وکاته ئه ندامتیکی چالاکی بالی سدیق عه بدولعه زیز بووه، ده رباره ی ئه م یه ککرته ده لیت: "پێکخستنه کانی ناوه راست، به ر له ئیمه په یوه ندییان به باله که ی تره وه (سه لاهه ددین موحه ممه د - توێژه ر) کردبوو، به لام نه که یشتبوونه ئه نجام و لیکتزاز بوون، بۆیه به دوای جێداردا ده که پان که بۆشایی کوردستانیان بۆ پر بکاته وه و هاوکات فشارێکی ش بیته له سه ر باله که ی تر، ئیمه ش بچووک بووین و پێویستی مان به وه بوو له که ل که سانی کدا تیکه ل بین، که پێداویستی مادی و مۆییمان بۆ دابین بکات".^۲ به لام هه سه ن شه میترانی هۆکاری سه ره کی ده گێریته وه بۆ ویستی سدیق عه بدولعه زیز بۆ یه ککرتن، چونکه ئه و هه زی به وه ده کرد زو و ده ست بداته کاری سیاسی.^۳

نوسه ری (کاروانی ری) ده رباره ی هۆکاری ئه م یه ککرته نووسیویه تی:

^۱ سه رچاره ی پێشوو، ۲۲ ل؛ نوسه رێکی نه زانراو: هه مان سه رچاره، ۲۹ ل.

^۲ چاپ پێکه وتنی توێژه ر له که ل ناویراو، سلێمانی، ۲۰۰۴/۱۲/۶.

^۳ چاپ پێکه وتنی توێژه ر له که ل ناویراو، سلێمانی، ۲۰۰۵/۱/۲۶.

۱ - پښکڅستن ځوی به ئیخوان ده زانی، له و تاقه به یانه شدا که ده ریکردبوو، به لینی دابوو هر کاتیک ئیخوان ده سته کار بوو، نو پییانه وه پابه ند ده بیت، نو پښکڅستنه ش مؤله تی په سمیان وه رگرتبوو، ده بوو پښکڅستن پیوه ی پابه ند بیت.

ب - نو په کگرتنه گرفتې نه بوونی په سمیه تی کارکردنی چاره سر ده کرد، که ببوه چه کی ده سستی ئیخوانه دیرینه کان بؤ دزایه تی کردنی ثم پښکڅستنه نوییه.

ج - ثم په کگرتنه ده بووه هوی پیکه وه به ستنی سه دان کادرو نه ندانم، ثمه ش سنوری کاره که ی فراوان ده کردو پښکڅستن ده بووه هیژیکې گوره.

د - ئیخوانه کانی دیکه ش مه به ستیان بوو ثم په کگرتنه بکه ن، چونکه کاره که یان به ر فراوان و گوره ده بوو، هاوکات ده بووه کارتیکی به هیژ بؤ زیاتر وه لامدانه وه و هاتن به دم خواسته کانیانه وه له لایه ن ئیخوانی دهره وه .^۱

۲- ناشکرا بوونی پښکڅستن و ناوړه بوونی ئیران

دوای په کگرتن، پښکڅستن تیکه ل کړاو به رنامه ی فراوان کردنی کار داپژرا، به لام مانگی هه نگوینی ثم په کگرتنه درېزه ی نه کیشا، دوای سالتیکو له کوتایی (۱۹۸۶) دا، به هوی گیرانی دوو عره به وه سره دوی پښکڅستن ناشکرا بوو^۲، به هوی نه وانه وه دکتور عیسام نه لړوای ده ستگیر کړا. ناوړاو له ژیر ناشکه نجه دا ناوی زوږبه ی هه لسوپنه رانی کاری ئیخوانی ناشکرا کرد^۳، حکومتی عیراق، له سره تای سالی (۱۹۸۷) وه هه لمه تی ده ستگیر کردنی کادیره کانی ئیخوانی له سره تاسه ری عیراقدا ده ستپیکرد، سره نجام نژیکه ی (۷۵) که س گپرا، له ناویاندا ژماره یه ک کوردی تیدابوو، له وانه (حه سه ن شه میترانی، حه سه ن پینجوینی، دکتور فاتح، عومه ر ئیسماعیل، ...^۴). ژماره یه کیش له و سرکردانه ی له هه لمه تی به عس پزگاریان بوو، به ره و ئیران هه لاتن، که له ناویاندا سدیق عه بدولعه زیز بوو .^۵

^۱ نوو سه ریکې نه زانراو، ل ۳۸.

^۲ هیوا: هه مان سرچاوه، ل ۲۳.

^۳ چاوپیکه وتنی توژهر له گه ل (سدیق عه بدولعه زیز)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۴ چاوپیکه وتنی توژهر له گه ل (هیوا میرزا سابیر)، هه ولیر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۸.

^۵ هیوا: هه مان سرچاوه، ل ۲۳.

ماوه یه کی زۆر به سەر هه‌لمه‌تی ده‌ستگیرکردنی کادیڕانی ئیخوان ئێنه‌په‌رپیوو، له (١٩٨٧/٥/١٣) هه‌له‌بچه‌ خۆنیشاندا نێکی جه‌ماوه‌ری به‌خۆوه‌ بینی، ئه‌م پا‌ه‌رینه‌ دژ به‌ سیاسه‌تی پ‌اگواستی هاو‌لاتیانی کورد له‌لایه‌ن به‌عسییه‌کانه‌وه‌ سازدرا بوو، حکومه‌ت به‌توندی که‌وته‌ سه‌رکو‌تکردنی خۆنیشاندا نه‌که‌، ده‌ره‌نجامی به‌ره‌نگاریبونه‌وه‌ی به‌عس کۆچکردنی ژماره‌یه‌کی زۆری دانیشتوانی شاره‌که‌ی بۆ ئێران لێکه‌وته‌وه‌. شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز، که‌ سالی (١٩٨٥) کرابوو به‌پررسی ئیخوانه‌کانی کوردستان، سه‌رقافله‌ی کۆچکردوان بوو.^١

به‌ هۆی هه‌لمه‌تی به‌عسو خۆنیشاندا نی هه‌له‌بچه‌وه‌، زۆریه‌ی سه‌رکرده‌ کورده‌کانی ئیخوان ئاواره‌ی ئێران بوون، به‌لام ده‌بی‌ت سه‌رنج له‌وه‌ بده‌ین، کاتی‌ک ئه‌وان چوونه‌ ئێران، له‌وێ پێک‌خستنێکی تری ئیخوان هه‌بوو، که‌ سه‌لاحه‌ددین موحه‌ممهد سه‌ره‌پرشتی ده‌کرد، ئه‌م با‌له‌ له‌ پێکه‌وتنی سالی (١٩٨٥) دا ته‌نها ئه‌و کادیڕانه‌یان ها‌تنه‌ ناو پێکه‌وتنه‌که‌وه‌، که‌ له‌ باشووری کوردستان بوون. خودی سه‌لاحه‌ددین موحه‌ممهدو ئه‌و کادیڕانه‌ی له‌ ئێران ده‌ژیان نه‌ها‌تبوونه‌ ناو ئه‌و یه‌کگرتنه‌وه‌، به‌و پێیه‌ی کاری سه‌ره‌کی ئه‌م با‌له‌ له‌ناو ئاواره‌کانی کورد له‌ ئێراندا بوو، له‌ هه‌لمه‌تی ده‌ستگیرکردنی به‌عس ژماره‌یه‌کی که‌م ئه‌ندامیان گیرا، ئه‌مه‌ش وای کرد له‌چاو با‌لی سدیق عه‌بدولعه‌زیزدا، پێک‌خستنه‌که‌یان هێنده‌ مه‌ترسی له‌سه‌ر نه‌بی‌ت و دوا‌ی هه‌لمه‌تی به‌عس بۆ سه‌ر پێک‌خستنه‌کانی ئیخوان ئه‌وه‌نده‌ شه‌پ‌رزه‌ نه‌بی‌ت.

له‌لایه‌کی تهره‌وه‌، ئه‌م با‌له‌ له‌ سالی (١٩٨٥) وه‌، مۆله‌تی په‌سمی کارکردنی له‌ سه‌رکردایه‌تی ئیخوان وه‌رگرتبوو، ئه‌مه‌ش گه‌وتینیکی باشی به‌ کاره‌که‌یان دا‌بوو.

^١ حکیم مه‌لا س‌ا‌ل‌ح: هه‌مان سه‌رچاوه‌، به‌رگی په‌که‌م، ل ٢٤٦؛ موجز عن الحركة الإسلامية في كردستان العراق، ل ٢٤٠.

دووهم: کاري همدوو بال له نيوان سالني ۱۹۸۷-۱۹۹۱

۱- همدو شانده و وليکتر ازاني باله کاني نيخوان

به گيشتني سرکرده کاني نيخوان بۆ نيران، له (۱۹۸۷/۵/۲۴) به ناوي کومه له ي زاناياني کوچه ري (جماعة العلماء المهاجرين) وه به ياننامه يه کيان بلاوکرده وه، زانايان له وه به ياننامه دا توبالي نه هامتو وه وه کاره ساتانه ي به سر گه لاني عيراقدا هاتوه، ده خنه ملي حکومه تي به عس و ده لئين: "نه ي نه وه کاني گه لي موسلمان، رژيمي به عسي عه فله تي هر له کاتي ده سه لات گرته ده سته وه، سه دان تاواني وه حشيه گره انه ي نه نجامدوه، ديارترين و کاريگه رترينيان پاگواستني گه لي کوردي موسلمان له شارو گونده کانه وه بۆ توردوگا زوره مليکان، که له راستيدا زيندانئيکي ترسناکه بۆ ثاين و بيو گيان ولاشه...."^۱

له به شيکي تري به ياننامه که دا، نامازه به وه ده کات که رژيمي به عس له پوژي ده سته کاربونيه وه جهنگي دژي نيسلام و زانايان و بانگخوازان پاگياندوه، به چهند شيوازيکي جوړاو جوړو به رنامه بۆ دارپژواو که وتوته درايه تي کردني په وشته رزي و بلاوکرده وي فساد بيړه وشتي و کوشتن و بړين و سرکونکردي نازادييه کان.^۲ له کوتايي به ياننامه که شدا کومه له ي زاناياني کوچه ري، دلوا له گه لاني عيراق ده کات، به رهنگاري به عس بينه وه و پريزه کانيان يه کخن و له پيتناو به گزاجونه وه ي سته م و تورداري و پلانه کاني کوفري جيهاني جهاد له پيتناوي خوادا به رپا بکن، بۆ نه و مه به سته ش دلاويان ليده کات شوين زاناياني کوچه ري بکن، که له پيتناو سته مليکراوان شوپشي جيهادييان پاگياندوه.^۳

نهم به ياننامه له لايه ن (سعيد نه حمده عه بدولوه هاب) له سر په زامه ندي شيخ عوسمان عه بدولعه ريز نووسرا، به دوو مه فريزه ي چه کداردا به ياننامه که نيوردرايه وه

^۱ بپوانه به لکه نامه ي ژماره (۸).

^۲ سرچاره ي پيشور.

^۳ سرچاره ي پيشور.

کوردستان، لیپرسراوی دوو مه فرزه که (موحه ممد عومەر) بوو، (غازی موحه ممد ئەمین)یشی له گه ئادابوو.^۱

له و ماوه داو دواي چەند کۆبوونه وه یه ک، به به شداری نۆزێک له کادیره ناوارة کانی ئیخوان (بزووتنه وه ی ئیسلامی له کوردستان/ عێراق) به پابه رایه تی شیخ عوسمان عه بدولعه زیز، وه کو بزووتنه وه یه کی چه کداری پاگه یه ترا^۲، به و پێیه ی پابه ری بزووتنه وه پێشتر به رپرسی ئیخوانه کانی کوردستان بوو، چاوه پێی ئەوه ده کرا، سه رجه م ئیخوانه کان له ده وری بزووتنه وه کۆبینه وه به شداری کارا له تۆکمه کردن و پاگیرکردنی ئەو پارتە دا بکەن، به لام ئەم خه و نه هاته دی و هه ر له گه ل پاگه یاندنی بزووتنه وه دا، سه لاهه ددین موحه ممد به رپرسی ئیخوان له ئێران، خۆی گه یانده ئیماراتی عه ره بی و په یوه ندی کرد به سه رانی ئیخوانه وه و نامه یه کی دکتۆر نوعمان عه بدو پپه زاق سامه پائی بۆ ئیخوانه کان هێنا^۳.

به گوته ی سه لاهه ددین موحه ممد ئەو نامه یه په یامێکی روون بوو بۆ شیخ عوسمان که به و پێیه ی خۆی به برا ئەزانی و که سایه تیه کی گه وده ی برایانه، نابێ پێشه وای ئەو بزووتنه وه چه کداریه بی، نابێ فشار بخاته سه ر گه نجان بۆ چه کداری به ناوی جیهاده وه، چه کداری پرۆسه یه کی ئالۆزه و ژینگه و که شو و هه واه و نه حکامی خۆی هه یه و به و شیوه یه و له ژێر ئەو بارو دۆخه دا که جهنگی ئێران و عێراق بوو ره واه نییه. ههروه ها تێیدا هاتبوو که پێمان باشه کاری پێشه وایه تی بده یته ده ست مه لا علی عه بدولعه زیز^۴ ی برات، چونکه برایان له ئێران قه واره و شه رعییه تی خۆی هه یه و ده بی هه موو لایه ک پابه ند بن پێوه ی^۵.

^۱ نووسه رێکی نه زانراو: هه مان سه رچاوه، ل ۴۸.

^۲ له به شی (پێنجه م) ی ئەم توێژینه وه دا به درێژی باس له دامه زانانی بزووتنه وه ی ئیسلامی ده که ی.

^۳ میوا: هه مان سه رچاوه، ل ۴۲، صالح حکیم: هوشیار کردنه وه ی هوشیاری، ب.ش، ب.م، ل ۱۵.

^۴ علی عه بدولعه زیز موحه ممد، له (۱۹۲۹) له دایک بووه، هه ر له منالیه وه ده ستی دوه ته خوێندنی زانسته شه رعییه کان و نیجازه ی مه لایه تی وه رگرتوه، په کێکه له دامه زێنه رانی بزووتنه وه ی ئیسلامی له (۱۹۸۷) و بۆته جێگری رابه ری گشتیی، له (۱۹۹۷) بۆته رابه ری گشتیی بزووتنه وه ی ئیسلامی و دواتریش رابه ری بزووتنه وه ی په کبونی ئیسلامی، له (۲۰۰۷/۲/۱۷) کۆچی دوا یی کره وه.

^۵ نامه ی (سه لاهه ددین موحه ممد به هانه دین) بۆ توێژه ر، ۲۰۰۹/۵/۹.

دەربارەى کارىگەرى ئەم نامەيە بۆ سەر پەوتى ئىسلامىي باشوورى كوردستان، بۆچۈنى جياواز ھەيە، لەو پەوتە سەلاھەددىن موھەممەد دەلىت: "بە راي من نامەكە نۆز گىرنگ بوو بۆ جياكردنەوہى ئاراستەكان و خال خستنه سەر پیت و حەسم کردنى ھەلۆیست، بەو نامەيە بزوتنەوہ بە گشتى و مامۆستا بە تايبەت کەوتە دەرەوہى ھالەت و جەمعی برايان و داپرائىكى کردارى رویدا کە يەکلەکردنەوہ و راستکردنەوہى تیا بوو، پتویست بوو بۆ رزگابوونى گەنجەکان لە فەتوا و فشارى سەرکردایەتى بزوتنەوہ"^۱. بەلام ھەر لەو بارەوہ سەدق عەبدولعەزیز دەلىت: "ئەگەر ئەو نامە نەبوایە ئەو ھەموو گەنجەى لە ئێراندا بوون دەستبەردارى بزوتنەوہ نەدەبوون و واقعىكى تر دروست دەبوو، بزوتنەوہ پەوتى ئاسایى خۆى وەر دەگرت"^۲. سەلاھەددىن موھەممەد ئەو رەتدە کاتەوہ کە ئەو نامەيە ھەلەيەكى مێژوویى ئیخوان بێت لەو کاتەداو لەو بارەوہ دەلىت: "ئەو نامەيە ھەلۆیستى مێژوویى گىرنگ بوون چونکە بزوتنەوہ لە ژینگە و بارودۆخىكى تايبەت و راگوزەردا لەدايک بوو، ھەرگىز تونای ئەوہى نەبوو کە ستراتىژىكى مەحکەم و دیدىكى روونى بى، کە چى دەپویست بیکاتە ئەمرى واقع و ھەموو گەنجانى برايان بخاتە ژێر بالى ئەو ھالەتە ناسەقامگەرە، بزوتنەوہ ھەنگاویكى بەریتو بى پلان بوو لە لایەك، خواوہنى ئاراستەيەكى مەرجدارو پابەندیەكى ناساز بوو لە لایەكى تر، بۆيە ھاوھەنگاوى و پابەندى کارىكى ئاسان نەبوو"^۳. بەدەر لەو بۆچوونانەى پێشوو ئەم نامە سەرەتای پەرەوازەبوونىكى گەورەى ئەو پەوتە بوو، بە گەشتنى نامەكە، پەوتى ئیخوان بوونە سى پارچە:

أ - شىخ عوسمان و كۆمەلىك كەسايەتى تر، بەرپەرچى بىيارەكە ياندایەوہ و لەناو بزوتنەوہى ئىسلامىي درێژەيان بەکاردا .

^۱ سەرچاوەى پێشوو.

^۲ چاوپىكەوتنى توێژەر لەگەڵ ناویراو، سلیمانى، ۲۰۰۵/۱/۸.

^۳ نامەى ناویراو بۆ توێژەر، ۲۰۰۹/۵/۹.

* نامەكەى دكتور نوعمان بىزارىيەكى زۆدى لای شىخ عوسمان عەبدولعەزیز دروستکرد، كاتىك نامەكەيان پێدا، ناویرلو وتى: "(بسم الله) بىيارەكە لایەن با ئەوێترى بۆخە ژێر پێمەوہ". ھىوا: ھەمان

سەرچاوە، ل ۳۰ - ۳۱.

ب - بالی سہ لاکھ ددین موحد ممد، تیکڑا پابندی بڑی پاره کہ بوون و ویرای
 هاوکاری نہ کردنی بزوتنه وه کہ وتنه دزایه تی کردنیشی.

ج - بالی سدیق عہدولعزیز، لہ نیوان بزوتنہ وہو ھیللی سہ لاجہ ددین موحمہ مہدا، ھہ لویستیکی لہ ریزکیان ھہ بوو. لہ بزوتنہ وہو کشانہ وہ، بہ لام تیگہل بہ بالی سہ لاجہ ددین موحمہ مہدیش نہ بونو بہ ناوی ئیخوانہ وہ سہ ریحہ خق کہوتنہ کارکردن^۱.

ئەگەر ئۇ مەھەلە داۋاي ئاۋارە بوۈنى شېخ عوسمان و سەرکردەكانى ترى ئىخوان،
سەلاحەددىن موحمەد داۋاي لىكردىن گوڭپرايەلى ئەو بىز و بچە ژۆر سەرکردايەتى
ئەۋەدە، بەلام ئەوان ئاپازى بوۈن بەو كارە، بۆيە ناۋبراۋ ھانای بۆ كاغەزى سەرانی
ئىخوان برىۋە، ئەۋەى ئەم بۆچونەش پىشتراست دەكاتەۋە گوتەى سەلاحەددىن
موحمەدە، نابراۋ سەبارەت بە راگەياندى بزوۈتنەۋەى ئىسلامىي دەلتیت:" شاينانى
باسە كە برپارى كار لە ئىخوان دا وايە ھەر كەس لە برايان لە عىراقەۋە كە دەرچوۋە
ھەر شوئيتىك دەبى ئىلتىزام بكا بە كارى برايانى ئەو شوئینەۋە. ھەريۆيە داوا كرا لە
ھەموو ئەو بەپژانەى لە عىراق دا لە پرېزى برايانى موسلمان دا كاربان كرېبو
پەيوەندى بكەن بە كارى برايانەۋە لە نىزان، ئەۋەبوۈ گشت برا عەرەب و توركمەن و
كوردهكان ئىلتىزاميان كرد بەو برپارەۋە جگە لە ھەندىكيان كە داۋاي بە ھاوكارى
برايانى رابەتى زاناينى كورستان كە تا ئەو كاتە عەلمدارى ئاشكرای ئەو مەيدانە بوۈ.
بزوۈتنەۋەى ئىسلامى لە كوردستانيان پېكھيتنا...".

^۱ هیوا: همان سه رجاوه، ل ۲۰؛ نووسه رتگی نه زانلزو: همان سه رجاوه، ل ۴۹ - ۵۰.

له: باوکی ئوسامه: هه مان سه رچاوه، بهشی پینجهم، ل ۷. مادهی (۴۷) له په یرو پوځگراسی گشتی ئیخوان موسلمین، په سه ندکړو له لایه ن شورای گشتی له (۱۹۸۴/۷/۲۹)، بوته پالېشتیکي یاسایی سه لاهه ددین موحه ممد، تا دلوا له و نه دلامانه ی ئیخوان بکات که له عیراقوه هاتوون ملکه چی فرمانی نه و بن و بچه ژیر سه رکړدایه تییه وه. یو زانیاری زیاتر ده رپاره ی په یرو پوځگراسی گشتی ئیخوان موسلمین بروانه: مجموعه من الباهتین: الحركة الإسلامية رؤیة مستقبلية، ل ۱- ۴۱۶.

۲- یه کگرتنه وهی ههردوو بانی ئیخوان له ئیڕان

ههروهكو پیشتر باسمان لێوه کرد، دواى مه‌لۆیستی سلبى سه‌رکردایه‌تى ئیخوان له دامه‌زراندنى بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی و کارى چه‌كدارى، ئیخوان بوونه‌ سى‌ پارچه‌ . بانی سه‌لاحه‌ددین موحه‌ممه‌د تۆکمه‌ترین بال‌ بوو، چونکه‌ ئه‌وان به‌دریژایى چه‌ند سالى پابردوو له‌ناو ئاواره‌کاندا کاریان ده‌کردو هاوکات په‌سمیه‌تى کارکردنیان له سه‌رکردایه‌تى ئیخوان وه‌رگرتبوو، له‌پال‌ ئه‌وه‌شدا، له‌ هه‌لمه‌تى ده‌ستگیرکردنى سه‌رکرده‌کانى ئیخوان له‌لایه‌ن حکومه‌تى به‌عسه‌وه‌، له‌ چاو باله‌که‌ى تر، زیانى که‌متریان به‌رکه‌وتبوو. هه‌موو ئه‌م هۆکارانه‌ وای کردبوو، که‌ ئه‌و باله‌ بى‌ گه‌روگرفت له‌سه‌ر هه‌مان په‌وتى پیشووى به‌شیوه‌یه‌کى چالاک له‌کاردا بێت.

به‌لام بانی سدیق عه‌بدولعه‌زیز، له‌ دواى دامه‌زراندنى بزوتنه‌وه‌و هه‌لۆیستی سلبى سه‌رکردایه‌تى ئیخوان له‌و هه‌نگاوه‌، که‌وتنه‌ نێوان به‌رداشى بزوتنه‌وه‌و هه‌لۆیستی ئیخوان، ئه‌م باله‌ له‌و ده‌مه‌دا په‌یره‌وى له‌ سیاسه‌تى (خورمژ ده‌خۆم) ى ده‌کرد، وایان راگه‌یاند که‌ ئیخوان، له‌ سه‌ریكى تروه‌ پشنگه‌رى بزوتنه‌وه‌یان ده‌کردو ژماره‌یه‌ك کادیریان له‌ناو بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی کاریان ده‌کردو چالاکیان ده‌نواند^۱. هاوکات له‌ بیرى ئه‌وه‌دابووون په‌یوه‌ندى له‌گه‌ل سه‌رچاوه‌ی ئیخواندا بکه‌ن و په‌یوه‌ندییه‌که‌یان پێک به‌خه‌نه‌وه‌^۲. به‌لام ئه‌مه‌ کارىكى ئاسان نه‌بوو، پێویستى به‌ هه‌ول‌ و ماندوبوونى نۆر هه‌بوو، حاله‌تیکى له‌و شیوه‌ش سه‌رکرده‌کانى ئه‌و باله‌ى توشى ده‌پراوکى کردبوو^۳.

سه‌ره‌نجام ئه‌م باله‌، دواى وتویژو ده‌پراوکێیه‌کى نۆر له‌ ناوخۆدا، به‌یارباندان نۆینه‌ر بنێرن بۆ لای ئیخوانى ده‌ره‌وه‌، تا کێشه‌که‌یان بۆ یه‌کلاکاته‌وه‌، بۆ ئه‌و مه‌به‌سته‌ راپۆرتیکیان نووسى و به‌ (مه‌لا موحه‌ممه‌د عومه‌ل‌)دا، له‌ وه‌رزى حه‌جى ئه‌و ساله‌دا ناردیانه‌ ده‌ره‌وه‌، ناوبراو له‌و سه‌فه‌ره‌دا چاوى به‌ سه‌رانى ئیخوان که‌وت، ئه‌وانیش پێیان راگه‌یانده‌بوو که‌ مه‌سه‌له‌ى چه‌كدارى هه‌له‌یه‌و نزیکى نه‌که‌ونه‌وه‌، ئه‌مه‌ش

^۱ نووسه‌ریكى نه‌زانراو: هه‌مان سه‌رچاوه‌، ل ۵۰ - ۵۱.

^۲ چاوپێکه‌وتنى توێژه‌ر له‌گه‌ل (مه‌لۆد باوه‌مورد)، هه‌ولێر، ۱۸/۱۲/۲۰۰۴.

^۳ سه‌رچاوه‌ى پیشوو.

جه ختکردنه وه بئو له سهر هه مان هه لۆیستی پیشوو، که له نامه‌که‌ی دکتۆر نوعماندا ده‌ریان بریبوو.^۱

بالی سدیق عه‌بدولعه‌زیز، دوا‌ی گه‌رانه‌وه‌ی موحه‌مه‌د عومه‌رو دلتیابوون له هه‌لۆیستی سه‌رکردایه‌تی ئیخوان، خۆیان په‌کلا کرده‌وه و که‌وتنه‌ پێک‌خستنه‌وه‌ی پیزه‌کانیان له ئێران و ده‌ستیان کرده‌وه به کارکردن و به ته‌واوی له بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی کشانه‌وه، له ماوه‌ی (تشرینی په‌که‌می ۱۹۸۷) تا (تشرینی په‌که‌می ۱۹۸۸) نه‌م هه‌نگاوه‌یان نا:

۱- پێک‌خستن خرایه‌وه‌گه‌ر، ئۆردوگا و ناوچه‌کان که کوردی عێراقی تیابوو به‌سه‌ر کادیرانی پێک‌خستن دابه‌شکران، دوا‌ی کیمیایه‌یارانه‌که‌ی هه‌له‌بجه‌ توانرا نه‌ندامانی خۆیان به‌سه‌ر بکه‌نه‌وه و پیزه‌کانیان پێک‌بخه‌نه‌وه.

۲- له‌ناو کورده‌کانی ئێراندا که‌وتنه‌ جموجۆل و چالاکی، لای (که‌نده‌سووره‌)ی نزیک بانه، مه‌لا نه‌حمه‌د شافعی قوتابخانه‌یه‌کی زانستی شه‌ری کرده‌وه، ئارام قادر له (جۆنرێ) شانه‌یه‌کی له کورده‌کانی ئێران پێکه‌ێنا و نه‌ندامه‌ نوییانه‌ش که‌وتنه‌ کارکردن.

۳- هه‌لێاندا په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ (مه‌کته‌ب قورئان)ی نه‌حمه‌دی موفتی زاده‌ دروست بکه‌ن، نه‌مه‌ش تا تێکه‌لبوونه‌وه‌ی هه‌ردوو با‌له‌که‌ی ئیخوان له ئێران به‌رده‌وام بوو.

۴- گرنگیدان به‌ بوا‌ری پا‌گه‌یاندن و ده‌رکردنی ژماره‌ (۱)ی گۆفاری (پێشه‌وا) و چه‌ند کتێبی وه‌کو (دراسات اسلامیه‌)ی سه‌ید قوتب و (وجود الله، حقیقه‌ التوحید)ی قه‌رزای به‌ چاپ گه‌یه‌نرا.

۵- دروستکردن و دامه‌زراندنی شوورا.^۲

دوا‌ی خۆپێک‌خستنه‌وه، له (نه‌یلوی ۱۹۸۸) له ئۆردوگای کامیران له ئێران، کۆبوونه‌وه‌یه‌کی سه‌رکردایه‌تیان کرد، له و کۆبوونه‌وه‌دا به‌ریاریاندا، جگه‌ له (سدیق

^۱ نووسه‌ریکی نه‌زانراو، هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۵۱.

^۲ سه‌رچاوه‌ی پیشوو، ل ۵۳.

عبدالعلیز، موحه ممد په ٹوف، مه ولود باوه موراد) سرچم نه ندامانیان بگه پښه وه
عیراقو جاریکی تر ده سته بکه نه وه به پښکښتنه وه ی ریزه کانیان^۱.

نم کوبونه وه یه، زیاتر له هغه یه کی خایاند، بق یه که مجار په پیره وو پښوگرامی
ناوځو دانراو به رنامه ی په یوه رده یی پښکځرا، له م کوبونه وه دا جگه له سدیق
عبدالعلیز، نه مانه ش به شداریون (موحه ممد په ٹوف، موحه ممد عومر، علی
عبدالللا، مه لا نه محمد شافعی، مه ولود باوه موراد، نارام قادر، نیکرام که ریم، غازی
حمه نه مین، نومید پاره زانی، نه بو خویه ب، توفیق که ریم)، به تیکرای ده نگ (نازم
عبدالللا، دانا غه فوور)، که له کوردستانی عیراق مابونه وه و سر په رشتی کاره کانیان
ده کرد، به نه ندامی شوورا دانران^۲. نم برپاره جیبه جی کراو له (۶ تشرینی یه که می
۱۹۸۸) دا، دوا کاروانی نم باله گه پانه وه عیراق^۳.

بالی سدیق عبدالعلیز، تا کاتی بریاری گه پانه وه ی نه ندامه کانی، نه یان توانیبوو
په یوه ندی به سر کردایه تی ئیخوانه وه گرځیده نه وه، له کوتایی مانگی (تشرینی یه که می
۱۹۸۸)، دکتور عبدالعلیز (نوبزه) که لښرسراوی ئیخوان بوو له ناوځوی عیراقو
دواى هلمه ته که ی به عس به ره و دهره وه ی عیراق ه لاتبوو، به نوینه رایه تی ئیخوان
هاته پوځه لاتى کوردستان و چاوی به هریه که له سدیق عبدالعلیزو سلاحه ددین
موحه ممد که وت^۴.

دواى چنه کوبونه وه یه که له (۱۹۸۸/۱۱/۹) دا، پښکښتنیک له نیوان هردوو باله که دا
واځو کرا، پښکښتنه که له نیوان (دکتور عبدالعلیز) به نوینه رایه تی بالی سدیق

^۱ هیوا: هه مان سرچاوه، ل ۳۶.

^۲ نوسه ریکى نه زانراو: هه مان سرچاوه، ل ۵۳ - ۵۴.

^۳ هیوا: هه مان سرچاوه، ل ۳۶. له (کاروانی ری) دا نوسرلوه: نم برپاره نه توانرا به ته وای جیبه جی
بکړیتو زوریک له نه ندامانی پښکښتن له گه پانه وه دواکه وتن، جیبه جی کردنی برپاره که ش له دوایدا
شوینه واری سلبی جیپښت، هڅکاری سر نه گرتنی برپاره که ش په یوه ست بوو به هانتی دکتور
عبدالعلیز (نوبزه) بق ئیران به مه بستی په کڅرتنه وه ی هردوو بالی سلاحه ددین موحه ممد و
سدیق عبدالعلیز. پروانه: نوسه ریکى نه زانراو، ل ۵۴.

^۴ سرچاوه ی پیشوو، ل ۳۸؛ چاپښکښتنی توپزه له گه ل (سدیق عبدالعلیز)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۱/۸.

عبدالعهزیزو (عومەر ریشاوی) به نوینه رایه تی بالی سه لاهه ددین موحه ممد کرا،
ناوه پۆکی پیکه وتنه که به م شیوه یه بوو:

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۰ ره یعی یه که می ۱۴۰۹ ک

۱۹۸۸/۱۱/۹

الحمد لله وحده، والصلاة والسلام على من لا نبي بعده، وعلى اله وصحبه
وجنده. خولی گه وره له قورناندا قهرمویه تی (وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا
فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ).

برپار

له بهر سوربوونی برایانی کارکهری ئیخوان موسلمین، له ناوخۆو دهرموهی عیراق،
له سهر یه کپریزی موسلمانان و نه هیشتی هوکاره کلنی ناکۆکی و پهرته وازه یی و
به ده سته پێتانی رهزانه ندی خولی گه وره، به سه رخستی ئایینه که ی به یه کپریزی و
ئولفه تکرتن، نوینهرانی برایانی کارکهر، له ناوخۆو دهرموهی عیراق کۆبو نه وه و
پیکه تان له سهر:

یه که م: پێویسته سه رجهم برایانی کارکهر له ناوخۆی عیراق پابه ندی
سه رکردایه تی گشتی کاری ئیخوانی ریکخراوی نلوه عیراق یه.

دووه م: پێویسته سه رجهم برایانی کارکهر له دهرموهی عیراق پابه ندی
سه رکردایه تی کاری ئیخوان یه له دهرموهی عیراق له موهی ماته وه یاندا له و ولاته ی
تێیدا نه یشته جین.

سییه م:

أ - په یوه ندی ریکخستن له که ل ههر ئه ندایک ده چرپیت شه گهر گهر دنگیری ئه م
برپاره نه ییت.

ب - ئه م برپاره له ماوه ی سن مانگ له میژووی ده رچونییه وه جیه جیده کریت،
له و ماوه دا دانیشن و چاوپیکه وتنی برایانه بۆ ریکخستنی له وه ودوا ده کریت.

چوارهم: نامۆزگاری سەرجهم برایانی گهردنگیر دهکهین به لهخواترسلان و پابه‌ندبوون به فهرمانه‌کانی کۆمه‌ل، که رێکخستنه‌کانی ناوخۆ و دهره‌وه‌ی عێراق له‌سه‌ری کۆکن، له‌پێشواو هه‌م‌مه‌ندی خۆی گه‌وره‌و گوێڕایه‌لی و ته‌ی خوا ۱ یا اَیْهَا الَّذِیْنَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِی الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا.

داوا له خۆی گه‌وره‌ ده‌کهین هه‌م‌وان دامه‌زرانو بکات له‌سه‌ر گوێڕایه‌لی و له‌خواترسلان، به‌مانگێڕپێت به‌ دلسۆز له‌ نیه‌مه‌اندا، کرده‌وه‌کانمان چاک بکات، به‌مانگێڕپێت به‌ سه‌ربازێکی کارکهر بۆ به‌رزکردنه‌وه‌ی قورئانه‌که‌ی، دروودو سلّو له‌ گه‌وره‌مان موحه‌مه‌دو که‌سو کارو هاوه‌لانی.

والله أكبر والله الحمد^۱

ه‌وای واژکردنی پێکه‌وتنه‌که، عومه‌ر پێشواوی بووه‌ به‌رپرس و که‌سی یه‌که‌م، به‌لام له‌ واقیعدا ناویراو ته‌نیا ه‌وکارێک بوو، سه‌لاح‌ده‌دین موحه‌مه‌د به‌کرده‌وه‌ به‌ریارده‌رو به‌رپرسی یه‌که‌می کاره‌که‌بوو.^۲ به‌ مه‌به‌ستی تێکه‌لاوکردنی کارو یه‌کخستنه‌وه‌ی رێکخستنه‌کان، هه‌لبژاردنێک بۆ ده‌ستنیشانکردنی شوورای نوێ کرا، له‌و هه‌لبژاردنه‌دا له‌ هێلی سدیق عه‌بدوله‌عزیز ته‌نیا (سدیق عه‌بدوله‌عزیزو موحه‌مه‌د په‌ئوف) بۆ شوورا هه‌لبژێردران.^۳ ئەندامانی هێله‌که‌ی تریش که‌ بوونه‌ ئەندامی شوورا بریتی بوون له‌: (عومه‌ر پێشواوی، سه‌لاح‌ده‌دین موحه‌مه‌د، ئەمین زه‌ردۆیی، موحه‌مه‌د فه‌ره‌ج، هادی عه‌لی، ئیبراهیم پێشواوی، سه‌ید ئەحمه‌د، زوهێر خۆشناو).

هه‌ندێک له‌و به‌روایه‌دان، خۆدی پێکه‌وتنه‌که‌و ده‌رنه‌چوونی ئەندامانی هێلی سدیق عه‌بدوله‌عزیز له‌ هه‌لبژاردنی شوورای نوێدا، جۆریکه‌ له‌ پلان و کاری نه‌خشه‌ بۆکێشراوی هێلی سه‌لاح‌ده‌دین موحه‌مه‌د، له‌و پوه‌وه‌ نووسه‌ری (هوشیارکردنه‌وه‌ی هوشیاری)

^۱ به‌روانه‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (۹).

^۲ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (مه‌ولود باوه‌م‌راد)، هه‌ولێر، ۱۸/۱۲/۲۰۰۴؛ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (سدیق عه‌بدوله‌عزیز)، سلێمانی، ۸/۱/۲۰۰۵.

^۳ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (موحه‌مه‌د په‌ئوف)، سلێمانی، ۶/۱۲/۲۰۰۴.

نوسییویه تی: " نامانج له م پێکه و تنه قۆستنه وه و له باربردنی بآلی سدیق عه بدولعه زیز بوو، نه وه لێژاردنه ش که نه نجام درا ته نها پووکه ش بوو".^۱ هه ر ده رباره ی هه لێژاردنی شورای نوێ نووسه ری (هاله کۆک) نووسیویه تی: " دواتر پیراردرا هه لێژاردنیکی عادیلانه بکری، به لام واده رنه چوو (ملابسات) و ژێر به ژێریه کانی نه وه هه لێژاردنه بۆ خه لکانی نه وه (کاره ساته) به جێ ده هیلم. جا نه گه ر توانیمان ته پوتۆزی سه ر نه وه (فیتنه) به نه ته کێتین چاکتره، شوینه واره سه لبیه کانی نه وه پێکه و تنه دواتر ده رکه وت".^۲

له دوا ی نه م پێکه و تنه، تا راپه رینی (ئازاری ۱۹۹۱) ئیخوان له ناو ئاواره کان به گرمی که و ته کارکردن، چالاکی پۆشنیبری و په روه رده یی و خزمه تگوزاریان هه بوو. له لایه ن ژماره یه ک کادیبری ئیخوان موسلمینه وه، که پێشتر هێلی سدیق عه بدولعه زیز بوون، له ئۆردوگای جوانپۆ (کۆمه له ی نه ده ب دۆستانی ئۆردوگای جوانپۆ) یان پێکه یێناو گۆفاریکیان به ناوی (گزنک) ده رکرد، نه م گۆفاره به چه ند قوناغێک تا راپه رینی (۱۹۹۱) به رده وام بوو.^۳

له بوازی خزمه تگوزاریشدا، له سالی (۱۹۸۸) وه (یه کگرتوی ئیسلامیی کورد) وه کو رێکخراویکی خێرخوازی دروستکرا.^۴ نه مه ش گپوتینیکی باشیدا به کاری ئیخوان، چونکه نه وه رێکخراوه له لایه ن سه رکردایه تی ئیخوانه وه پشگیری و کۆمه کی ده کراو هه لسوپی نه ره کانیشی کادیره کانی ئیخوان بوون.

نه وه نه ندامانه ی ئیخوان، که له دوا ی هه له مه تی ده ستگیرکردنی به عس و خۆنیشاندانی هه له بچه، له باشووری کوردستان مابوونه وه و به ره و ئێران نه پۆیشتبوون، زانیارییه کی نه وتۆیان ده رباره ی یه کگرتنه وه ی هه ردوو بآلی ئیخوان له ئێران نه بوو، به شیوه یه کی نه یینی له سه ر کاری خۆیان به رده وام بوون، هێلی سدیق عه بدولعه زیز، له و قوناغه دا له لایه ن (نازم عه بدوللاو دانا غه فوور) سه ره په رشتی ده کرا.^۵

^۱ صالح حکیم، ل ۱۰.

^۲ هیوا، ل ۳۸.

^۳ بۆ زانیاری زیاتر ده رباره ی نه وه کۆمه له یه بپوانه: هه ژار حاتم: هه مان سه رچاوه، ل ۱۰۸ - ۱۱۴.

^۴ چاوپێکه وتنی توێژه ره گه ل (موحه مه د ره ئوف)، سلیمانی، ۲۰۰۴/۱۲/۶.

^۵ نووسه رێکی نه زانراو: هه مان سه رچاوه، ل ۵۹.

هېلې سديق عبدالعەزىز، له كۆبونەوې شوورا له (ئىلولى ۱۹۸۸)،
 بېريار ياندا بوو، جگه له چەند كەسىكى كەم، تەواوې ئەندامانىان بگە پېنەوې عىراق، لەو
 ماوهدا (غازى حەمە ئەمىن، توفىق كەرىم، ئارام قادىر) گە پانەوې عىراقو لە پال (نازم
 عەبدوللەو دانا غەفور) كە وتنە جموجۆل و چالاكى^۱.

دواي يەكگرتنە كەش، ژمارە يەك ئەندامى هېلې سەلاحەددىن موخەمەد،
 گە پابونەوې باشوورى كوردستان، بەلام بە گوتهي نووسەرى (هالەكۆك)، كە ئەودەمە
 لە هېلې سديق عبدالعەزىز كاري كردووه، ئەو ئەندامانەي هېلې سەلاحەددىن
 موخەمەد، كە گە پابونەوې عىراق سىماي كاري پېكخراوھىيان پېتوھ ديار نەبووه،
 تەناتەت حەزىشىيان نەدە كرد باسو خواستېكى لەو جۆرە بە گوټياندا بدرى^۲. ناوبراو
 دريژە بە باسەكەي دەدات و دەنووسېت: "چەند برايه كيشيان پايانگە ياندا بوو دەبېت
 ئېمە لە پەرەپېدانى كاري ئىسلامىي دوورېين، جا نازاتم ئەو قەسەيە بە عەمەلى وابو يان
 مەبەستى چەواشە كردنى برايانى ئېمە بوو وەك تەكتيك"^۳.

نووسەرى (هالەكۆك) لە بېرگە يەكې تردا، بەلگە بۆ گومانەكەي دېنېتەوې باس لەو
 دەكات لە كاتى لېبورنەكەي بە عس لە (تەمموزى ۱۹۹۰) دا، عومەر پېشاوې و ئىبراھىم
 پېشاوې گە پانەوې عىراق، ھەر چەند عومەر پېشاوې وەكو دەمراستى ئىخوان ئەژمار
 دەكرا، بەلام ھېچ ئامارە يەكې بە يەكگرتنەكەي ئېزان نەدا، تەناتەت ھەولدىرا
 بەرنامە يەكې دوولايەن دابنرېت، بەلام ئەوان ئامادەىيان نەبوو^۴.

سەبارەت بە چالاكى. هېلې سەلاحەددىن موخەمەد، لەو ماوهدا و لە باشوورى
 كوردستان، ھېچ زانىار يەكمان لە بەردەستدا نېيە، بەلام هېلې سديق عبدالعەزىز ھەر لە
 كارو چالاكى بەردەوام بوون، ھەر چەندە چالاكییان سنوورداد كزو لاواز بوو، لېژنەي

^۱ سەرچاوەی پېشوو، ل ۶۰.

^۲ ھېوا، ل ۳۹.

^۳ سەرچاوەی پېشوو، ل ۳۹.

^۴ سەرچاوەی پېشوو، ل ۳۹.

قوتابیان و پۆشنبیری و داراییان پیکهتتا. لیژنه‌ی قوتابیان چەند لیژنه‌ی بچوکتیری لە ناو
ئامادەبیه‌کاندا دروستکرد^۱، لیژنه‌ی پۆشنبیری بلۆکراوە‌ی (پە‌یام)یان دەرکرد^۲.

لە و ماوە‌شدا، چەند ئەندامی ئەم بە‌ڵە لە‌لایەن دەرگا‌کانی بە‌عسە‌وە دە‌ستگیرکران و
توو‌شی ئازار و ئە‌شکە‌نجە بوون، لە‌وانە (سە‌ید ئی‌براهیم) لە پانیە، (عە‌بدولوا‌حید) لە
باریکە، (ئوسامە، نە‌زاد، عوسمان، حسی‌ن، ئی‌براهیم، مە‌حمود) لە سلێمانی^۳.

---

^۱ نووسە‌ری‌کی ئە‌زانراو: هە‌مان سەر‌چاوه، ل ۶۱.

^۲ بۆ زانیاری زیاتر دەر‌بەرە‌ی ستاف و ناو‌ه‌پۆ‌کی گۆ‌ناره‌که به‌وانه: هە‌زار حاته‌م: هە‌مان سەر‌چاوه، ل ۱۴۲.

- ۱۴۷.

^۳ نووسە‌ری‌کی ئە‌زانراو: هە‌مان سەر‌چاوه، ل ۶۲.

به‌شی چواره‌م:
چه‌ند پارتو ریکفراویکی نیلامیی

باسی یه کهم: بزووتنه وهی په یوهندی نیسلامی کوردستانی عیراق

یه کهم: دروستبوونی

سه بارهت به سهره تای دروستبوونو دامه زینه رانی ئه م پارتی بۆچوونی جیاواز ههیه، دهریاره ی سهره تای دامه زانندی، جگه له (ئهمه د عه بدوللا ده لاک - حاجی مه دی) که یه کیکه له دامه زینه رانی ئه م پارتی و سهره تای بیروکی دامه زانندی ئه م پارتی بۆ سالی (۱۹۷۵ - ۱۹۷۶) ده گێڕێته وه^۱، سه رجه م سه رچاوه کان سالی (۱۹۷۸) به سهره تای دامه زانندی ئه م پارتی داده نێن^۲، ئه گه ری ئه وه هه یه (ئهمه د عه بدوللا ده لاک) ویستی چه ند که سیك بۆ دروستکردنی پێکخستنیکه نیسلامی به سهره تای دامه زانندن بزانیته، به لام ئه م ویسته هه رگیز به سهره تای دامه زانندن دانانرێته و له م پوهه وه بۆچوونی دووه م به به هیتر ده زانی و به مه ش سالی (۱۹۷۸) ده بیته سهره تای دامه زانندی پێکخستنێ ئه م پارتی.

سه بارهت به ناوی دامه زینه رانی ئه م پارتی، به لگه کان زانیاری ورد به ده سه ته وه ناده ن، ئه وانه ی له و پارتی دا کاریان کردووه له پال خۆیاندا ناوی کۆمه لێک که س دێنن، که پۆلیان له دامه زانندن و قوناغی کاری نه ینی ئه م پارتی دا بینبووه، له م پوهه وه (شیخ موجه ممه د به رزنجی) ناوی (مه لا موجه ممه د خورمالی، مه لا ئهمه دی قازی^{*}،

^۱ چاپی که وتنی توێژه ره که له گه ل ناویراو، سلێمانی، ۲۰۰۵/۲/۲۷.

^۲ بزووتنه وه ی نیسلامی له کوردستانی عیراق، کوفاری بانگه وازی نیسلامی، ژماره (۱) سالی یه که م،

کانوونی دووه می ۱۹۹۰ ز، ل ۲۷؛ موجز عن الحركة الإسلامية في كردستان، ل ۲۳.

^{*} مه لا ئهمه دی قازی: ئهمه د په سول حه مه د، سالی (۱۹۳۰) له گوندی (سه کتان) ی ناوچه ی خۆشناوه تی له دایک بووه، زانستی شه ری خۆیندوه و دوو جار مۆله تی زانستی وه رگرتووه، له شۆڕشی ئه یلولا ده بیته قازی سه نگه سه ر، له سه ره لوێستی بوێرانه ی چه ند جارێک له لایه ن ده سه لاندرا نی به عسه وه هه ره شه ی لیكراوه، سه ره نجام له (۱۹۸۶) له وتاریێژی لایه ده ن، له (۲۰۰۱/۱۰/۱۲) کۆچی دوایی کردووه. به وانه: شه ریف وه رزێر: مامۆستا ئهمه دی قازی له ئامێزی خزمه تکردنی نیسلام موسلماناندا خه بات دژی عه لمانییه تی به عس و نوچه ده دان له به رزپاگرتنی شه ری خوا دا، کۆمه ل، ژماره (۱۱)، ۲۰۰۱/۱۰/۲۵.

عبدالوپړه حمان نوره سی، مه لا له تیف پینجوینی^۱، مه لا علی بیاره، مه لا موحه محمد
کونه فلولی) پزیه ند ده کات^۱، به لام (نحمد عبداللّاه لاک) باسی پۆلی (مه لا
عوسمان مهر دۆخی، عبدالوپړه حمان نوره سی، جه لال نحمد پره شید، مه لا نحمدی
قازی) ده کات^۲.

له لایه کی تره وه (علی باپیر) باس له وه ده کات وپړای خوی (عبدالوپړه حمان
نوره سی، مه لا موحه محمد خورمالی، حه سەن حه مه خالید) و چند
که سی تر تیدا به شدار بوون^۳، ناویراو باس له وهش ده کات کربوونه وه کان له هه له بجه
له لایه ن مه لا موحه محمد خورمالی به پتووه ده برا^۴.

بۆچونیکي دیکه نه وه، که سهره تاي جموجۆلی نه م پارتی ده که پتته وه بۆ کوتایی
حه فتاکان و سهره تاي هه شتاکان، بزۆینه ری نه م جولانه وه یش عبدالوپړه حمان
نوره سی بوو، ناویراو سکرتیری به پتووه به ری نه وقافی سلیمانی بوو، په یوه نندییه کی
توندوتۆلی له گه ل ژماره یه کی زۆر مه لا و که سایه تیئ نیسلامییدا هه بوو، له و پتکه یه وه
توانیبوی کاریگه رییان له سهر دروست بکات و ژماره یه ک له وانه له شیوه ی کاریکی
پتکخراوه یی زۆر ساده دا کۆبکاته وه، له سهره تاي کاره که دا نه ندانه کاراکانیان بریتی

---

^۱ مه لا له تیف پینجوینی: له تیف مه محمد، سالی (۱۹۴۸) له پینجوین له دایک بووه، سالی (۱۹۷۳)
په یمانگای نیسلامی ته واو کردووه و نیجازه ی مه لایه تی وه رگرتووه، له پینجوین ده بیته مه لا و له
مزگوتی (حاجی پره شید) قوتابخانه ی (نیعام غه زالی) بۆ زانستی شهرعی ده کاته وه، ده یان قوتایی
هه بووه وانه ی پتوتون، له (۱۹۸۵/۷/۱۳) ده چپته شاخ، پاش ماوه یه ک ده بیته به رپرسی نه نجومه نی
زانایان، له (۱۹۸۷/۸/۱۸) له گوندی (بۆسکان) بریندار ده کړت، له بهر سه ختی برینه که ی پۆزی
(۱۹۸۷/۸/۲۹) کۆچی دواپی کرد، چند ده ستنوسی له پاش جیماوه و به چاپ نه گه یشتون، له وانه
(هیدایه ت، بنه ماله ی پیغه مبه ر، قورئان له ئاوتنه ی ته جوییدا، ...) له گه ل شه هیداندا، گوفاری ده نگي
باوه، ژماره (۲، ۳)، ته مووز - تاب ۱۹۸۸، ل ۴۳ - ۴۴.

^۱ چاوپتکه وتنی توژده له گه ل ناویراو، سلیمانی، ۲۰۰۴/۱۲/۲۳.

^۲ چاوپتکه وتنی توژده له گه ل ناویراو، سلیمانی، ۲۰۰۵/۲/۲۷.

^۳ له: حوسین محمه د عزیز: سنوره قه ده غه کان مه شکینن، چاپی به که م، چاپخانه ی سیما، سلیمانی
۲۰۰۲، ل ۶۶.

^۴ سه رچاوه ی پینشو، ل ۵۰.

بوون له (عەبدو پرەحمان نەورەسی، ئەحمەد عەبدوللا دەلاک، حەسەن حەمە خالید، نەسفەندیار - حەمەرە ئوف، کەمال دۆلپە مویی، شیخ عەبدو پرەحمان سەرگە ئویی، کامیل حاجی عەلی، عەبدولقادر بربایەتی، مەلا سەلمان، موحمەد مەد ھەولێری).

ئەگەر سەرنج لە و ناوانە بدەین، زۆربەی کادیڕانی ئەم پارتە لە زانایانی ئاینین، ئەمەش تارپادایەکی زۆر کاریگەری لەسەر پەوتی بزوتنەوێکە کرابوو وەک بزوتنەوێکی زانایانی ئاینی دەرگەوتوو، لەلایەکی ترەوە، ئەم پێکخستنە زۆر سەرەتایی بوو و پێکخستنێکی ناوەندی نەبوو بە شێوەیەک کە ھەموو ئەندامان لەسەر یەک شێوە بیرکردنەوە دیدو تیپوانین و کاری پێکخراوەیی کۆبکاتەو، بەلام ئەوەی ھەموانی کۆکردبووێوە پاشخانی ھۆشیاری ئاینی و ستەمی بەعس بوو.

ئەم پارتە، دواي دامەزراندنی لە (١٩٧٨) بە نھێنی مایەو، تا ژمارە یەک ئەندامیان چوونە شاخ و لە (١٩٨٤/٩/١٤) بزوتنەوێکی پەيوەندی ئیسلامی کوردستانی عێراق، بە ھەرمی راگەیەنرا^١ و شیخ موحمەد بەرزنجی وەک راپەر دەستنیشان کرا^٢. ئەمە بە سەرەتای قۆناغی کاری ئاشکرا لە میژووی ئەو پارتەدا دادەنرێت و تا دامەزراندنی بزوتنەوێکی ئیسلامی لە (١٩٨٧) بەردەوام بوو.

^١ حوسێن محەمەد عەزیز: ھەمان سەرچاوە، ل ٤٧.

* سەرەتا ناوی (پەيوەندی زانایانی کوردستان) بوون لە ژێر ئەو ناوەدا توانیان خۆیان بە ئێرانییەکان بناسێن، تا ھاوکاری ئێران مسۆگەر بکەن، بەلام دواتر لەگەڵ دروستبوونی ھێزی سەربازی ناوی پارتەکە گۆرا بۆ (بزوتنەوێکی پەيوەندی ئیسلامی لە کوردستانی عێراق).

^٢ موجز عن الحركة الإسلامية في كردستان العراق، ل ٢٣؛ ئەرشیفی پۆزانی بەرگری، پۆزنامەی کۆمەڵ، ژمارە (٤٠)، ٢٠٠٢/٩/٧. بە گوتەی یەکێک لە ئەندامانی بەشدار لە بزوتنەوێکی پەيوەندی کە نەبووست ناوی لێرەدا ئاشکرا بکەیت، یەکەم شووراکە لە کاتی راگەیاندنی بزوتنەوێکی پەيوەندی پێکھات لە (١٩٨٤/٨/١٢) بوو ئەکە لە (١٩٨٤/٩/١٤) وەک پێشتر ئاماژەمان پێداوە، بەلام بەلگەی یەکلاکەرەوەمان لە بەردەستدانە نییە کە راست و دروستی ئەو بۆچونانە بێسەلمی نیت.

دووم: رهوشی ناوخو و چالاکی پوښتیري و سربازی بزووتنه و هی په یوه ندی

۱- رهوشی ناوخو

هر وهکو پیشتړ نامازهمان پتدا، زږبه یی سرکرده کانی هم پارتی زانایانی ثایینی بوون، نه مهش له قوناغی ناشکراډا گرتی کارگتیریی و پامیارییی بۆ دروستکردو نه و پارتی به ره و پوی ناستهنگ کرده وه و له و پوه وه که موکورتی مه بوو، هؤکاری نه مهش ده که پیتته وه بۆ که هم نه زمونی سرکرده کانی نه و پارتی له بواړی پامیارییی و کارگتیریدا، چونکه له و بواړه دا پیتشنه یان نه بوو.

له سهره تایی پاگه یانندی بزووتنه وه یی په یوه ندی، شووړا پیکهات له (عبدورپه رحمان نه وره سی، حاجی عه باس، مه لا لوقمان نه زیری*، عه قید، عه بدولجه بار، شیخ تاهیر عه بدولکه ریم**، نازاد عه زیز***)، شووړا هم کارانه یی نه انجامدا:

۱- کردنه وه یی قوتاخانه یی کی زانسته شهرعییه کان به سهره رشتی عه بدورپه رحمان نه وره سی.

ب- خؤناساندن به حزیه کوردیییه کان.

ت- خؤناساندن به حزیی ده وه و پتکخراوی کاری ئیسلامیی و نه نجومه نی بالایی شوږشی ئیسلامیی له عیراق و دامه زراوه جؤراوجؤره کانی حکومتی ئیران.

---

^۱ مجموعه من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل. ۵۰.

* مه لا لوقمان نه زیری دواتر وازی له بزووتنه وه یی په یوه ندی هیئا، پارتیکی نوئی دروست کرد به ناوی (جوندوللا)، به لام جوندوللا هر زوو پوکایه وه.

** شیخ تاهیر عه بدولکه ریم، سالی (۱۹۸۵) له بؤردومانی شاری مریوان له لایه ن فېږکه کانی حکومتی عیرافه وه کوژا.

*** نازاد عه زیز به رزنجی، سالی (۱۹۵۳) له سلیمانیه له دایک بووه، خویندنی سهره تایی و ناوه ندی نه و لوکرووه، کادریکی مه لسووپاوو به توانا بوو، له سهره تایی هه شتاکاندا چووه شاخ، له بزووتنه وه یی په یوه ندی دا بووه به رپرسي نووسینگه یی پاگه یانندن، له نه انجامی بؤردومانی شاری مریوان له لایه ن فېږکه کانی عیرافه وه پوژی (۱۹۸۵/۳/۹) کوژا. له که له شهیداندا، گوشاری دهنگی باوه، ژماره (۱)، کانونی دوهمی ۱۹۸۸، ل. ۴۵ - ۴۶.

پ- خۇناساندن بە جەماوەر.

ئەم پارتە تا سالى (۱۹۸۷) سى كۆنگرەي بەست، كۆنگرەي يەكەمى لە (۱۱) ئابى
۱۹۸۵) بەستو تىيدا شىخ موخەمەد بەرزنجى بە پابەرى گشتى ھەلبۇزىردا يەو^۱،
ناوېراو تا سالى (۱۹۸۶) لەو پۇستەدا مايەو، لەو سالەدا شىخ عەبدوللە تىف واژەيى
(بەرزنجى)* چوۋە ئىزانو لە كۆنگرەي دوۋەمدا لە (۲) ئەيلولى ۱۹۸۶) بە پابەرى
گشتى ھەلبۇزىردا^۲، لەو كۆنگرەدا (مەلا مەحمود ئازادى، ئەبۇبەكر سىدىقى) بە ئەندامى
شورواو (مەلا عەلى بيارە) بە ئەندامى مەكتەبى سىياسىي ھەلبۇزىردان^۳، ھەر لەو
كۆنگرەدا شىخ موخەمەد بەرزنجى و چەند كەسىكى تر بە ئەندامى مەكتەبى سىياسىي
ھەلبۇزىردان^۴.

شورداي نوئى لە (۱۲) كەس پىكھاتبوو، كە (۹) كەس لە ئەندامانە مەلا بوون، ھەر
لەو كۆنگرەدا بىر ياردرا ئەم نووسىنگانە داينرىت:

۱- نووسىنگەي كاروبارى كۆمەلايەتى

ب- نووسىنگەي پىكخستن

۱ ئاۋات كۆيستانى: ئەرشىفى بىرەو ەريپەكانى پۇژانى بەرگرى، پۇژنامەي كۆمەل، ژمارە (۶)، ۲۰۰۱/۸/۱۶.
* شىخ عەبدوللە تىف واژەيى: شىخ عەبدوللە تىف كوپى شىخ عەبدوللا بەرزنجى، سالى (۱۹۴۲) لە گوندى
(كوپەداۋى) شىخا بۇزىر لەدايك بوۋە، سالى (۱۹۶۴) ئىجازەي مەلايەتى ۋە رىگرتو ۋە لەسەر خويىندىن
بەردەوام بوۋە، تا سالى (۱۹۷۴) بولنامەي ماستەرى لە (اصول الفقه) دا ۋە رىگرتو، نووسەرىكى
بەتوانا بوۋە، لە سەرەتاي ھەشتاكانە ۋە پەيوەندى بە بزووتنە ۋە پەيوەندىيە ۋە ھەبوۋە، سالى (۱۹۸۶)
چوۋە شاخو بوۋە پابەرى بزووتنە ۋە پەيوەندى ئىسلامىي و تا پاگە ياندىنى بزووتنە ۋە ئىسلامىي لەو
پۇستەدا مايەو، لە كۆنگرەي چوارەم و پىتچەم و شەشەمى بزووتنە ۋە بە ئەندامى مەكتەبى سىياسىي
ھەلبۇزىردا ۋە تەو، لە (۱۹۹۳/۶/۲۱) لە پىگەي نىوان مەبادو بۇكان بە كارەساتى ئوتومبىل گىيانى
سپارد. بىوانە: پەيغىك لە ژيانو خەباتى مامۇستا شىخ عبداللطيف بەرزنجى، ئا: پىگەي يەكبوون،
پۇژنامەي پىگەي يەكبوون، ژمارە (۶۹)، سالى يەكەم، ۲۰۰۰/۷/۳.

۲ ئەبۇبەكرى سىدىقى: پۇژنامەي (۱۹۸۶).

۳ ئاۋات كۆيستانى: ئەرشىفى بىرەو ەريپەكانى پۇژانى بەرگرى، پۇژنامەي كۆمەل، ژمارە (۴)،

۲۰۰۱/۷/۱۹.

۴ چاۋپىكەقنى توۋرە لەگەل (شىخ موخەمەد بەرزنجى)، سلىمانى، ۲۰۰۴/۱۲/۲۳.

ت- نووسینگەى پەيوەندىيەكان

پ- نووسینگەى ئىدارە و مالىيە

ج- نووسینگەى راگە ياندن

ھەر لە كۆنگرەدا ۋە فەدىك پىكىھتئرا لە (مەلا ەلى بيارە، ەبىدوپرە ھمان نەورەسى، مەلا لوقمان نەزىرى، ەقەيد، بەختيار، نافع، ەبىدولكەرىم خاكى) و بە مەبەستى وتۆيژكردن لەگەل بەرپرسە ئىترانىيەكان ئىزدەران بۆ نەغەدە، ۋە فەدى ناويرا و لەلايەن نوئىنەرى (مەركز بىزگ اسلامى) و مەكتەبى مونتەزىرى و بەرپرسى قەزارگا و ئەھمەد كەرىم بەرپرسى مېھوۋەرى مەريوان پىشوازييان لىكرا و بىروپايان كۆپىيەۋە و لەسەر چەند خاالىك پىكىھاتن كە ئەوانىش برىتى بوون لە:

۱- بزۋوتنەۋەى پەيوەندى خۆى مېھوۋەرى شەپو بەرەنگارىوونەۋەى ھكۈمەتى عىراق دەستىشان بگات.

۲- ئەو كۆمەكيانەى (ئازۋوقە، پارە، چەك و تەقەمەنى) لە لاين ئىترانەۋە دەدرىتە بزۋوتنەۋەى پەيوەندى، پەيوەندى خۆى بەسەر ئەندامەكانىدا دابەشى دەكات و ئىتران دەستى تىۋەرنادات.

۳- بزۋوتنەۋەى پەيوەندى پاسدارو چەكدارى ئىتران لەگەل خۆى نابات بۆ بەشدارى شەپ، مەگەر لەسەر خواستى بزۋوتنەۋەى پەيوەندى داۋاى چەكار بىكرىت لە كاتى پىنويستدا.

۴- بزۋوتنەۋەى پەيوەندى جىگەى مەشقى سەربازى بۆ خۆيان مەلدە بۆيژن *

كۆنگرەى سىيەمى بزۋوتنەۋەى پەيوەندى لە (كانوونى دوۋەمى ۱۹۸۷) بەسترا و تىيىدا وىپراى پەسەندكردنى پەيپەو و پىژگىرامى ناوخۆ، ئەنجومەنى بالاى شوررا مەلبۇزىدرا و پىكىھاتبوو لە:

---

* لە داۋى كۆپوونەۋەكە، ئىترانىيەكان بەجىيا لەگەل مەلا ەلى بيارە و ەبىدوپرە ھمان نەورەسى و مەلا لوقمان نەزىرى كۆدەبنەۋە، مەرچەندە ناومۇكى كۆپوونەۋەكە بە نەئىنى ماۋەتەۋە، بەلام دولتر مەلا لوقمان لە كاتى گەرانەۋەدا بە ھاۋىزىكانى وتوۋە: ئىترانىيەكان دۆيمان لەگەلدا دەكەن و ئەو بەلئىنانەى پىيان داۋىن جىبەجىي ناكەن.

- شېخ عەبدوللە تېف واژەيى (پابەرى گىشتى)

- مەلا ئەلى بيارە (جىگىرى پابەرى گىشتى)

- مەلا مەحمود ئازادى (ئەندام)

- موخەممەد پازى (ئەندام)

- شېخ ئەنۋەر توفىق بادىنانى (ئەندام)

۲- چالاكى پۇشنىپىرى و سەربازى

بىزۈتنەۋەي پەيۋەندى، ھەر لە سەرەتاي پاگەياندىيەۋە كەۋتە نواندى چالاكى پۇشنىپىرى، نووسىنگەي پاگەياندىن دامەزىنراۋ گۇڧارى (ئاسۋى ئىسلام) ى دەرگىرد^۱، ئەم گۇڧارە وپراي پافەي قورئان و فەرمودە گىرنگى بەبابەتى پاميارى داۋە و لەۋ بارەۋە چەند وتارىكى نووسىۋە، ھاۋكات بابەتى ئەدەبىي و مېژۋىي و كۆمەلايەتى و تاييەت بە ئافىرەتانى لەخۇگرتۈە چالاكىيە جۇراۋجۇرەكانى پارتەكەي بلاقىردۈتەۋە^۲.

ئەم پارتە، لە شارەكانى پۇژەلاتى كوردستان كۆپو سىمىنارى تاييەتى پاميارى و جەماۋەرى سازداۋە لە بۇنە جىاۋازەكاندا ئاھەنگى تاييەتى گىپراۋە^۳.

لە پىۋى سەربازىيەۋە، بە گوتەي (عەلى باپىر) ئەم پارتە ھەر لە سەرەتاي كارى پىڭخراۋەيدا بىراي بە چەك ھەبۋە، پىيان واپوۋە ھەر پىڭخراۋىكى ئىسلامىي لە دىي بەس كار بىكات پىۋىستى بە ھىز ھەيە^۴، بەلام بە شىۋەيەكى كىردەيى لە

^۱ اخبار كردستان، مجلة ثلاثى ئىسلام، العدد (۵)، السنة (۱) شىباط - ازار ۱۹۸۷، ل ۲۵.

^۲ ھەزار حاتم: ھەمان سەرچاۋە، ل ۴۴.

^۳ بىز زانىبارى زياتر دەرپارەي ناۋەپۇك و گىرنگى گۇڧارى (ئاسۋى ئىسلام) بىروانە: ھەزار حاتم: ھەمان سەرچاۋە، ل ۴۴ - ۴۹.

^۴ ژمارە (۲) ى گۇڧارى (ئاسۋى ئىسلام) زمانخالى بىزۈتنەۋەي پەيۋەندى نووسىۋىيەتى: "لە پۇژى ۷ رەمەزانى ۱۴۰۵ پىڭەۋتى ۱۹۸۵/۵/۲۸ كۆپىكى موسولمانانە بەبۇنەي بىرەۋەرى شەھىدبۈۋنى مامۇستاي شەھىد سەيد قىطب سازگرا كەلەم كۆپەدا مامۇستاي تىڭكۈشەر شېخ محمد بەرزىجى وتارىكى گىرنگى تيا پىشكەشكرد". بىروانە: كاسىتى ھەۋالەكان، ژمارە (۲) سالى دوۋەم، ۱۴۰۵ ك / ۱۹۸۵، ل ۹.

^۵ حوسىن مەمەد عەزىز: ھەمان سەرچاۋە، ل ۴۶.

(۱۴/۹/۱۹۸۵)ن بالی سهربازی نهم پارتە پیکهینرا، که به (لهشکری قورئان) ناوژه دهکریت و مه لا علی بیاره بهرپرسی نهم باله سهربازییه بوو^۱، لهشکری قورئان بهسەر چوار هیژدا بهم شیوهیه دابهش کرا:

- هیژی خالید بۆ ناوچهی پینجوتین و شارپازتیرو سلیمانی.

- هیژی سهلاحهددین بۆ ناوچهی ههرومان و ههلهبجه و شارهزورو گهرمیان.

- هیژی شافعی بۆ ناوچهی ههولیر.

- هیژی فاروق بۆ قههه داغ و گه رکوک^۲.

نهم پارتە، دواى پیکهینانی لهشکری قورئان چهند باره گایهکی کردهوه، باره گای سهرهکی له گوندی (بۆسکان)ی شارپازتیر بوو، هاوکات باره گا له (مه له کان، براله) دانرا^۳، ههروهها باره گایهکیان له گوندی (بیتوش) نزیک ناوچهی سهردهشت دانا، نهم باره گایه له (۱۲ نهیلوی ۱۹۸۶) لایرا^۴. لهو ناوچهانهوه گهوتنه نهجامدانی چالاکی سهربازی دژی حکومهتی عیراق. بۆ نمونه له مانگی ئایاری (۱۹۸۷) پيشمهههگهکانی بزوتنهوهی په یوههندی له ناوچهی ههولیر چهند چالاکییهکی سهربازییان نهجامداو گورزی کاریگهریان له به عس وهشاند^۵.

له گه له به هیژی یونی بزوتنهوهی په یوههندی، ناردنی مهفرهزهی پيشمهههگه بۆ ناوچه جۆربه جۆره کان زیادیکرد، نهو مهفرهزانه وێپرای کاری سهربازی، نه رکێکی دیکه یان به جێدههینا، که کاری جهماوهری و ناساندنی بزوتنهوهی په یوههندی بوو به جهماوهرو هۆشیارکردنهوهی خه لکی له ستهمکاری به عس و هاندانیان بۆ به شداریکردن و پشتگیریکردنی خهباتی چهکداری ئیسلامی، لهو بارهوه نه بویه کری سدیقی

^۱ نه رشیفی پۆزانی بهرگری، پۆزنامهی کومه له، ژماره (۴۰)، ۲۰۰۲/۹/۷.

^۲ باوکی ئوسامه: بزوتنهوهی ئیسلامی و اجیبکی شهوعی و زهزوره تیکی واقعیه، بهشی سێیه م، گۆفرای جهماوه، ژماره (۳۹)، ۲۵ ئاب ۱۹۹۵، ل ۱۴.

^۳ چاوپیکهوتنی توێژه ره له گه له (شیخ موحه ممد بهرزنجی)، سلیمانی، ۲۰۰۴/۱۲/۲۳.

^۴ نه بویه کری سدیقی: پۆزیمیری (۱۹۸۶).

^۵ مجلة نالای ئیسلام، العدد (۶)، السنة الأولى، آيار ۱۹۸۷، ل ۵.

نوووسیویه‌تی: "له (۱۵ حوزه‌ییرانی ۱۹۸۷) ژماره‌یه‌ک پێشمه‌رگه‌ی له‌شکری قورئان گه‌شتی‌کیان بۆ ناوچه‌ی کۆیه‌ ده‌ستپێکرد، ئهم گه‌شته‌ نزیکه‌ی مانگیکی خایاندو له (۱۵ ته‌مموزی ۱۹۸۷) گه‌یشتنه‌وه (مه‌له‌کان)، له‌ گه‌شته‌که‌دا گونده‌کانی (سوسی، گۆمه‌شین، هه‌واری شاخه‌پیسکه، هه‌واری بایزاغا، سماقه، ئۆمه‌رگومه‌ت، کانی ره‌ش، نه‌سکه‌نده‌ر به‌گی، مامه‌لیسی) به‌سه‌رکرایه‌وه‌و گوندنشینه‌کان کۆده‌کرانه‌وه‌و قسه‌یان بۆ ده‌کرا".^۱

سییه‌م: په‌یوه‌ندییه‌کانی بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی

له‌سه‌ر ئاستی ناوخرۆی کوردستان، به‌گوته‌ی شیخ موحه‌مه‌د به‌رزنجی له‌ سالی (۱۹۸۶) وه‌ په‌یوه‌ندی دۆستانه‌یان له‌گه‌ڵ یه‌کی‌تی نیشتمانی هه‌بوو،^۲ له‌و باره‌وه (ئه‌بویه‌کری سدیقی) له‌ رۆژنامه‌یه‌که‌یدا نووسیویه‌تی: "پۆژی (۹ ئاب ۱۹۸۶) چونه‌ته‌ گوندی ئه‌شکان بۆ سه‌ردانی یه‌کی‌تی". هه‌روه‌ها نووسیویه‌تی: "له (۲۱ تشرینی یه‌که‌می ۱۹۸۶) جه‌لال تاله‌بانی هاووته‌ سنه‌و له‌گه‌ڵ شیخ موحه‌مه‌د به‌رزنجی وه‌لا عه‌لی بیاره‌ کۆبونه‌ته‌وه‌و له‌ ئێوانیاندا پێکه‌وتن به‌سترا".^۳ هه‌روه‌ها پۆژی (۲۸ شووباتی ۱۹۸۷) سه‌کرده‌یه‌تی یه‌کی‌تی نیشتمانی نامه‌یه‌کی ئاردوه‌ بۆ بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی، که‌ تێیدا یه‌کی‌تی نیشتمانی به‌ فهرمی دانیان به‌ بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی.^۴ دیاره‌ به‌ر له‌و میژوه‌ ناکۆکی که‌وتبووه‌ ئێوان یه‌کی‌تی و بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی، چونکه‌ له‌ سالی (۱۹۸۶) مه‌فره‌زه‌یه‌کی په‌یوه‌ندی که‌وته‌ به‌رده‌م هێرش یه‌کی‌تی و (۳) کوژاوه‌و چه‌ند بریندارێکیان هه‌بوو.^۵

سه‌باره‌ت به‌ په‌یوه‌ندی له‌گه‌ڵ پارتی کوردستانیه‌کانی تر، ته‌نها زانیاری ئه‌وه‌ له‌به‌رده‌ستدایه‌ که‌ پۆژی (۲ ئه‌یلولی ۱۹۸۶) له‌گه‌ڵ (دکتۆر عه‌لی کویت) نوێنه‌ری حزبی

^۱ پۆژمه‌یری (۱۹۸۷).

^۲ چاپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ ناوبراو، سلێمانی، ۲۳/۱۲/۲۰۰۴.

^۳ پۆژمه‌یری (۱۹۸۶).

^۴ ئه‌بویه‌کری سدیقی: پۆژمه‌یری (۱۹۸۷).

^۵ چاپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (عه‌لی باپیر)، سلێمانی، ۱۷/۸/۲۰۰۵.

سۆسیالست وتۆئىزكراوه دەربارەى پەيوەندىيان لەگەل بزوتنەوەى پەيوەندى^۱. جگە لە يەكئيتىي و سۆسیالست زانیارى ئەوتۆ لە بەردەستدا نىيە، كە بزوتنەوەى پەيوەندى لەگەل پارتەكانى دىكەى كوردستان پەيوەندى ھەبوويەت.

لەسەر ئاستى دەرەو، ئەم پارتە پەيوەندى توندوتۆلى لەگەل ئىران ھەبوو، لەلایەن ئەو ولاتەو كۆمەكى دەكرا^۲، ھەندىك جارىش ئەم پەيوەندىانە تووشى ئالۆزى ھاتوو^۳. لە سالى (۱۹۸۲) ھەو ئىران پڕۆژەى كۆكردنەوەى ئۆپۆزىسيۆنى ئىسلامىي عىراقى بنيادنا، بۆ ئەو مەبەستە (ئەنجومەنى بالاي شۆرشى ئىسلامىي لە عىراق) پىكھىنا، سەرچەم پەوتە ئىسلامىيە عىراقىيەكان تىيدا بوونە ئەندام^۴، كاتىك بزوتنەوەى پەيوەندى راگەيەنرا لەم ئەنجومەنەدا بوو ئەندام بە پىنج نوێنەر بەشداری كرد، ئەمەش ئاماژەيەكە بۆ توندوتۆلى پەيوەندى ئىران و ئەو پارتە لەلایەن و لەلایەكى ترەو پەيوەندى توندوتۆلى بە پارتە ئىسلامىيە ئۆپۆزىسيۆنەكانەو.

^۱ ئەبوبەكرى سدىقى: پۆژمىرى (۱۹۸۶).

^۲ مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل. ۵۰.

^۳ شىخ موھەمەد بەرزنجى ھەلويسى بەرانبەر ئىرانىيەكان نەرم بوو، بۆيە لە ھاوہى رابەرايەتى ئەودا تا پادەيەكى زۆر پەيوەندى نىوان ئىران و بزوتنەوہى پەيوەندى باش بوو، بەلام لە سەردەمى رابەرايەتى شىخ عەبدوللە تىف واژەيى، پەيوەندىيەكان تا رادەيەك ئالۆزو ناچۆر بوو، ئەمەش بۆ ئەو دەگەریتەوہ كە رابەرى نوێ زۆر بەدەم ئىرانىيەكانەوہ و ئەنجومەنى بالاي شۆرشى ئىسلامىي عىراقەوہ نەدەچوو. بە بۆنەى سەردانىكى باقر ئەلھەكىم بۆ شارى سنە ئاھەنگىكى پۆلێنان سازدرا، شىخ عەبدوللە تىف وتارىنگى بەو بۆنەيەوہ خوێندەوہ، بەلام ناوبراو لە وتارەكەيدا بەخىراتنى باقر ئەلھەكىمى نەكردو ھىچ ئاماژەيەكىشى بەو مەسەلەيە نەدا، لە ھوای ئەم رووداوہ كۆپانىك لە ھەلويسى ئىران بەرانبەر پەيوەندى بەدیدیەكرا، تەنانت شورای زانایانى كوردستان كە بەدەست بزوتنەوہى پەيوەندىيەوہ بوو، ئىران لە ژێر دەستى پەيوەندى دەرکردو كرىد كە ئالێك بۆ دژايەتى بزوتنەوہى پەيوەندى.

^۴ محمد نورى بازىاني: ھەمان سەرچاوە، ل. ۶۶.

^۵ باوكى ئوسامە: ھەمان سەرچاوە، بەشى پىنجەم، ل. ۶.

باسی دووهم: له شكري ئىسلامىي كورد

يه كهه: دروستبوون و ديدو تيروانىنى

له شكري ئىسلامىي كورد، يه كهه پارتى ئىسلامىي ناشكرای چه كداره له باشوورى كوردستان، دهر باره ي سالى دامه زاندىنى ئەم پارتە دوو بۆچوون ههيه، هه ندی له توێژه ران سالى (١٩٨٠) به سالى دامه زاندىنى ئەم پارتە داده نین، به لام بۆچوونی دووهم سه ره تاي (شوباتی ١٩٨١) به كاتى دامه زاندىن داده نیت^٢، به و پێیه ي هه لگري بۆچوونی دووهم له و كاته دا له كوردستان ژیاوه و هاوكات خۆی له پووداوه كاندا به شداربووه و له نزیکه وه ناگاداره، بۆیه بۆچوونه كه ی ئه و به وردتر ده زانین و دهر باره ي كاتى دامه زاندىنى له شكري ئىسلامىي كورد له گه لیدا هاوپاين.

به گوته ي (نه و شپروان مسته فا نه مين) ئەم رێكخواه به كۆمه كى و به رنامه ي ئێران له تاران راگه يه نراو دامه زێنه رانى به ریتى بوون له (عه باس شه به ك، شیخ قادر سۆتكه یی، مه لا حسین مارۆنسى)، كه سى يه كه مى ئەم پارتە (عه باس شه به ك) بوو، ناوبراو ماوه يه ك نه ندامى ئیخوان موسلمین بووه، پاشان بۆته پێشمه رگه و دواتریش له سه ردانى لیبیا و سوریا و سعودیه دا دۆستایه تى له گه ل سهرانى شۆرشى ئىسلامىي ئێران په یدا كرد^٣.

به لام به به رواى (مه سعود عه بدولخالق)، له شكري ئىسلامىي، به پله ي يه كهه له ژێر كاریگه رى لیبیا دا بوو، چونكه (موعه مه ر قه زافى) له و كاته دا به شۆرشى ئێران سه راسیمه بوو، له لایه كى تره وه ناوبراو هه ر له زوه وه سۆزێكى به رامبه ر كورد هه بوو، نۆزجار كۆمه كى بۆ پارتە كوردستانیه كان ده نارد، دهره نجامى ئه وه قه زافى ده یویست بزووتنه وه يه ك له كوردستان دروست بكات^٤.

---

^١ جه مال نه به ز: بێده سه لاتة كورده كان و برا موسلمانە كانیان، وه رگێپانی: تایه ر حه مه مین، چاپى يه كهه، سلێمانى ١٩٩٨، ١٣٢ل مجموعه من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامى في كوردستان، ل ٤٩.

^٢ په نه كان يه كترى نه شكێتن، چاپى سێیه م، سلێمانى ١٩٩٨، ل ٢٠١.

^٣ سه رچاوه ي پێشوو، ل ٢٠١.

^٤ چاوپێگه وتنى توێژه ره له گه ل ناوبراو، هه ولێر، ٢٠٠٤/١٢/١٧.

به بېروای نېټمه، کومه کی لیبیا و پښتیمای نیران پوځی پاسته و خوی له دروستکردنی له شکرې ئیسلامی کورد بینو له لایه نه هردولاره کومه کی و پشتگیری ده کړا، لیبیا چه که و ته قه مهنی پیدا، نیرانیش و پرای کومه کی مادی له پووی سیاسیه وه کارناسانی نوری بۆ کرد.

نهم پارتی، پښکاته یه کی ناچورو پښکوه نه گونجاوی هه بوو، له سهره تادا له سهر بنه مای به رژه وهندی و به هاندانی نیران دامه زرا، هیچ بنه مایه کی نایدولوی و پښکراوه یی له پشت دامه زراندنی نهم پارتی وه نه بوو، به مەش ببوه نمونه ی پارتی بی دسپلین^۱.

نهم پارتی، له ماوه یه کی که مدا توانی ژماره یه کی نور چه کدار له دهوری خوی کوبکاته وه و چه ندین باره گا بکاته وه، نه مەش ده گه پښته وه بۆ نه و جیاوگ (امتیازانه ی ده درایه هه ر چه کدارک که بریتی بوو له:

- پاره ی مانگانه ی نه درایه.

- چه کی نویی نه درایه.

- نه یتوانی مال و خیزانه که ی بیات بۆ نیران و خویشی به نازادی له سهرانه یی نیراندا بسورپښته وه.

- نه یتوانی شه یی حکومتی عیراق نه کات^۲.

ده بیټ نه وه ش له بهرچاو بگرین، که به شیکی له شکرې ئیسلامی پښکاتبوو له خه لکی پارتی کوردستانیه کانی تر که ناردبو یان نه ناو له شکرې ئیسلامی، تا له وی بژین و له کاتی پتویست سودیان لیوه رگرن^۳. نه مەش له پال نه و جیاوگانه ی پښمه رگه ی له شکرې ئیسلامی هه یبوو بووه هۆکارکی گه شه کردنی خیرای پارتی ناوبراو له پووی چه ندیټیه وه بی چۆنیه تی.

^۱ مجموعه من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل ١٩٩١، فاتح کریکار: هه مان سهرچاوه، ل ٤٤.

^۲ نهوشیروان مستفا نه مین: هه مان سهرچاوه، ل ٢٠٢.

^۳ سهرچاوه ی پښوو، ل ٢٠٢١، چاپښکوتنی توپژه ره گه ل (مه سمود عه بدولخالق)، هه ولیر، ١٣٩٧/١٢/٢٠.

سەبارەت بە دیدو تێپوانینی لەشکری ئیسلامیی کورد، لە (سبیل المؤمنین) ی
 بڵاوکراوەی تایبەتی پارتی ناوبراودا هاتوو: "لە ئامانجەکانی لەشکری ئیسلامیی کورد
 یەکی کۆردانە لە نێو یەکی کۆردی موسوڵمانا ئەویش بە سەلماندنی ئەو مافانەی کە ئیسلام
 بۆ کوردو ئەوانی تریشی مسۆگەر کړووە. ئەو مافە ی کە برا موسوڵمانە عەرەب و تورک و
 فارسەکان پێی شادان"^۱، لە بڕگەیەکی تردا هاتوو: "هەرۆک چۆن ئەو بڕایانە
 فەرمان پەوان لە نیشتمانی خۆیاندا پێویستە کوردیش سەرۆکی نیشتمانەکی خۆی
 بێت"^۲.

گومانی تیا نییە ئەم ئامانجانە گەلیک دروست و پێڕۆزن، بەلام ناخۆ پارتیک کە هەر
 لە سەرەتاوە لە لایەن ولاتیکی ئەیار بەم خواستیانە وە کۆمەکی و هاوکاری دامەزراندنی
 کرابێت، دەتوانێت لە بەرزەوێندی ئەو ولاتە دەریچێت؟! لەشکری ئیسلامیی کەوتۆتە
 نێوان ئەو بەرداشەو، سەرەنجامیش ئەو خواستیانە ی ئەهیتایەدی و هەلوەشایەو.

^۱ لە: جەمال ئەبەز: هەمان سەرچاوە، ل ۱۳۳.

^۲ سەرچاوەی پیشوو، ل ۱۳۳ - ۱۳۴.

دووهم: په یوه نډییه کانی له شکرې نیلامیې کورد

۱ - په یوه نډییه کانی له ناستې کوردستاندا

له شکرې نیلامیې له تاران دامه زرا، پاشان له سې ناوچه (بهري مهرگه، سهرگه لو، حاجي مامنده) باره گايان دانابوو^۱، هر له سهره تاي کارکردنيانوه نؤربه ي پارتو کوردستانيه کان خه لکي خويان ناردبووه ناو له شکرې نیلامییه وه، هر له سهره بده دا نيران داواي له يه کيتي نيشتماني کرد، که کارناساني بؤ له شکرې نیلامیې بکات، له بهرامبه ريشدا نيران کارناساني بؤ يه کيتي دهکات، به گوته ي (نهوشيوان مسته فا نمين) له شکرې نیلامیې به لنيان به يه کيتي دابو کاتيک هاتنه ناوچه که:

- دهست نه خه نه ناو کاروباري خه لک.

- دوزمناني يه کيتي و که ساني گومانليکراو له پيزه کاني خوياندا وهرنه گرن.

- يارمه تي يه کيتي بده ن بؤ گويزانه وي چه ک^۲.

عهباس شهبه ک په يوه نډییه کی دؤستانه ي له گهل جهلال تاله باني سکر تيژي گشتي يه کيتي نيشتمايي کوردستان هه بوو، له سهر نه مانه تي نه و هاتنه کوردستان. (مه سعود عه بدولخالق) که له و کاته دا کارگيرې لقي (۱) ي يه کيتي بووه، به ناوي جهلال تاله بانيه وه چوته لاي له شکرې نیلامیې و له ديداريکدا عهباس شهبه ک پني وتووه: "نيمه له شکرې نیلاميمان له سهر نه مانه تي مام جهلال نارد کوردستان، نيوه ش ناگاتان لييان بيت"^۳.

نهم په يوه نډیانه، تا سهر به و شيوه نه مايه وه، ناکوکي که وته نيوان يه کيتي و له شکرې نیلامیې، کو تايه که شي به شه پها نني هردولاو نه ماني له شکرې نیلامیې له سهر شانوي پامياربي ليکه و ته وه^۴.

^۱ نهوشيوان مسته فا نمين: هه مان سهرچاوه، ل ۲۶۲.

^۲ سهرچاوه ي پيشوو، ل ۲۰۲.

^۳ چاوپيکه ورتني تويزه له گهل ناوبراو، هوليتر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۷.

^۴ له کوتاي نهم باسه دا به دريژي باس له شه ي نيوانيان و پړوسه ي هه لوه شاننده وي له شکرې نیلامیې ده که ين.

سه‌باره‌ت به په‌یوه‌ندی نیوان له‌شکری ئیسلامیې و حزبی سؤسیالیست، هه‌لکشان و داکشانی به‌خۆره‌ دیوه، به‌واتایه‌کی تره‌ه‌ندی جار په‌یوه‌ندییه‌که دۆستانه‌ بووه‌ هه‌ندی جاریش دوزمه‌نکارانه. ده‌کریت ته‌و نامه‌یه‌ی پۆزی (۱۹۸۱/۸/۲۱) له‌لایه‌ن له‌شکری ئیسلامییه‌وه‌ ئاراسته‌ی حزبی سؤسیالیست کراوه، تئیدا داوای لیبون له‌ سؤسیالیست ده‌که‌ن، چونکه‌ نه‌یان‌توانیوه‌ پسوله‌ بۆ چه‌ند پېشمه‌رگه‌یه‌کیان بکه‌ن تا پتی بچه‌ ئێران، به‌ نمونه‌ی په‌یوه‌ندی دۆستانه‌ دابنێن، چونکه‌ ناگونجیت نه‌گه‌ر په‌یوه‌ندی دۆستانه‌یان نه‌بوویت ته‌و داوایه‌یان لیبکردنایه^۱. به‌ هه‌مان شتوه‌ له‌ دوو نامه‌ی تری له‌شکری ئیسلامی بۆ حزبی سؤسیالیست، ناکوکی و ئالۆزی نیوان هه‌ردو پارتی ناوبراودا به‌ شتوه‌یه‌ک ده‌رده‌که‌ویت کار گه‌یشتۆته‌ پاده‌ی چه‌ککردن و هه‌لکوتانه‌ سه‌ر باره‌گای له‌شکری ئیسلامی^۲.

۲ - په‌یوه‌ندییه‌کان له‌ ناستی ده‌ره‌وه‌دا

هه‌ر وه‌کو پېشتەر ئاماژه‌مان پێدا، له‌شکری ئیسلامی له‌ ژێر پێتمایه‌ی و به‌ کۆمه‌ک و هاوکاری ئێران دامه‌زرا، له‌ ته‌واوی هه‌لوێست و چالاکیدا که‌وتبوه‌ ژێر هه‌ژمونی ئێران، به‌دریژایی ته‌مه‌نی ته‌و پارتیه‌ نه‌یتوانی خۆی له‌ پاشکویه‌تی ئێران پزگار بکات، به‌ به‌وای هه‌ندی نووسه‌ر پۆلی ئێران هینده‌ کاریگه‌ر بووه، که‌ دواتر له‌ ژێر فشاری ئێراندا ته‌م پارتیه‌ هه‌لوه‌شایه‌وه^۳.

^۱ محمد حاجی محمود: پۆژمێری پېشمه‌رگه‌یه‌ک، به‌رگی دووه‌م، ب. ش، ب. م، ل ۴۶۸.

^۲ نامه‌ی په‌که‌میان پۆزی (۱۹۸۲/۶/۲۳) له‌لایه‌ن مه‌کته‌بی عه‌سکه‌ری له‌شکری ئیسلامی نێردراوه‌ بۆ حزبی سؤسیالیست، تئیدا وێرای گله‌یی ده‌رباره‌ی چه‌ککردن و ته‌قه‌کردن له‌ چه‌کداره‌کانی له‌شکر، ئاماده‌یی له‌شکر بۆ گفتوگۆ و توێژ نیشان ده‌دات. به‌وانه: محمد حاجی محمود: هه‌مان سه‌رچاوه، به‌رگی دووه‌م، ل ۵۱۶. نامه‌ی دووه‌میان پۆزی (۱۹۸۲/۱۱/۱۵) له‌لایه‌ن شیخ قادر نێردراوه‌ بۆ موحه‌ممه‌د حاجی مه‌حمود و گله‌یی شه‌وه‌ی لێده‌کات له‌ کاتی‌که‌دا شه‌وان هیچ دوزمه‌نایه‌تیه‌کیان له‌ نێواندا نه‌بووه، به‌لام باره‌گای له‌شکری ئیسلامی له‌ په‌رخ له‌لایه‌ن سؤسیالیسته‌وه‌ پوئکراره‌ته‌وه، هه‌روه‌ها پاس له‌وه‌ ده‌کات که‌ نێردراوی خۆی نارده‌و تا له‌و باره‌وه‌ گفتوگۆی له‌گه‌ڵدا بکات. به‌وانه: محمد حاجی محمود: هه‌مان سه‌رچاوه، به‌رگی دووه‌م، ل ۵۵۹.

^۳ چه‌مال نه‌به‌ز: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۳۲.

له لایه کی ترهوه، ئه پارت به یوه ندى پته وى له گه ل لیبیا هه بوو، له لایه ن ئه ولاته وه کومه کی دارایی و چه ک و ته قه مهنى ده کړا، موعه ممه ره قه زافى سه روکی لیبیا، له وکاته دا به شوړشى ئیسلامی ئیران کاریگر بوو، په یوه ندى به کی توندوتو لى له گه لدا دامه زانده بوو، له شکری ئیسلامی سوودى له م په یوه ندى به بڼى و له لایه ن لیبیا وه ژماره یه کی به رچا و چه ک و ته قه مهنى درایه ^۱.

سپه م: هه لوه شانده وى له شکری ئیسلامی

دواى ئه وى له شکری ئیسلامی له چه ند ناوچه یه ک باره گایان دانا، که و تنه جموجول و چالاکی، ئه و ناوچه نه ش که نه وان باره گایان لیدانا پیگه ی جموجولى به کیتى بوو، به گوته ی (نه وشى روان مسته فا نه مین) دواى ئه وى له شکری ئیسلامی جى پى خو یان له ناوچه که دا کرده وه، وه کو حوکمران مامه له یان ده کرد، ئه م کاره یان به دنه دانی ئیران بوو ^۲، ئه م حاله ته وای له به کیتى کرد برپاری چه ککردن یان بدات، ئه م برپاره له (ته مموزى ۱۹۸۲) جیبه جى کړا، هیرشکرایه سه ر باره گاگانى له شکری ئیسلامی، دواى ئه وى به رگریبه کی که میان کرد، ده ست به سه ر ته وای باره گاگانیا ندا گیرا ^۳.

ئه م ټیکشکانه ی له شکری ئیسلامی هینده کاریگر بوو، که چاریکی دى نه یتوانى هه لسیته وه و چیر ئه و پارت له سه ر شانقوى پامیاری کوردستان چالاکی نه ماو هه لوه شایه وه ^۴.

^۱ مجموعه من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، ل ۵۰.

^۲ په نجه گان په کترى نه شکتن، ل ۲۶۲.

^۳ سه رچاوه ی پيشو، ل ۲۶۲؛ مه حمود سه نگاوى: بیره وه ريبه گانى سه نگاوى، چاپخانه ی تيشك، سلیمانى ۲۰۰۴، ل ۱۵۲. له شکری ئیسلامی له و شه رانه دا زیانى گه وړى لیکه وت، مه حمود سه نگاوى باس له قولیکى شه رکه ده کات که خوى تپیدا به شدار بووه، په کیتى (۲۲) مزه لو (۸۰) کلاشینکوفى په ک لاقو (۱۰) ژیرسه ی ده سکه وت هه بوو. بیره وه ريبه گانى سه نگاوى، ل ۱۵۲.

^۴ نه وشى روان مسته فا نه مین: هه مان سه رچاوه، ل ۲۶۲. هه ر چه نده له شکری ئیسلامی به شپوه یه کی فره مى نا سالى (۱۹۸۹) له کارکردن بېر ده وام بوو، به لام ده وتاښ سالى (۱۹۸۲) و ټیکشکانى له به رامبه ر په کیتى به کورتایى کرده یى ئه و پارت دابڼتین. فاتح کریکار: هه مان سه رچاوه، ل ۴۵.

وئىراي ئەۋەي ياسكرا، بۆچۈنى ئەۋە ھەيە، كە تىكچۈنى پەيۋەندى نىۋان لەشكرى ئىسلامىيە و ئىران ھۆكۈمەت بىرەتتى ھەلۋە شاندەنەۋەي بىت، ھۆكۈمەت ئەمەش دەگەپ تەۋە بۇ دانەنەننى ئىران بە كورد، ۋەكۈ گەللىكى خاۋەن زامان و مېژو خاك، ھاۋكات لەشكرى ئىسلامىيە ئامادەنە بوو شان بە شاننى سوپاي ئىران شەپى حەكۈمەتتى عىراق بىكات، ئەمە سەربارى ئەۋەي دۋاي دروستكردنى (ئەنجۈمەنى بالاي شۆپشى ئىسلامىيە لە عىراق) لە لايەن ئىرانەۋە، لەشكرى ئىسلامىيە ئەۋەي پەتەكردەۋە كە داكۆكى لەۋ ئەنجۈمەنە بىكات^۱.

بە بىرۋاي ئىمە، تىكچۈنى پەيۋەندى لەگەل ئىران، ۋەكۈ ھۆكۈمەتتى پامبارىيە و تىكشكانى سەربازى لە بەرامبەر بەكىتتى، پىكەۋەۋە شان بە شاننى يەك بوۋنە ھۆكۈمەت ھەلۋە شاندەنەۋەي پەۋكەنەۋەي لەشكرى ئىسلامىيە.

سەرھەلدان و تىكشكانى لەشكرى ئىسلامىيە كورد، كاريگەرى خۇي لە گۈرەپانى كوردستاندا جىھىشت كە بىرتى بوو لە:

۱- سەرھەلدانى لەشكرى ئىسلامىيە، ئەۋ بۆچۈنەي لاي بەشىكى پەۋتتى ئىسلامىيە دروستكرد، كە دەگۈنچىت لەگەل بوۋنى چەند پارتى غەلمانى كوردى، پارتى ئىسلامىيە چەكدارىش ھەبىت^۲. ھاۋكات كۆمەللىكى تر پىچەۋانەي ئەم بۆچۈنەيان لە مېشكدا چەسپا.

۲- سەرھەلدانى لەشكرى ئىسلامىيە، مەفھۇمىكى ۋاي لەناۋ خەللىدا چەسپاند، كە ئەۋەي بەناۋى ئىسلامەۋە كار دەكات پىۋاي دەرەۋەيە و كرىگرتەيە، ئەمەش كاريگەرى گەۋرەي ھەبوو لەسەر ئەۋ بزوۋتتەۋە ئىسلامىيە چەكدارىيەنى دۋاتر دروست بوۋن، پىۋىستىيان بە كارى زۆر بوو تا ئەۋ گومان و تۆمەتەنە بىرەۋىننەۋە^۳. لەۋ پەۋەۋە پارتە غەلمانىيەكان پۇللى كارايان بىنى و برەۋيان بەۋ بۆچۈنە دەدا.

^۱ جەمال نەبەز: ھەمان سەرچاۋە، ل ۱۳۲ - ۱۳۳.

^۲ فاتح كرىكان: ھەمان سەرچاۋە، ل ۴۵.

^۳ چاپىكەۋىتنى تۈيۋەر لەگەل (مەسعود غەبىدولخالىق) ھەۋلىر، ۲۰۰۴/۱۲/۱۷.

باسی سییهه: کۆمه‌لی جیهادی نیلامیی و کۆمه‌له‌ی نیلامیی کوردستانی عێراق یه‌که‌م: کۆمه‌لی جیهادی نیلامیی له کوردستانی عێراق

سه‌ره‌تای دامه‌زراندنی کۆمه‌لی جیهادی نیلامیی له کوردستانی عێراق ده‌گه‌ڕێتوه بۆ پێک‌هه‌ستنیکی نه‌هێنی که له سه‌ره‌تای هه‌شتاکانه‌وه ده‌سته‌به‌کاربوون^١، مه‌لا نه‌مین په‌رداو ده‌خۆشناو دامه‌زرێنه‌رو به‌رپرسی یه‌که‌می ئهم کۆمه‌له‌یه، ناوێراو، یه‌که‌یکه له ئه‌ندامه‌ دێرینه‌کانی ئیخوانو له سه‌ره‌تای هه‌فتاکانه‌وه وازی له ئیخوان هه‌تانبوو، هه‌لوێستی به‌رامبه‌ر ئیخوان توندبوو، نه‌هامه‌تی و لاوازی بێداری نیلامیی ده‌خسته ئه‌ستۆی ئیخوانو بپوای وابوو به‌نامه‌ی ئیخوان هه‌له‌و لادانی زۆری تێدایه^٢.

مه‌لا نه‌مین به‌ هاوکاری (مه‌لا جه‌میل، مه‌لا جه‌مال، مه‌لا یه‌حیا) ده‌ستیان به‌ کار کرد^٣، جگه له‌وانه‌ی پێشوو چه‌ند که‌سایه‌تی تری وه‌کو (حاجی عومه‌ر، ئیبراهیم تاهیر - د. ئیبراهیم، په‌شید - شه‌هید که‌یفی، مه‌لا عومه‌ر مورا‌دی، ئازاد حوجرا‌نی) له ئه‌ندامه‌ هه‌لسوپاوه‌کان ئه‌ژمار ده‌کری‌ن.

ئه‌مانه له هه‌ولێر که‌وتنه‌ جموجۆڵ و کارکردن و دواتر بوونه به‌هه‌یزه‌ترین با‌لی په‌وتی نیلامیی هه‌ولێر له هه‌شتاکاندا^٤، تاپاده‌یه‌کی‌ش له مو‌سل و سلێمانی چالاکیان هه‌بوو.

کۆمه‌لی جیهاد، ئه‌ندامه‌کانی له‌سه‌ر پۆله‌یه‌کی جیهادی په‌روه‌رده ده‌کرد، بۆ په‌روه‌رده‌کردنی ئه‌ندامان، زیاتر جه‌خت ده‌کرا له‌سه‌ر له‌به‌رکردنی قورئان و فه‌رموده‌و گرنگیدان به‌ می‌ژوو^٥.

کۆمه‌لی جیهاد، به‌ شیوه‌ی پێک‌هه‌ستنیکی نه‌هێنی توندوتۆڵ به‌دریژایی هه‌شتاکان چالاکي ده‌نواند، ئه‌ندامانی کۆمه‌لی جیهاد، په‌روه‌رده‌یه‌کی جیهادی توندوتۆڵ ده‌کران.

^١ امین په‌رداو ده‌خۆشناو: القواعد الأساسية في الإسلام، عن مطبوعات جماعة الجهاد الإسلامي في كردستان العراق، مرکز زاده للمصاحفة والنشر، اربیل ١٩٩٥، ل. ٦.

^٢ نووسه‌ریکی نه‌زانلرو: هه‌مان سه‌رچاوه، ل. ٣٢.

^٣ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل. ٣٢.

^٤ سه‌رچاوه‌ی پێشوو، ل. ٣٢.

^٥ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (عه‌بدولستار مه‌جید)، پانیه، ٢٠٠٤/١٢/١١.

هەر له سهره تاي راگه ياندنى بزووتنه وهى په يوه ندى و بزووتنه وهى ئىسلامى، به مه به ستي راگه ياندنى كارى جيهادى و په يوه ندى كردن به و دوو بزووتنه وه يوه، مه لا ئەمىن چەند جارێك سەردانى ئێران دەكات و چاوى به سەركرده كانى هەردوو بزووتنه وهى ناوبراو دەكه ویت، دواى وتوێژو راگورپنه وه، مه لا ئەمىن به نىگه رانییه وه دهگه رپته وه و سەركرده كانیان به شایسته ی سەركردایه تىكردنى كارێكى جيهادى نازانیت، بۆیه پازى نابیت په يوه ندى به و بزووتنه وانه و بكات.

دواى چەند سال له خهباتى نهێنى و په روه رده كردنى چەند كادیرو ئەندام، سەركرده كانى كۆمه لى جيهاده له راپه رپنى نازارى (١٩٩١) له مېجوه رى هەولێره وه په يوه ندىيان كرد به بزووتنه وهى ئىسلامى وه، ئەم په يوه ندىكردنه كارێكى بى به رنامه و له ژێر فشارى ئەندام و كادیریاندا بوو، كه به پى حیه تىكى جيهادى په روه رده كرابوون، هەر بۆیه دواى ماوه يه كى كه م و له مانگى (هوزه پیرانى ١٩٩١) كۆمه لێك ناكۆكى لاوه كیان له گه ل بزووتنه وه بۆ دروستبوو، سەره نجام له بزووتنه وه جیابوونه وه و هەرسى باره گای (چۆمان، خەلیفان، حوجران) له ژێر ده ستیاندا مایه وه، ئەمەش پریزه كانى په رت كردن و ژماره يه ك ئەندامى چالاكیان ده ستبه ردارى كۆمه لى جيهاد بوون و له ناو پریزه كانى بزووتنه وه درێژه یان به چالاكى خۆیاندا.

دواتر مه لا ئەمىن هەولیدا له گه ل كۆمه له ی ئىسلامى كه فاتح كرێكار رايگه ياندبوو په كېگريت، دواى چەند دانىشتن له نێوان هەردوولا، بۆچوونه كانیان هینده له يه كتر دووربوون نه يانتوانى په كېگرن، دواى ئەوه مه لا ئەمىن دوو باره گای تری له ده ستداو ته نها باره گای خەلیفانى به ده ست وه مایه وه.

^١ سەرچاوه ی پێشوو.

^٢ لەم توێژینه ودا ئەمانویست باس له قوناعى دواى راپه رپىن بکهین، ئەم چەند نېره وش كه باس له مێژووى كۆمه لى جيهاد ده كات له دواى راپه رپنى (١٩٩١) به و مه به سته يه كه خۆپنه ر ناگادارى زنجیره ی پرودلوه كان بىت، ئەگه رنا ئەوه قوناعىكى نهێنى له مێژووى كۆمه له ی جيهاد، دواتر به شێوه يه كى فەرمى و ناشكرا كه وتنه كار كردن، بى نه ما فكرییه كانیان له كتیبى (القواعد الأساسية في الإسلام) دا له نووسىنى مه لا ئەمىن ئەمىرى كۆمه لى جيهاد خسته روو، هەولده ده یين له داهاتوودا توێژینه وه يه كى سەربه خۆ له باره وه ئەنجام ده یين.

دووهم: کۆمهلهی ئیسلامیی کوردستانی عێراق*

ناکۆکی و ناجۆری ناوخۆی بزوتنه‌وهی ئیسلامیی، ڕێگی خۆشکرد ژماره‌یه‌ك له ئەندامانی ئەو پارتە جیاپه‌نه‌وه‌و ڕێکخراویکی نوێ دامه‌زرێن، هەر له سهره‌تای ڕاگه‌یاندنی بزوتنه‌وه‌وه ئەو ناکۆکیه‌ سه‌ربه‌لدا، هه‌ندێ جار ده‌گه‌یشه‌ لوتکه‌ هه‌ندێ جاریش ئەو بارگه‌ڕیه‌ خاوه‌ده‌بویه‌وه، له‌ ڕه‌وێکه‌ده‌یه‌که‌دا که‌ ڕابه‌ری گه‌شتی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی شیخ عوسمان عه‌بدوله‌عزیز ده‌ریک‌ده‌وه، ده‌رکردنی گۆفاری (بانگه‌وازی ئیسلامی)، که‌ له‌لایه‌ن ژماره‌یه‌ك کادیرو ئەندامی بزوتنه‌وه‌ له‌ شاری پێشاهوهری پاکستان ده‌رچوو، به‌ کارێکی تاکه‌که‌سی ناوزه‌ ده‌کات و ڕایده‌گه‌یه‌نیت بزوتنه‌وه‌ به‌ ده‌رکردنی ئەو گۆفاره‌ ڕازی نییه‌و به‌ ناشه‌ری ده‌زانیت^۱.

پێده‌چیت ئەم گۆفاره‌ له‌لایه‌ن فاتح کرێکاره‌وه‌ ده‌رچوویت، ناوبراو دواتر له‌ بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی جیاپه‌نه‌وه‌و پارتێکی دامه‌زراند به‌ ناوی (کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستانی عێراق). سه‌باره‌ت به‌ دامه‌زراندنی ئەم پارتە، موحه‌ممهد نوری بازیاوی سالی (۱۹۹۱) به‌ میژووی دامه‌زراندنی ئەم پارتە ده‌نیت^۲، به‌لام به‌پێی بلاوکراوه‌کانی خودی کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی، ئەم پارتە له‌ (۱۴/۱۱/۱۹۹۰ - ۱۶/۱۱/۱۹۹۰) دامه‌زراوه‌.

بیگومان بۆچوونی دووهم وردترو راسته‌^۳، چونکه‌ بلاوکراوه‌ی فهرمی پارتەکه‌یه‌و سه‌رچاوه‌ی متمانەپێکراوه‌.

---

* ناوی ته‌واوی پارتەکه‌ به‌ عه‌ره‌بی (الجماعة الإسلامية في كردستان العراق) کوردیه‌که‌ی ده‌بیته‌ (کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی له‌ کوردستانی عێراق) نه‌ك (کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستانی عێراق)، به‌لام نێمه‌ له‌م توێژینه‌وه‌دا له‌به‌ر ئەمانه‌تی زانستی (کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستانی عێراق) به‌کارده‌هێنین، چونکه‌ له‌ ئەده‌بیاتی خودی پارتەکه‌دا ناوه‌که‌ به‌و شه‌توازه‌ هاوه‌.

^۱ به‌وانه‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (۱۲)

^۲ مستقبل الحركة الإسلامية في كردستان العراق ل ۵۷.

^۳ به‌وانه‌ به‌لگه‌نامه‌کانی ژماره‌ (۱۳، ۱۴، ۱۵، ۱۶). له‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (۱۳، ۱۴) ڕۆژی (۱۶/۱۱/۱۹۹۰) به‌ میژووی دامه‌زراندن دانراوه‌، به‌لام له‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (۱۶) ڕۆژی (۱۸/۱۱/۱۹۹۰) به‌ ڕۆژی دامه‌زراندن دانراوه‌، له‌ هه‌موو به‌لگه‌نامه‌کانه‌شدا ئەو میژوانه‌ به‌رانه‌به‌رن له‌گه‌ڵ ڕۆژی (۱۶/۱۱/۱۹۹۰)، ئەم حاڵه‌ت‌ش هه‌ندێ جار له‌ به‌رانه‌به‌رکردنی میژووی رووداوه‌کان به‌ ڕۆژ سالی کچی و زایینی دووبه‌دوومان ده‌بیته‌وه‌.

دەربارەى ناوى سەرکردهکانى ئەم پارتە، جگە لە ناوى فاتح کرێکار، کە کەسى
 یەکەم بوو، هیچ زانیاریە کمان لە بەر دەرستدا نییه، سەبارەت بە دیدو تیروانىنى
 پارتە کەش ئەوا لە میساقیکدا پوخته یەکی بۆ لۆکراوە تەو^۱.

ئەم پارتە تا راپەرینی ئازاری (۱۹۹۱) جگە لە دەرکردنی چەند بەیاننامە یە کۆژمارە
 (۸) ی گۆژاری (بانگەوان) هیچ چالاکییەکی ئەوتۆی نەبوو، لە ئازاری (۱۹۹۱) ییشدا
 گۆژاری (الشهداء) دەر دەر کەن^۲، هەر لە و سەر یە نە دەدا بە بۆنەى راپەرینی ئازاری
 (۱۹۹۱) بەیاننامە یەکیان بۆ لۆکرده و^۳، دواتریش لە ناوچەى خەلیفان و حاجی ئۆمەرەان
 بارەگایان دانا، دواتر بە هەولێ (وریا موحەممەد کەرکوکى و مەلا ئیبراهیم نولچکە و
 یاسر کەرکوکى - پشکۆ) پشکۆراوە کە هەلۆه شایە وەو ئەندامەکانى چوونە وە ناو
 بزوتنە وەى ئیسلامی^۴.

^۱ دەربارەى دیدو تیروانىنى کۆمەڵەى ئیسلامی بېوان بەلگەنامەکانى ژمارە (۱۳، ۱۴، ۶۶).

^۲ بۆ زانیاری زیاتر دەربارەى گۆژارە کە بېوان: هەزار حاتم: هەمان سەرچاوە، ل ۱۱۸ - ۱۲۱.

^۳ بېوان بەلگەنامەى ژمارە (۱۵).

^۴ محمد نوری یازیانی: هەمان سەرچاوە، ل ۵۷.

باسی چواره‌م: په‌یوه‌ندی قوتابیانى موسلمان له کوردستان په‌که‌م: دامه‌زاندنى

سهره‌تای دامه‌زاندنى ئەم پیکخواوه، ده‌گه‌پیت‌ه‌وه بۆ هه‌ول‌و کوششى کومه‌لێک هه‌لسوڤاوى په‌وتى ئیسلامى له هانده‌ران، ئەم پیکخواوه له (٢٠ حوزه‌یى ١٩٨٦) له‌ژێر ناوى (په‌یوه‌ندی قوتابیانى موسلمانى کورد له ده‌ره‌وه) له شارى تۆرینتۆى که‌نه‌دا پاگه‌یه‌نرا^١.

ده‌ریاره‌ى دامه‌زێنه‌رانى ئەم پیکخواوه گوڤارى (ئالای ئیسلام) زمانه‌ئالى پیکخواوه‌که نووسیه‌یه‌تى: "له‌لایه‌ن ژماره‌یه‌ک گه‌نجى موسلمانى کوردى کوردستانى (عێراق و تورکیا و ئێران و سوریا) وه دامه‌زراوه"^٢. به‌پێى ئەو زانیاریانه‌ى له‌به‌رده‌ستدان (نازاد گه‌رمیانى «د. عوسمان عه‌لى - توێژه‌ر»، دلێر هه‌مه‌وه‌ندى، حاجى ئاسۆ، عایشه‌ کیسهنجه‌ر) له ده‌سته‌ى دامه‌زێنه‌رى پیکخواوه‌که‌ن^٣. به‌لام هه‌چ زانیاریه‌ک ده‌ریاره‌ى ناوى که‌سانى دیکه‌ که‌ پۆلیان له دامه‌زاندنى ئەم پیکخواوه‌دا بینیبێت له‌به‌رده‌ستدا نییه‌.

پیکخواوى په‌یوه‌ندی قوتابیان، ماوه‌ى دوو سال له‌ژێر ئەو ناوه‌دا کارو چالاکی ئەنجامداو له‌ کۆبونه‌وه‌ى لیژنه‌ى گشتى پیکخواوه‌که له (ته‌مموزى ١٩٨٨) ناوى پیکخواوه‌که له (په‌یوه‌ندی قوتابیانى موسلمانى کورد له ده‌ره‌وه) گوڤا بۆ (په‌یوه‌ندی قوتابیانى موسلمان له کوردستان)^٤.

گوڤینى ئەم ناوه‌ زیاتر به‌و مه‌به‌سته‌یه‌وه که پیکخواوه‌که له چوارچێوه‌ى ته‌سكى کوردى بگۆڤیت بۆ چوارچێوه‌یه‌کى به‌رفراوانتر که کوردستانه، چونکه له کوردستان جگه له کورد که‌مایه‌تى ترو عه‌ره‌بو تورک و فارس ده‌ژین و به‌مه‌ش سه‌له‌مینه‌وه‌یان له

^١ فى ذكرى ولادة الرابعة، ئالای ئیسلام، العدد (٦)، السنة الأولى، شعبان - رمضان ١٤٠٧ / آيار ١٩٨٧.

^٢ سه‌رچاوه‌ى پێشوو.

^٣ کامه‌ران بابان زاده: په‌یوه‌ندی قوتابیانى موسلمان له کوردستان، (ده‌ستنوس).

^٤ الى قراءنا، ئالای ئیسلام، العدد (٥)، السنة الثانية ١٩٨٨، ل ١٤.

ناست پښکخواوه که کم ده بیته وه و ناماده ن له چوارچیوه ی پښکخواوه که دا کار بکن یاخود هاوکاری بکن^۱.

په یوه ندی قوتابیان موسلمان له کوردستان، له ژیر هم ناوه دا دریژه ی به خه بات و چالاکی خویدا، تا له (۲۴ حوزه یرانی ۱۹۹۲) له گه ل (په کیتی نیسلامی قوتابیان و لاوانی کوردستان)* په کیان گرت و پښکخواویکی پیشه یی نوییان به ناوی (په یوه ندی نیسلامی خویندکاران و لاوانی کوردستان) راگه یاند^۲.

سه باره ت به ناسنامه و دیدو تیروانین و نامانجه کانی په یوه ندی قوتابیان موسلمان له کوردستان، کامه ران بابان زاده نووسیویه تی: "په یوه ندی پښکخواویکی نیسلامی خویندکاری و پیشه یی بپوای وایه نیسلام به رنامه ی کارو بیرویاوه په، قورنان و سوننه تی پیغه مبر په پیره وو ده ستوری کارکردنه"^۳. ده باره ی نامانجه کانی په یوه ندی، گوڅاری (نالای نیسلام) نووسیویه تی: "مه به ست له دروستکردنی په یوه ندی قوتابیان نه وه یه بیته دوانگه یه ک بو پینمایي کردن و گه شه پیدانی توانا زانستی و فکریه کانی لاوان، به مه به ستی خزمه تکردنی کیشی نیسلامی به شیوه یه کی گشتی و کیشی گه ل سته ملیکراوی کوردستان به تاییه تی"^۴. ده توانین په خته ی نامانجه کانی په یوه ندی له م چند خاله دا بخه ینه پوو:

۱- کزکردنه وه ی خویندکارو لاوانی موسلمان له ده وری پښکخواوه که و پښکخستنیا ن به ره و به دیه یتانی نامانجه نیسلامیه کان و بنیاد نانه وه ی کومه لگه یه کی نیسلامی له کوردستان.

^۱ الافتتاحية، نالای نیسلام، العدد (۱)، السنة الثالثة، آذار ۱۹۸۹، ل ۲.

* په کیتی نیسلامی قوتابیان و لاوانی کوردستان: پښکخواویکی پیشه یی بو کومه لیک خویندکاری کورد که له هه شتا کانه وه له ناو زانکوکانی سه لاهه ددین و موسل و به غداد به شیوه یه کی نه یتی جموجول و چالاکیان هه بوو، دوی پاپه پینی (نازاری ۱۹۹۱) هم پښکخواوه یان راگه یاند.

^۲ باوکی په یوه ندی: له یادی دامه زانندی په یوه ندی نیسلامی خویندکارانی کوردستان دا، پوژنامه ی بزوتنه وه ی نیسلامی، ژماره (۴۲)، ۱۹۹۹/۶/۲۱.

^۳ همان سه رچاوه.

^۴ في ذكرى ولادة الرابطة.

۲- دروستکردنی دوانگه یه کی پۆشنیری و پاگه یاندن تا له پێگه یه وه کێشه ی کوردو موسلمانیه تی و ناسنامه ی بخزێته پوو.

۳- بلۆکردنه وه ی هۆشیاری ئیسلامیه ی و ناساندنی ناوه پۆکی ئایدۆلۆژیاکانی نه وده مه ی گۆره پانی کوردستان و خسته پووی جێدار (بدیل) ی ئیسلامیه.

۴- هاوکاری و پالپشتی بزوتنه وه ی جیهانی له کوردستان و کۆمه کی لیقه و ماوان.

۵- هه ولدان بۆ یارمه تیدانی بزافی خۆیندکارانی ئیسلامیه له جیهان.

۶- هاوکاریکردنی خۆیندکاره موسلمانهکانی کوردستان به مه بهستی ته و اوکردنی خۆیندن^۱.

له (نیسانی ۱۹۸۸) له ژێر دروشمی (پشتگیری گه لی موسلمان له کوردستان) به ناماده بوونی نوێنه ی چهند پێکخواو پارتی ئیسلامیه، په یوه ندی قوتابیا نی موسلمان کۆنگره ی یه که می به ست، له و کۆنگره دا چهند بپاریک درا که ده گونجیت وه کو نامانجی پێکخواه که له و ده مه دا ناوه د بکریت، بپاره کانیش بریتیبوون له:

۱- هاندانی موسلمانانی تیکرای جیهان بۆ هاویه شیکردن له پاگرتنی کۆمه لکوژی گه لی کورد له لایه ن پۆیمی عیراق و سه ره زه نشت کردنی مه رگه ساتی هه له بجه که (۵) هه زار کوژاوو (۸) هه زار برینداری لیکه و تۆته وه.

۲- پشتگیریکردن و گرنگیپێدانی بزافی ئیسلامیه له جیهان وه کو ئه فغانستان و فه له ستین.

۳- بانگه وازکردن بۆ دروستکردنی سندوقی کۆمه کی بۆ لیقه و ماوانی کورد.

۴- به رپاکردنی هه له م تیک جیهانی گشتگیر بۆ ناساندنی کێشه ی کورد به پای گشتی و جیهان و پيسواکردنی ئه و موماره سه نامو فانه یه ی ده وله تان پیتی هه لده ستن بۆ زالبوون به سه ر گه لی کورد^۲.

^۱ کامه ران بابان زاده: هه مان سه رچاوه.

^۲ قرارات المؤتمر الأول، ثلاثی ئیسلام، العدد (۴)، السنة الثانية، ذوالقعدة - ذوالحجة ۱۴۰۸ / حزيران - تموز

۱۹۸۸، ج ۳.

دووم: کارو چالاکى په یوه ندى

په یوه نى قوتابیانى موسلمان هر له سره تاي دامه زړاندنيوه لېږاوانه ټيکوشاوه و
بۇ به دېهينانى نامانجه کاني ته قلاى داوه، ثم کارو چالاکيانه ش بواري جوراوجوړى
له حق گرتوه و ليرهدا له سى ته وهرده ده يخه ينه پوو:

ته وهره ی په کهم: به ستنى کړېو سمینارو کونگره و سازداني چالاکى جوراوجوړ به
مه به ستنى ناساندن و ډاکټور کي کړدن له کيشه ی کورد، سالى (۱۹۸۹) له شارى (کولن) ی
ئلمانیا په کهم کونگره ی نيسلامی جیهانی سازدا، له و کونگره دا ده یان که سایه تیی و
پسپوړ به شداری تیدا کړد به مه به ستنى خستنه پړوی کيشه ی کوردو جیداری نيسلامی
بۇ چاره سهری کيشه که^۱.

له پوژانی (۲۴ - ۲۷ کانونی په کهمى ۱۹۸۸) مو حسین جوامیر به نویته رایه تی
په یوه ندى به شداری کړد له کونگره ی (۱۱) ی (په یوه ندى لاوتی موسلمانى عه رب) له
شاری (توکلاموما)، نویته ری په یوه ندى له و کونگره دا (۲) وتاری دهریاره ی کيشه ی
کورد پيشکه ش کړد، له په رلوئیزی کونگره که شدا وه فدی په یوه ندى چهند دیدارو
کوبوونه وه ی له که ل به شداری وواتی کونگره سازدا^۲. هه روه ها وه فدی په یوه ندى
به شداری کړد له کونگره ی په کهمى (لیرته ی غه له ستینی نيسلامی له نه مریکای
باکور) که له شاری (سانت لویس) له (۲۴ - ۲۶ کانونی په کهمى ۱۹۸۸) پیکخرا
وه فدی په یوه ندى چهند دیدارو کوبوونه وه ی له که ل به شداری وواتی کونگره نه نجامدا^۳.

دیاره پیشتريش کومه لیک کارو چالاکيان بۇ تالساندن و ډاکټور کي کړدن له کيشه ی کورد
نه نجامداوه، له وانه سازدانی «پېښوانیک له شاری (تورینتو) ی که نه دا بۇ خسته پړوی
کاره ساتی هه له بجه، ژماره یه مکی بۇدی دهرگاگلنی «الکياتنتی که نه دا له ته له فزیزو
پوژنامه کاندا ثم پېښوانه یان بلاوگرده وه. هر له و مالوهدا وه فدی کی په یوه ندى

^۱ لقاء مع الأستاذ شاخوان عبدالقادر سكرتير الرابطة الإسلامية الطلبة، وشباب كردستان، أجرى اللقاء:
سلمان عبد الرحمن، نالای نيسلام، العدد (۴)، السنة الحادية عشرة، شوال ۱۴۱۸/ شباط ۱۹۹۸م، ل ۳۶.

^۲ نشاطات فروع الرابطة، نالای نيسلام، العدد (۱)، السنة الثالثة، آذار ۱۹۸۹، ل ۱۱.

^۳ سرچاوه ی پيشوو، ل ۱۲.

سەردانی وەزارەتی دەرەوێی کە ئەداو پەرلەمانی کە ئەداو پێکخراوی مافی مۆفۆ چەند پێکخراویکی ئیسلامیی و پرگاریخوازی کرد، مەبەست لەم سەردانانە ناساندنی کێشە ی کوردو کارەساتی هەلەبجە بوو، نێزگە ی نیشتمانیی کە ئەدی چاوپێکەوتنیکی (٢٨) خۆلەکی لە گەڵ وەفدی پەڕوەندی ئەنجامداو وەفدەکە تیشکی خستە سەر تاوانەکانی سەددام حسێن دژی گەلی موسڵمانی کورد^١.

هەروەها پەڕوەندی چەندین زنجیرە کۆپی سازداو، لە شاری (سان دیاکۆ- کالیفۆرنیا) لە ژێر ناوێشان (کێشە ی کورد! جێدار؟) لە (٧ کانونی دووێمی ١٩٨٩) ئەم زنجیرە کۆپی سازدا:

١. دکتۆر موزەفەر بەرتۆمە: چارەسەری نێودەولەتی بۆ چارە ی کێشە نێودەولەتییه کان.

٢. موحسین جوامێر: ئایا ئایینی ئیسلام مەبەستەکانی خۆی لە کوردستان جێبەجێ دەکات؟

٣. ئازاد گەرمیانی: ستراتیژیەتی ئیسلامیی بزوتنەوێی ئیسلامیی کورد بۆچی؟
هەروەها لە (٤ کانونی دووێمی ١٩٨٩) لە شاری (ناشفل - سنستانی) زنجیرە کۆپیکی سازدا بەم شێوەیە:

١. دکتۆر شیخانی: نێونەتەوێی ئیسلامیی و بیری نەتەوێی.

٢. موحسین جوامێر: خستەپەڕوی میژووی کێشە کورد.

٣. ئازاد گەرمیانی: پەڕوەندی ئیسلامیی کێشە ی کورد^٢.

هەروەها لقی بەریتانیای پەڕوەندی، لە (١٦ کانونی یەگەمی ١٩٨٨) لە (زانکۆی مانشتەر) کۆپیکی بە ناوێشان (هەرگەساتی موسڵمانانی کوردو چارەسەری

^١ نشاط الرابطة، ئالای ئیسلام، العدد (٤)، السنة الثانية نوالقعدة - نوالحجة ١٤٠٨/ حزیران - تموز ١٩٨٨، ل٤.

^٢ نشاطات فروع الرابطة، ئالای ئیسلام، العدد (١)، السنة الثالثة، ل١٢.

^٣ سەرچاوە ی پێشوو، ل١٢.

ئىسلامىي) سازدا. ئەمە وىراي ئەوئى چەند پېشانگايەكى وئەئى سەبارەت بە قورىانيانى چەكى كىمىيىي لە كوردستان، لە مزگەوتو ئاوەندە ئىسلامىيەكانى بەرىتانيادا كۆردەوئە.

هەروەها لقى وىلايەتە يەكگرتووەكانى ئەمريكا، لە (۱۸ نىسان ۱۹۸۸) ئىئوارە كۆپىكى سەبارەت بە كارەساتى هەلەبجە سازدا، لە كۆتايىشدا فىلمىكى فىدئوىي بەلگەنامەيى نەمايش كرا.

تەوهرەي دووهم: كۆكردنەوئى كۆمەكو يارمەتىو بارىق بۆ خەلكى لىقەوماوو ئاوارەي كورد، ئەمەش دواي ئەو كارەساتانە دئيت كە لەسەر دەستى حكومەتى بەعس بەسەر كورد هات. پەيوەندى لە كۆنگرەي يەكەمدا بېپارى دروستكردنى سندوقى كۆمەكى بۆ گەلى ورد دا، هەر لەو پووەو گۆفارى (ئالاي ئىسلام) لە ژمارە (۵، ۶) ي سالى (۱۹۸۸) دا داوا لە خوئنەران دەكات كۆمەكو يارمەتییەكان بگەيەننە ئەو سندوقى ئاوينىشاني لە گۆفارەكەدا بلاقراوەتەو بۆ كۆمەكى ئاوارەكان تەرخان كراوە. ئەو كۆمەكو يارمەتییانەش لە پىگەي وەفدى پەيوەندى كە پاستەوخۆ دەهاتنە ئاوەچەكە بەسەر ئاوارەكاندا دابەش دەكرا. بۆ نمونە لە كۆتايى سالى (۱۹۸۸) بە دوو قوئاخ بېرى (۳۰) هەزار دۆلارى كەندى بەسەر لىقەوماوانى هەلەبجەو ئاوارەكاندا دابەشكرا. هەروەها لە كۆتايى سالى (۱۹۸۹) وەفدىكى پەيوەندى كە پىكهايتبوو لە (ئازاد گەرميانى، موخەممەد دەشتى، خەلىل) سەردانى كوردستانى ئىزانيان كردو بېرى (۵) ملئون تەمەنيان بەسەر ئاوارەكاندا دابەشكرد. هەروەها لقى (كەندەي) پەيوەندى بېرى (۱۰) تەن دەرمانو جلوبەرگى بۆ ئاوارەكان كۆكردەوئە.

^۱ سەرچاوەي پيشور، ل ۱۳.

^۲ سەرچاوەي پيشور، ل ۱۳.

^۳ بقية نشاط الرابطة، العدد (۴)، ل ۷.

^۴ الى قراءنا، ل ۱۴.

^۵ كامەران بابان زاده: هەمان سەرچاوە.

^۶ لقاء مع الاستاذ آزاد گرمياني، ئالاي ئىسلام، العدد (۱)، السنة الثالثة، آذار ۱۹۸۹ ل ۹.

^۷ زيارة، النفر، العدد (۵) شباط ۱۹۹۰، ل ۴۳.

^۸ نشاطات فروع الرابطة، ئالاي ئىسلام، العدد (۱)، السنة الثالثة، ل ۱۳.

تەوھەدەى سېيەم: دەرکردنى گۇفارى ئالاي ئىسلام بە ھەرسى زمانى كوردى و
 ەھەبى و ئىنگلىزى، ئەم گۇفاره وەكو زمانى پىكخراوەكە بوو دەزگایەكى
 مەریفى و دەیان و تارو بابەتى بەپىزى مېژووى و كۆمەلایەتیی و فکری و سیاسى
 بلاوکرده وە لە و پووە جێدەستى لە مېژووى پەوتى ئىسلامیدا دیارە^۱.

یەكەم ژمارەى گۇفارى ئالاي ئىسلام لە (تەموزى ۱۹۸۶) دەرچوو،^{*} دەربارەى
 ئامانجى گۇفارهكەش لە وتاریكى گۇفارهكەدا ھاتووە كە (۳) ئامانج لە پشت دەرکردنى
 گۇفارى ئالاي ئىسلامەو ەكە بریتین لە:

۱. بلاوکرده وەى بىرى ئىسلامى پەسەن و پەرەپێدانى پێنمایى ئىسلام لە ناو
 لاوانى كورد تا بتوانن چارەى ئىسلامیانەى كێشەى سیاسى و ئابوورى و كۆمەلایەتیی
 گەلى كورد بکەن.

۲. زۆریەى بلاوكراره ئىسلامیەكانى كە لە ئەوروپا و ئەمریکا دەرەچن، پۆلى
 كورد لە خزمەتكردن بە ئىسلام پشتگوێ دەخەن و گرنگى نادەن بە كێشەى كورد، لە و
 پوانگەو گۇفارى ئالاي ئىسلام دەخوازێت چەوساوەی گەلى كورد دەرخت و سەرنجى
 پىكخراو و كەسایەتییە ئىسلامیەكان بۆ لای كێشەكەى پاكیشت.

۳. زۆریەى بلاوكراره كوردییەكان كە لە پۆژئاوا دەرەچن، كولتور و مېژووى
 ئىسلامى كوردیان پشتگوێ خستوو و بە شیوەیەكى نابابەتى كێشەى كوردیان
 خستۆتەپوو، ئەو بلاوكراره پىرۆكەى نەتەوايەتیی و لیبرالی و ماركسی بە چارەى
 كێشەى كورد دەزانن، ئالاي ئىسلام ئەو ئاراستە بە ھەڵ دەزانیت و مەبەستى پاستى
 بکاتەو^۲.

---

^۱ بۆ زانیارى زیاتر دەربارەى پۆل و کاریگەرى گۇفارى ئالاي ئىسلام لە خزمەتكردن بە ئایین و زمان و
 مېژو و كلتورى كورد بپوانە: ھەژار حاتم: ھەمان سەرچاوە، ۵۳ ل - ۵۹.

^{*} دەربارەى مېژووى دەرچوونى یەكەم ژمارەى گۇفارهكە (دكتور ئازاد گەرمیانى) زانیارى ھەلەى داو
 بە (ھەژار حاتم) و دەلێت: "یەكەم ژمارەى گۇفارى ئالاي ئىسلام لە سالى (۱۹۸۷) دەرچوو". بەرگو
 چەند پەرەپەكەى ژمارە (۱) گۇفارهكەم دەستكەوت لە بەرگەكەى ئەو مېژووى لە سەر نووسراوە كە لە
 سەرەو ناماژەم پێداو. بپوانە بەلگەنامەى ژمارە (۳۹).

^۲ ئازاد گەرمیانى و كۆلالە ئاسنكر: لەمادا ئالاي ئىسلام، ئالاي ئىسلام، العدد (۱)، السنة الاولى، تموز ۱۹۸۶،

به‌شی پینجه‌م:
بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی
له کوردستانی عێراق

باسی یه کهم: راگه یاندنو رهوشی ناوځوی بزووتنه وهی نیسلامیی

یه کهم: راگه یاندنی بزووتنه وهی نیسلامیی

دوای خوښاندانی مه له بجه له (۱۳ مایسی ۱۹۸۷)، ژماره یه کی زځود له زانایان و که سایه تیو و جه ماوه ری مه له بجه و ده وروبه ری به ره و ئیران کڅچیان کرد، که مه ندی له سرکرده کانی نیخوانیان له که لدا بوو، به گیشتنیان به ئیران، له (۱۹۸۷/۵/۲۴) له ژیر ناوی (کومه له ی زانایانی کڅچری) به یاننامه یه کیان ده رکړدو شوږشی چه کدارییان راگه یاند^۱.

ثم به یاننامه، سره تایه ک بوو بۆ راگه یاندنی پارتیکی نوی، له و کاته دا بزووتنه وهی په یوه ندی نیسلامیی تاکه پارتی نیسلامیی چه کداری گډه پانه که بوو، له لایه ن شیخ عه بدولله تیف واژه یی پښه رایه تی ده کړا، سرکرده کانی ثم پارته پیتشوازیان له کومه له ی زانایانی کڅچری کردو له سر کاری چه کداری هانیان ده دان.

له (حوزه یرانی ۱۹۸۷) له شاری (سنه) کڅبوونه وه یه ک کړاو تییدا بریاری راگه یاندنی بزووتنه وهی نیسلامیی به پښه رایه تی شیخ عوسمان عه بدولعه زیز درا، بۆ نه و مه به سته ش پږژه یه کی (۱۰) خالی ناماده کړا، له (۱۹۸۷/۶/۲۵) له چوارچینوهی سردانیکدا بۆلای (هاشمی په فسنجانی) و (علی خامنه ئی) پیتشکشی ده وله تی ئیران کړا، خاله کانی پږژه که بریتی بوون له:

۱. به وپیښه ی گه لی کورد ده رده سهری و نا په حه تی و نا هه مواری زځوری دیوه له عیراقی زامدار به ده سستی حوکمی عه فله قی کافره وه، به و سیفه ته ی میلله تیکی زځورلیکراوه، نه ویش مافی ژیانی خوی ده ویت، ده بیت وه کو هه موو گه لانی جیهان به نازادی بژی.

---

^۱ بږوانه به لکه تامه ی ژماره (۸)؛ له به شی (سییهم) باسی (سییهم) به درژنی باسی نه و به یاننامه یه کړاوه.

٢. سەرکردایەتی بزوتنەوێ ئیسلامیی لە ھەموو کاروباریکی سیاسیی و جیھادی سەر بە خۆی و بە هیچ سەرکردایەتیێکی تر و ھە پە یۆست نییە، مەگەر لە پووی ھاوکاری و ھەلسۆرانی کار و ھە.

٣. بودجە یەکی سالانە بدریخت بە سەرکردایەتی بزوتنەوێ، دەبیئت ئەو بودجە یە بە شیۆ یە ک بیئت لە گەل ئاست و قە واری بزوتنە و ھەدا بگونجیئت.

٤. دەبیئت بزوتنە و ھە سەر بە ستییەکی تە وای ھە بیئت لە پە یۆ ندیکردن بە جیھانی ئیسلامیی و بزوتنە و ھە ئیسلامییە کانه و ھە، تا پشتگیری بزوتنە و ھە لە پووی سیاسیی و ئابورییە و ھە ییئیئت.

٥. پێداویستی جەنگی بە سەرکردایەتی بزوتنە و ھە بدریخت و بە شیۆ یە کیش بیئت کە لە گەل ئاستی جەنگا و ھە ریدا بگونجیئت.

٦. ژیا نی خێزانی موحامید و پە نابەرە کان مسۆگەر بکریئت، دەبیئت بەر لە ھاتنی و ھە رزی زستان ھە موویان لە جیتی ئاسایش و ھێمندا نیشتە جی بکریئن.

٧. سەر پەرشتی خێزانی شە ھیدە کان بکریئت و بە جۆریکی وا با یە خیای پێددریئت کە لە گەل پلە و پایە ی جیھادە کە یاندا بگونجیئت.

٨. کردنە و ھە ی ئیزگە یەکی تایبەت بۆ بزوتنە و ھە، ھە ر و ھە لە بوارە کانی تری راگە یاندندا کار ئاسانی بۆ بکریئت.

٩. بوار بکریئتە و ھە بۆ ھە موو موحامیدیکی موسلمان لە جیھانی ئیسلامیدا کە بیە و ی بیئتە ریزی بزوتنە و ھە.

١٠. رێگە بدریئت کە بزوتنە و ھە بارە گا دابنی لە ناوچە سنورییە کاندا، لە و ناوچانە ی خۆ ی دە یە و ییئت.

ھەر لە سەر و بە ندی راگە یاندنی بزوتنە و ھە، لە (تە مموزی ١٩٨٧) کۆ مە لێک گەنج و کە سایە تی ناوچە ی بیئوین و پشدر چوونە ئێران و پە یۆ ندیان بە بزوتنە و ھە

---

^١ بزوتنە و ھە ی ئیسلامی لە کوردستانی عێراق، گوشاری بانگە وازی ئیسلامی، ژمارە (١)، سالی یە کەم، کانونی دوو ھە می ١٩٩٠ ز، ل ٣٠.

ئىسلامىيەتتە، ئەمەش بۇ پائىستىكى جەماوەرى پىكخراوۋى باش بۇ
بىزوتنەۋە و كارەكانى ئە و پارتەى بەگۈپتر كىرد.

سەبارەت بە راگە ياندنى بىزوتنەۋە، شىخ موخەمەد بەرزنجى باس لەۋە دەكات لە
دواى كۈچى زانايان و جەماوەرى ئەلەجە و گەيشتنى ئەلسوپاۋانى پەۋتى ئىسلامىيە لە
دەفەرى بىتۈيۈن و پشەدەر لە (۱۲ى پەبىيەى يەكەمى) ئە و سالا دە كۆنفراسىك بەستراۋ
چەند كارىكى بىنەپەتى ئەنجامدرا:

۱. ناۋى بىزوتنەۋەى پەبۈەندى بە لاۋردنى وشەى (پەبۈەندى) گۇپا بۇ
(بىزوتنەۋەى ئىسلامىيە لە كوردستانى عىراق).

۲. ئەلېزاردنى شىخ عوسمان عەبدولەزىز بە پابەرى گشتى.

۳. دامەزاندنى مەكتەبى سىياسىي نۆى.

۴. لە پۈۋى سەربازىيەۋە چوار ھىزى تر بە ناۋى ھىزەكانى (نەسر، ھەمزە،
ئازادى، ھەسەن بەننا) بۇ بىزوتنەۋە زىادكرا.^۲

زانپارەكانى شىخ موخەمەد بەرزنجى لە پۈۋى مېژۈۋىيەۋە ورد نىن، سەرەتا
ئەۋەى ئە و بە كۆنفراسى دادەنەت، تەنھا كۆبۈۋنەۋەيەكى بەرفراۋان بۈە و تېيدا
سەركردايەتى بىزوتنەۋە ئەلېزېردرا، ئەمەش جىاۋازە لە و كۆبۈۋنەۋەى لە مانگى
(ھوزەيرانى ۱۹۸۷) لە شارى (سەنە) لە مالى شىخ موخەمەد بەرزنجى ئەنجامدراۋ
بىزوتنەۋەى تيا راگەيەنراۋ شىخ عوسمان عەبدولەزىز بۈۋە پابەر.^۳

كۆبۈۋنەۋە بەرفراۋانەكە كە شىخ موخەمەد بە كۆنفراس ناۋزەدى دەكات لە (۲۵)
سەفەر ۱۴۰۸/ك/ ۱۸ تشرىنى يەكەمى ۱۹۸۷) لە (سەنە) ئەنجامدراۋ لەناۋ (۳۰)
پالېۋارۋادا جگە لە پابەرى گشتى كە لە پۈستەكەى خۇيدا مايەۋە سەركردايەتى
بىزوتنەۋە ئەلېزېردرا كە برىتى بۈۋ لە: (شىخ عەبدوللە تىف ۋازەى، مەلا عەلى

^۱ باۋكى ئوسامە: ھەمان سەرچاۋە، بەشى سىيەم، ل ۱۵.

^۲ سەرچاۋەى پېشۋا، ل ۱۵.

^۳ چاپېتەكتى تۈيۈر لەگەل (عەلى باپەر)، سلىمانى، ۲۰۰۵/۸/۱۷.

عەبدولعەزیز، مەلا عومەر عەبدولعەزیز، ئەحمەد کاکە مەحمود، مەلا مەحمود ئازادی، ئەبوبەکر سەدی، ئەبوعەلی موسڵی، عەلی باپەر، مەلا عەبدولقادر کۆکۆبی، مەلا موحەممەد پازی، عەبدولقادر براپەتی، مەلا سەلمان، مەلا عەلی بیارە^۱. ئەمە یەكەم دەستە ی سەرگردایەتی بزووتنەوێ ئیسلامییه.

دانانی (۱۲ ی پەبەیی یەكەم) یش بە پۆزی کۆنفراسە که هەلە یەکی میژووییە، تەنانت هەندی سەرچاوە ی دیکە (۱۲ ی پەبەیی یەكەمی ۱۴۰۸ ک) بە میژووی پاگی یاندنی بزووتنەوێ دادەنێن. ئەمەش هەلە یەکی میژوویی گەورە یە، چونکە (۱۲ ی پەبەیی یەكەمی ۱۴۰۸ ک) بەرامبەرە لەگەڵ (۳ تشرینی دووەمی ۱۹۸۷) ئەمەش کاتیکی که چەند مانگیکی بەسەر پاگی یاندنی بزووتنەوێ ئیسلامییدا تێپەڕیوە و لەگەڵ سەرچاوە میژووییەکاندا دژ دەووستیتەوێ و هیچ بەلگە یەکی میژوویی لەبەردەستدا نییە ئەو بەسەلمێنیت که بزووتنەوێ لەو میژووەدا پاگی یەنرا یاخود کۆنگرە ی بەستوێ.

ئەوێ گەنگە لیژەدا سەرئەجی لیژەری ئێرانی ناوی بزووتنەوێ پەبەندی ئیسلامی بوو بۆ بزووتنەوێ ئیسلامی، ئەمەش بەو مانایە یە که بزووتنەوێ ئیسلامی درێژە پێدەری بزووتنەوێ پەبەندییە بە هەندی گۆرانیکارییەو، لەلایەکی ترەوێ بزووتنەوێ پەبەندی ناوی لەسەر شاتۆی پامیاری دەسپێتەوێ و پارتیکی نوێی ئیسلامی دیتە مەیدان که لە بزووتنەوێ پەبەندی بەهێزترەو چالاکی زیاتر دەنوێنێ و پۆلی زیاتر دەگێڕێت.

دووەم: پەوێ ناوخوا ی بزووتنەوێ ئیسلامی

بزووتنەوێ ئیسلامی لە سەرەتای پاگی یاندنیەوێ لەسەر بنەماو پەنسییە حزبییەکان دانەمەزرا، هەلومەرجی ئەو کاتە ی کورستان و ناوچە که بە تایبەتیش لەو کاتەدا سەم و چەوساندنەوێ کورد لەلایەن حکومەتی عێراقەوێ گەیشتیوێ لوتکە، کاریگەری پاستەوخوا ی هەبوو لەسەر پەلەکردن لە پیکهێنانی بزووتنەوێ ئیسلامی، ئەم حالەتەش شوێنەواری لەسەر پێگۆزەری ئەو پارتە جێهێشت. لەو بارەوێ عەلی باپەر نووسیبوێتی: "مەسولمانان لە هەموو چین و توێژەکانی کۆمەڵ، بە هاندەری

^۱ ئەبوبەکر سەدی: پۆژمێری (۱۹۸۷).

خواپازی کردن و بوژاندنه‌وه‌ی ئیسلام و بزگارکردنی خه‌لکی چه‌وساوه و بی‌شوان و، له ژئیر ته‌ئسیری کوفرو ستم و چه‌وساندنه‌وه و خراپه‌کاری پژی‌می به‌عسی کافر داو، له کاردانه‌وه (رد فعل) ی شه‌پۆلی دژی ئایینی و دژی نه‌خلاقی خۆبه‌ده‌م‌پاست زانو خۆبه‌شۆپ‌شگێڕو خه‌مخۆرانی نێو کوردستان دا، کۆبوونه‌وه و وه‌خۆکه‌وتن بۆ دروست کردنی کۆمه‌ڵ و بزووتنه‌وه‌یه‌کی ئیسلامی، که له سه‌ره‌تاوه ناوی (بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ئیسلامی) بوو، به‌لام دواتر که به هۆی ده‌ریه‌ده‌ریوون و کۆچکردنی ژماره‌یه‌کی زۆر له مسوڵمانانه‌وه و به‌شداری کردنیان له‌و پرۆژه (مشروع) ه‌جیه‌اده‌دا، قه‌باره‌که‌ی گه‌وره‌تریو جوغزی فراوان‌تریو، پاش چه‌ند دانیشتن و کۆبوونه‌وه‌یه‌کی به‌په‌له و سه‌رپێیی (ارتجالی) هه‌ندێک گۆپانکاری پواڵه‌تی و ساده به‌سه‌ر پرۆژه‌ی ناویراودا هاتن و سه‌ره‌نجام ناوه‌که‌شی گۆپا بۆ بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق دا"¹. به سه‌رنجدان له‌و ده‌قه بۆمان ده‌رده‌که‌وێت ستمی به‌عس و شه‌پۆلی دژی ئایینی کاریگه‌ری هه‌بوو له‌سه‌ر په‌له‌کردن له‌پاگه‌یاندنی بزووتنه‌وه.

بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی له‌په‌ڕوی پێکهاته‌ی ناوخۆه تا پاده‌یه‌ک ناجۆر بوو، نه‌وه‌ش به‌په‌له‌ی یه‌که‌م ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ نه‌وه‌ی له سه‌ره‌تاوه دامه‌زێنه‌رانی ئه‌م پارت له‌یه‌ک قوتابخانه‌ی فکریه‌وه نه‌هاتبوون، بانه‌مایه‌کی په‌روه‌رده‌یی و پێکخراوه‌یی پێشوه‌ختیان نه‌بوو، نه‌وه‌ی نه‌و پێکهاته ناجۆره‌ی کۆکردبوویه‌وه ئایدۆلۆژیای ئیسلام و پێویستی به‌ره‌نگاری به‌عس و تاو‌سه‌ندنی چه‌وساندنه‌وه‌ی گه‌لی کورد بوو.

سه‌رکرده‌کانی بزووتنه‌وه زۆریه‌یان زانای ئایینی بوون، پێشتر سه‌رقاڵی په‌روه‌رده‌و زانسته ئایینه‌کان بوون، تێکه‌ڵ به‌ ژیا‌نی سیاسیی نه‌بوون و له‌و بواره‌دا که‌م نه‌زموون بوون²، هه‌ر بۆیه له‌گه‌ڵ دامه‌زراندنی حزبی سیاسیی و سه‌رکرده‌یه‌تی کردنی نه‌و کاره‌، رووبه‌په‌رووی گه‌رفتی سیاسیی، فکری، ستراتیژی و دیپلۆماسیی بوونه‌وه. ته‌نانه‌ت

¹ ده‌ردو ده‌رمانی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی، له‌ بڵاوکراوه‌کانی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی له‌ کوردستانی عێراق،

چاپخانه‌ی شه‌هیدانی گه‌ردی په‌مکان ١٩٩٠ ز، ل ٧.

² مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي، ل ٢٥٣.

هه‌لبژاردنی شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز به‌پابه‌ری گشتی بزووتنه‌وه به‌له‌به‌رچاو گرتنی نه‌ریتی نایینی و کۆمه‌لایه‌تی بوو، نه‌ک پره‌نسیپ و پیره‌ری حزبی^۱.

ئه‌م پێکهاته‌ ناچۆره‌، وای له‌و پارته‌ کرد، به‌مه‌به‌ستی ده‌رباز بوون له‌قه‌یران خێرا خێرا کۆنگره‌ به‌سه‌ستیت، ته‌نانه‌ت لای زۆریک له‌کادییرانی بزووتنه‌وه‌ ئه‌و بۆچوونه‌ چه‌سپا که‌ کۆنگره‌ ته‌نها هه‌لبژاردنی سه‌رکردایه‌تییه‌^۲، چونکه‌ گرفته‌کانی بزووتنه‌وه‌ له‌ئه‌ستۆی سه‌رکردایه‌تی‌دا به‌وه‌لبژاردنه‌وه‌ی سه‌رکردایه‌تی ئه‌و گرفته‌ چاره‌ ده‌کات.

بزووتنه‌وه‌ له‌ نیوان سالانی (۱۹۸۷ - ۱۹۹۰) دوو کۆنگره‌ی به‌سه‌ست، کۆنگره‌ی یه‌که‌میان که‌ به‌ کۆنگره‌ی چواره‌م* ناوزده‌ ده‌کریت و له‌ ژێر دروشمی (سه‌رخستنی کارو چالاکی جیهادی) له‌ گوندی (براله‌)ی پێنجوین له‌ پۆزانی (۲۲ - ۲۴ شوال ۱۴۰۸ه‌/ ۶ - ۸ حوزه‌یسانی ۱۹۸۸ه‌) به‌سه‌ستراو تییدا بارووخۆ ناوخۆی بزووتنه‌وه‌ هه‌لسه‌نگێنراو په‌یره‌وو پڕۆگرامی ناوخۆ په‌سه‌ند کراو به‌یعت درا به‌ شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز بۆ پابه‌ری گشتی و نه‌جمه‌نی شوورا هه‌لبژێردرا^۳.

به‌هه‌مان شێوه‌ له‌ پۆزانی (۱۳ - ۱۶ حوزه‌یسانی ۱۹۹۰ه‌) له‌ تۆردوگای (دزلی) له‌ ژێر دروشمی (وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ)، کۆنگره‌ی پێنجه‌م به‌سه‌ستراو تییدا وێپای په‌سه‌ند کردنی په‌یره‌وو پڕۆگرامی ناوخۆ، باس له‌ کارو چالاکی بزووتنه‌وه‌ کراو پاشان نه‌جمه‌نی شوورا هه‌لبژێردرا^۴.

شوورای نوی پێکهاته‌بوو له‌: شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز، شیخ موحه‌ممهد به‌رزنجی، شیخ عه‌بدولله‌ تیف واژه‌یی، عه‌لی باپیر، مه‌لا عه‌لی عه‌بدولعه‌زیز، نه‌حمه‌د کاکه‌ مه‌حمود، شیخ سدیق سه‌رگه‌تی، کامیل حاجی عه‌لی، مه‌لا مه‌غدید، مه‌لا مه‌حمود نازادی، مه‌لا

^۱ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (عه‌لی باپیر)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۸/۱۷.

^۲ سه‌رچاوه‌ی پێشورا؛ چاوپێکه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (عه‌بدولستار مه‌جید)، پانیه‌، ۲۰۰۴/۱۲/۱۱.

^۳ بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی خۆی به‌ درێژه‌پێدهری بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ده‌زانی، بزووتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی تا کاتی پاگه‌یانندی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی (۲) کۆنگره‌ی به‌سه‌ستبوو، بۆیه‌ ئه‌م کۆنگره‌یه‌ به‌ چواره‌م دانرا.

^۴ به‌وانه‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (۱۶، ۱۷).

^۵ هه‌واله‌کانی ناوخۆ، گۆفاری ده‌نگی باوه‌، ژماره‌ (۱، ۲)، سالی سێیه‌م، ئاب - ئه‌یلول ۱۹۹۰، ل ۱۱.

موحه مەد رازى، مەلا شەرىف. دواترىش لە ناو شورا پۇستەكان بەم شىۋەيە دەستنىشان كرا: شىخ عوسمان عەبدولعەزىز بۇ رابەرى گىشتىي و مەكتەبى سىياسىش پىكەتات لە: شىخ موحه مەد بەرزنجى، شىخ عەبدوللە تىف وازەيى، عەلى باپىر، مەلا عەلى عەبدولعەزىز، ئەحمەد كاكە مەحمود، شىخ سەدىق سەرگەتى. ھەر يەكە لە كامىل حاجى عەلى بۇ بەرپرەسى مەكتەبى دارىي، مەلا مەغنىد بۇ بەرپرەسى كاروبارى سەريازى، مەلا مەحمود بۇ بەرپرەسى واگە ياندن، موحه مەد رازى بۇ بەرپرەسى پەيوەندىيەكان، مەلا شەرىف بۇ بەرپرەسى كاروبارى كۆمەلايەتى دانران.

ھەر لەو ماوەدا بەرنامە و پەيپەرو پىژگرايى ناوخۇ دانرا، مەكتەبەكان پىكەيتىران، پەيگەرى پىكەست دەستنىشان كرا، ئەركو دەسلەت و مافى تۇرگانەكان نيارى كرا، ھەر چەندە لەو ماوەدا زۆرەي ئەو تۇرگان و مەكتەبانە پىكەيتىران كە لە پەيپەرو پىژگرايىدا ھاتوو، بەلام لە پووى دەسلەت و ئەركو و مافەو بە شىۋەيەكى تىۋرى مانەو.

ھەر لە سەرەتاي پاگە ياندنى بزوتتەو ھە چەند بالىك لە ناو ئەو پارتەدا دروست بوو، ئەو بالانە لە ناو خۆياندا لە ملەلانئىدا بوون، ئەم ملەلانئىيەش پىگەي خۆشكرد بۇ كەسانى بەرژەو ھەندخواز لە سەر حسابى ئاكوكى ناوخۇ بەرژەو ھەندىەكانى خۆيان برەو پىيدەن، ھەلبەتە ھەر ملەلانئى ناوخۇ دەرگاي لە بەردەم ئىزان و نەيارانى بزوتتەو ھە ناو لا كرا تا دەستخەنە ناو كاروبارى حەزبەكەو.

شىخ عوسمان عەبدولعەزىز لە سەرەتاي پاگە ياندنى بزوتتەو ھە ئىسلامىيەو بە رابەرى گىشتى ھەلبىژدرا، ھەر چەندە ناو براو زانايەكى لە خواترس و شارەزاي زانستە شەرىعيەكان و جىگەي پەزامەندى ھەمووان بوو، بەلام لە بوارى سىياسىي و كارى پىكەراو یدا كەم ئەزموون بوو، ئەمەش پىگەي خۆشكرد بۇ كەسانىك لە دەوروپەرى شىخ عوسمان و ھەندى ئەندامى بالاي بزوتتەو كە سوودى خراپ (سوء الاستفادة) لە پەلو پاىەي رابەرى گىشتى و دارايىي پەيوەندىيەكانى بزوتتەو ھە وەريگىر^۱، لىرەو ھە

^۱ سەرچاوەی پێشوو، ل ۱۱.

^۲ چاوپێگەوتنى تۆتەر لەگەڵ (عەلى باپىر)، سەلیمانى، ۱۷/۸/۲۰۰۵.

ته که تول دروستبوو، یاخود بالی دژ به دهستیوهردان له کارویارهکانی بزوتنه وه دروست بوو، پوژ له دواى پوژ نه و ناکوکیه زه قتر ده بوویه وه، سهره نجام دوو بال له ناو بزوتنه وه ده رکه وت، بالی یه که م خوی له که سانی ده وویه ری رابه ری گشتیدا ده بینیه وه که بالی خاوه ن بپاری ناو بزوتنه وه بوون، بالی دووهم ئوپوزسیون یاخود ریفورمخواز بوون. ده بیت نه وه ش له به رچاو بگرین که دواى تیپه پوونی چند مانگ به سهر راگه یاندنی بزوتنه وه ی ئیسلامیدا هیشتا هیندئ نه دمام و لایه نگرى بزوتنه وه ی په یوه ندی نه هاتوونه ته ناو بزوتنه وه وه، هر بویه مه کته بی ئیرشادی بزوتنه وه له (۸ جه مادی یه که می ۱۴۰۸ ک/۲۸ کانوونی یه که می ۱۹۸۷) له به یاننامه یه کدا داواى پته وکردنی ریزه کانی بزوتنه وه و دوورکه وتنه وه له دروستکردنی گروپی بچوک ده کات^۱.

عەلى باپیر رپیهریکی ریفورمخواز بوو، ناویراو له وتارو نووسینه کانییدا بۆچوونی خوی دهریاره ی کیشه و گرفته کانی بزوتنه وه و شیوازی چاره کردنی خستوته پوو، کتیبی (دردو دهرمانی بزوتنه وه ی ئیسلامی) دیارترین به ره می عەلى باپیره که تییدا له (۱۸) خالدا کیشه و گرفته کانی بزوتنه وه دیاری ده کات و دواتریش چاره سهر پیشنیاز ده کات، ناویراو پتی وایه ده بیت نه و پیشنیازانه بکړینه بڼه مای کارکردنی بزوتنه وه ی ئیسلامی، چونکه نه بوونی نه و بڼه مایانه قهیران و گرفتى بۆ بزوتنه وه دروست کړیوه، کارکردن به و بڼه مایانه بزوتنه وه له قوناغی خړیوونه وه (تجمع) ده باته قوناغی بزوتنه وه یه کی واقعیه وه. نه و پیشنیازانه ش که ده بیت بکړینه بڼه مای کارکردن بریتیین له:

۱. پتیکه تانی کورپی پراویژی راسته قینه.
۲. په یدابوونی مهرکه زیه تیکی شرعی راست و لیته اتوو.
۳. دلفانی به رنامه و په یړه ویک له بهر تیشکی قورئان و سوونه تدا.
۴. تیگه یاندن و پینگه یاندنی کومه لیکى مه لېږارده ی پتشره و.
۵. تازادی را دهرپړینی بیروړاو وهرگرتنی په خنه و پیشنیازی به جی.

^۱ بېوانه به لگنامه ی ژماره (۵۶).

۶. مافی فرمان به چاکه و پښگرتن له خراپه به هه موو کهس بدریت.
۷. یه ک دلی و یه ک پیزی و یه ک هه لویستی.
۸. ته قواو لپهاتوویی بکړیته سه نگی مه حه کی کار پی سپیران.
۹. په روه رده و باره پنهانیتکی هاوسه نگ.
۱۰. چاوکردنه وه و فیژکردن و هوشیارکردنه وهی جه ماوهر.
۱۱. چه سپاندنی دادگری له هه موو بواریکدا.
۱۲. به تنگ خه لکه وه بوون و چاره سه رکړدنی گپروگرفتیا.
۱۳. کارکردنی به رده وام و لیږان و گۆپینی واقع.
۱۴. چاوډیری و لیږسینه وهی خه لکی به گشتی و کاربه دهستان به تایبه تی.
۱۵. پشت به خوا به ستو له سه ر لاقی خو وهستان.
۱۶. پاراستنی عیزهت و نابروی نیسلام.
۱۷. نه به زین و پشو دريژی و کۆلته دان.
۱۸. خه لک چاککردن و به روه خوا چوون^۱.

له په یامیکدا که رۆژی (۱۹۸۸/۹/۲۷) له ژیر ناو نیشانی (په یامیکدی دلسۆزانه بۆ رابه رایه تی بزوتنه وهی نیسلامی) به ناوی (کۆمه له موسلمانیکدی خه مخورو دلسۆزو په رۆش بۆ نیسلام) بلاوکراوه ته وه، ئاماژه دراوه به گوپیښه دانی یاساکانی نیسلام له لایه ن سه ران و براگه وره کانی بزوتنه وه وه، که نه مه ش بۆته هوی په یدابوونی که لین و کونی زۆر له بزوتنه وه دا، هر له و په یامه دا کۆمه لیک پیشنیاز بۆ چاره سه ری نه و گرفتانه دانراوه. په یامه که ده ستنوو سه و به سه رنجدان له خهت و شیوازی نووسین و داپشتنی پیډه چیته له لایه ن عه لی باپیړه وه نووسراپیته که له و کاته دا لیږسراوی هیزی حه مزه بوو^۲.

^۱ بۆ زانیاری زیاتر ده ربیره ی ورده کاری ئه م خالانه و میکانیزمی ریډیوم له دیدی عه لی باپیړدا بپوانه: عه لی باپیړ: هه مان سه رچاوه، ل ۶۲ - ۱۲۹.

^۲ ده ربیره ی ورده کاری نه و په یامه بپوانه به لگه نامه ی ژماره (۵۱)

له سه‌ره‌تای سالی (۱۹۹۰) علی باپیرو ژماره‌یه‌ک کادییری بزووتنه‌وه له ژیر ناوی (کۆپی راویژی یه‌گگرتوو) پیکهاته‌یه‌کیان راگه‌یاند، ئه‌م پیکهاته‌یه‌خۆی به‌به‌شیک له بزووتنه‌وه زانیوه‌وه‌ک له بلۆکراوه‌کانیشیاندا ئاماژه‌یان پێداوه، مه‌به‌ستیان چاککردن و راستکردنه‌وه‌ی بزووتنه‌وه‌یه‌ نه‌ک جوداخواری^۱.

بلۆکراوه‌ی ژماره (۹) ی نۆژی (۲۱ ره‌جه‌ب ۱۴۱۰هـ - ۱۶/۲/۱۹۹۰) به‌راشکاوێ ئاماژه به‌ ناخۆکی نۆو ریزه‌کانی بزووتنه‌وه ده‌کات و له‌و باره‌وه نووسیبوه‌تی: "هه‌موو لایه‌ک ئاگادارن که ماوه‌ی (۷-۸) مانگه پێشمه‌رگه ره‌ش و رووت نه‌داره‌کانی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی یارمه‌تی‌یان وه‌رنه‌گرتوه‌وه، مه‌گه‌ر به‌ده‌گه‌من ده‌نا تێیا دا نیه‌ که قه‌رزدار نه‌بێت، جا له‌م ماوه‌یه‌دا یارمه‌تی درا به‌ هه‌موو هیژه‌کانی بزووتنه‌وه، به‌لام هێزی (حمزة) "رضی الله عنه" و هێزی (شافعی) "رحمه الله" له یاسای یارمه‌تی وه‌رگرتن له‌لایه‌ن (راه‌بری گشتی) یه‌وه ریزه‌په‌ر کران! خۆشتان ده‌زانن که پێشمه‌رگه فیداکارو به‌ هه‌لمه‌ته‌کانی ئه‌و دوو هیژه‌ میچیان له‌ پێشمه‌رگه‌ی هیژه‌کانی دیکه که‌متر نیه‌!!!"^۲.

هه‌ردوو هێزی هه‌مزه‌ و شافعی له‌ نه‌یارانی باڵی راه‌بری گشتیی بزووتنه‌وه بوون، یه‌که‌میان له‌ لایه‌ن علی باپیرو دووه‌میان له‌ لایه‌ن هه‌ولێریه‌که‌نه‌وه سه‌ره‌پرشتی ده‌کرا، هه‌ر بۆیه له‌ لایه‌ن راه‌بری گشتیه‌وه په‌راویز خراون، ئه‌مه‌ش تا راده‌یه‌ک له‌ به‌یاننامه‌که‌دا ئاماژه‌ی پێدراوه، هه‌ر چه‌نده هه‌یچکام له‌و به‌یاننامه‌مان له‌به‌رده‌ستدا نیه‌ که به‌ر له‌ ژماره (۸، ۹) بلۆکراونه‌ته‌وه، به‌لام به‌ سه‌رتعدان له‌ ناوه‌پۆکی هه‌ردوو به‌یاننامه‌ی ژماره (۸، ۹) ی کۆپی راویژی یه‌گگرتوو، ئه‌و راستیه‌مان لا ده‌چه‌سپێ که

---

^۱ بپوانه به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۵۳، ۵۴). به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۵۲) که به‌یاننامه‌ی ژماره (۸) ی کۆپی راویژی یه‌گگرتوو له (۳ ره‌جه‌ب ۱۴۱۰هـ - ۲۹/۱/۱۹۹۰) بلۆکراوه‌ته‌وه، واژۆی (۲۶) که‌سی له‌سه‌ره که ئاگاداریه‌کی گشتیه‌ بۆ سزادانی (۵) که‌س که له‌ کاتی پیکه‌تسانی مه‌فره‌زه‌یه‌کی (۱۰) که‌سی جودابوونه‌وه و خۆیان ته‌سلیم به‌ رژیمی به‌س کردۆته‌وه و بوونه‌ته مه‌فره‌زه‌ی تاپیه‌تی به‌عس و زیان به‌ بزووتنه‌وه ده‌گه‌یه‌نن. بۆزانیاری زیاتر له‌و باره‌وه بپوانه به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۵۲)

^۲ بپوانه به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۵۴)

ناکۆکی ریزه‌کانی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی له ئاستیکی به‌رزدا بووه و لایه‌نه ناکۆکه‌کان به ته‌واوی له یه‌کتر درپۆنگ بوون.

فاتح کرێکار یه‌کێکی تر بوو له پێبه‌رانی ئۆپۆزیسیون، نه‌ویش به شیوه‌ی بالێکی سه‌ربه‌خۆ کاری ده‌کرد، ناکۆکی کرێکار له‌گه‌ڵ سه‌رکرده‌یه‌تی بزوتنه‌وه و به تایبه‌تیش که‌سانی ده‌وری شیخ عوسمان به‌ رێژه‌یه‌ک په‌ره‌ی گرتووه که ناوبراو له (١٩٩٠/١١/٥) له بزوتنه‌وه جیا‌بوویه‌وه و پارتیکی نوێی به‌ ناوی (کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستانی عێراق)^١ راگه‌یاند.

به‌ پێی به‌یاننامه‌ی راگه‌یاندنی کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی، چه‌ند خالێکی لاواز له‌ ناو بزوتنه‌وه‌دا بوونه‌ته‌ هۆکاری جیا‌بوونه‌وه‌ی نه‌وان، به‌ گۆیژه‌ی به‌یاننامه‌که‌ نه‌و خالانه‌ بریتیین له:

١- نه‌بوونی په‌یکه‌ریکی ته‌نزیمی.

٢- نه‌بوونی به‌رنامه‌ و پرۆگرامی په‌روه‌رده‌ییانه‌ بۆ یه‌که‌خستنی بیرو بۆچونی نه‌ندامان له‌ روی عه‌قیده‌یی و فیکرییه‌وه.

٣- گرنگی نه‌دان به‌ مه‌رجی ته‌نزیمی (متمان‌ه‌ و لاوازی - التوثيق والتضعیف) له‌ بواری ته‌زکیه‌ و وه‌رگرتنی خه‌لک له‌ ریزه‌کانی بزوتنه‌وه.

٤- لاوازی به‌رپۆه‌بردنی کاروباری دارایی^٢.

به‌یاننامه‌ی ناوبراو، به‌ شیوه‌یه‌کی روون باس له‌ گیرگرفته‌کانی بزوتنه‌وه ده‌کات و ئۆبالی نه‌هامه‌تییه‌کانی بزوتنه‌وه به‌ پله‌ی یه‌که‌م ده‌خاته‌ نه‌ستۆی که‌سانی ده‌ورییه‌ری رابه‌ری گشتیی و له‌و باره‌وه‌ نووسیویه‌تی: "دیاردە‌ی هه‌ره‌ زه‌قی لاوازی به‌رپۆه‌برایه‌تی به‌شی دارایی شاردنه‌وه‌ی چه‌ندو چۆنیه‌تی پاره‌ هاتن و خه‌رج کردنی بوو.. ته‌نانه‌ت تیڤکرای نه‌ندامانی شواری بالا که‌سیان روژێ له‌ روژان ناگاداری هیچ

---

^١ بۆزانیاری زیاتر ده‌رباره‌ی کۆمه‌له‌ی ئیسلامیی کوردستان بگه‌ڕێه‌وه‌ بۆ (به‌شی چواره‌م) (باسی

سنییه‌م).

^٢ بڕوانه‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٦٦).

مەسەلە يەككى دارايىي نەبوون، لەسەر ئەم ئالەباريەشەو كۆمەللى مشەخۆرو گەنەي بەرژەوئەند وويست لە دەوری رابەر چەكەرەيان کردبوو .. بەكەيفى خۆيان لەسەر پارەو مالى مەتيوو بۆئەژنى مەناسە ساردى كورد دەلەوەرپان و كەس نەيدەزانى چۆن و بۆچى ئەو پارەو مالى چاكەخوازن دەينتيرن بۆ بزوتنەو ئاوا دەخريتە خزمەتى مەواو مەوەسى تاقمىك زەرەو ..^۱ . لە بېرگە يەككى تىرى مەمان بەياننامەدا، باس لەو دەكات كە بالى ئۆپۆزسيۆن مەولتيكى زۆريان خستۆتەگەر بۆ چاكکردنى دۆخى بزوتنەو لەو پەرەو لە كارى خۆيان بەردەوام بوون، بەلام كەسانى دەورپشتى رابەر كۆسپى بەردەم چاكسازى بوون، مەر بۆيە بەياننامەكە نووسىويەتى: "ئيمە لەكارى خۆمان بەردەوام بووين .. لەولاشەو بەردەوام گەنە مشەخۆرەكانى دەورپشتى مامۇستا مەلا عثمان كەندو كۆسپيكي زۆريان دەخستينە سەر رى .. تا دەهات كار ئالۆز تر دەبوو .."^۲ .

بالى ئۆپۆزسيۆن لە ناوخۆياندا يەكگرتوو نەبوون، دەريارەي ميكانيزمى پيفۆرم بۆچوونى جودايان مەبوو. دەبيت ئەوئەش لەبەرچاوبگرين كە خەلگانتيك مەبوون خوازيارى ئەو مەبوون بە ناوى پيفۆرمەو بەرژەوئەندى تايبەتتيان دەستكەويت^۳ . لەگەل ئەوئەدا كە ئۆپۆزسيۆن يەكپىزو يەكگرتوو نەبوون، هاوكات پەرژەيەككى گشتگىرو ستراتيجيشيان نەبوو، خۆشيان كۆمەلتيك گرفتو كەموكرتتيان مەبوو، مەندى جاريش پيفۆرم بەرژەوئەندى تايبەتتيان تيكەل دەكرد^۴ ، تيكراي ئەم ھۆكارانە وای كرد لەو قۇناغەدا پيفۆرم ئامانجەكانى خۆى نەپيكي.

لەلایەككى ترەو ئەگەر سەرنج لە پەيرەوو پېرۆگرامى ناوخۆى بزوتنەو ئىسلامىي بدەين، دەبينين مەر لە بنەپەتەو پەيرەو پېرۆگرام نەك چارەسەرى دەسەلاتى ئۆرگانەكانى نەكردووە، بەلكو بۆتە ھۆكاريكى سەرەككى دروستبوونى كيشەي ناوخۆى

^۱ سەرچاوەى پيشوو.

^۲ سەرچاوەى پيشوو.

^۳ چاوپيكتەوتنى تويزەر لەگەل (عەلى باپير)، سلتىمانى، ۲۰۰۵/۸/۱۷.

^۴ مجموعة من الباحثين: رؤى في مسار العمل الإسلامي، ۲۰۲۲.

بزووتنه‌وه، به‌شیکې که‌م و کورټیبه‌که له‌وه‌دایه که پابه‌ری گشتی هاوکات پابه‌ری پوځی و به‌رپرسي مه‌کته‌بی سیاسیی و نه‌نجومنی شورایه^۱.

ده‌بوو نه‌م هم‌وو ده‌سه‌لته ټیکه‌ل نه‌کرایه، پابه‌ری گشتی پېرړزی خوی هه‌بوايه و پټیبه‌ری پوځی و ده‌سه‌لاتی په‌کلاکردنه‌وه‌ی ناکوکی نیوان شوراو مه‌کته‌بی سیاسیی هه‌بوايه، نه‌ک به‌رپرسي مه‌کته‌بی سیاسیی و شورا بیت، هاوکات ده‌بوو مه‌کته‌بی سیاسیی ده‌سه‌لاتی جټیبه‌جټکردن بیت و شورا ش به‌رنامه‌داړیژی حزب. نه‌گر سه‌رنج له واقیعی بزووتنه‌وه بده‌ین پاستی و دروستی نه‌و بڅوونه‌ی پیشوومان بڅ ده‌سه‌لمیت، له کاتی‌کدا ته‌واوی نه‌ندامانی بزووتنه‌وه له پووی ناینیبه‌وه متمانه‌یان به لیټه‌اتوویی شیخ عوسمان هه‌بوو که ببیته پابه‌ری گشتی، به‌لام زوړیک پییان واپوو ناوبراو له پووی سیاسیی و کارگټی‌ریبه‌وه که‌م نه‌زموونه و ناتوانیت کاروباره‌کانی بزووتنه‌وه باش هه‌لسوپټنی.

---

^۱ بېوانه په‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۷۰). به‌پټی نووسراوی نووسینگه‌ی پابه‌ری گشتی بزووتنه‌وه، ژماره (۱۸۷) پوځی (۲۴ موحه‌په‌م ۱۴۱۰ ک/ ۲۴ تاب ۱۹۸۹ ز) پابه‌ری گشتی بزووتنه‌وه جگ له و پوستانه‌ی له په‌یره‌وی ناوځو پټی دراوه بڅته به‌رپرسي نووسینگه‌ی سه‌ربازیش، بېنگومان نه‌مه‌ش جگ له به‌رده‌وام بوون له‌سه‌ر مه‌ل‌ی ټیکه‌ل کردنی ده‌سه‌لته‌کان هیچی تر نییبه. بېوانه په‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۱۳).

باسی دووهه: پیښه بزووتنه وهی نیسلامی له **بزووتنه وهی رزکاریخوازی نیشتمانی کوردستاندا** **یهکه: بوازی سیاسی**

هر چنده بزووتنه وهی نیسلامی له سهره تایی پاگه یاندنیه وه گیروده ی کومه لیک گرفتلی ناوختی بو، به لام له گه لیک بواردا چالاکانه ه لده سوپا، له پوی سیاسی وه له گورپه پانی کوردستاندا پولاو کاریگری هه بو، هه ولیدا له دیدکی نیسلامیه وه کیشی کوردو پیکه چاره ی بغاته پوو.

بزووتنه وه له بوازی سیاسیدا چالاکی جوراو جوری ده نواند، له (حوزه یزانی ۱۹۸۷) له شاری تاران خویشاندانیکیان سازدا بق به رده م بالیوزخانه کانی سعودیه، بریتانیا، فهرنسا، نهرده نو باره گای خاچی سووری نیوده ولتی، سه باره ت به سته می به عس ناره زاینه میان ناراسته ی بالیوزخانه کان کرد.^۱

هروه ما له سالپوژی کاره ساتی هه له به جدا، پوژی (۱۹۸۹/۳/۱۶) چندنین خویشاندان له نوردوگاو شاره کانی نیران سازدا.^۲ هر له و یاده دا پوژی (۱۹۸۹/۳/۱۸) له ژیر دروشمی (أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَإِنْ لَبَسُوا مِنْ بَتَائِجِهِمْ لَقَدْ جَنَدُوا) بزووتنه وهی نیسلامی، کونگره یه کی له شاری سنه پیکختست، نوینه رانی پارتی کوردستانیه کان و پیکخواوه نیسلامیه کان و کوماری نیسلامی نیران به شداریان تیدا کرد، له و کونگره دا چند وتار دهرباره ی کاره ساته که خویندراپه وه، له کوتايشدا به لاغیک پاگه یه نرا.^۳

بواریکی دیکه ی چالاکی بزووتنه وه، به شداریکردن بو له کورو کوبونه و کونگره جیهانییه گاندا، له و کونگرانه دا نوینه رانی بزووتنه وه وتاریان پیشکش کردوه و دیدارو کوبونه وه یان له گه ل به شداریووانی کونگره نه جام داوه و هه ولیدانداوه چه وساوهری گه لی کوردو کیشی کورد به جیهانی نیسلامی بناسینن و پیویستی پشتگیریکردنی

^۱ هه واله کان، گزفاری دهنگی باوه، ژماره (۱)، کانونی دووه می ۱۹۸۸، ل ۴۸ - ۴۹.

^۲ هه والو چالاکی، دهنگی باوه، ژماره (۸)، نیسان - مایس ۱۹۸۹، ل ۲۶.

^۳ له یادی یه که مین سالی کاره ساتی هه له به جدا، دهنگی باوه، ژماره (۸)، ل ۱۴ - ۱۶.

دۆزه په واکه ی به دیاربخن. له پښتانی (۱۲ - ۱۷ په بیعی په که می ۱۴۰۸ ک/ ۳ - ۸ تشرینی دوهمه می ۱۹۸۷) له تاران (کونفراسی جیهانی په کیتی نیسلا می) به ستر، چند که سایه تی و پارتی نیسلا می به شداریان تیدا کرد، شیخ عوسمان عه بدولعه زیز به سرۆکایه تی وه فدی بزوتنه وه به شداری کرد، ناوبراو وتاریکی خوینده وه، له په راویزی کونگره که شدا وه فدی بزوتنه وه چندین دیداری نه جامدا^۱.

هروه ها وه فدی بزوتنه وه به سرۆکایه تی شیخ عوسمان، به شداریکرد له (کونفراسی جیهانی ناسایشی حج) که له (۱ - ۵ په بیعی دوهمه می ۱۴۰۸ ک/ ۲۲ - ۲۶ تشرینی دوهمه می ۱۹۸۷) له تاران به ستر، شیخ عوسمان وتاری پیشکش کردو له په راویزی کونگره که شدا وه فدی بزوتنه وه چندین دیداری نه جامدا^۲. هر له و ماوه دا شیخ موحه ممد به ررنجی به شداری له (کونگره ی زانایانی موحامیدی عیراق) له شاری (قوم) کرد، ناوبراو وتاریکی خوینده وه^۳.

هروه ها له پښتانی (۳ - ۱۹۸۹/۱۰/۴) وه فدیکی بزوتنه وه ی نیسلا می که پیکهاتبوو له (شیخ عوسمان عه بدولعه زیز، مهلا علی عه بدولعه زیز، مهلا محمود نازادی) به شداریان کرد له (کونگره ی جیهانی نه فغانستان) له تاران، له و کونگره دا چند که سایه تی نیسلا می و نوینه ری پارت و پښکخواوه نیسلا میه کان به شدار بوون، وپرای خوینده وه ی وتاریک له لایه ن مهلا علی عه بدولعه زیزه وه، له په راویزی کونگره که دا، وه فدی بزوتنه وه چندین دیدارو گفتوگوی له گه ل نوینه ری پارت و ده زگاکانی راگه یانندن نه جامدا^۴.

هروه ها له (۴ کانونی په که می ۱۹۹۰) له تاران (کونگره ی نیسلا می فله ستین) به پتوه چوو، شیخ عوسمان عه بدولعه زیزو شیخ موحه ممد به ررنجی به نوینه رایه تی بزوتنه وه به شداریان تیدا کرد، له په راویزی کونگره که دا دیدارو چاوپښکه و تنیان له گه ل

^۱ مه واله کان، دهنگی باوه، ژماره (۱)، ل ۵۰.

^۲ سرچاوه ی پیشوو، ل ۵۰ - ۵۱.

^۳ سرچاوه ی پیشوو، ل ۵۱ - ۵۳.

^۴ مه والو چالاکیه کان، دهنگی باوه، ژماره (۱۰، ۱۱)، ته مموز - تشرینی په که می ۱۹۸۹، ل ۲۵.

چەندىن كەسايەتتى و پىڭخراوى ئىسلامىي ئىنجامدا، لەو دىدارانەدا باس لە كىشەي كوردو پىيوستى ھاوکارىگەردى موسلمانانى كوردستان كرا^۱. ھەروەھا وەفدى بزوتنەو بەشداری کرد لە (كۆنگرەي خۆپىندكارانى ئىسلامىي جىھانى پشتىگىرى لە كوەيت) كە لە (۲۵ - ۲۸ تشرینی دووەمی ۱۹۹۰) لە (شارقە) بەسترا، لە كۆتاییدا كۆنگرە پەيامىكى ئاراستەي گەل كورد کرد^۲.

بزوتنەوەي ئىسلامىي ھەر لە سەرەتای پراگەياندىيەو، لە ژمارەيەك ولاتی ناوچەكە و ئوروپا نووسینگەي پەيوەندىيەكانى كوردەو پەيوەندى دامەزراند، ئەمەش لە پووی سیاسییەو بۆ ناساندنى كىشەي كوردو بزوتنەوەي ئىسلامىي سوودی لێدەبینى، تا پەيوەندى بە جىھانى دەرەو و پىڭخراو نۆو دەولەتییەكانەو بەكات^۳.

سەرکردایەتى بزوتنەو لە پىڭەي نووسینگەي پەيوەندىيەكانەو، چەندىن نامەو نووسراوى جۆزاو جۆرى ئاراستەي ولاتانى جىهان و پىڭخراو نۆو دەولەتییەكان کرد، پۆژى (۲۷ زىلقەعدەي ۱۴۰۷ك/ ۲۳ تەمموزى ۱۹۸۷) پابەرى گشتى بزوتنەو چەندىن نامەي ئاراستەي ولاتە ئىسلامییەكان و پىڭخراوكانى مافى مرقۇو كەسايەتییە ئىسلامییەكان کرد، شىخ عوسمان لەو نامانەدا باسى لە درپەندەي پۆژى بەعسو ستمى ئەو پۆژمەي دەرەق بە خەلكى عىراق و كورد کرد، ھەروەھا داواي لىكردن چىتر ھاوکارى و كۆمەكى حكومەتى عىراق نەكەن^۴.

بە بۆنەي كارەساتى كىمىيایىبارانى گوندو شارۆچكەكانى كوردستان، پابەرى گشتىي بزوتنەو لە (۱۹۸۸/۳/۲۳) نامەيەكى ئاراستەي چەند پىڭخراویكى نۆو دەولەتى کرد، ناوبراو لەو نامانەدا پرايدەگەيەنیت كە بێدەنگى پىڭخراو نۆو دەولەتییەكان پىڭەخۆشكەر بوو بۆ تاوانەكانى پۆژى بەعس، لەو پووەو نووسىویەتى: "بۆ جارى

^۱ ھەوال و چالاكى، دەنگى باوە، ژمارە (۵، ۶)، سالى سىپىم، كانونى (۱ - ۲) ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱، ل

۱۲.

^۲ بپوانە بەلگەنامەي ژمارە (۲۲).

^۳ محمد نوري بازىاني: ھەمان سەرچاوە، ل ۶۶.

^۴ ھەوالەكان، دەنگى باوە، ژمارە (۱)، ل ۴۹.

دوهم ئاگادارتان دەكەينەوہ لە بێدەنگی و چاوداخستنتان بەرامبەر ئەو ھەموو تاوانە درپندانە ی پزێمی بە عسی عێراقی کە پەشتەین لاپەرە ی میژووی بۆ خۆی نووسیوە و ئەو ھەموو کوشتارو قەلاچۆکردنە ی گەلی عێراقی ھەزارو گەلی کوردی چەوساوە بە تاییەتی شیوە کارەسات و بنجر کردنیکی نەوہ ی مرقۆہ^١. ھەر لەو نامەدا شیخ عوسمان ئامادەیی خۆی دەردەبەرێت بۆ ھاوکاری و پێنمایی نوێنەری پێکخراوەکان تا ئاکامی ئەو کارەساتە گەورە ببینن، لە کوتایشدا ئەوہ یان یاد دەخاتەوہ کە پاستی ئەو پێکخراوانە لە کردەوہدا دەردەکەوێت نەک ناوینیشانی بێ ناوہ پۆک^٢.

بە ھەمان شیوە ی پێشوو، شیخ عوسمان لە (٢٥ تەمموزی ١٩٨٨) نامە یەکی دیکە دەنێرێت بۆ سکرتێری گشتیی نەتەوہ یە کگرتووەکان، ناوبراو لەو نامەدا جاریکی دیکە ئاماژە بە ستمی بە عس دەکات و داوا لە نەتەوہ یە کگرتووەکان دەکات بە ئەرکی پاستەقینە ی خۆی ھەستێت کە گرنگیدانە بە کێشە ی کوردو پزگارکردنە ی ئەو کۆمەڵگۆزییە ی ماوہ ی (٢٠) سالە حکومەتی عێراق پەپرە ی لێدەکات^٣. جاریکی دیکە ش لە (بەھاری ١٩٨٩) شیخ عوسمان نامە ی ئاردووە بۆ سکرتێری گشتی نەتەوہ یە کگرتووەکان و داوا ی لێکردووە نوێنەری خۆی بنێرێتە کوردستان تا پاستییەکانی بۆ دەرکەوێت و چەوساوەیی گەلی کورد ببینی^٤.

ھەر لە سەر ئاستی نیو دەولەتی بزوتنەوہ ی ئیسلامیی لە (١٩٨٩/١٠/٢) یادخەرەوہ یەکی دەربارە ی تاوان و وێرانکارییەکانی حزبی بە عس لە کوردستان دایە ئەنجومەنەکانی پەرلەمانی (١٧) دەولەتی ئەوروپی و ئەمریکی و ئاسیایی و عەرەبی^٥.

لەو چالاکییە جۆراو جۆرانەدا بزوتنەوہ ی ئیسلامیی توانیبووی خۆی وەکو نوێنەری کورد بناسینی و مەزلۆمیەت و پەواوەتی کێشە ی کوردو ستمی بە عس

^١ بڕوانە بەلگەنامە ی ژمارە (١٨).

^٢ سەرچاوە ی پێشوو.

^٣ بڕوانە بەلگەنامە ی ژمارە (١٩).

^٤ نامە یەک بۆ سکرتێری گشتی نەتەوہ یە کگرتووەکان، دەنگی باوە، ژمارە (٨)، ل ٢٢.

^٥ ھەواڵ و چالاکیەکان، دەنگی باوە، ژمارە (١٠، ١١)، ل ٣١.

دەربخات، ھەر بۆيە لە کارەسات و بۆنە جۆراو جۆرەکاندا نامە و نووسراو ئاراستەى پابەرى گشتى و سەرکردايەتى بنووتنەو ە کراو، لە نامەى (فەزل پەحمان خەلیل) ئەمىرى بنووتنەو ەى موحامەدین بۆ شەيخ عوسمان بە بۆنەى کارەساتى ەلەبجەو ە کە سەرەخۆشى لێدەکات^۱، ەروەها نامەى (حیکمەت یار) ئەمىرى حزبى ئىسلامىي ئەفغانستان بۆ شەيخ عوسمان بە بۆنەى کارەساتى ەلەبجەو ە^۲، ئەو پاستىيە دەردەکەو یت.

دوو ەم: بواری سەربازى

بەر لە پاگەياندن ەى بنووتنەو ەى ئىسلامىي، بنووتنەو ەى پەيوەندى باڵگى سەربازى ەبوو بەناو ەى لەشکرى قورئان، لەگەڵ پاگەياندن ەى بنووتنەو ەى ئىسلامىي، لەشکرى قورئان بە ەيژکراو گرنگى زياترى پێدراو چەند ەيژگى بۆ زياتکرا^۳.

ھەر لە سەرەتای پاگەياندن ەى بنووتنەو ەى، چەند بەياننامەيەکیان دەركرد، لەو بەياننامەدا، بنووتنەو ەى ئىسلامىي داوای لە ەيژە سەربازىيەکانى عێراق کردو ە کە بەگژ ئەو پزىمەدا بچنەو ەو بێنە پزى بنووتنەو ەى ئىسلامىيەو ە، لەو پو ەو ە بنووتنەو ە لە پەيامپکدا پۆزى (۱۹۸۷/۱۲/۳) داوا لە چەکدارانى پزىم بەعس دەکات، پەشیمان ببنەو ەو دەستبەردارى ئەو کارە بن، لەجياتى ئەو ە چەکی جیھاد ەلگرن و کاربکەن بۆ سەرخستنى ستمەلێکراوان^۴. ھەر لەو بەياننامەدا، بنووتنەو ەى داوا لە سەرچەم چىن و توێژەکان دەکات بۆ کوتايهپێنان بە ستمى بەعس پشتیوانى و کۆمەکی پێشمەرگە بکەن^۵. لە بەياننامەيەکی تردا لە (۴ پەجەب ۱۴۱۱ک/ ۱۹ کانوونى دوو ەمى ۱۹۹۱ز) داوا دەکات ەيژە سەربازىيەکان ئەرکى خۆيان بەجى بێنن و ەستن بە پووخاندنى سەددام و دارودەستەکەى، بەو ئومیدەى عێراق لە نەهامەتى بپاریژن^۶.

^۱ بېوانە بەلگەنامەى ژمارە (۲۰).

^۲ بېوانە بەلگەنامەى ژمارە (۲۱).

^۳ باوکى ئوسامە: ەمان سەرچاو ە، بەشى سێيەم، ل ۱۵.

^۴ بېوانە بەلگەنامەى ژمارە (۲۲).

^۵ سەرچاو ەى پێشوو.

^۶ بېوانە بەلگەنامەى ژمارە (۲۴).

ئەگەرى ئەو ھەيە دەريارەى كوشتنى ئەو جاشو سەريازو بەرگىرى ميللى (جيش الشعبى) يانەى كەوا پۇتىمى بەعس ھەندىكىيانى بە ئۆزلىكىردن چەكدار كىردوۋە ناردونى بۇ بەرەكانى شەپ، پىرسىياري ئۆز ئاراستەى سەركىداپەتى بىزوتنەۋە كرابىت، ھەر بۇيە بىزوتنەۋە فتوايەكى بىلوكىردۆتەۋە تىيدا كوشتنى ئەوانە بە ئەركىكى پىرۆز ناۋزەد دەكاتو لە بىرگەيەكى فتواكەدا ھاتوۋە: "كوشتارى دارودەستە ھىزە جۆر بە جۆرەكانى پۇتىمى بەعسى تىككەرى تالانكەر، بە سەدان بەلگەى ئايەتو ھەدىسو فتواى زانايان پىرۆزترىن كارو گەۋرەترىن ئەركى سەرشانى ھەموو مۇسلىماننىكە"^۱. ھەروەھا لە بىرگەيەكى تردا ھاتوۋە: "كوشتارى ھىزەكانى بەعس بە ئەمنو جاشو سەريازو جەيشى شەعبىەۋە ئەركى سەرشانى ھەموو مۇسلىماننىكى راستەقىنەيەۋ بەشدارى تىانەكردنى تاۋاننىكى گەۋرىە بەرامبەر خواۋ ئىسلامو مۇسلىمانان"^۲.

ھەر لەو ماۋەشدا كە ھكۈمەتى عىراق چەند جارىك لىتېۋوردنى گشتى دەرگىردوۋە، بىزوتنەۋەى ئىسلامىي، لەو بارەۋە لە چەند بەياننامەيەكدا ھەلۋىستى خۆى دەرېرېۋە داۋا لە جەماۋەر دەكات بەدەم ئەو بانگەۋازەى پۇتىمى بەعسەۋە نەچن^۳. لە بەياننامەيەكياندا ھاتوۋە: "بىزوتنەۋەى ئىسلامى لە كوردستانى عىراق بە جىھادى چەكدارانە داۋا لە ھەموۋان دەكات بۇ يەككىتىۋ پتەۋكىردنى باۋەپو پىزەكانو ھەركەس تواناى كارۋانى سەختى جىھادى ھەيە لووتكەى كىۋەكانى كوردستان چاۋەپۋانى دەكات جا سەركەۋتنو ئاسۋودەيى دونىيائى يان شەھىدىۋ ئاسۋودەيى يەكجارى كە ھەردىۋكىيان سەركەۋتنن"^۴.

ھەروەھا لە بىرگەيەكى ئەو بەياننامەدا كە لە ژۇر ناۋنىشانى (كى شايانە عەفوۋ بىكى؟!) بىلوكىراۋەتەۋە ھاتوۋە: "يەككىەتى پىزەكانتان بىپارىئىزنو با ھەموو ئەندامنىكى

^۱ بېۋانە بەلگەنامەى ژمارە (۲۵).

^۲ سەرجاۋەى پىتشوۋ.

^۳ بېۋانە بەلگەنامەكانى ژمارە (۲۶، ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰).

^۴ بېۋانە بەلگەنامەى ژمارە (۳۶).

له شتان و گيان و دل و دهر و نستان و ویردی سر زویانتان توله سندنه وه بیت و هرگیز تاوانه کانی به عسی خوین خورتان له بیر نه چیت".^۱

له تیکرای به لگه نامه کاند ائوه مان بۆ دهرده که ویت، بزوتنه وه هه ولیداره له په هه ندی نایینی و سیاسی و مرقییه وه، سته مکاری به عس دهرخات و پتویستی به رهنکار بوونه وه ی به لمیتیت، دهرکردنی فتوی پیروزی کوشتاری کاره به ده ستانی به عس و داروده سته که ی، چهند به یاننامه دهریاره ی لیووردنی حکومتی عیراق، که له و به یاننامه ندا بزوتنه وه داوا ده کات له جیاتی گه پانه وه ژیر دهستی به عس، له توله سندنه وه و خه بات به رده وام بن، به گشتی ده چنه نه و چوارچیوه وه.

بزوتنه وه ی نیسلامی، له سهره تای راگه یاندنییه وه له هه ولی ئه وه دا بوو په ره به چالاک سهر بازی بدات، له و باره وه به پتوه به ریتی ئه منی پاریزگای هه ولیر به نووسراوی ژماره (ش. س ۳۱۲/۵) له (۱۹۸۸/۱/۷) چهند زانیارییه که له سهر بزوتنه وه ده نیریت بۆ به پتوه به ریتی ئه منی ناوچه ی ئوتوتومی، له و نووسراوه دا هاتوه: بزوتنه وه ی نیسلامی مه کته بی سهر بازی هه یه و خاوه ن چوار هیزه و له کۆبوونه وه یه کی به رفراندا هه ولیاندا وه به رنامه پیتی بکه ن بۆ چالاک ی نواندن.^۲

هیزه کانی بزوتنه وه ی نیسلامی له چالاک ی نواندن به رامبه ر پژی می به عس شیوازی جوراوجوریان ده گرته به ر، یه کیک له و شیوازانه نانه وه ی بۆسه و دانانی که مین و بۆمب بوو له سهر پینگه ی هیزه سهر بازییه کانی حکومتی عیراق، له چهند نووسراوی به پتوه به ریتی ئه منی پاریزگای هه ولیر یاس له کارو چالاک ی مه فره زه کانی بزوتنه وه کراوه که له سهر پینگه گشتییه کان بۆسه یان ناوه ته وه و بلاو کراوه یان به سهر هاو لاتیاندا دابه شکردوه و ناگاداریان کردونه ته وه که هاوکاری ده سه لات نه که ن^۳، لیره دا هه نیک له و چالاک یانه ی بزوتنه وه ده خه ینه پوو:

^۱ بیوانه به لگه نامه ی ژماره (۲۸).

^۲ بیوانه به لگه نامه ی ژماره (۳۰).

^۳ بیوانه به لگه نامه کانی ژماره (۳۱، ۳۲).

ئىوارەى (۱۶/۱۲/۱۹۸۷) پېشمەرگەكانى لقى (۱) ى ھىزى سەلاھەددىن لە
(بابەناون) كەمىنىكىيان دانا، ھاوكات سەربازانى پېشم وىستيان لەو ناوچەدا كەمىن
دانىن، پېشمەرگەكان دەستپېشخەريان كىردو ھىزشيان كىردە سەر سەربازەكانو
ژمارەيەكيان لى كوژراو برىندار بوو^۱. ھەروەھا مەفرەزەى شەھىدان سەر بە ھىزى
سەلاھەددىن، شەوى (۷/۱/۱۹۸۸) چەند مىنىكىيان لەسەر پىگەى خورمال - ئەحمەداوا
دانا، لە ھەمان شەودا مەنەكان تەقىنەو ھەو بوو ھۆى سووتانى زىلىكى سەربازىو
كوژرانى (۳) سەربازو برىندار بوونى (۲) سەربازى تر^۲.

پۆزى (۷/۶/۱۹۸۹) مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن، لەسەر پىگەى خورمال -
شەرمەپ مىنىكىيان دانا، مەنەكە تەقىنەو ھەو بوو ھۆى تېكشكانى ئىفائەكو كوژرانى
(۸) سەرباز^۳. ھەروەھا پۆزى (۱۶/۶/۱۹۸۹) مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن
مىنىكىيان لەسەر پىگەى خورمال - ئەحمەداوا دانا، مەنەكە بە لاندكۆزەرىكى
سەربازىدا تەقىنەو كە چەند لىپىرسراوئىكى بەعسى تىدا بوو ھەمويان كوژران^۴. ھەروەھا
شەوى (۱۱ موخەرەم ۱۴۱۰ك/ ۱۲ ئاب ۱۹۸۹) مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن
مىنىكىيان لەسەر پىگەى خورمال - شەرمەپ دانا، مەنەكە بە ئىفائەكى سەربازىدا
تەقىنەو ئىفاكە سووتاو سەرچەم سەرنەشىنەكانى كوژران^۵.

مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن لە (۱۸ ئەيلولى ۱۹۸۹) مىنىكىيان لەسەر پىگەى
شەرمەپ - يالانپى دانا، مەنەكە بە ئىفائەكدا تەقىنەو ھەو بوو ھۆى كوژرانى (۱۱)
سەربازو برىندار بوونى (۳) سەربازى تر^۶. ھەروەھا مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن

^۱ چالاكەكانى پېشمەرگە، دەنگى باوەپ، ژمارە (۱)، ل ۵۵.

^۲ سەرچاوەى پېشوو، ل ۵۶.

^۳ ھەوالو چالاكى، دەنگى باوەپ، ژمارە (۹)، حوزەيران - تەمموز ۱۹۸۹، ل ۲۴.

^۴ سەرچاوەى پېشوو، ل ۳۸.

^۵ چالاكى، دەنگى باوەپ، ژمارە (۱۰، ۱۱)، ل ۳۸.

^۶ سەرچاوەى پېشوو، ل ۴۲؛ أخبار النفير، مجلة النفير، العدد (۵)، شباط ۱۹۹۰، ل ۴۲.

شەوی (۱۷/۱۰/۱۹۸۹) مینیکیان لەسەر پێگەی ئەحمەداوا دانا، مینەکه تەقیەوه و وێرای سووتانی ئیفاکە (۱۹) سەرباز کوژران کە سەرنشینى ئیفاکە بوون.^۱

لە مانگی (مارسی ۱۹۸۸) پێشمەرگەکانی هێزی شافعی بۆسە یەکیان لەسەر پێگەی هەولێر - کۆیە نایەوه، سەرەنجام (۱۰) جاش کوژران و (۵) ی تیش بە دیل گیران بەم ناوانە (قاسم کلو قاسم، کشتارەلی جلو، نەزاد تاهیر عومەر، ئەحمەد جەوهەر، تەها عەبدوللا).^۲

مەفرەزە یەکی هێزی شافعی لە (۲۲ کانونی دووهمی ۱۹۸۸) لەسەر پێگای هەولێر - کۆیە بۆسە یەکی نایەوه، لە ئەنجامدا (۳) جاش بە دیل گیران لەگەڵ ئۆتۆمبیلیکی پیکاب. چەند پۆژیک دواتر لەسەر پێگەی کۆیە بۆسە یەکی دیکە یان نایەوه، سەرەنجام (۳) جاش بە دیل گیران لەگەڵ ئۆتۆمبیلیکی برازیلی. هەروەها لە (مارسی ۱۹۸۸) لە گوندی (گۆمە تال) کە مینیکیان داناو سەرەنجام (۲) جاش کوژران و چەندانی دیکە بریندار بوون.^۳

پۆژی (۱۲/۵/۱۹۸۹) مەفرەزە یەکی تیپی (۱) ی هێزی خالیدی کوپی وەلید لە نزیک چوارتا بۆسە یەکیان نایەوه، لە ئەنجامدا (۳) سەرباز بە دیل گیران بە ناوی (یوسف حەمید ئەحمەد، موحەممەد عەبدوللە تیف ئەحمەد، موعیم زەعلان عامر)، هەرسێکیان سەر بە فەیلەقی (۱) وەحەدی (۲۰۷۱) فەوجی (۱) سریعی (۲) فەسیلی (۴) بوون، ئەمە سەرەپای دەستکەوتنی (۱) ئار بی جی، (۱) کلشینکوف، ژمارە یەکی نۆد فیشەک و گوللە ئار بی جی.^۴ هەروەها مەفرەزە یەکی هێزی خالید پۆژی (۲۱/۵/۱۹۸۹) لە ناوچەی پێنجوێن بۆسە یەکیان داناو (۲) سەربازیان بە دیل گرت بە ناوی (عەلی عەواد سلیمان، عەزەدین عەبدولواحید عەلی).^۵

^۱ چالاکى، دەنگى باوە، ژمارە (۱۰، ۱۱)، ل ۲۸.

^۲ هەوال و چالاکى، دەنگى باوە، ژمارە (۲، ۳)، تەمەوز - ئاب ۱۹۸۸، ل ۲۸.

^۳ سەرچاوەی پێشوو، ل ۲۹.

^۴ هەوال و چالاکى، دەنگى باوە، ژمارە (۹)، ل ۲۸.

^۵ أخبار النفير، النفير، العدد (۴)، ذو الحجة ۱۴۰۹ / تموز ۱۹۸۹، ل ۲۱.

پۇڭى (۲۷ ئاب ۱۹۸۸) پېشەمەرگەكانى ھەر سى ھىزى (ھەمزە و سەرگەوتىزى خالىد) لە (قۇرئاقە) بۆسەيەكانى نايەو، ئۆتۆمبىلىكى سەريازى پېشەمەرگەوتە بۆسەكەو و سوتتاو سەرنشېنەكانى كوژدان. ھەروەھا (۷) جاش كەوتنە بۆسەكەو و كوژدان. ھەر لەو پۇژانەدا پېشەمەرگەكانى ھىزى ھەمزە بۆسەيەكانى نايەو و ئۆتۆمبىلىكى سەريازى پېشەمەرگەكانى سوتتاندو سەرنشېنەكانى كوژدان^۱.

شىۋانزىكى تىرى چالاكى پېشەمەرگەكانى بىزوتتەو، ھەلگوتانە سەر مۆلگە و بارەگاكانى ھكومتى بەس بوو، بۇ ئەم شىۋانزى چالاكىيەش چەند نەوونەيەك دېئىنەو:

پۇڭى (۱۹۸۷/۱۱/۲) مەفرەزەيەكى ھىزى شافى ھىرشىيان بىردە سەر سەنگەرەكانى جاش لە ناوچەي (بەستۇرە) و تىكراي جاشەكانى بارەگاكو كوژدان و دەستكەوتى پېشەمەرگەكانىش (۵) كۆلاشىنكوفو (۱) ئارىبى جى بوو^۲.

پېشەمەرگەكانى پەلى (۱، ۲) لى (۳) ھىزى سەلاھەددىن پۇژانى (۲۲) - (۱۹۸۷/۱۱/۲۵) چەند جارىك ھىرشىيان كىردە سەر مۆلگەكانى ھكومتى عىراق لە (سەرگەت) و تەواۋى پەببەكان تىكدران، ئەوۋى زانراو زىانى ھكومت كوژانى (۳) سەريازو بىرىنداربوونى چەند سەريازى تىر بوو^۳.

ھەروەھا ئىۋارەي (۱۹۸۷/۱۱/۲۷) جارىكى تىر پېشەمەرگەكانى ھىزى سەلاھەددىن ھەلىانكوتايە سەر پەببەكانى (سەرگەت) و جگە لە تىكدانى پەببەكان (۳) سەرياز كوژدا^۴.

پۇڭى (۱۹۸۹/۶/۲۳) مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن ھىرشىيان كىردە سەر بارەگايەكى ھكومتى بەس لە ئەھمەداۋا، وپراي زىانى ماددى چەند سەرياز كوژراو بىرىندار بوون^۵. ھەروەھا مەفرەزەيەكى ھىزى سەلاھەددىن پۇڭى (۱۹۸۹/۸/۱۳)

^۱ نەرشىفى بىرەوۋەريەكانى پۇژانى بەرگى، ئا: ئاۋات كوئىستانى، كۆمەل، ژمارە (۶)، ۲۰۰۱/۸/۱۶.

^۲ چالاكىەكانى پېشەمەرگە، دەنگى باۋەپ، ژمارە (۱)، ۵۴ل.

^۳ سەرچاۋەي پېشەو، ۵۵ل.

^۴ سەرچاۋەي پېشەو، ۵۵ل.

^۵ ھەۋالە چالاكى، دەنگى باۋەپ، ژمارە (۹)، ۲۸ل.

هەلپانكوتايە سەر بارەگایەکی حكومت لە (خورمال)، پێشمەرگەكان دەستیان گرت بەسەر بارەگاكدەو (٢) سەریازیان بە دیل گرتو دەستكەوتە ماددیەكانیش بریتیی بوون لە: (١) هاوەنی (٨٢) ملم، (٤) كلاشینكوف^١.

شەوی (١٩٨٩/١٠/٧) مەفرەزەییەکی هاوبەشی ھیزی سەلاحەددین و خالید هەلپانكوتايە سەر مۆلگەییەکی حكومەتی بەعس لە (بانی بنۆك)، وێپای سووتانی بنكەكە (٥) سەرباز كوژدو (٢) سەریازی تر بریندار بوون^٢.

مەفرەزەییەکی ھیزی شەھیدان شەوی (١٩٨٨/١/٩) چوونە سەر مۆلگەی جاشەکانی فەوجی (١١٦) لە (زەمەقی) و بۆ ماوەی چەند کاتژمێرێك بە چەند جۆرە چەكێك لیپاندان و زیانیان پێگەیاندن^٣.

دەستەییەك پێشمەرگەیی ھیزی سەرکەوتن بۆ کاروباری بزوتنەوێە چوونە ناو شارێ هەلەبجە، شەوی (١٩٨٧/١١/١٨) لە کاتی گەپانەوێەیاندا پەلاماری مۆلگەیی سیخوویی حزبی بەعسیان لە هەلەبجە دا، زیانی مالی و گیانیان بە ھێزەکانی بەعس گەیاند^٤.

ڕۆژی (١٩٨٩/٥/١٣) پێشمەرگەکانی تیپی (١) ھیزی خالید چوونە ناوچەی شارباژێڕ بە مەبەستی گوزرێوەشاندن لە حكومت، دواي چەند شەپێك ئەم دەستكەوتانەیان ھەبوو: (٥٠٠) گوللە ئاربی جی، (١٨٠) گوللە هاوەنی (٦٠) ملم، (٤٠٠) فیشەکی كلاشینكوف و بی كەیی سی، (٤٠) پومانەیی دەستی^٥.

شیوازیکی تری چالاکی سەریازی بەرپەرچدانەوێە ھێرشێ ھێزەکانی حكومت بوو كە دەیکردە سەر ناوچە ئازادكراوێەكان و ھێزەکانی بزوتنەوێە، لیژەدا چەند نموونەییەك بۆ ئەو شیوازەش دێنێنەوێە:

^١ أخبار النفي، النفي، العدد (٥)، ل ٤٩.

^٢ چالاکی، دەنگی باوە، ژمارە (١٠، ١١)، ل ٣٩.

^٣ چالاکیەکانی پێشمەرگە، دەنگی باوە، ژمارە (١)، ل ٥٦.

^٤ سەرچاوەی پێشوو، ل ٥٦.

^٥ مەوال و چالاکی، دەنگی باوە، ژمارە (٨)، ل ٢٧.

پۆڭى (۱۹۸۷/۱۰/۱) حكومتى به عس ھىرشىڭكى گەردەي بە پالېشتى (۲۳) ھەوجى جاشو (۸) فېڭكە كەردە سەر بىڭكەكانى پېشمەرگە لە ناوچەي (زيارەت و بىنەباوئ و گەردەچال)، پېشمەرگەكانى بىزوتنەو ھەربەرچيان دانەو ھەرشەكەيان تېڭىشكاند، لەو شەپەدا ژمارەيەكى ئۆد سەريازو جاش كوژدان و (۳) پېشمەرگەش بىرىندار بوون^۱.

پۆڭى (۱۹۸۷/۱۱/۱۰) حكومتى به عس ھىرشىڭكى بەرفراوانى كەردە سەر ناوچە ئازادكراوكانى قەرەداغ، پېشمەرگەكانى ھىزى كەركووكى بىزوتنەو بە ھاوكارى پېشمەرگەكانى يەكيتىي و سۆسيالىست، دواي (۹) كاتژمىر شەپ ھىرشەكەيان تېڭىشكاند و پاشەكشەيان بە ھىزى حكومت كەرد، لەو شەپەدا بە عس چەند كوژراوى لە گۆرەپانى شەپدا جىھىشت^۲.

پۆڭى (۲۶ مايس ۱۹۸۸) حكومت ھىرشىڭكى گەردەي كەردە سەر بارەگاكانى بىزوتنەو لە (قەلاتوكان)، پېشمەرگەكانى بىزوتنەو بەرەنگاريان بوونەو ھەرنجام ھىرشەكەي حكومت شكاو زيانى مادىي و مەزىي ئۆريان لىكەوت، ئەو ھەي زانراو لەو شەپەدا پائىدېتك و ئامر سەريەيەكى جاشو (۱۷) سەرياز كوژدان و چەندىنى بىرىش بىرىندار بوون، دەستكەوتەكانى پېشمەرگە بىرىتى بوون لە: (۱) ھاو، (۱) ئار بى جى، (۱) بى كەي سى، چەند گلاشىنكۆف و ھەزاران فېشەك^۳.

ھەروەھا لە (۲۱ حوزەيرانى ۱۹۸۸)، حكومتى بە عس، دواي (۳) پۆڭ بۆردومانى بەردەوام، ھىرشىڭكى بەرفراوانى كەردە سەر (قەلاتوكان)، پېشمەرگەكانى بىزوتنەو ھەربەرچيان دانەو ھەيژەكەي حكومت شكاو، پېشمەرگەكانى بىزوتنەو ھەي ئىسلامىي چوار شەھىديان ھەبوو كە بىرىتى بوون لە: ھەبدوپرەحمان لۆتەرى،

^۱ چالاكەكانى پېشمەرگە، دەنگى باو، ژمارە (۱)، ل ۵۴.

^۲ سەرچاوەي پېشوو، ل ۵۶ - ۵۷.

^۳ ھەوال و چالاكى، دەنگى باو، ژمارە (۲، ۳)، ل ۲۷.

^{*} ھەبدوپرەحمان لۆتەرى: ھەبدوپرەحمان مەحمود، سالى (۱۹۶۵) لە گوندى (لۆتەرى) سەر بە شارى رانيە، لە دايك بوو، خانەي مامۇستايانى تەواو كەردو، لە (تەموزى ۱۹۸۷) بۆتە پېشمەرگەي

ئەحمەد سەكتانى*، ئومەر بۆسكىتى**، تاهىر مەمەنداۋايى***.

پۇڭى (۱۹۸۸/۸/۲۰) ھۆكۈمەتنى بەئس ھېرشىكى بەرغراۋانى كىردە سەر ئاۋچەكانى (سۈرە دىۋ كۈنە كۆتۈرۈ قىناقەۋ پىشت ئاشان) پېشمەرگەكانى ھىزى (ھەمزە، ئازادى، ھەسەن بەننا، فاروق، خالىد) بەرەنگارى ھېرشەكە بوۈنەۋەۋە شىكاندىان^۱.

مەفرەزەبەكى ھىزى ھەسەن بەننا بەرەۋە سىلىمانى بەرېكەۋتن، لە (۱۹۹۰/۶/۱۳) لە ئاۋچەى (دۆلەپۈۋت) لەگەل ھىزىكى گەۋرەى ھۆكۈمەت بەرەنگار بوۈن، دۋاى (۳) كاترۇمىر شەپ كە بوۈە ھۆى كۆڭزىنى (۱۶) سەربازو ئەفسەرىكەۋ (۲) جاش ھىزى ھۆكۈمەت شىكا، دۋاتىر فېۋكە پېشمەرگەكانى بۆردۈمان كىردۈ تىزابى پىشت بە سەربانداۋ (۵) پېشمەرگە شەھىد بوۈن^۲.

بىزۈتنەۋەى ئىسلامىي، پۇڭى (۱۹۸۸/۷/۲۲) لە قەلاتۈۋكان شەھىد بوۈ. بېۋانە: لەگەل شەھىداندا، دەنگى باۋەپ، ژمارە (۷)، كانۇنى دۈۋەمى ۱۹۸۹، ل ۴۲.

* ئەحمەد سەكتانى: ئەحمەد ھەمەئەمىن. عەبدوللا، سالى (۱۹۶۶) لە گۈندى (سەكتان)ى سەر بە شەقلاۋە لە دايك بوۈە، پەيمانگى پىزىشكى تەۋاۋكردۈۋە، لە (تەممۈزى ۱۹۸۷) بۆتە پېشمەرگەى بىزۈتنەۋەى ئىسلامىي، پۇڭى (۱۹۸۸/۷/۲۲) لە گۈردى پەمكان لە قەلاتۈۋكان شەھىد بوۈ. بېۋانە: سەرچاۋەى پېشۈۋ، ل ۴۲ - ۴۳.

** ئومەر بۆسكىتى: ئومەر ئەحمەد خىدر، سالى (۱۹۶۶) لە گۈندى (بۆسكىتى)ى سەر بە پانىيە لە دايك بوۈە، لە نىسانى (۱۹۸۸) بۆتە پېشمەرگەى بىزۈتنەۋەى ئىسلامىي، پۇڭى (۱۹۸۸/۷/۲۲) لە قەلاتۈۋكان شەھىد بوۈ. بېۋانە: سەرچاۋەى پېشۈۋ، ل ۴۳.

*** تاهىر مەمەنداۋايى: تاهىر عەبدوللا قادىر، سالى (۱۹۷۰) لە گۈندى (مەمەنداۋاي)ى سەر بە پانىيە لە دايك بوۈە، تا سېتى ئاۋەندى خۈيىندۈۋە، لە (مايسى ۱۹۸۸) بۆتە پېشمەرگەى بىزۈتنەۋەى ئىسلامىي، پۇڭى (۱۹۸۸/۷/۲۲) لە قەلاتۈۋكان شەھىد بوۈ. بېۋانە: سەرچاۋەى پېشۈۋ، ل ۴۳ - ۴۴.

^۱ مەۋالۋ چالاكى، دەنگى باۋەپ، ژمارە (۲، ۳)، ل ۳۷.

^۲ مەۋالۋ چالاكى، دەنگى باۋەپ، ژمارە (۲، ۳)، ل ۳۷.

^۳ ئەرشىلى بېرەۋەرىيەكانى پۇڭىنى بەرگى، كۆمەل، ژمارە (۶).

^۴ پېشمەرگەكان بىرىتى بوۈن لە: (ھىدايەت كەرىم سەھىد، سەلمان مەھمۇد ھىسەن، باۋەپ عوسمان سالىح، ئازاد ھەمە تاهىر، نەسرەدىن سەھىد مەعروف). بېۋانە بەلگەنامەى ژمارە (۳۳، ۶۸).

دەبىت سەرنج لەوەش بەدەین کە هەندى جار مەفرەزەکانى بزووتنەوێ چوونە ناو شارو شارۆچکەکان و چالاکی جۆراو جۆریان ئەنجامداوە، لەوانە کوشتنى پیاوانى پزىم^۱، ئەمە سەرەپای بۆلۆکردنەوێ پۆستەرو بەیان و نامىلکە^۲. هەموو ئەوەش کە باسکرا نمونەى ئەک بوو لە چالاکی بزووتنەوێ لەو قۆناغەدا.

سێهەم: بواری پۆشنییری و پراگەیاندن

هەر لە سەرەتای پراگەیاندى بزووتنەوێ ئىسلامییهو، بە مەبەستى چالاکی نواندن لە بواری پۆشنییری و پراگەیاندا، بێر لە دامەزراندنى چاپخانه کرایه‌و، بەرهمەى ئەو هەولانە دامەزراندنى چاپخانهى (شەهیدان، بێتوشى، کۆچەرەن) بوو. لە (تشرینی دووهمى ۱۹۸۷) چاپخانهى (شەهید حەسەن بەتفا) لە (قەلاتووکەن)ى بنارى قەندیل لە لایەن مێزى حەمزە دامەزرێنرا. چاپخانهکە زۆر سادەبوو، پێکهاتموو لە پۆنۆیەک، ئامیژیکى چاپى دەستى، لەلایەن (عومەرى حەمە تالۆ عەبدوللا عەبدولکەریم هەولێرى و عەلى دێرەبى) کارى لەسەر دەکرا^۳.

بوای داستانى قەلاتووکەن، چاپخانهکە ناوی گۆرپا بۆ چاپخانهى (شەهیدانى گوردی پەمکان)، ئەمەش وەکو وەقایەک بۆ چوار شەهیدى دىستانەکە. دواتریش ناوەکەى کۆرتکرایه‌و و تەنها بە چاپخانهى (شەهیدان) ناوێ دەکرا^۴.

لە چاپخانهى ناوبراو تا سالى (۱۹۹۰) گەلێک بەرهمەو نووسەرلوى جۆراو جۆر بە چاپ گەمەنرا لەوانە:

- رێبازى پێغه‌مبەر (د.خ) کامەیه؟ نووسینى: عەلى باپیر

- سۆزى نەتەوايه‌تى نووسینى: عەلى باپیر

^۱ بۆ نمونە کوشتنى (۳) ئەندامى حزبی بەعس لە هەولێر لە گەڕەکی (سێتاقان) لە بەردەم ئوتیل فەرىد. بېوانە: دەنگى باوەر، ژمارە (۹)، ل ۳۴؛ أخبار التقيير، النقيير، العدد (۴)، ل ۲۶.

^۲ لە (۱۹/۵/۱۹۸۹) مەفرەزەیه‌کى مێزى سەلاحەدین چوونە ناو شارۆچکەى (عەربەت) و چەند پۆستەرو وێنە و بۆلۆکراوێ بزووتنەوێیان بۆلۆکردەو. بېوانە: هەولۆ چالاکی، دەنگى باوەر، ژمارە (۹)، ل ۳۶.

^۳ هەزار حاتەم: هەمان سەرچاوه، ل ۲۶ - ۴۸.

^۴ سەرچاوهى پێشو، ل ۲۶ - ۲۷.

- زنجیره‌ی (با چاکتر ئیسلام بناسین) نووسینی: عەلی باپیر
- حوکمی گە پائەنە ژێر نیری تاغوت نووسینی: عەلی باپیر
- مەسەلە ی کورد چیه و چۆن و بە چی چارەسەر دەکری؟ و پیتاسە ی حزبی بە عەس نووسینی: عەلی باپیر
- کوردستان بۆ وێران بوو، چۆن ئاوەندان دەبێتەو؟ نووسینی: عەلی باپیر
- چەند شەپتکی پارتیزانی نووسینی: موحەممەد زەرزی
- مەشخەڵی بەرەنگاری (شیعر) نووسینی: شەریف وەرزێر^۱
- دەردو دەرمانی بزوتنەوێ ئیسلامی نووسینی: عەلی باپیر
- پەیرەوو پۆگراسی ناوخوازی بزوتنەوێ ئیسلامی
- چەند ژمارە یەکی گۆفاری دەنگی باوە
- چەند ژمارە یەکی بلۆکراوە ی لە گەڵ موچامیداندا
- هەر وەها لە لایەن مەکتەبی راگەیانندی بزوتنەوێ ئیسلامیەو، چاپخانە ی (بیتوشی) لە گوندی (بیتوش) لە ناوچە ی ئالانی سەردەشت دامەزێنرا، چاپخانە کە پێکھاتبوو لە دوو تابیعی میکانیکی، پۆنیۆیک، فۆتۆ ستنسلیک و نامتیریکی کۆپی^۲.
- بە و پێیە ی چاپخانە ی بیتوشی بە شێک بوو لە نووسینگە ی راگەیاندن، نۆریە ی نیش و کارەکانی بزوتنەوێ بە و چاپخانە یە ئەحجام دەدران^۳. لە و گۆفارو بلۆکراوانە ی لە چاپخانە ی بیتوشی بە چاپ گە یەنران:
- نۆریە ی ژمارەکانی گۆفاری دەنگی باوە
- زنجیره‌ی بەندەکانی خوا
- نۆریە ی ژمارەکانی بلۆکراوە ی لە گەڵ موچامیداندا
- لە نیوان سالانی (۱۹۸۷ - ۱۹۹۱) بزوتنەوێ ئیسلامی پۆژنامە و گۆفارو بلۆکراوە ی تایبەتی و گشتی دەرکرد، لەوانە پۆژنامە ی (التغیر) بە زمانی عەرەبی کە

^۱ سەرچاوە ی پێشوو، ل ۲۷.

^۲ سەرچاوە ی پێشوو، ل ۲۸ - ۲۹.

^۳ سەرچاوە ی پێشوو، ل ۳۱.

دوای (۳) ژماره گوترا بۆ گۆفاری، گۆفاری (راپه‌پین) ^۱، گۆفاری (ده‌نگی باوه‌پ) ^۲، گۆفاری (بانگه‌وان) ^۳، گۆفاری (الصف) ^۴، گۆفاری (لواء صلاح الدین) ^۵، بلاوکراوه‌کانی (شاعیرانی ناو سه‌نگه‌ر، له‌گه‌ل موجاهیداندا، ده‌نگی شه‌هیدان، به‌نده‌کانی خوا) ^۶.

^۱ یه‌که‌م ژماره‌ی گۆفاری (النفیر) له‌ سه‌ره‌تای سالی (۱۹۸۹) ده‌رچوو، شایانی باسه‌ له‌گه‌ل ژماره‌ (۴) ی شه‌م گۆفاره‌دا پاشکۆی (فاجعه‌ حلبچه) بلاوکراوه‌ته‌وه‌ که‌ پاشکۆیه‌کی به‌لگه‌نامه‌یی تایبه‌ته‌ به‌ کیمیاییارانی هه‌له‌بجه، ئه‌و پاشکۆیه‌ له‌ پووی میژوویییه‌وه‌ گرنگیه‌کی گه‌وره‌ی هه‌یه. بۆ زانیاری زیاتر ده‌ریاره‌ی گۆفاری (النفیر) به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۶۷ - ۷۸.

^۲ راپه‌پین پاشکۆی گۆفاری (النفیر) بووه‌ به‌ زمانی کوردی، یه‌که‌م ژماره‌ی له‌ (تابی ۱۹۹۰) ده‌رچوو. بۆ زانیاری زیاتر به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۸۶ - ۹۶.

^۳ یه‌که‌م ژماره‌ی گۆفاری ده‌نگی باوه‌پ له‌ (چه‌مادی یه‌که‌می ۱۴۰۸/ک/ کانونی دووه‌می ۱۹۸۸) ده‌رچوو. به‌لام هه‌یدی گه‌یلانی ده‌لێت: یه‌که‌م ژماره‌ له‌ (۸ نه‌یلوی ۱۹۸۷) ده‌رچوو. (هه‌ژار حاته‌م) یش له‌ توێژینه‌وه‌که‌یدا هه‌مان زانیاری گواستۆته‌وه‌. پێده‌چیت ئه‌و دوو نووسه‌ره‌ ژماره‌ (۱) ی گۆفاره‌که‌یان نه‌بینییت. من ژماره‌ (۱) ی گۆفاره‌که‌م ده‌ستکه‌وتو ئه‌و میژووی له‌سه‌ره‌ که‌ له‌سه‌روه‌ ئاماژه‌م پێدا. ده‌ریاره‌ی ئه‌و بۆچوونه‌ به‌وانه: هه‌یدی گه‌یلانی: له‌ یادی ۱۰۵ ساڵه‌ی ده‌رچوونی پۆژنامه‌ی (کوردستان) دا ئاوێتکه‌ له‌و گۆفاره‌نای پێش راپه‌پین له‌ لایه‌ن کاروانی جیهادی ئیسلامیه‌وه‌ ده‌رچون، کومه‌ل، ژماره‌ (۶۹)، ۲۶/۴/۲۰۰۳. بۆ زانیاری زیاتر ده‌ریاره‌ی ناوه‌پۆک و گرنگی گۆفاری ده‌نگی باوه‌پ به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۵۹ - ۶۷.

^۴ یه‌که‌م ژماره‌ی به‌ناوی (بانگه‌وازی ئیسلامی) یه‌وه‌ ده‌رچوو، تا ژماره‌ (۷) لێتی نووسراوه‌ له‌لان بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیه‌وه‌ ده‌رده‌چیت، به‌لام ژماره‌ (۸) لێتی نووسراوه‌ له‌لایه‌ن کۆمه‌له‌ی ئیسلامی کوردستانی عێراقه‌وه‌ ده‌رده‌چیت. بۆ زانیاری زیاتر ده‌ریاره‌ی ناوه‌پۆکی گۆفاری بانگه‌واز به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۸۲ - ۸۶.

^۵ گۆفاری (الصف) به‌ زمانی عه‌ره‌بی له‌لایه‌ن هه‌یزی (حه‌سه‌ن به‌ننا) ی سه‌ر به‌ بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیه‌وه‌ بلاوکراوه‌ته‌وه‌، یه‌که‌م ژماره‌ی له‌ (مایسی ۱۹۹۰) ده‌رچوو. به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۰۴ - ۱۰۷.

^۶ گۆفاره‌ (لواء صلاح الدین) به‌ زمانی عه‌ره‌بی و ئینگلیزی له‌لایه‌ن (مه‌کته‌بی ئه‌مریکای باکووری) بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیه‌وه‌ بلاوکراوه‌ته‌وه‌. به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۵۹ - ۱۵۹.

^۷ بۆ زانیاری زیاتر ده‌ریاره‌ی ئه‌و بلاوکراوانه‌ به‌وانه: هه‌ژار حاته‌م: هه‌مان سه‌رچاوه، ل ۱۲۷ - ۱۴۳.

به سرخندان له ناوه پوکی نو گوفارو بلوکراوانه، به تاییه تیش گوفارو بلوکراوه
 عره بییه کان، ده بینین به شیکي گه وره ی بۆ ناساندنی کیشی کوردو مه رگه ساته کانی
 ترخانکراوه، تیکرای نهوش تیکوشان و چالاکی پۆشنبری و پاگه یاندنی بزوتنه وه ی
 ئیسلامیه له و قوناغه دا، له پیتا و پهره گرتنی بزافی پزگاریخوای نیشتمانی
 کوردستان.

بیگومان ده رکردنی گوفارو بلوکراوه کان تاکه چالاکی بواری پۆشنبری و پاگه یاندنی
 نه و قوناغه ی خه باتی بزوتنه وه ی ئیسلامی نییه، به لکو له پال نه وه شدا چالاکی
 دیکه ی نواندوه، زۆر جار پابه ری گشتی و نووسینگه ی پاگه یاندنی بزوتنه وه کۆنگره ی
 پۆژنامه نووسیان سازداوه، ده زگا کانی پاگه یاندنی جیهانیان له کیشو مهینه تییه کانی
 کورد به ناگا هیتاوه ته وه، له و چوارچیه دا پۆژی (۱۹۸۸/۳/۲۰) پابه ری گشتی
 بزوتنه وه کۆنگره یه کی پۆژنامه نووسی ده رباره ی کاره ساتی مه له بجه سازدا، له و
 کۆنگره دا په یامنیتری زیاتر له (۱۲) ده زگای پاگه یاندن ئاماده بوون، له واته: ته له فزیونی
 (هۆله دا، دانیمارک، فهره نسا)، په یامنیتری پۆژنامه ی (ساندای تیلیگراف، گاردیان،
 تایمز لهندهن).^۱

هر له و قوناغه دا بزوتنه وه ی ئیسلامی گرنگیدا به بواری هونه ری، پۆژی
 (۱۹۸۸/۱۲/۲۶) به شی پاگه یاندنی هیزی شافعی، پيشانگایه کی وینه و پۆستری له ژیر
 ناوی (پيشانگای شه هیدان) دا له شاری (پیرانشهر) کرده وه.^۲ مهروه ها به بۆنه ی
 یه که مین سالتپۆژی کاره ساتی مه له بجه، نووسینگه ی پاگه یاندنی بزوتنه وه پۆژی
 (۱۹۸۹/۳/۱۶) له شاری (سنه)، (پيشانگای مه له بجه) کرده وه. هه مان پيشانگا
 پۆژی (۱۹۸۹/۴/۱) گوازیاه وه بۆ شاری (مه ریوان)، له ویش ماوه ی (۶) پۆژ به رده وام

^۱ مه والۆ چالاکی، دهنگی باوه، ژماره (۲، ۳)، ل ۲۴.

^۲ پيشانگای شه هیدان پیکهاتبو له: (۶۲) تابلۆ، (۲۰) پۆسترو وینه ی جۆراو جۆر که به شیک بوو له
 تاوانه کانی حزبی به عس به رامبه به کورد، له کیمیایی باران و ویرانکردن و سووتانی گونده کان. بپوانه:

مه والۆ چالاکی، دهنگی باوه، ژماره (۷)، ل ۲۲ - ۲۳.

بوو، ههروهه پيشانگاكه پۆڤى (١٩٨٩/٤/٩) گوازايه وه بۆ شارى (پاوه)، له ویش (٤) پۆڤ بهردهوام بوو.

جوارهه: بواری كۆمه لایه تی و خزمه تگوزاری

به درێژایی ئه و قوناغه ی خه باتی بزوتنه وه ی ئیسلامی هه ولیدا له بواری كۆمه لایه تی و خزمه تگوزاریدا پۆلی خۆی بگێریت، بۆ ئه وه به سه ته په یوه ندى كرد به ده زگا به رپر سه كانى ئیран و پێكخواه خێرخوازییه كانه وه تا هاوكارى و كۆمه كى ئاواره و لیقه وماوانی كورد بكه ن، هاوكات سندوقی تاییه تی بۆ كۆكردنه وه ی كۆمه كى له ئیран و پاكستان دانا^٢. به مه ش بزوتنه وه به شیوه یه كى راسته وخۆ یان له پێگه ی پێكخواه خێرخوازییه كانه وه كۆمه كى ئاواره كانى كرد^٣.

پۆڤى (١٩٨٨/١٠/٢٢) رابه رى گشتی بزوتنه وه سه ردانى وه زیری ته ندروستی ئیранی كردو داواى لێكرد خزمه تگوزاری ته ندروستی زیاتر پێشكه شی ئاواره ی كورد بگێریت له ئۆردوگاكاندا^٤. ههروه ها له سه ردانیكى ديكه دا بۆ تاران له پۆڤانى (١٦) - ١٨ / ٨ / ١٩٩٠) رابه رى گشتی بزوتنه وه به مه به ستی به ده سه ته یاننى كۆمه كى و باشتركردنى گوزه رانى ئاواره كان چه ند دیدارو كۆبوونه وه ی له گه ل به رپر سه ئیترانییه كان ته نجامدا^٥.

---

^١ پيشانگاكه پێكهاتبوو له: (٧١) وینه ی فۆتۆگرافى ده رباره ی هه له بجه و وێرانكردن و پووخاندن و سووتاندنى گونده كانى كوردستان، (٦) تابلۆی پۆنى، (٦) تابلۆ سه باره ت به سه تمى به عس، (٢٧) تابلۆی ئه رشیلی سه باره ت به به كاره یاننى چه كى كیمیایی له كوردستان و هه واله كانى به كاره یاننى ئه و چه كه له پۆڤنامه بیگانه كاندا، (٢) تابلۆ ده رباره ی ژبانى ئاواره كان له ئۆردوگاكانى توركیا، (٤) تابلۆ سه باره ت به ئازاردانى زیندانیه كان له زیندانه كانى به عسدا، پێشكه ش كردنى فیلمێكى فیدویى ده رباره ی كاره ساتى هه له بجه. بپوانه: له یادی یه كه مین سالى كاره ساتى هه له بجه دا، ده نگى باوه، ژماره (٨)، ل ١٧ - ١٩.

^٢ بپوانه به لگه نامه ی ژماره (٣٤).

^٣ محمد نوری بازىانی: هه مان سه رچاوه، ل ٧١.

^٤ هه والۆ چالاكى، ده نگى باوه، ژماره (٥، ٦)، تشرینی دوهم - كانونی یه كه م ١٩٨٨، ل ٤٣.

^٥ هه والۆ چالاكى، ده نگى باوه، ژماره (٣)، سالى سیپه م، تشرینی یه كه م ١٩٩٠، ل ٢٩.

ھەر لە چوارچێوەی ھاوکاری ئاوارەکاندا، لە مانگی (تشرینی یەکەمی ١٩٨٨) وەفدێکی بزوتنەو سەردانی ئۆردوگای ئاوارەکانی کرد لە ناوچەی دیاربەکر لە کوردستانی تورکیا، دەربارەی باری گوزەرانی ئاوارەکان پاپۆرتێکیان ئامادە کرد^١، دواتریش برێکی زۆر کۆمەکیان پێگەیاندن^٢. ھەر لەو ماوەدا بێری (٦٧٢٠٠٠٠) تەمەن دا بەش کرا بەسەر ئاوارە و لیقەوتوانی کورد لە ئۆردوگاكانی ئێران^٣.

---

^١ ھەوالۆ چالاک، دەنگی باوە، ژمارە (٥، ٦)، تشرینی دووەم - کانونی یەکەم ١٩٨٨، ل ٤٩.

^٢ ئەو کۆمەکانە بریتی بوو لە: (٦٢٥٠) بەتانی، (٤٠٠٠) ھەسیر، (٤٠٠٠) فەپش، (١٠٠٠٠) پارچە جلو بەرگ، (٥٠٠٠) مەتر قوماش، (٥) تەن برنج، (٦) تەن شەکر، (٦) تەن پۆن، (١) تەن چا، (٨) تەن شیرینی و شک بۆ منالان، (٦٨٥٠) جوت پێلۆ، (١٥) تەن مێو، (٧٠٠٠٠) بۆلار. بێوانە: ھەوالۆ چالاک، دەنگی باوە، ژمارە (٧)، ل ٢٢.

^٣ سەرچاوەی پێشوو، ل ٢٢.

باسی سییه م: په یوه نندییه کانی بزووتنه وهی نیسلامی

په که م: له ناستی کوردستاندا

۱- نیخوان موسلمین

له سهره تاي پراگه ياندنی بزووتنه وهی نیسلامیدا، سلاحه ددین موحه ممد بهرپرسی نیخوانه کانی کوردستان له نیران، چووه نیماراتی عهره بی و نامه یه کی دکتور نوسمان عه بدوپړه زاق سامه پائی مینا بۆ پابه ری گشتی بزووتنه وه، ناویراو له و نامه دا داوای له شیخ عوسمان عه بدولعه زیز کردبوو دهستبهرداری کاری چه کداری بیت،^۱ نه مه سهره تاي په یوه نندییه کی نالۆزی له نیوان بزووتنه وه و نیخوان په نگړیز کرد، به دریزایی سالانی دواتر نه و په یوه نندیانه ناسایی نه بوونه وه.

نیخوان بزووتنه وه یان به پکا به ری خویان ده زانی و به بوونی درپډونگ بوون، پتیا ن و ابوو جموجۆلی نیسلامی ته نها مولکی خویانه، چونکه نه وان پیشتر له گوړه پانه که دا بوون.^۲ نیخوان له نۆردوگاکاندا خه لکیان له کاری چه کداری و سارد ده کرده وه،^۳ نه مه ش سهر کرده کانی بزووتنه وهی نیگه ران کردبوو، له بهرامبه ردا سهر کرده کانی بزووتنه وه به نۆردوگاکاندا ده که پان و وتاری ناگرینیان ده دا،^۴ نه مه ش وه کو بهر په رچدانه وه و بهر گرتن له هه لمه تی نیخوان له دزی بزووتنه وه.^۵

هادی عه لی یه کیکه له سهر کرده کانی نیخوان، ده ریاره ی به شداری نه کردنیان له بزووتنه وه دا ده لیت: "نیمه وهک زۆرینه ی برایان له کوردستان به شداریمان نه کرد له و بزووتنه وه یه دا له بهر چه ندین هۆکاری گرنه که په یوه ست بوو به مهنه جیه تی کاری

---

^۱ له بهشی (سییه م) باسی (سییه م) به درزی باس له هۆکاری مینان و دهره رنجامه کانی نه و نامه کراوه.

^۲ چاوپیکه وتنی توپژهر له گه ل (عه لی باپیر)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۸/۱۷.

^۳ سهرچاوه ی پیشوو.

^۴ مه لا عه لی عه بدولعه زیز یه کیک بوو له وتاریپژده کانی بزووتنه وه، پۆژیک له (سهریاس) وتاریداو وتی: "نه وهی چه گمان له گه ل مه لانه گریت په وانه ی کتوی نه بو قویه یسی ده که م!"، یه کیک له ناماده بووان پرسیبووی: مامۆستا کتوی نه بو قویه یس له کوپیه؟، مامۆستا وتبووی: "نه و شوپنه یه شهیتانی

لیده خه وئ". بره وانه: هیوا: هه مان سهرچاوه، ل ۲۲.

^۵ سهرچاوه ی پیشوو، ل ۲۲؛ چاوپیکه وتنی توپژهر له گه ل (عه لی باپیر)، سلیمانی، ۲۰۰۵/۸/۱۷.

ئىسلامىي و ستراتىژىيەتى سىياسىيى بزووتنەو ەكە" ^۱. بەلام ھادى ەلى ھىچ دەريارەى ئەو ھۆكارانە باس ناكات كە وای لە ئىخوان كەرد بەشداری لە پاگەياندىنى بزووتنەو ەدا نەكەن، بە بپوای ئىيمە ھۆكارى پاستەقىنە برىتى بوو لە:

۱. سەلاحەددىن موخەممەدو سەركردهكانى ئىخوان پېشتەر كۆمەلى ئەنسارىان دامەزراند، ئىران ھىچ ھاوكارى و كۆمەكى نەكردن، ھەر بۆيە گەشتبەوونە ئەو بپوایەى كارى چەكدارى لە سایەى ئىراندا ئاكامىكى ئەوتۆى نابىت و ناتوانىت ئامانجەكانى بىننقەدى.

۲. ئىخوان لە دىدو تىپوانىنياندا بپوایان بە كارى چەكدارى و جىھادى نىيەو ئەو شىوازەى خەبات پەتدەكەنەو.

۳. سەرانى ئىخوان پىيان وابوو شىخ عوسمان عەبدولعەزىزو سەركردهكانى بزووتنەو، شىاوى ئەو نىن پىيەرايەتى ئەو كارە بگرنە دەست.

۴. سەلاحەددىن موخەممەد لە سالى (۱۹۸۵) بە فەرمى مۆلەتى كاركردىنى لە سەركردايەتى ئىخوان وەرگرتبوو، خۆيان بە شایستەى سەركردايەتى كارى ئىسلامىي دەزانى، ھەر بۆيە ئامادەنەبوون جارىكى تر بچنە ژىر سەركردايەتى كەسىكى ترەو.

۵. لەو كاتەدا ئىخوانى دەولى پەيوەندى لەگەل عىراق باش بوو، بەلام لەگەل ئىران پەيوەندىيان ئالۆز بوو، ھەر بۆيە دژى ھەر چالاكىيەكى چەكدارى بوون كە دژ بە حكومەتى عىراق بكرىت.

ھەلۆىستى توندى ئىخوان بە تەواوى بزووتنەو ەى ناپەخەت كەردبوو، شىخ عوسمان باس لەو دۆخە دەكات كە لە سەرەتای پاگەياندىنى بزووتنەو ەى ئىسلامىيدا دوست بوو، ژمارەيەكى زۆر لە كادىرانى ئىخوان دەستبەردارى بزووتنەو ە بوون، ناوپراو لەو بارەو دەلىت: " لە سەر فەرمانى - وشاورم فى الامر - پراوژم كەرد بە زۆرىەى ئەو برايانەى كە ھاوفىكرو ھاوكارو ھاوسەنگەر بووینو دواى نیشاندىنى كۆمەلە بەلگەيەكى

^۱ پەكگرتوى ئىسلامىي كوردستان، ۷۱.

شەرى و واقىيى، بەلام بە داخەوہ ئەوانىش بە کۆمەلە تەئویلاتىكى دەستکردو خۆدزىنەوہ لە حق، دواى نەفس و دواى کۆمەلە شتىكى داتاشرایى ترکه وتن^۱.

شىخ موحەممەد بەرزنجى يەكى بوو لە سەرکردەکانى بزوتنەوہى ئىسلامىي لەو کاتەدا، پێدەچیت نازارى زۆرى بە دەست ئىخوانەوہ چەشتبیت، بۆیە لە باسى ئەو حالەتەدا دەلێت: " لە ھەمووی ناخۆشتر ھەندىك تەيارى ئىسلامىش بە ھەرھۆيەك بوو زۆر نازارىيان دەداين، تەنانەت موحاممەدەكانيان كە لوتكەى عىزەتى ئىسلامى پێۆزە سارد دەکردەوہ"^۲. لەو دوو دەقەى پێشوویدا ئەو ھەمان بۆ دەردەكە ویت ھەلۆیستى ئىخوان، سەرکردەكانى بزوتنەوہى تەواو نىگەران کردوہ.

۲- پارتە كوردستانىيەكان

ھەر لە سەرەتای راگەياندىيەوہ، بزوتنەوہى ئىسلامىي، پەيوەندىيەكانى لەگەڵ يەكێتى نىشتمانىي كوردستان، پارتى ديموكراتى كوردستان، حزبى سۆسيالىستى كوردستان توندو تۆل و لە ئاستىكى باشدا بوو.

سەبارەت بە پەيوەندىيەكانى نۆوان بزوتنەوہ و يەكێتى، لە نۆوان ھەردوولا ئەم پێكەوتننامە واژو كرا:

بسم الله الرحمن الرحيم

لە ڕۆژانى ۱۱ - ۱۲ى زى الحجەى سالى ۱۴۰۷ك دا پێكەوتى ۶ - ۷ى ئابى ۱۹۸۷ وەفدىكى بزوتنەوہى ئىسلامى لە كوردستانى عێراقدا سەردانى بارەگای مەكتەبى سياسى يەكێتى نىشتمانى كوردستانى كرد.

بە ھاتنىيان زنجيرە كۆبونەوہ يەك ئەنجام درا باسى بارى كوردستان و عێراق و ناوچەكە و جىھان كرا. بۆچونى ھەردوولا سەبارەت بە زۆرىي مەسەلەكان لێك نزيك بوو. ھەردوولا پێخۆشچالى خۆيان دەربري بەرامبەر بە سياسەتى ئاشت بوونەوہى گشتى و پێك ھێنانى بەرەى كوردستانى كە سەرکردايەتى خەباتى گەلى كوردستان بكات و بپێتە لايەنىكى گرنگ لە ھاوپەيمانيەكى فراوانى عێراقدا كە ھێزە

^۱ لە: باركى ئوسامە: ھەمان سەرچاوە، بەشى يەكەم، جەماوەر، ژمارە (۳۶)، ۴ ئاب ۱۹۹۵، ل ۱۳.

^۲ لە: باركى ئوسامە: ھەمان سەرچاوە، بەشى سێيەم، ل ۱۶.

ئىسلامىيەت كان بەشىك بن تپايدا بۇ رووخاندنى رۇئى عەفلىقى بەغداو ھىنانە كايەى رۇئىكى دلسۆز بۇ ولات و گونجاو لەگەل وىست و خواستى گەلى عىراقداو بتوانىت بە ئەرکەكانى ھەستىت لە راگرتنى جەنگى عىراق و ئىران و ھۆلجىكى عادلانە بەرقەرار بکات و ماف و يەكئى خاكى ھەردوولا بىلرئى بىلغەى دۆستايەتى گەلانى ھەردوولا دابرىزى و مافى چارەنوسى گەلى كوردى مسلمان مسۆگەر بکات و دزايەتى راستەوخۆى وىست و دەسلەتتى ئىمپىريالىزم و زايونىزم و كۆنەپەرستى ناوچەكە بکات.

ھەردوولا بەرىزەو ھەماشاى ھاوکارى و يارمەتى و كۆمەكى جەمھورى ئىسلامى ئىرانىان کرد بەرامبەر بە گەلى كورد و عىراق كە دەستىكى بالای ھەيە لە بەھىزکردنى زەمىنەى خەبات و پەيوەندى دواروژى ھەردو و لاتدا.

كۆبۈنەو كە بىزارى و ناپەزايى خۆى دەربرى بەرامبەر دەست تىوەردانى ئىمپىريالىزم و رۇئىمە كۆنەپەرستەكانى كەنداو لە پىشيانەو ھە ئىمپىريالىزمى ئەمرىكا لە كاروبارى ناوچەكەو عىراقداو پىشتىگىرى كوردنىان لە رۇئىمى ھەمدامى خوين رىزو كۆكردنەو ھىزەكانىان لە كەنداودا، كە نەك ھەپەشەيە لە گەلى عىراق و سەرەخۆى بەلگو ھەپەشەيەكى راستەوخۆيە لە گەلانى ناوچەكە. بۆيەش پىويستە ھەموو ھىزە شۆرشگىرەكان و گەلانى ناوچەكە يەكگرن بۇ بەرھەلستى ئەو مەترسىيە كەورەيە.

ھەردوولا رىكەوتن لەسەر ھاوکارى سياسى و عىسكرى و اعلامى لە كوردستانى عىراقداو رىكەوتننامەيان مۆر کرد. ئەمەش ھەنگاويكە لە رىگای يەك خستى دەزگاكانى شۆرش لە كوردستاندا بە تايبەتى يەكخستى ھىزى پىشمەرگە.

ھەردوولا داوا لە دۆستانى گەلى كورد و عىراق دەكەن كە بە پىر دەنگى شۆرشگىرەكانى خەلكى مسلمانى كورد و عىراقەو ھەي و ھاوکارى و پىشتىگىرىان لى بکەن لە پىناوى روخاندنى رۇئىمى عەفلىقىەكان دا. تا لەم رۆژە پىر مەينەتيەى كوردستاندا كە وىران كوردن و كوشتنى بە كۆمەل بە كىمياوى و راگويزان و تەعريب و تەبعىس سىماى وولاتەكەمانە بە دەست عەفلىقىەكانى بەغداو كە دروشمى جەنگى لەناوبردنى رەگەزپەرستانەيان ھەلگرتووە بەرامبەرمان. بەم بۆنەيەو يەكئى

نیشتمانی کوردستان و بزوتنه‌وهی ئیسلامی له کوردستانی عێراقدا داوا له چه‌كداره هه‌لخه‌له‌تاوه‌كاني سه‌ر به‌ برژم ده‌كه‌ن چي تر نه‌بهنه‌ دارده‌ستی دۆژماني گه‌له‌كه‌مان ده‌رگا ئاوا‌له‌یه‌و بینه‌وه‌ باوه‌شی گه‌له‌كه‌پانه‌وه‌و په‌یوه‌ندی به‌ هیڤی پێشمه‌رگه‌وه‌ بکه‌ن كه‌ عه‌فوی كردوون^۱.

هه‌رچه‌نده‌ هه‌ندی جار بارگرژی و ناكوکی كه‌وتۆته‌ نێوان یه‌كێتی و بزوتنه‌وه‌، به‌تایبه‌تیش كه‌ یه‌كێتی هه‌ستی به‌ چالاکی بزوتنه‌وه‌ ده‌كرد نیه‌گه‌ران ده‌بوو، ته‌نانه‌ت كارگه‌یشه‌ سه‌نگه‌ر له‌یه‌كه‌تر گرتن^{*}، به‌لام ئه‌و بارگرژی نه‌گه‌یشه‌ ته‌قه‌كردن له‌یه‌كه‌تر

^۱ بپوانه‌ به‌لگه‌نامه‌ی ژماره‌ (٣٥).

^{*} له‌ هاوینی (١٩٨٩) بارگرژی كه‌وته‌ نێوان هیڤی هه‌مزهی بزوتنه‌وه‌ به‌ لیپه‌سراویتی (هه‌سه‌ن بابه‌كه‌ر) و هیڤیكه‌ یه‌كێتی به‌ لیپه‌سراویتی (هه‌سه‌ن كوێستانی)، پۆڤی (١٩٨٩/٩/٤) هه‌سه‌ن كوێستانی نامه‌یه‌ك بۆ فه‌رماده‌ی هیڤی هه‌مزه‌ ده‌نێریت و داواي لێده‌كات له‌ ناوچه‌ی (قوله‌ هه‌رمی) بنگه‌ دروست نه‌كه‌ن. له‌ وه‌لامدا نووسینگه‌ی سكرتاریه‌تی بزوتنه‌وه‌ نووسراوی ژماره‌ (٥١)ی پۆڤی (٦ سه‌فه‌ر ١٤١٠ك - ١٩٨٩/٩/٧) ئاراسته‌ی مه‌كته‌بی سیاسیی یه‌كێتی ده‌كات و له‌ كوێتایدا ئایه‌تی (والسلام علی من اتبع الهدی) نووسراوه‌. ئه‌م ئایه‌ته‌ جه‌لال تاله‌بانی توپه‌ ده‌كات و له‌سه‌ر هه‌مان نامه‌ی سكرتاریه‌تی بزوتنه‌وه‌ وه‌لام ده‌داته‌وه‌ و ده‌نوسیت: "بێ په‌زاهه‌ندی ئیمه‌ش ناتوان له‌ ناوچه‌ی ئیمه‌ بن". دواتریش ناوبراو له‌ پێگه‌ی شیخ مستفا نه‌قشبه‌ندیه‌وه‌ نامه‌یه‌ك بۆ شیخ عوسمان ده‌نێریت و وێرای ئه‌وه‌ی (عه‌لی باپیر) به‌ پیاویکی داخ له‌ دلتوقین له‌ دلتاوه‌بات، نیه‌گه‌رانی خۆی له‌ پسته‌ی (والسلام علی من اتبع الهدی) ده‌رده‌به‌ریت، هه‌ر له‌و نامه‌دا ناوبراو پێشنیاز ده‌كات كه‌ كه‌سێك بنێرته‌ ناوچه‌كه‌ تا چاره‌سه‌ری ناكوکی هه‌ردوولا بكات. له‌ وه‌لامی ئه‌م نامه‌دا، پۆڤی (١٩٨٩/٩/١١) شیخ عوسمان نامه‌یه‌ك ده‌نێریت بۆ جه‌لال تاله‌بانی و به‌لێتی پێده‌دات كه‌ كارێك بكات مایه‌ی په‌زاهه‌ندی هه‌ردوولا بیت. هه‌روه‌ها پۆڤی (١٠ سه‌فه‌ر ١٤١٠ك - ١٩٨٩/٩/١١) عه‌لی باپیر نامه‌یه‌کی بۆ ئه‌ندامانی مه‌كته‌بی سیاسیی یه‌كێتی نارینه‌وه‌ و چه‌ند تێبینی و پوئكرده‌یه‌كی ده‌رباره‌ی نووسراوه‌كه‌ی نووسینگه‌ی سكرتاریه‌ت نووسیوه‌. ئه‌و پۆڤیش به‌ر له‌و میژوه‌ له‌ نامه‌یه‌كه‌دا شیخ عوسمان له‌ بارگرژی و پێشهاهه‌تكانی ناوچه‌كه‌ ئاگادار ده‌كات وه‌. هه‌روه‌ها عه‌لی باپیر له‌ نامه‌ی دووه‌میدا كه‌ رۆژی (٩ سه‌فه‌ر ١٤١٠ك - ١٩٨٩/٩/١٠) بۆ شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیزی نارینه‌وه‌، سه‌رنجی خۆی ده‌رباره‌ی بۆچوونی شیخ عوسمان له‌ مه‌ی چاره‌سه‌ری ناكوکیه‌كاني نێوان بزوتنه‌وه‌ و یه‌كێتی ده‌خاته‌پوو، كه‌ به‌ بپرای ئه‌و به‌و شیوازه‌ چاره‌ی گرفته‌كه‌ ناكێت و رێگه‌چاره‌ی تر ده‌خاته‌پوو.

بارگرژیه‌كاني قوله‌هه‌رمی ورده‌ ورده‌ خاوبویه‌وه‌، له‌ نامه‌یه‌كی عه‌لی باپیردا كه‌ رۆژی (٢١ سه‌فه‌ر ١٤١٠ك - ١٩٨٩/٩/٢٢) نووسیویه‌تی و پێده‌چێت بۆ شوێراو مه‌كته‌بی سیاسیی ئارده‌بیت، به‌ گوته‌ی ناوبراو به‌

به هه‌وێی پابه‌ری گشتی بزووتنه‌وه‌و سكرتێری گشتی یه‌كێتیی بارودۆخه‌كه ئاسایی بوویه‌وه.^۱

به‌ شێوه‌یه‌كی گشتی په‌یه‌ه‌ندی نێوان یه‌كێتیی و بزووتنه‌وه له ئاستێكی باشدا بووه، وێرایی پێكه‌وتنی نێوانیان، گه‌لێك جار سه‌ركرده‌كانیان سه‌ردانی یه‌كتریان كردووه و په‌یه‌ه‌ندییه‌كانیان توندوتۆڵ كردۆته‌وه، له‌ كۆتایی سالی (١٩٨٧) جه‌لال تاله‌بانی سه‌ردانی باره‌گای بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی كردو چهند دانیه‌شتنی له‌گه‌ڵ نه‌ندامانی شوورای مه‌كته‌بی ئیڕشادی بزووتنه‌وه‌دا نه‌جامدا.^۲ هه‌روه‌ها پۆزی (١٩٨٩/٣/٦) سكرتێری گشتی یه‌كێتیی سه‌ردانی پابه‌ری گشتی بزووتنه‌وه‌ی كرد،^۳ هه‌ر سه‌باره‌ت به‌ په‌یه‌ه‌ندییه‌كانی هه‌ردوو پارتی ناویراو، جه‌لال تاله‌بانی ده‌لێت: بزووتنه‌وه‌ هاوپه‌یمانی یه‌كێتیی نیه‌تنامه‌یییه‌،... پێكه‌وتنی توندوتۆڵ له‌ نێوانماندا هه‌یه‌.^۴

به‌ هه‌مان شێوه‌ له‌گه‌ڵ پارتی دیموكراتی كوردستان، په‌یه‌ه‌ندییه‌كانیان توندوتۆڵ بووه، سالی (١٩٨٨) وه‌فدی بزووتنه‌وه‌ چوو (پازان) پێكه‌وتنیان له‌گه‌ڵ پارتی واژو كرد. هه‌روه‌ها مه‌سه‌ود بارزانی سه‌رۆكی پارتی پۆزی (١٩٨٨/١١/٨) سه‌ردانی شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیزی كردووه و دیدارو گفتوگۆیان سازداوه.^۵

مه‌به‌ستی په‌نده‌رگرتن له‌و رووداوه سه‌رجه‌م به‌لگه‌نامه‌ی په‌یه‌ه‌ست به‌و رووداوه‌ی بۆ ناردوون، هه‌ر له‌ویدا ناویراو نامه‌كی شیخ عوسمان بۆ جه‌لال تاله‌بانی به‌ لاوازه‌ به‌رانبه‌ر هه‌ره‌شه‌و گوپه‌شه‌كانی جه‌لال تاله‌بانی ناوه‌ ده‌كات. بۆ زانیاری زیاتر ده‌رباره‌ی ئه‌و رووداوه‌ به‌لگه‌نامه‌كانی ژماره (٤٤)، (٤٥)، (٤٦)، (٤٧)، (٤٨)، (٤٩)، (٥٠).

^۱ چاپێكه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (عه‌ل باپیر)، سلێمانی، ٢٠٠٥/٨/١٧.

^۲ هه‌واله‌كان، ده‌نگی باوه‌، ژماره (١)، ل. ٥١.

^۳ هه‌واله‌چالاکی، ده‌نگی باوه‌، ژماره (٨)، ل. ٢٦.

^۴ حوار مع الاستاذ جلال الطالباني السكرتير العام للاتحاد الوطني الكردستاني، القسم الثاني والآخر، النفي، العدد (٧)، شباط ١٩٩١، ل. ٢٢.

^۵ چاپێكه‌وتنی توێژه‌ر له‌گه‌ڵ (ئه‌حمه‌د كاكه‌ مه‌حمود)، هه‌له‌بجه، ٢٠٠٤/١٢/٨.

^۶ هه‌واله‌چالاکی، ده‌نگی باوه‌، ژماره (٥)، (٦)، تشرینی دووهم - كانونی یه‌كهم ١٩٨٨، ل. ٤٣.

ئەمەش سەرەتای پەيوەندیەکی باشی نیوان هەردوولا بوو، ئێران هاوکاری و کۆمەکی مادی و مەعنەوی بزووتنەوێ ئیسلامیی کرد، پێگەی دا لەناو خاکە کەیدا بێکە و بارەگا دابنێ و مەشق بە پێشمەرگەکانی بکات و بە خاکی ئەودا بیانگوێزێتەوێ لەناو خاکی ئەوێوە چالاکی دژی پۆتیمی بەعس ئەنجام بدات.^۱

دوای وەستانی جەنگی عێراق - ئێران، بۆ سەرچەم پارته کوردستانیەکان ئێران بوو بەباشترین پەناگە تا چالاکی سیاسی تیا ئەنجام بدەن، بە هەمان شیوەش بزووتنەوێ لەوێ کەوتە نواندنی چالاکی پێکخراوەیی و سیاسی و پۆشنیبری و پاگەیانندن، وەفدی بزووتنەوێ بەشداری کرد لە زۆریەتی ئەو کۆپو کۆنگرانی لە تاران پایتهختی ئێران دەبەستراو نوێنەری ولات و پێکخراوە ئیسلامییەکان و کەسایەتییە ناسراوەکان بەشداریان تیدا دەکرد. هەر لە خاکی ئێرانەوێ بزووتنەوێ توانیبوو پەيوەندی بە جیهانی دەرەوێ بکات و نووسینگەی پەيوەندیەکانی لە چەند ولاتی ناوچەکە و پۆژناوا کردەوێ.^۲

دەبێت ئەوێشمان لەبەر چاوی بێت، ئێران هەمیشە لە هەولێ ئەوێدا بوو بزووتنەوێ بەو ئاراستەدا بەریت کە بەرژەوێنیەکانی ئێران دینیتەدی، بۆ ئەوێ مەبەستە سوودی لە ناکۆکی و پێکەتەنی ناچۆری بزووتنەوێ وەرگرتبوو، هەندێ جاریش دنی ئەو ناکۆکیە دەدا.^۳ هەر چەند ئەم هەولێ ئێران کاریگەری پێژەیی هەبوو، بەلام بە درێژایی ئەو قۆناغە بزووتنەوێ ئیسلامیی توانیی پارێزگاری لە سەرەخۆیی خۆی بکات.^۴

۲- جیهانی ئیسلامی

بزووتنەوێ ئیسلامی هەر لە سەرەتای پاگەیانندیەوێ هەولیدا پەيوەندی دبلۆماسی لەگەڵ پارته ئیسلامییەکان و کەسایەتییە ناسراوەکان و پێکخراوە ناھکۆمییەکاندا دروست بکات، ئەمەش بە مەبەستی ناساندنی کێشە کوردو

^۱ محمد توری یازانی: سەرچاوەی پیشوو، ل ۶۶ - ۶۷.

^۲ سەرچاوەی پیشوو، ل ۶۷.

^۳ چاوپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ (ئەحمەد کاکە مەحمود)، هەلەبجە، ۲۰۰۴/۱۲/۸.

^۴ سەرچاوەی پیشوو؛ چاوپێکەوتنی توێژەر لەگەڵ (عەلی بابێ)، سلێمانی، ۲۰۰۵/۸/۱۷.

بزووتنه وهی ئیسلامیی به جیهانی ئیسلامیی و دهره وه، بۆ هینانه دی نه و ئامانجهش بزووتنه وهی ئیسلامیی سوودی له و کۆنگرانه ده بیینی که له تاران سازده دران، له پهراویزی کۆنگره و کۆنفراسه کاندای نوێنه ری بزووتنه وه کۆبوونه وه و دیداری له گه ل به شداریوانی کۆنگره سازده دا^۱.

بزووتنه وه توانیبوو پیوهندی له گه ل زۆریک پارت و که سایه تیی ئیسلامیی دروست بکات، به تاییه تیش سه رکرده کانی ئه فغانستان، که پیوهندی نامه گۆپینه وه له نێوانیاندا هه بوو، له بۆنه و پوداوه کاندای نامه یان بۆ یه کتر ناردوه وه^۲.

به لام سه بارهت به ولاته عهره بییه کان ئه وه دوا ی داگیرکردنی کوهیت له لایه ن حکومه تی عێراقه وه، بزووتنه وه توانی پیوهندیان له گه ل دروست بکات، وه فدی بزووتنه وه سه ردانی ولاتانی که نداوی کردو به شداری کۆبو کۆبوونه وه کانی کردوه وه^۳، ئه مهش بۆته سه ره تایه ک بۆ دروستکردنی پیوهندی نێوان هه ردوولا.

^۱ له باسی دووه می ئه م به شه دا باس له به شداری بزووتنه وه له هه ندێ له و کۆنگره و کۆنفرانسانه کراوه.

^۲ بپوانه به لگه نامه کانی ژماره (۲۰، ۲۱، ۲۶، ۲۷، ۲۸).

^۳ وه فدی بزووتنه وه به شداری کرد له (کۆنگره ی خوێندکارانی ئیسلامیی جیهانی پشتگیری له کوهیت) که له (۲۵ - ۲۸ تشرینی دووه می ۱۹۹۰) له (شارقه) به ستره. بپوانه به لگه نامه ی ژماره (۲۲).

دەرەنجام

لەم توێژینه‌وه‌دا، که تایبەتە بە میژووی پەوتی ئیسلامیی لە باشووری کوردستان (١٩٤٦ – ١٩٩١) توێژەر بە چەند ئەنجامێک گەیشتووە، گرنگترینیان لەم خالانەی خوارە‌وه‌دا دەخەینە‌پەر:

١. پەوتی ئیسلامیی لە باشووری کوردستان پەگئیکی میژوویی قوولتر لە و ماوەی هەیه که لەم توێژینه‌وه‌دا خراوە‌تە‌پەر، ئەمەش دەخوازێت توێژینه‌وه‌ لە بارەی ئەو قۆناغە‌وه‌ بکێت.

٢. پەوتی ئیسلامیی درێژکراوە‌ی هەولی چاکسازە‌کانی کوتایی سە‌ده‌ی تۆزده‌و سە‌ره‌تای سە‌ده‌ی بیستە‌می ناوڤۆ دەرە‌وه‌ی کوردستان.

٣. پەوتی ئیسلامیی باشووری کوردستان لە بنە‌پە‌تدا هە‌لقولای واقیعی نایینی و سیاسیی و کۆمە‌لایە‌تی و ئابووری کوردستان، هاوکات بە کارتی‌کراوە‌ دەرە‌کییە‌کانیش کاریگەر بووه‌.

٤. پەوتی ئیخوان موسلمین لە نێوان سالانی (١٩٤٦ – ١٩٧١) بە شێوازی جۆراوجۆر لە باشووری کوردستان چالاکی نواندووه‌، بە‌لام سەرکە‌وتن و دە‌ستکە‌وتی ئە‌وتۆی بە‌دە‌ست نە‌هێناوه‌.

٥. پەوتی ئیسلامیی لە نێوان سالانی (١٩٧٨ – ١٩٩١) دەرە‌نجامی مۆکارگە‌لیکی ناوڤۆیی و دەرە‌کی بە شێوه‌یه‌کی بە‌رفراوانتر و چالاکتر لە چاو سالانی پێشتر دەرکە‌وتووه‌.

٦. پەوتی ئیسلامیی لە ناو خودی خۆیدا بە‌سەر چەند بالۆ تە‌وژم و پارتێکدا دابەش دە‌بێت، هە‌ریەک له‌وانه‌ خاوه‌ن تایبە‌تمە‌ندی خۆیه‌تی، هاوکات کۆمە‌لێک خە‌سڵە‌تی هاویه‌ش لە نێوان هە‌موویاندا هە‌یه‌.

٧. دوا‌ی وه‌ستانی کاری ئیخوان لە عێراق، ئە‌و پە‌وته‌ بە شێوه‌یه‌کی سەر‌یه‌خۆ و خۆجێی لە باشووری کوردستان کاری کردووه‌ و تا سالی (١٩٨٥) تە‌نها بە فکر ئیخوان بووه‌، بە‌لام لە و میژووه‌ بە‌دواوه‌ بە شێوه‌یه‌کی ئۆرگانی بە ئیخوان موسلمینی عێراق‌وه‌ پە‌یوه‌ست بووه‌.

۸. به درېژایي شو قۇناغەي لەم تۆيۈنەۋەدا باسكراۋە، ئىخوان موسلىمىن به شىۋەيەكى نەينى لە باشورى كوردستان كارى كرىۋەۋ ژمارەيەك كاسىرى پىگەياندوۋە، كە لە قۇناغى بۋاي پاپەيىن پۇلتيان لە برەۋدان به كارى شو پەۋتە لە باشورى كوردستان بىنى.

۹. چەند جارىك يەكگرتن و پەرتەۋازە بوون و لىكداپران لە نىۋان بالەكانى پەۋتى ئىسلامىي پەۋيداۋە، ئەمەش كاريگەرىي لەسەر پەۋشى سىياسىي و پىگوزەرى پارتە ئىسلامىيەكان جىيەشتوۋە.

۱۰. پەۋتى ئىسلامىي بەشيك بوۋە لە بزۋوتنەۋەي پىزگارىخۋازىي نىشتەمانىي كوردستان و لە بۋارى سىياسىي، سەريازى، پاگەياندن و كۆمەلەيەتپيدا چالاكى نواندوۋە.

ژیدهره‌کان

یه‌که‌م: به‌لکه‌نامه‌و ده‌ستنوو

۱. نامه‌ی زه‌هاوی بۆ مه‌لا حسێن پیسکه‌ندی له (۱۹۴۷/۱/۶).
۲. نامه‌ی زه‌هاوی بۆ مه‌لا حسێن پیسکه‌ندی له (۱۹۴۷/۹/۲۸).
۳. داواکاری ده‌سته‌ی کۆمه‌له‌ی ئادابی ئیسلامیی بۆ موته‌سه‌ریفی سلێمانی.
۴. به‌یاننامه‌ی کۆمه‌له‌ی پیاوانی ئایینی ئازاد به‌ هه‌ردوو زمانی کوردی و عه‌ره‌بی.
۵. نامه‌ی شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز بۆ عه‌بدولکه‌ریم قاسم له (۱۹۶۲/۴/۱۷).
۶. نامه‌ی شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیزو مه‌لا سالح عه‌بدولکه‌ریم بۆ جه‌مال عه‌بدولناسر.
۷. راپۆرتی ده‌زگا سیخوڕپه‌کانی به‌عس ده‌رباره‌ی دیارده‌ی ئایینی له هه‌له‌بجه له (۱۹۸۶/۲/۴).
۸. به‌یاننامه‌ی کۆمه‌له‌ی زانایانی کۆچه‌ری له ۲۴ مایس ۱۹۸۷.
۹. ده‌قی ڕێکه‌وتنی هه‌ردوو باڵی ئیخوان له ئێران له (۱۹۸۸/۱۱/۹).
۱۰. بانگه‌وازی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی بۆ که‌لانی عێراق له (۱۹۸۷/۱۲/۳).
۱۱. ڕێکه‌وتنه‌نامه‌ی نێوان بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی و یه‌کێتی نیشتمانی کوردستان سالی (۱۹۸۷).
۱۲. راپۆرتی ده‌زگا سیخوڕپه‌کانی به‌عس سه‌باره‌ت به‌ به‌ستنی کۆنگره‌ی چواره‌می بزوتنه‌وه له (۱۹۸۸/۷/۵).
۱۳. به‌یاننامه‌ی مه‌کته‌بی ئیرشادی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی له (۸ جه‌مادی یه‌که‌می ۱۴۰۸).
۱۴. پوخته‌ی راپۆرتی سیاسیی کۆنگره‌ی چواره‌می بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی له (۲۴ شه‌وال ۱۴۰۸).
۱۵. په‌یامێک که‌ به‌ناوی (کۆمه‌له‌ موسڵماننێکی خه‌مخۆرو دلسۆزو په‌رۆش بۆ ئیسلام) له (۱۹۸۸/۹/۲۷) بلاوکراوه‌ته‌وه‌.
۱۶. نووسراوی به‌ڕێوه‌به‌ریتی ئەمنی پارێزگای هه‌ولێر له (۱۹۸۷/۱۲/۳۰) سه‌باره‌ت به‌ چالاکی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی.

۱۷. نووسراوی ده‌زگاکانی حزبی به‌عس سه‌بارەت به چالاکی بزووتنه‌وه له (۱۹۸۸/۳/۸).
۱۸. نووسراوی به‌پۆیه‌به‌ریتی ئەمنی پارێزگای هه‌ولێر له (۱۹۸۸/۱/۷) ده‌ریاره‌ی هه‌ولێ بزووتنه‌وه بۆ چالاکی نواندن له‌ بواری سه‌ریازیدا.
۱۹. فه‌توانامه‌یه‌کی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی سه‌بارەت به‌ حوكمی كوشتنی جاشو سه‌ریازی پۆیم له (۶ شه‌عبان ۱۴۰۸ك/ ۲۳ ئازار ۱۹۸۸).
۲۰. به‌یاننامه‌ی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی به‌ بۆنه‌ی دووهم سالپۆژی کیمیاییبارانی هه‌له‌بجه.
۲۱. نامه‌ی شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز بۆ چه‌ند پێكخراویکی نێوده‌وله‌تی له (۱۹۸۸/۳/۲۳).
۲۲. نامه‌ی شیخ عوسمان بۆ پێكخراوی نه‌ته‌وه‌یه‌كگرتووه‌كان له (۲۵ ته‌مموزی ۱۹۸۸).
۲۳. به‌یاننامه‌ی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی به‌ بۆنه‌ی بریاری (۵۹۸) و لی‌بوردنی حزبی به‌عس له (۹ ئاب ۱۹۸۸).
۲۴. به‌یاننامه‌ی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی له (۷ ئه‌یلول ۱۹۸۸) به‌ بۆنه‌ی ده‌ركردنی لی‌بوردنی گشتی له‌ لایه‌ن حزبی به‌عسه‌وه.
۲۵. نووسراوی سكرتارییه‌تی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی بۆ مه‌كته‌بی سیاسیی یه‌كێتیی نیشتمانیی له (۶ سه‌فه‌ر ۱۴۱۰ك/ ۷ ئه‌یلول ۱۹۸۹).
۲۶. نامه‌ی جه‌لال تا‌له‌بانی بۆ شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز.
۲۷. نامه‌ی عه‌لی باپیر بۆ شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز له (۸ سه‌فه‌ر ۱۴۱۰ك).
۲۸. نامه‌ی شیخ عوسمان بۆ جه‌لال تا‌له‌بانی له (۱۱/۹/۱۹۸۹).
۲۹. نامه‌ی عه‌لی باپیر بۆ شیخ عوسمان عه‌بدولعه‌زیز له (۹ سه‌فه‌ر ۱۴۱۰ك).
۳۰. نامه‌ی عه‌لی باپیر بۆ ئەندامانی مه‌كته‌بی سیاسیی یه‌كێتیی له (۱۰ سه‌فه‌ر ۱۴۱۰ك).
۳۱. نامه‌ی عه‌لی باپیر بۆ ئەنجومه‌نی شورا‌ی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامیی له (۲۱ سه‌فه‌ر ۱۴۱۰ك).

۳۲. پونکردنه و هيك له لايهن بزووتنه وهی ئیسلامییه وه سه بارهت به لیئووردنه که ی به عس.
۳۳. پونکردنه وه و فتوانامه یه کی بزووتنه وهی ئیسلامی سه بارهت به سته می به عس و حوکمی مانه وه له ژێرد سه لاتی ئه و پزێمه دا.
۳۴. پونکردنه و هيك له شیخ عوسمان عه بدولعه زیزه وه سه بارهت به ده رکدرنی گوڤاری (بانگه وازی ئیسلامی).
۳۵. به یاننامه ی راگه یاندنی کۆمه له ی ئیسلامی کوردستانی عێراق له (ه تشرینی دووه می ۱۹۹۰).
۳۶. به یاننامه ی کۆمه له ی ئیسلامی کوردستانی عێراق به بۆنه ی راپه پنی (نازاری ۱۹۹۱).
۳۷. په پیره وو پزۆگرامی ناوخوای بزووتنه وهی ئیسلامی له کوردستانی عێراق.
۳۸. نووسراوی ژماره (۱۸۷) پۆژی (۲۴ موچه پهم ۱۴۱۰ ک) نووسینگه ی راپه ری گشتی بزووتنه وهی ئیسلامی.
۳۹. به یاننامه ی هێزی شه هید حه سه ن به تنای بزووتنه وهی ئیسلامی له (۱۹۹۰/۷/۸).
۴۰. به یاننامه ی هێزی شه هید حه سه ن به تنای بزووتنه وهی ئیسلامی به بۆنه ی شه هید بوونی چه ند پێشمه رگه یه کیانه وه (۱۹۹۰/۷/۹).
۴۱. به یاننامه ی بزووتنه وهی ئیسلامی له (۴ ره جه ب ۱۴۱۱ ک/ ۱۹ کانونی دووه می ۱۹۹۱).
۴۲. نامه شیخ عوسمان عه بدولعه زیز بۆ سه رکرده کانی ئه فغانستان له ۸ ره جه ب ۱۴۰۹ ک/ ۱۳ شوبات ۱۹۸۹.
۴۳. نامه ی بورهانه ددین په بانی بۆ شیخ عوسمان عه بدولعه زیز.
۴۴. نامه ی سیبغه توللا موجه ددی سه رۆکی ئه فغانستان بۆ مه لا عه لی عه بدولعه زیز.
۴۵. نامه ی فه زل په حمان خه لیل نه میری بزووتنه وهی موجهیدین بۆ شیخ عوسمان عه بدولعه زیز له (۱۰ ره جه ب ۱۴۰۸ ک - ۲۷ شوبات ۱۹۸۸).
۴۶. نامه ی حیکمهت یار نه میری حزبی ئیسلامی ئه فغانستان بۆ شیخ عوسمان.

٤٧. په يامی کونگره ی خویندکارانی نیسلامی جیهانی پشتگیری له کوهیت بۆ گه لی کورد.
٤٨. به یاننامه ی ژماره (٨) ی کړی راویژی په کگرتوو له (٣ ره جبه ١٤١٠ک).
٤٩. به یاننامه ی ژماره (٩) ی کړی راویژی په کگرتوو له (٢١ ره جبه ١٤١٠ک).
٥٠. نه بوبه کری سدی: پښتونی (١٩٨٦)، (بیره وهی پښتانه).
٥١. نه بوبه کری سدی: پښتونی (١٩٨٧)، (بیره وهی پښتانه).
٥٢. کامه ران بابان زاده: په یوهندی قوتابیانی موسلمان له کوردستان، (ده ستنوس).
٥٣. ابراهیم طاهر معروف: الشیخ عثمان عبدالعزیز ودوره فی الصحوة الإسلامية فی کردستان العراق، (تویژینه وهی بلالونه کراوه).
- دووهم: کتیبه کوردییه کان**
٥٤. دیوانی شامو، کزکرنه وه و پیکه ستنی: محمد امین کاردوخی، به رگی په که م، چاپی په که م، چاپخانه ی پاپه پین، سلیمانی ١٩٧٦.
- جه مال نه به ز:
٥٥. بیده سه لاته کورده کان و برا موسلمانان کانیا، وه رگی پانی: تایه ر حه مه مین، چاپی په که م، سلیمانی ١٩٩٨.
- حه کیم مه لا سالت:
٥٦. مه له بجه له نامیزی میژوودا، به رگی په که م، چاپخانه ی مناره، مه ولیز ٢٠٠٤ ز.
- حوسین محه مه د عه زیز:
٥٧. سنووره قه ده غه کان مه شکینن، چاپی په که م، چاپخانه ی سیما، سلیمانی ٢٠٠٣ ز.
- خړو شاو گه رمیانی:
٥٨. نیخوان له ته رازوی شرعو واقعدا، به شی په که م، ب.ش، ب.م.
- شیخ له تیفی حه فید:
٥٩. یادداشته کانی شیخ (له تیف) ی حه فید له سه ر شوپشه کانی شیخ مه حمودی حه فید، که مال نووری مه عرووف ساغیکردوته وه، له بلالوکراوه کانی مه کته بی ناوهندی روښنیری و راگه یانندی پارتی دیموکراتی کوردستان، چاپی په که م ١٩٩٥.

شیرکو کرمانج:

٦٠. به سیاسیکردنی ئیسلام دیاردهی ئیسلامیزم، له بلاوکراوهکانی دهزگای چاپ و پهخشى سهردهم، سلیمانی ٢٠٠٥ز.

صالح حکیم:

٦١. هوشیارکردنهوهی هوشیاری، ب.ش، ب.م.

عەلى باپیر:

٦٢. دهر دو ده زمانی بزوتنهوهی ئیسلامی، له بلاوکراوهکانی بزوتنهوهی ئیسلامی له کوردستانی عێراق، چاپخانهی شههیدانی گردی په مکان ١٩٩٠ز.

کۆمهڵێک نووسەر:

٦٣. دین و سیاست، نا: سه رۆ قادر، چاپی یه کهم، چاپخانهی وهزارهتی رۆشنبیری، هه ولێز ٢٠٠٠ز.

عەبدولقادر سالح:

٦٤. شۆرشى ١٤ى ته معوزى ١٩٥٨ له عێراق، چاپخانهی کارۆ، سلیمانی ٢٠٠٥.

محمد حاجی محمود:

٦٥. رۆژمێری پێشمه رگه یهك، به رگی دووهم، ب.ش، ب.م.

٦٦. رۆژمێری پێشمه رگه یهك، به رگی سێهه م، چاپخانهی تیشك، سلیمانی ٢٠٠١.

مه حمود سه نگاوی:

٦٧. بیره وه ریه کانی سه نگاوی، چاپخانهی تیشك، سلیمانی ٢٠٠٤.

موسلیح ئیروانی:

٦٨. ئیسلام و ناسیونالیزم له کوردستاندا، دهزگای چاپ و بلاوکردنهوهی ئاراس،

هه ولێز ٢٠٠٤ز.

مه هدی محمه د قادر:

٦٩. پێششاته سیاسیه کانی کوردستانی عێراق ١٩٤٥ - ١٩٥٨،

سه نته ری لێکۆلینه وهی ستراتیجی کوردستان، سلیمانی ٢٠٠٥.

نه وشیروان مسته فا نه مین:

٧٠. په نجه کان یه کتری ئه شکینن، دیوی ناوه وهی روداوه کانی کوردستانی عێراق

١٩٧٩ - ١٩٨٣، چاپی سێهه م، سلیمانی ١٩٩٨ز.

نووسەرێکی نەزانراو:

٧١. کاروانی ری، ب. ش، ١٩٩٧.

نیاز سه عید علی:

٧٢. لیکۆلینه وه له ئیسلامی سیاسی، بڵاوکراوه کانی مه کته بی بیرو هۆشیاری (ی).

ن. ک)، سلیمانی ٢٠٠٤ز.

هادی علی:

٧٣. یه کگرتووی ئیسلامی کوردستان، ب. ش، ٢٠٠٤ز.

هه ژار حاته م:

٧٤. رۆژنامه نووسی ئیسلامی له کوردستانی عێراق ١٩٨٢ - ١٩٩١، له

بڵاوکراوه کانی رۆژنامه ی کۆمه ل، چاپی یه که م، چاپخانه ی روون، سلیمانی ٢٠٠٥ز.

هیوا:

٧٥. هاله کۆک، ب. ش، ب. م.

سییه م: کتیه به عهره بییه کان

٧٦. الدلیل العراقی الرسمي لسنة ١٩٣٦، تصدر سنویا تحت عناية واشراف وزارة

الداخلية.

٧٧. دلیل المملكة العراقية تأريخي اداري تجاري صناعي زراعي مصور لسنة ١٩٣٥

- ١٩٣٦، مطبعة الأمين، بغداد ١٩٣٥.

٧٨. موجز عن الحركة الإسلامية في كردستان العراق، إعداد: مكتب دمشق الحركة

الإسلامية، ب. ش، ١٩٩٨.

٧٩. الموسوعة الميسرة في الأديان والمذاهب والأحزاب المعاصرة، الطبعة الخامسة

منقحة وموسعة، رياض ٢٠٠٣.

امین پیرداود خوشناو:

٨٠. القواعد الأساسية في الإسلام، من مطبوعات جماعة الجهاد الإسلامي في كردستان

العراق، مركز زاده للصحافة والنشر، أربيل ١٩٩٥.

ایمان عبدالحمید محمد الدباغ:

٨١. جمعية الاخوة الاسلامية في العراق ١٩٤٩ - ١٩٥٤ دراسة عن نشأة حركة

الاخوان المسلمين في العراق، ب. ش، ب. م.

برنار لويس:

٨٢. لغة السياسة في الإسلام، ترجمة: د. ابراهيم شتا، الطبعة الاولى، دار قرطبة للنشر والتوثيق والابحاث، ١٩٩٣.

جمال بابان:

٨٣. أعلام كرد العراق، مطبعة شقان، سليمانية ٢٠٠٦.

حسن البنا:

٨٤. مذكرات الدعوة والداعية، مطبعة أنوار دجلة ، بغداد ٢٠٠٤.

د. حيدر إبراهيم علي:

٨٥. التيارات الإسلامية وقضية الديمقراطية، الطبعة الثانية، بيروت ١٩٩٩.

صلاح الخرسان:

٨٦. حزب الدعوة الإسلامية حقائق ووثائق، الطبعة الاولى، المؤسسة العربية للدراسات

والبحوث الاستراتيجية، دمشق ١٩٩٩.

د. عبدالفتاح علي البوتاني:

٨٧. الحياة الحزبية في الموصل ١٩٢٦ - ١٩٥٦، الطبعة الأولى، مطبعة وزارة التربية،

أربيل ٢٠٠٣.

عبدالكريم محمد المدرس:

٨٨. علماؤنا في خدمة العلم والدين، الطبعة الاولى، دار الحرية للطباعة، بغداد ١٩٨٣.

عبدالجبار حسن الجبوري:

٨٩. الأحزاب والجمعيات السياسية في القطر العراقي ١٩٠٨ - ١٩٥٨، بغداد ١٩٧٧.

فاتح كريكار:

٩٠. الحركة الإسلامية في كردستان العراق واقع وأمل، الجزء الأول، الطبعة الاولى، من

اصدارات مكتب الإعلام الخارجي، ب. ش، ١٩٩٥.

كاظم أحمد المشايخي:

٩١. الإمام أمجد بن محمد سعيد الزهاوي، المعهد العالمي للفكر الإسلامي، فيرجينيا

١٩٩٦.

٩٢. تاريخ نشأة الحزب الاسلامي العراقي، دار الرقيم للنشر والتوزيع، الطبعة الاولى،

بغداد ٢٠٠٥.

مجموعة من الباحثين:

٩٣. الحركة الإسلامية رؤية مستقبلية أوراق في النقد الذاتي، تحرير وتقديم: د. عبدالله النفيسي، الطبعة الاولى، مكتبة مدبولي، القاهرة ١٩٨٩.

مجموعة من الباحثين:

٩٤. رؤى في مسار العمل الإسلامي في كردستان، أربيل ٢٠٠٢.

د. محسن عبدالحميد:

٩٥. تاريخ جماعة الاخوان المسلمين في العراق ١٩٤٥ - ١٩٦٦، ب. ش، ب. م.

٩٦. الحزب الاسلامي العراقي، مرحلة تأسيس (١٩٦٠)، اصدارات الحزب الاسلامي العراقي، دار النور للطباعة، ب. م.

محمد زكي حسن أحمد:

٩٧. اسهام علماء كردستان العراق في الثقافة الإسلامية، الطبعة الاولى، دار ثاراس للطباعة والنشر، أربيل ١٩٩٩.

محمد كاظم علي:

٩٨. العراق في عهد عبدالكريم قاسم دراسة في القوى السياسية والصراع الايدولوجي ١٩٥٨ - ١٩٦٣، مطبعة الخلود، بغداد ١٩٨٩.

محمد محمود الصواف:

٩٩. من سجل ذكرياتي، دار الاعتصام للطبع والنشر والتوزيع، الطبعة الاولى، القاهرة ١٩٨٧.

د. يوسف القرضاوي:

١٠٠. الصحوة الإسلامية وموم الوطن العربي والإسلامي، ب. ش، ب. م.

جوارهم: ناهو تيزي زانكوي

جاسم محمد عبدالله نجم اللهبي:

١٠١. محمد محمود الصواف (١٩١٥ - ١٩٩٢) دراسة في سيرته ودوره الديني والسياسي، رسالة ماجستير غير منشورة تقدم الى كلية الاداب في جامعة الموصل، سنة ٢٠٠٥.

جواد فقي علي الجوم حيدري:

١٠٢. محمد بن عبدالله الجلي وجهوده العلمية، رسالة ماجستير، كلية الشريعة، جامعة بغداد، سنة ١٩٩٠.

عمر علي محمد بهاء الدين:

١٠٣. الشيخ محمد الخال مفسرا، رسالة ماجستير، كلية الشريعة والدراسات الإسلامية، جامعة صلاح الدين، سنة ٢٠٠٣.

مجل محمد محمود جاسم العكيدي:

١٠٤. الشيخ امجد الزهاوي (١٨٨٣ - ١٩٦٧) دراسة تاريخية، اطروحة الدكتوراه غير منشورة تقدم الى كلية التربية في جامعة الموصل، سنة ٢٠٠٤.
محمد نوري بازباني:

١٠٥. مستقبل الحركة الإسلامية في كردستان العراق، رسالة ماجستير تقدم الى جامعة العالمية للعلوم الإسلامية في لندن سنة ٢٠٠٣.

پيڻجهه: گۆفاره كوردییه كان

١٠٦. کاسیتی هه واله كان، ناسۆی نیسلام - گۆفاریکی نیسلامی پامیاره نوسینگهی راگه یاندنی بزوتنه وهی په یوهندی نیسلامی کوردستان/ عێراق دهی دهکات، ژماره (٢) سالی دوهم، ١٤٠٥هـ/ ١٩٨٥ز.

١٠٧. له گه ل شه هیداندا، دهنگی باوهپ- گۆفاریکی مانگانهی گشتیه دهنگی بزوتنه وهی نیسلامیه له کوردستانی عێراق، ژماره (١)، کانونی دوهمی ١٩٨٨.

١٠٨. چالاکیه کانی پێشمه رگه، دهنگی باوهپ، ژماره (١)، کانونی دوهمی ١٩٨٨.

١٠٩. هه واله كان، گۆفاری دهنگی باوهپ، ژماره (١)، کانونی دوهمی ١٩٨٨.

١١٠. له گه ل شه هیداندا، دهنگی باوهپ، ژماره (٢، ٣)، ته مووز - تاب ١٩٨٨.

١١١. هه والو چالاکی، دهنگی باوهپ، ژماره (٢، ٣)، ته مووز - تاب ١٩٨٨.

١١٢. هه والو چالاکی، دهنگی باوهپ، ژماره (٥، ٦)، تشرینی دوهم - کانونی

یه کهم ١٩٨٨.

١١٣. له گه ل شه هیداندا، دهنگی باوهپ، ژماره (٧)، کانونی دوهمی ١٩٨٩.

١١٤. هه والو چالاکی، دهنگی باوهپ، ژماره (٨)، نیسان - مایس ١٩٨٩.

۱۱۵. له یادی په که مین سالی کاره ساتی هه له بجه دا، دهنگی باوه پ، ژماره (۸)، نیسان - مایس ۱۹۸۹.

۱۱۶. نامه یه که بۆ سکرتری گشتی نه ته وه په کگرتووه کان، دهنگی باوه پ، ژماره (۸)، نیسان - مایس ۱۹۸۹.

۱۱۷. هه والۆ چالاک، دهنگی باوه پ، ژماره (۹)، حوزه یران - ته مموز ۱۹۸۹.

۱۱۸. چالاک، دهنگی باوه پ، ژماره (۱۰، ۱۱)، ته مموز - تشرینی په که می ۱۹۸۹.

۱۱۹. هه والۆ چالاکیه کان، دهنگی باوه پ، ژماره (۱۰، ۱۱)، ته مموز - تشرینی په که می ۱۹۸۹.

۱۲۰. هه والۆ کانێ ناوخوا، گۆفاری دهنگی باوه پ، ژماره (۱، ۲)، سالی سیپه م، تاب - ئه یلول ۱۹۹۰.

۱۲۱. هه والۆ چالاک، دهنگی باوه پ، ژماره (۳)، سالی سیپه م، تشرینی په که م ۱۹۹۰.

۱۲۲. هه والۆ چالاک، دهنگی باوه پ، ژماره (۵، ۶)، سالی سیپه م، کانونی ۱ - ۲ ۱۹۹۰ - ۱۹۹۱.

۱۲۳. بزوتنه وه ی نیسلا می له کوردستانی عێراق، بانگه وازی نیسلا می - گۆفاریکی نیسلا می و له لایه ن (بزوتنه وه ی نیسلا می له کوردستانی عێراق) وه مانگی جاریک دهرده چیت، ژماره (۱) سالی په که م، کانونی دووه می ۱۹۹۰.

۱۲۴. ئیمه کێین؟ بانگه واز - گۆفاریکی نیسلا می و له لایه ن کۆمه له ی نیسلا می کوردستانی عێراق وه مانگی جاریک دهرده چیت، ژماره (۸)، سالی په که م، جه مادی دووه م ۱۴۱۱ ک/ کانونی په که م ۱۹۹۰.

۱۲۵. باوکی ئوسامه: بزوتنه وه ی نیسلا می و اجیبکی شه رع و زه روره تیکی واقعیه، به شی په که م، جه ماوه ر - گۆفاریکی پھونا کبیری گشتی په ده زگای پۆژنامه گری و بلۆکری نه وه ی ږاگه یان دنی بزوتنه وه ی نیسلا می ده ری ده کات، ژماره (۳۶)، ۴ تاب ۱۹۹۵.

۱۲۶. باوکی ئوسامه: بزوتنه وه ی نیسلا می و اجیبکی شه رع و زه روره تیکی واقعیه، به شی سیپه م، جه ماوه ر، ژماره (۳۹)، ۲۵ تاب ۱۹۹۵.

١٢٧. جه ماوه، ژماره (٤٢)، ٢٢ ئه یلوی ١٩٩٥ ز.

١٢٨. باوکی ئوسامه: بزوتنه وهی ئیسلامی واجبێکی شرعی و زهروره تێکی واقعیه،

بهشی پێنجهم، جه ماوه، ژماره (٤٤)، ٢٠ تشرینی یه که می ١٩٩٥ ز.

١٢٩. وه لāmīk بۆ نه مینداری گشتی یه کگرتووی ئیسلامی، گۆفاری جه ماوه، ژماره

(٤٧)، ١ کانونی یه که می ١٩٩٥.

١٣٠. هه لسه نگاندنی هه لوێستی ئیسلامی یه کان به رامبه ر بوداوه کانی سالی ١٩٦٨ له

عێراقدا، هه لوێست - گۆفاریکی ئیسلامی وه رزی سیاسیه، ژماره (٧)، سالی دووهم،

١٩٩٢ ز.

١٣١. نه رسلان توفیق محمه د: هه ولێک بۆ نووسینه وهی پێشه ی پابوونی ئیسلامی

کوردستان قوناغی یه که م ١٩٥٢ - ١٩٨١، بوار - گۆفاریکی وه رزی فکری سیاسی

پۆشنییرییه ده زگای لیکۆلینه وه و پونا کبیری ده ری ده کات، ژماره (١) سالی یه که م،

به هاری ٢٠٠٠.

١٣٢. ده روزه یه که له ژیان و یادگاریه کان و که سایه تی مامۆستا شیخ جه میلی موفتی،

ئا: محمد ئومید نجم الدین شیخ جمیل، پێشه نگ - گۆفاریکی په روه رده یی ئیسلامیه،

ژماره (٢٢) سالی چواره م، ٢٠٠١ ز.

شه شه م: گۆفاره عه ره بییه کان

١٣٣. من میثاق الجماعة الإسلامية في كردستان العراق (جاک)، الشهداء - مجله

إسلامية دورية تصدرها الجماعة الإسلامية في كردستان العراق، العدد (١)، السنة الأولى،

آذار ١٩٩١.

١٣٤. أخبار النفي، النفي - تصدر عن الحركة الإسلامية في كردستان العراق، العدد

(٤)، ذو الحجة ١٤٠٩ / تموز ١٩٨٩.

١٣٥. زیارة، النفي، العدد (٥) شباط ١٩٩٠.

١٣٦. أخبار النفي، النفي، العدد (٥)، شباط ١٩٩٠.

١٣٧. حوار مع الاستاذ جلال الطالباني السكرتير العام للإتحاد الوطني الكردستاني،

القسم الثاني والأخير، النفي، العدد (٧)، شباط ١٩٩١.

١٣٨. أسرار المحاولة الانقلابية ضد البعثيين عام ١٩٧٠، النفي، العدد (٩)، آذار

١٩٩٢.

١٣٩. نازاد كرمياني و كولاة ناسنكر: لماذا نالاي نيسلام، نالاي نيسلام - صدرها
رابطة الطلبة المسلمين الأكراد في الخارج، العدد (١)، السنة الأولى، تموز ١٩٨٦.
١٤٠. أخبار كردستان، نالاي نيسلام، العدد (٥)، السنة (١) شباط - آذار ١٩٨٧.
١٤١. أخبار كردستان، نالاي نيسلام، العدد (٦)، السنة الأولى، شعبان -
رمضان ١٤٠٧/ آيار ١٩٨٧.
١٤٢. في ذكرى ولادة الرابطة، نالاي نيسلام، العدد (٦)، السنة الأولى، شعبان -
رمضان ١٤٠٧/ آيار ١٩٨٧.
١٤٣. قرارات المؤتمر الأول، نالاي نيسلام، العدد (٤)، السنة الثانية، ذوالقعدة -
ذوالحجة ١٤٠٨/ حزيران - تموز ١٩٨٨.
١٤٤. نشاط الرابطة، نالاي نيسلام، العدد (٤)، السنة الثانية، ذوالقعدة -
ذوالحجة ١٤٠٨/ حزيران - تموز ١٩٨٨.
١٤٥. الى قراءنا، نالاي نيسلام، العدد (٥، ٦)، السنة الثانية ١٩٨٨.
١٤٦. الافتتاحية، نالاي نيسلام، العدد (١)، السنة الثالثة، آذار ١٩٨٩.
١٤٧. نشاطات فروع الرابطة، نالاي نيسلام، العدد (١)، السنة الثالثة، آذار ١٩٨٩.
١٤٨. الدكتور عثمان علي: مقابلة ولقاء هام بين مجلة نالاي نيسلام والدكتور طه جابر
العلواني، نالاي نيسلام، العدد (٣)، السنة السابعة، أيلول ١٩٩٣.
١٤٩. الدكتور عثمان علي: الحلقة الثانية من لقاء المجلة الهام بالاستاذ الدكتور طه
جابر العلواني، نالاي نيسلام، العدد (٢)، السنة الثامنة، أيلول ١٩٩٤.
١٥٠. د. طه جابر العلواني: أضواء على تاريخ الحركة الإسلامية في العراق،
مجلة نالاي نيسلام، العدد (١)، السنة التاسعة، إبريل ١٩٩٥.
١٥١. لقاء مع الأستاذ شاخوان عبدالقادر سكرتير الرابطة الإسلامية لطلبة وشباب
كردستان، أجرى اللقاء: سلمان عبد الرحمن، نالاي نيسلام، العدد (٤)، السنة
الحادية عشرة، شوال ١٤١٨/ شباط ١٩٩٨.
١٥٢. طارق الأعظمي: نشوء حركة الأحياء الإسلامي المعاصر في العراق، مجلة نالاي
نيسلام، العدد (١)، السنة (١٣)، آذار ١٩٩٩.

هەوتەم: پۇژنامە كوردىيەكان

۱۵۳. باوكى پىشەوا: چاوپىڭكە وتىنىكى بىلگۈنە كراۋە لەگەل زاناى موحاممىد پىشەواى كۆچكردۈ مامۇستا مەلا عوسمان دا، بىزوتتەنە ۋەى ئىسلامى - پۇژنامە يەكى سىياسىي ھەفتانە يە بىزوتتەنە ۋەى ئىسلامى لە كوردستانى عىراق دەرى دەكات، ژمارە (۴۰)، ۱۹۹۹/۵/۲۸.
۱۵۴. باوكى پەيۋەند: لە يادى دامەزاندنى پەيۋەندى ئىسلامى خويىندكارانى كوردستان دا، بىزوتتەنە ۋەى ئىسلامى، ژمارە (۴۲)، ۱۹۹۹/۶/۲۴.
۱۵۵. حاجى طە حسن سىنجارى: چەردە يەك لە يادە ۋەرىيەكانم، پاپەين - پۇژنامە يەكى سىياسىيە بىزوتتەنە ۋەى پاپەينى ئىسلامى دوۋەفتە جارىك دەرى دەكات، ژمارە (۱۶) سالى يەكەم، ۱۹۹۸/۶/۱۵.
۱۵۶. حسن مەحمود ھەمەكەرىم: مامۇستا پارەزانى لە بىرە ۋەرى قوتابى يەكانىدا، يەكگرتۈ - پۇژنامە يەكى ھەفتانە يە يەكگرتۈى ئىسلامى كوردستان بە كوردى ۋەرى دەكات، ژمارە (۲۲)، ۱۹۹۴/۱۲/۲۳.
۱۵۷. لە يادى دوو سالى ۋەفاتى تىكۆشەرى ئىسلام ابراھىم رىشاۋى، ئا: حسن مەحمود ھەمەكەرىم، يەكگرتۈ، ژمارە (۲۳)، ۱۹۹۴/۱۲/۳۰.
۱۵۸. لە يادى سىزىدە ھەمىن سالىۋۆزى ۋەفاتى خواناسى موحاممىد مامۇستا على مەھمۇد بەھالدىن دا، يەكگرتۈ، ژمارە (۷۲)، ۱۹۹۵/۱۲/۲۲.
۱۵۹. عمر عبدالعزىز: كۆقارى (نداء الغريب) تۆبەرى كارى پۇژنامەگەرى ئىسلامى لە كوردستان، يەكگرتۈ، ژمارە (۱۸۴)، ۱۹۹۸/۴/۲۴.
۱۶۰. مامۇستا ئەھمەد: كورتە يەك لە ژيانى مامۇستا حاجى خەلىل: يەكگرتۈ، ژمارە (۲۳۸)، ۱۹۹۹/۵/۲۱.
۱۶۱. يەكگرتۈ، ژمارە (۳۶۰)، ۲۰۰۱/۱۰/۱۹.
۱۶۲. پەيڭكە لە ژيان ۋە خەباتى مامۇستا شىخ عبداللطيف بەرزىجى، ئا: پىڭاى يەكبوون، پىڭاى يەكبوون - پۇژنامە يەكى سىياسىي ھەفتانە يە بىزوتتەنە ۋەى يەكبوونى ئىسلامى لە كوردستانى عىراق دەرى دەكات، ژمارە (۶۹)، سالى يەكەم، ۲۰۰۰/۷/۳.
۱۶۳. چىمكىك لە ژياننامەى مامۇستا مەلا موحەمەد شارەزورى، ئا: ئارام على سەئىد، پىڭاى يەكبوون، ژمارە (۷۴)، سالى يەكەم، ۲۰۰۰/۸/۶.

١٦٤. ئاوات كويستانى: ئەرشىفى بىرەۋەرىيەكانى پۇژانى بەرگى، كۆمەل -
رۇژنامەيەكى سياسىيە ھەفتانەيە كۆمەلى ئىسلامىي كوردستان/ عىراق دەرى دەكات،
ژمارە (٤)، ٢٠٠١/٧/١٩.

١٦٥. ئەرشىفى بىرەۋەرىيەكانى پۇژانى بەرگى، ئا: ئاوات كويستانى، كۆمەل،
ژمارە (٦)، ٢٠٠١/٨/١٦.

١٦٦. شەرىف ۋەرزىز: مامۇستا ئەحمەدى قازى لە ئامىزى خزمەتكردى ئىسلام
موسلماناندا خەبات دژى عەلەمانىيەتى بەعسو نوچدانەدان لە بەرزپاگرتنى شەرى
خوادا، كۆمەل، ژمارە (١١)، ٢٠٠١/١٠/٢٥.

١٦٧. پىيوار كويستانى: چەردەيەك لە ژيانى پى سەرۋەرى مامۇستاي سەركرە
مامۇستا مەلا مەغدىد، كۆمەل، ژمارە (٢٥)، ٢٠٠٢/٥/٢.

١٦٨. گيانبازانى پىگەي خو، كۆمەل، ژمارە (٣١)، ٢٠٠٢/٧/٤.

١٦٩. ئەرشىفى پۇژانى بەرگى، كۆمەل، ژمارە (٤٠)، ٢٠٠٢/٩/٧.

هەشتەم: پۇژنامە سەرەبىيەكان

١٧٠. سالم عبدالرزاق: صفحة من ثورة الموصل عام ١٩٥٩م، القادسية - جريدة
يومية سياسية عسكرية تصدر عن وزارة الدفاع، العدد (٣١٩١)، ١١ آذار ١٩٩٠.

١٧١. الصراط المستقيم - صحيفة اسبوعية تصدرها جمعية الهداية الإسلامية ببغداد،
العدد (١١٥)، السنة الثالثة، ١٠ شعبان ١٣٥١هـ.

١٧٢. الهداية - صحيفة اسبوعية تصدرها جمعية الهداية الإسلامية ببغداد، العدد
(١٣١)، السنة الرابعة، ٢٧ محرم ١٣٥٢هـ.

١٧٣. للتاريخ، لسان الهداية - صحيفة اسبوعية اسلامية اجتماعية، العدد (١٨٨)،
السنة السادسة، ٣ جماد الاولى ١٣٥٤هـ.

١٧٤. لسان الهداية، العدد (١٩٢)، السنة السادسة، ٩ جماد الاخرة ١٣٥٤هـ.

١٧٥. لسان الهداية، العدد (٢٠٠)، السنة السادسة، ٢١ شعبان ١٣٥٤هـ.

نۆپەم، چاوپىڭكە وتىن

۱۷۶. چاوپىڭكە وتىن (سدىق سالىڭ) لەگەل (موھەممەد سەئىد بەگى سەلىم بەگى جاف)، سلىمانى، ۷/ ۵ / ۲۰۰۰ ز.
۱۷۷. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (موھەممەد رەئوف)، سلىمانى، ۶/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۷۸. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (ئەھمەد كاكە مەھمۇد)، ھەلەبجە، ۸/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۷۹. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (عەلى عەبدولعەزىن)، سلىمانى، ۱۰/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۰. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (عەبدولستار مەجىد)، رانىيە، ۱۱/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۱. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (جەغفەر مستەفا)، ھەلەبجە، ۱۵/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۲. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (مەسعود عەبدولخالق)، ھەلەبجە، ۱۷/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۳. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (مەلولود باوەموراد)، ھەلەبجە، ۱۸/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۴. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (ھىوا مىرزا سابىر)، ھەلەبجە، ۱۸/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۵. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (سوبىحى داودى)، ھەلەبجە، ۱۹/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۶. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (شىيخ موھەممەد بەرزىنجى)، سلىمانى، ۲۲/ ۱۲/ ۲۰۰۴.
۱۸۷. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (خەسەن بابەككى ھەلەبجە)، ۵/ ۱/ ۲۰۰۵.
۱۸۸. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (سدىق عەبدولعەزىن)، سلىمانى، ۸/ ۱/ ۲۰۰۵.
۱۸۹. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (خەسەن شەمىرانى)، سلىمانى، ۲۶/ ۱/ ۲۰۰۵.
۱۹۰. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (بۇرھان موھەممەد ئەمىن)، سلىمانى، ۶/ ۲/ ۲۰۰۵.
۱۹۱. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (ئەھمەد عەبدوللا دەلاك)، سلىمانى، ۲۷/ ۲/ ۲۰۰۵.
۱۹۲. چاوپىڭكە وتىن تويۇر لەگەل (عەلى باپىر)، سلىمانى، ۱۷/ ۸/ ۲۰۰۵.
۱۹۳. قامەلى (سەلاھەددىن موھەممەد بەھائىيەن) بۇ تويۇر، ۹/ ۵/ ۲۰۰۹.

پاشکو

یه که م: به لگه نامه کان

به لگه نامه ی ژماره (۱)

ده قی نامه ی زه هاوی بۆ مه لا حسین پیسکه ندی له (۱۹۴۷/۱/۶)، داوا ی لیڤه کات
مه ولیدات بۆ کردنه وه ی لقی کۆمه له له سلیمان.

الله اکبر

بسم الله الرحمن الرحيم

ولله الحمد

جمعية الاداب الاسلامية

المركز العام

بغداد في ۱۹۴۷/۱/۶

حضرة الاخ الشيخ الوقور ملا حسين البسكندی المحترم

بعد التحية

لدى مراجعتی للمراجع الخاصة في انشاء فروع للجمعية اقهمتني ان المتصرفين مزودين
باعطاء الرخص بذلك وبما ان جمعيتنا دينية واخلاقية فلا مانع لدى المتصرفين بالسماح
بفتح الفروع لجمعيتنا فارجو مراجعتكم مع سائر الاخوان سعادة المتصرف لانشاء فرع في
لوائكم واخبارنا عن سير القضية الى ان تبلغ غايتنا ففي ذلك اعظم خدمة تؤدونها للدين
الاسلامي في مثل هذا الظروف التي زاغت فيها العقائد وسأت حالة الاخلاق ودمتم.

رئيس جمعية الآداب الاسلامية

امجد الزهاوي

به لگه نامه ی ژماره (۲)

ده قی نامه ی زه هاوی بۆ مه لا حسین پیسکه ندی له (۱۹۴۷/۹/۲۸)، تییدا زه هاوی
ئاگاداری پیسکه ندی ده کات که حکومت په زامه ندی نواندوه له سه ر کردنه وهی لقی
کۆمه له له سلیمانی.

جمعية الاداب الاسلامیة

بسم الله الرحمن الرحيم

العدد ۴۷

المركز العام - بغداد

التاريخ - ۱۳۶۶/۱۱/۱۴

رقم التلفون: ۵۹۴۳

۱۹۴۷/۹/۲۸

حضرات صاحب الفضيلة الاستاذ الجليل الشيخ حسين البسكندي واخوانه الكرام
السلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

وبعد فقد وافقت وزارة الداخلية عكتابها المرقم ۱۱۸۴۶ والمؤرخ ۱۹۴۷/۸/۲۶ على
فتح فرع لجمعية الاداب الاسلامیة في مركز لوائكم. فالنرجو جمع اخوانكم واجراء انتخاب
الهيئة الادارية لمركز الفرع واخبارنا بالنتيجة ولحضراتكم الشكر ومن الله التوفيق.

الرئيس

به لگه نامه ی ژماره (۳)

دهقی داواکاری دهسته ی کۆمه له ی نادابی ئیسلامیی له سلیمانی بۆ موته سه ریف
له گه ل ناوی دهسته ی هه لبژێراو.

صاحب السعادة متصرف لواء السليمانية المحترم

المعروض

نحن معشر علماء واشراف لواء السليمانية نود ان نفتح فرعاً لجمعية الاداب الاسلامية
الموجودة في بغداد مربوطاً بها وقدمنا نسخة من نظامها مع بيان اسماء الهيئة الادارية للفرع
المنوي فتحه هنا وقد جرى هذا وفقاً للمادة (٢١) من النظام الاساسي للجمعية المذكورة
فنرجو من سعادتكم اعطاء الاذن والاجازة بذلك ولكم التعظيم
المرشح لرياسة الفرع الملا حسين الشكندي

اسماء الهيئة الادارية للفرع

الرئيس	١	المدرس الملا حسين الشكندي
نائب الرئيس	٢	= الشيخ نوري باباعلي
السكرتير	٣	=
العضو	٤	= الملا محمد سعيد
العضو	٥	الاشراف جلال اغا حاجي سعيد اغا
المحاسب	٦	المدرس الملا معروف
العضو	٧	التجار الحاج عبدالوفاء
=	٨	المدرس عبدالرحيم البرزنجي
=	٩	امين الصندوق الحاج كريم حاجي صالح
الجابي	١٠	الامام الملا عبدالقادر كوكوي

حسب السادة متصرف لواء السليمانية الشرف

المعرض

سنت معتز علماً وشراف لواء السليمانية نود ان نطلع من باب الجدية الادارية
الاسلامية الموحدة من تعداد مرربطاتها وبقية منافية مع نظامها
بناء اساس الهيئة الادارية للفرع المنوي عنها هنا وقد جرى هذا وفقاً
للمادة (١١) من النظم الاساسي للجمعية المذكورة فتم جردت شعاركم اعطوا
الاذن والاجازة بذلك ولكم التعظيم

المؤرخ
المرتب رئاسة الفرع الاصيلي التركي

اسم الهيئة الادارية للفرع

الرئيس	١	المرتب للاصيلي التركي
نائب الرئيس	٢	= الشيخ محمد باقر
نائب الرئيس	٣	= ~~المرتب للاصيلي التركي~~
المقرر	٤	= المامور سعيد
المقرر	٥	المرتب للاصيلي التركي
الكتاب	٦	المرتب للاصيلي التركي
المقرر	٧	الحاج عبد الوهاب
=	٨	المرتب للاصيلي التركي
المقرر	٩	المرتب للاصيلي التركي
المقرر	١٠	المرتب للاصيلي التركي

به لگه نامه ی ژماره (۴)

ده قی ئامانجه کانی کومه له ی پیاوانی ئایینی ئازاد به زمانی کوردی.

ئامانجی کومه لی پیاوانی ئایینی ئازاد

((به ناوی خوی میهره بانه وه))

(ومن احسن قولاً ممن دعا الى الله وعمل صالحاً وقال انني من المسلمين)

به ندی (یه که م: _ کومه له که مان ناوترا به ((کومه لی پیاوانی ئایینی ئازاد))

به ندی (دووه م: _ کومه له که مان کومه لیکی حیزبی و سیاسی نییه به لکوو کومه لیکی دینییه و هیچی تر.

به ندی (سی هه م: _ کومه له به هه موو توانای هه ولّ ئه دا بۆ به رزکردنه وه ی ئالای ئایینی پاک وه بئێزکردنی ووشه ی رراست (کلمة الحق). وه یه ک گرتنی ریزی ئیمان داره کان. بۆ هینانه دی فهرموده ی خوا (انما المؤمنون اخوة) وه به په روشه وه ئیش ئه کات بۆ به جی هینانی به ندی چواره م له ده ستووری موقت که ئه لی دینی ره سمی ده ولّ ئه ئیسلامه.

به ندی (چواره م: _ کومه له تۆ ئه کوشی له رریگای به رزیوونه وه ی پله ی پیاوانی ئایینی یه وه له ناحیه ی خوینده واری و ژیا نی کومه لایه تی و له ش ساغی تا پیاوه دینییه کان هه موو مافیکیان وه رگرن.

به ندی (نینج هه م: _ کومه له تۆ ئه کوشی له رریگای پاراستنی جمهوریه ته دیموکراسیه که مان و چنگ که وتووهری شورش وه هه ولّ ئه دا بۆ جۆ گیربوونی ئاشتی جیهان.

به ندی (شه ش هه م: _ کومه له گرتوویه تیه سه ر شانی که هه ولّ بدا بۆ به هیزکردنی په ی وه ندی به ینی پیاوه دینییه کانی عیراق و هه موو پیاوه دینییه کانی وولاتانی تر.

به ندی (حه وت هه م: _ کومه له هه ولّ ئه دا بۆ زیاده بوونی خۆشه ویستی و برایه تی و پشتی یه ک گرتن له به ینی زانیان و پیشه وایانی ئایینی و منتسبانی (معارف) زانیاری له مامۆستایان و وغیری ئه وان.

بەندى (هەشتەم: _ كۆمەل ھەول ۋەدا بۇ زۆرۈردىكى زامانى پىشەنلانى ئاينى و
گۈي پىدانىيان بەم جۆرە: _

(أ) : _ بەدانانى زۆر لە ئىمام و مودەرىس و خەتىب و واعظ لە شار و دىھاتا وە
مانگانە پىدانىيان لە لايەن ھۆكۈمەتە وە

(ب): _ كۆرۈنە وەي قوتابخانە بۇ قوتايىيە ئاينىيەكان لە شارەكان و قەزا موھىمەكانا
وە دان نان بە دەرىجىو ھەكانى و بە ئىجازەي عىلمىيان بۇ دانانىيان لە : وەظائفى دىنى

بەندى (تۆھم: _ كۆمەل زدى ھىچ جۈولانە وەيەكى نىشتىمانى نىيە بەلكو
پىچەوانەي ۋە. دەستى يارمەتى درىژ ئەكا بۇ ھەموو ررىك خراو ھەشتىمانىيەكان
و ھەشان بەشان لەگەلئان ۋە ھەستى بۇ تىككوشان لە زدى ئىمپىريالىزم و كۈنەپەرسىت بۇ
پاشە رۆژىكى باشتر بۇ گەلى عىراق وە يارمەتى ھەموو ررولەكانى گەل ۋەدا بە و مەرجەي
قازانجى ئاينى و نىشتىمانى تىدا بىت.

1. *Chlorophyll a* and *Chlorophyll b* were determined by the method of Arar and Collins (1971) using a Shimadzu 1010 spectrophotometer.

جمعية رجال الدين الاحرار في السليمانية

... ..

[illegible]

(العدد ١١) تحت هذه التسمية يضم الجمعية وحوالي التبرع الاحياء

١٤٦ (٧) ارحمت ايمت بحريه ولا سياره والارشى جوده نبيه فضل

الإمام: إن الحياة هي بقاء المكنات التي في الإنسان، فكيف يخلو؟

قوله تعالى (انما المؤمنون اخوة) وتعلم جامعة الشريعة الاسلاميه في مصر ، الجمهورية العربية السورية ، مصر ، مصر

Number of hauls	Species 1 (%)	Species 2 (%)	Species 3 (%)	Species 4 (%)	Species 5 (%)
1	100	0	0	0	0
2	0	100	0	0	0
3	0	0	100	0	0
4	0	0	0	100	0
5	0	0	0	0	100

(Said) : «...أجمعت لاجئ الخياط على طرد شيخ الدين الطوسي ومبطلها التمس في زعمنا لاجئ جسر الزلازل وأقره»

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 84

المادة ٢٥ : يجرى العمل في هذا القانون من تاريخ صدوره إلى تاريخ بدء العمل في القانون رقم ١٠٠ لسنة ١٩٩٤م.

... ..

[Faint handwritten signature]

الذين في الدنيا والآخرة

باب (٧) في معرفة الجمل لأهل الجاهلية الذين آمنوا بالقرآن

1851

[illegible][illegible]

المسألة الأولى: ما هو الفرق بين المصالح والمفاسد؟

(٩) لا تنادي "مقدس الحمية" كل من جهة السرقة بل على الكسب في ذلك بل في الجوع اضيقه الشبه

[illegible]

1. *Staphylococcus aureus*

1. *Journal of the American Medical Association*, 1997; 278: 1039-1044.

1. The first group of people who are affected by the disease are those who are in the early stages of the disease. This group is the most vulnerable and is at the highest risk of death. They are the people who are in the early stages of the disease and are the most vulnerable.

به لگه نامه ی ژماره (۵)

ده قی پاپورتیکی ده زگا سیخوریه کانی به عس ده ریاره ی دیارده ی نایینی له هه له بجه
له ۱۹۸۶/۲/۴.

أمة عربية واحدة

حزب البعث العربي الاشتراكي

ذات رسالة خالدة

قيادة فرع السليمانية

قيادة شعبية درينديخان

العدد/ ۲۳/ ۳۰۹

سري وشخصي

قيادة فرقة الصديق

التاريخ/ ۱۹۸۶/۲/۴

الى/ الرفيق مسؤول مكتب طلبة وشباب فرقة حلبجة

م/ متابعة دراسة

تحية نضالية:

كتابنا المرقم ۲۷۵/۱۳ في ۱۹۸۶/۲/۲

استنادا الى ما جاء في الفقرة (۳، ۴) من الدراسة المرفقة طي كتابنا اعلاء نرجو رصد
العناصر التي تتردد على الجوامع والمساجد من الطلبة وتشخيص خلفياتهم السياسية
وتزويدنا بالمعلومات وبصورة مستمرة..
سنفضل بالاطلاع.... مع التقدير...

ودمتم للنضال

الرفيق

خالد محسن روضان

ان المسألة الدينية في المنطقة ظهرت بشكك ظاهرة سياسية ٩٦٠ و ٩٦١ و ٩٦٢ عند
فتح المدرسة الاسلامية في مركز القضاء حيث ظهرت التأثير المباشر لرجال الدين على
اهالي المنطقة وظهر تنظيم باسم (الاخوان المسلمون) بدليل انهم كانوا يحملون ويرفعون
صور (حسن البنا) (المرشد الديني في مصر) انذاك ويلقون محاضرات عن حياة ويطولات

عمر المختار ومحمد اقبال في الوقت الذي يظهرون العداء للمخبرين انذاك ومنهم (ملا عمر عبدالعزيز وملا عثمان عبدالعزيز وملا علي عبدالعزيز وملا صالح عبدالعزيز) ويسكنون في الوقت الحاضر مركز القضاء، كما كان المدعو ملا حسين ابن ملا (طقورة) في بيارة يتحدث علننا عن فكرة (الاخوان المسلمين) واتهم من قبل المخبرين بانه (جاسوس للحكومة العراقية) وقد توفي مؤخرا كما القى المخبرين القبض على ملا عمر عبدالعزيز سنة / ٩٦١ من قبل المخرب (محمد كويخا كريم) وبعد هذه الفترة تلاشت هذه الظاهرة ولم تظهر بعدها عليه نستدل من بعض هذه الوقائع ان المسألة الدينية قد امتد اليها شئ من التيار السياسي قد استغلّت

ومن الظواهر التي يجب الوقوف عندها والاهتمام بها هي:—

- ١- عدم مساهمة رجال الدين في المنطقة بموقف وطني طيلة سنين للحرب بالرغم من اهتمامات القيادة بهذا الجانب والتي تجدد بناء الجوامع والمساجد في عموم المنطقة وكذلك عدم مساهمتهم في المناسبات الوطنية التي حفلت بها سنين الحرب وكذلك المؤتمرات الشعبى الاسلامي (الاول والثاني)
- ٢- ابتعاد غالبية القائمين والمشرقيين على شؤون المساجد من مقرات المنظمات الحزبية وحتى دوائر الدولة عدا قلة قليلة منهم.....
- ٣- ظهور ظاهرة التحجب وازديادها بين صفوف الطالبات في مختلف المراحل الدراسية.
- ٤- ارتياد عناصر تتراوح اعمارها بين (١٠ - ٢٥) سنة بكثرة على المساجد.
- ٥- تركيز رجال الدين وخاصة في خطب يوم الجمعة على جانب الديني فقط وتناولهم السيرة النبوية والمراحل التبشيرية وحياة الصحابة الاوائل دون التطرق الى اى جانب من الجوانب الحياتية في الوقت الحاضر او الجانب الوطني او استنكار مواقف العدو الايراني الباغي وهي حالة نوهي بتأثيرهم بالجانب السلفي في الدين // ووضع الدين " بمعزل من الحياة في جوانبها المشرفة.

جروب البعث العربي الاشتراكي

قباضة لمرح السليمانية

قيادة شعبة مونتريال

قيادة فرقة قصدير

أمة عربية واحدة

ذات رسالة خالدة

سمرية وشخصية

عدد ١ / ٢٢ - ١٩٨٢

التاريخ ١٢ / ١٢ / ١٩٨٢

إلى / المرنق سليل كتب طلبة وشباب فرقة حلبجة
م / شابعة دراسية

تحية نقالية:

كاتبنا المرمم ١٢ / ١٢ / ١٩٨٢

استادنا الى حاجاتي الفترة (١٩٨٢) من الدراسة المرممة طي كتابنا

املا. نمرور بعد العناصر التي تتردد على الجوامع والمجاهد من الطلبة

وتشخيص خلفياتهم السياسية وتزويدنا بالمعلومات بصورة مستمرة ..

ستقبل بالاطمئنان مع التذلل ..

ودمتم للفضائل

المرنق

خلال حسن روحان

ان المسألة الدينية في المنطقة ظهرت بشكل ظاهرة سياسية
علم ١٦٠ و ١٦١ و ١٦٢ عند فتح المدرسة الاسلامية في مركز القضاة حيث
ظهور الثائمين بالاشواق لرجال الدين على احوالي المنطقة وظهور تنظيمهم
باسم (الاخوان المسلمين) بدليل انهم كانوا يخطبون ويقرءون سور
(حسر البنا) (المرحم الذي في حسر) اذ كان هؤلاء يحضرون محاضرات
من سبابة وخطوات عبر الحضارة وحده اقبال في البيت الذي كانوا يخطبون
العداء للفرجين اذ كان يحضرون (لا يتردد المرمم ولا يفتان عبد العزيز
ولا علي عبد العزيز ولا صالح عبد العزيز) ويهتفون في الوقت الحاضر مركز

به لگه نامه ی ژماره (٦)

نامه ی شیخ عوسمان عه بدولعه زیز بق عه بدولکه ریم قاسم له ١٧/٤/١٩٦٢.
سیدالاحسن

(وجعلناکم شعوباً وقبائل لتعارفوا إن اکرمکم عند الله اتقاکم)

إلى الزعيم الرکن عبدالکریم قاسم رئیس الوزراء المحترم

لقد سمعنا خطابکم من الرادیو وقرأنا تصریحاتکم في جريدة الثورة من محتواها، إن الأکراد قوم رحل نزحوا من إيران في مناسبات وحوادث معينة في الزمان السابق وليس لهم وطن في العراق وسنطردهم من بلادنا هذا.

ونحن باسم علماء الدين في کردستان العراق نرد على هذه الأقاويل التي لا تستند إلى الحقيقة والواقع، ونستنکرها بشدة لأنها تضر ولا تنفع ونعلن ونؤكد بأن القومية الكردية حقيقة تاريخية وأن الشعب الكردي المسلم كان لهم دور بارز وتاريخ حافل بالامجاد في العراق منذ آلاف السنين وقد أنجب هذا الشعب كثيراً من القادة البارزين منهم صلاح الدين والعلماء والمفكرين قاموا وقدموا أفضل الخدمات في العالم العربي والإسلامي، وإن القضية الكردية حقيقة تاريخية راسخة كالجبال وثابتة تتحطم على صخرتها الصلدة جميع المحاولات الإجرامية التي تستهدف محوها وتريد النيل منها فالأجدر والأحسن أن تهتم ثورتكم بهذا القضية ضمن العراق موحد في ظل العدل الإسلامي والدستور القرآني الذي هو دين الجميع وطريق الوحدة السلام.

(ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ريحكم واصبروا إن الله مع الصابرين)

والسلام عليكم

من علماء الدين في حلبجة

عثمان الشيخ عبدالعزيز المدرس

١٧/٤/١٩٦٢

به لگه نامه ی ژماره (۷)

ده قی نامه ی شیخ عوسمان عه بدولعه زیزو مه لا سالح عه بدولکه ریم بۆ جه مال
عه بدولنا سر.

بسم الله الرحمن الرحيم

سیادة رئيس الجمهورية العربية المتحدة المحترم

لم تعصف بنا - نحن الاكراد - نكبة، مثل نبأ الحكم على سيد قطب واخوانه
بالاعدام، وهو العالم المفسر والمؤمن الامثل عقيدة وعلماً وسلوكاً.

نرجو باسم الاسلام الذي لم تزل دياركم تبعا له ان تنقضوا الحكم الصادر عليه وعلى
اخوانه، كي لا يخسر العالم الاسلامي القلة الباقية من علمائه وتطمئن قلوب المسلمين
الراجفة ونفوسهم القلقة على كنوز الاسلام امانة في عنقكم ان تصونونا فتنا لوالى رضا الله
ورضا المسلمين.

(الراحمون يرحمهم الرحمن، ارحموا من في الارض يرحمكم من في السماء).

من علماء الاكراد

الشيخ صالح عبدالكريم

مدير المدرسة الاسلامية بحلبجة

من علماء الاكراد

الشيخ عثمان عبدالعزيز

مدرس المدرسة الاسلامية بحلبجة

به لگه نامه ی ژماره (۸)

ده قی به یان نامه ی کۆمه له ی زانایانی کۆچه ری له ۲۴ مایس ۱۹۸۷.

مرجعية العلماء الدين المهاجرين

هذا بيان للناس

بیانیه شماره : ۱

۲۷ رمضان ۱۴۰۷

بسم الله الرحمن الرحيم

" أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ، الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَهْدَمَتْ صَوَامِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَاتٌ وَمَسَاجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ (الحج ۳۹ - ۴۰)

أیها الشعب العراقي المنكوب، یا شعبنا الكردي المظلوم، إلیکم نداء علماء الإسلام الحار الصادق، الذين كانوا لا یزالون سدا منيعا بوجه الطغاة والمستکبرین، والذين یرفضون الذل ویقاومون الطغاة والبغاة وینبهون أبناء الشعب المسلم إلى الأخطار المحدقة بها، والمؤامرات الجهنمية الرهيبة التي تحاك ضد الإسلام وشعوبه عامة والشعب العراقي خاصة على أيدي البعث الصليبي.

یا أبناء الشعب المسلم، أن النظام البعث العقلي قام منذ تسلطه على رقاب الشعب العراقي المنكوب بمئات الجرائم الوحشية، من أبرزها وأثرها بشاعة تهجير الشعب الكردي المسلم من مدنه و قراه الامنة إلى المجمعات سكنية، هي في الحقيقة سجون رهيبة للدين والفكر والروح والجسد جميعا، ومن هناك إلى خارج الحدود العراقية وإلى حيث الموت المحترق والذل الأبدي، لقد قام هذا النظام حتى الآن بتهجير وتخریب ثمانية آلاف قرية و مدينة وتشريد أهلها وادلالهم واستبعادهم ومحاربتهم في شرفهم وأرزاقهم وأخلاقهم.

لقد ازدادت قساوة الحكم العفאלقة ونظامهم الهجمي في الآونة الأخيرة حيث زج بقوات كبيرة حرب خاسرة ضد الشعب الكردي واستعمل كل أسلحة الفتاكة حتى أسلحة الكيماوية المحرمة دوليا حيث راح ضحيتها آلاف من النساء والأطفال والعزل من الناس، وامتنع عن

معالجة المصابين منهم وأجبرهم على القول بأن إيران هي قامت بقصف قراهم ومدنهم بالأسلحة الكيماوية.

لقد كان نظام العفالة منذ أول يوم من مجيئه إلى الحكم حربا على الإسلام وعلماؤه ودعاته حيث أفسد الأخلاق والأذواق والأرزاق وأشاع القتل والإرهاب والاختناق وكبت الحريات العامة ونشر الفاحشة والانحلال والرذائل بمختلف الطرق المدروسة وحارب مكارم الأخلاق ولاحق الشباب المسلم والمظاهر الإسلامية وأشعل الحرب الضارية الدائرة بين البلدين المسلمين الجارين إيران والعراق والتي أحرقت الأخضر واليابس وقضت على ممتلكاتنا الاقتصادية طاقاتنا البشرية وجلت مئات الكوارث الاجتماعية والأخلاقية على المجتمع العراقي وسائر الدول المنطقة، أن البعث العقلي يريد إذلال شعبنا المسلم وسلخه من هويته الإسلامية بمختلف الوسائل وشتى الأساليب، من قصف المن وتخریب القرى والأرياف وتشريد سكانها إلى مناطق نائية لا يتوفر فيها أبسط قواعد الحياة الكريمة ووسائل العيش الشريفة وعن طريق السجن والتعذيب ونشر الرعب والإبادة الجماعية والاعدامات بالجملة.

ولذلك لقد قمنا - نحن علماء الإسلام - بإعلان الثورة ضد الطغاة عملاء الشرق والغرب نحن نوجه نداء هذا إلى شعبنا العزيز راجين أن لا يرضخ الذل والهوان وإن عن نفسه غبار الكسل والغفلة ولا يستسلم للترحيل الإجباري وإن يستجب لنداء علمائه المخلصين وقادته الصادقين، بل يقوم بالثورة بكل الوسائل المختلفة الشريفة ويعيد إلى الأذهان ماضيه المجيد ومجده وذلك بالتمسك بإسلامه وإعادة الجيل الناشئ إلى هويته الإسلامية وشرقه الإنساني والحفاظ على شرفه ومستقبله، وإلا فإن البعث الصليبي ومن ورائه الشرق والغرب واقفون له بالمرصاد لإباده وإزالته من زجه الأرض وسلخه من إسلامه وتاريخه وتراثه.

أيها الشعب العراقي الأبي، يا أفراد القوات المسلحة كافة، يا من خدعتم زمنا طويلا بأضاليل البعث الصليبي، يناشدكم أن تقوموا في سبيل الله ومن أجل شرفكم الإسلامي رجل واحد في وجه هؤلاء الكفرة العملاء وتلقونهم دروسا عملية في الجهاد ورفض الظلم والقهر وأن توحدوا صفوفكم وتتصدوا المؤامرات ومخططات الكفر العالمي قبيل قوات

الأوان، واعملوا أن الله لا يغير ما بقوم حتى يغير ما بأنفسهم، وإن من ترك الجهاد في سبيل الله أذله الله وألبسه لباس الجوع والخوف، وأن من أهم أسباب بقاء السلطة المجرمة سكوت أبناء الشعب وعدم تصديهم لجرائمها، فلو لم يرضخ الشعب من أول الأمر لتنفيذ مخططاتها لكان الحال اليوم غير ما نحن عليه الذل والهوان، ولفرح الله عنا ما نحن فيه من حرج وضيق.

فها هيا يا جماهير شعبنا المسلم خذوا على أيدي صبية البعث الفاجر، قوموا في وجهه وثوروا ضده واجاهدوا مخططاته وعملائه واتبعوا قادة الشعب علماء الدين المهاجرين الذين قاموا من أجل الله والمستضعفين، وأعلنوها ثورة جهادية حتى تتحقق لنا أحد الحسنيين النصر أو الشهادة ويومئذ يفرح المؤمنون بنصر الله من يشاء وهو العزيز الرحيم، ويقولون متى هو؟ قل عسى أن يكون قريبا.

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قَاتِلُوا الَّذِينَ يَلُونَكُمْ مِنَ الْكُفَّارِ وَلْيَجِدُوا فِيكُمْ غِلْظَةً وَعَلِّمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ) (التوبة: ١٢٣)

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

جماعة العلماء المهاجرين

في رمضان المبارك ١٤٠٧ هـ

الموافق ٢٤ مايس ١٩٨٧م

به لگه نامه ی ژماره (۹)

ده قی ریکه وتنی هه ردوو بآلی ئیخوان له ئیتران له ۱۹۸۸/۱۱/۹

بسم الله الرحمن الرحيم

۳۰ ربیع الأول ۱۴۰۹

۱۹۸۸/۱۱/۹

الحمد لله وحده، والصلاة والسلام على من لا نبي بعده، وعلى اله وصحبه وجنده

قال تعالى في كتابه الكريم:

" وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَأَصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ "

قرار

حرصاً من مجموعة الأخوة العاملين من الإخوان المسلمين في داخل العراق وخارجه على وحدة الصف المسلم وإزالة أسباب الخلاف والنزاع، وتحقيق مرضاة الله تعالى بنصرة دينه بصف متلاحم متآلف، فقد أجمع ممثلوا الأخوة العاملين في الداخل و الخارج على ما يأتي:

أولاً: يكون التزام جميع الاخوة العاملين في داخل العراق نحو القيادة العامة للعمل الإخواني المنظم داخل العراق.

ثانياً: يلتزم جميع الأخوة العاملين خارج العراق بقيادة العمل الإخواني العراقي للخارج مدة بقائهم خارج البلد، كل في البلد الذي يقيم فيه.

ثالثاً:

أ - تقطع الصلة التنظيمية بكل فرد لا يلتزم بهذا الأمر.

ب - يتم تنفيذ هذا القرار بعد مدة ثلاثة أشهر من تأريخ صدوره، وتتم خلال هذه الفترة لقاءات أخوية للترتيب لما بعدها.

رابعاً: نوصي جميع الأخوة الملتزمين بتقوى الله عز وجل والالتزام بأمر الجماعة المجمع عليه بين تنظيميها في الداخل والخارج، ابتغاء مرضاة الله عز وجل، امتثالاً لقوله تعالى "يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا"

نسأل الله سبحانه وتعالى أن يوافق الجميع لطاعته وتقواه، وأن يجعلنا مخلصين في نوايانا، ويصلح أعمالنا، ويجعلنا جنوداً عاملين لأعلاء كلمته، وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم.

والله أكبر والله الحمد

به لگه نامه ی ژماره (۱۰)

دهقی به یان نامه ی بزوتنه وهی په یوه ندی ئیسلامی کوردستانی عیراق به یۆنه ی
په مه زانی (۱۴۰۵/ک/ ۱۹۸۵ ن).

بسم الله الرحمن الرحيم

دهقی به بیان نامه که ی بزوتنه وهی په یوه ندی ئیسلامی کوردستان به یۆنه ی مانگی
په مه زانی پیروزی نهم ساله وه:

(شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ)

به بیان نامه ی بزوتنه وهی په یوه ندی ئیسلامی کوردستانی/ عیراق بۆ یۆنه ی مانگی
په مه زانی پیروزه وه...

ئهی جه ماوه ری به شهره فی موسولمانی عیراق به گشتی و کوردستانی عیراق به
تایبه تی، چند رۆژیک تر مانگی ره مه زانی پیروزه هل دیت و تیشکی زپینی به
بونه وهدا په خش ده کاته وه.

نهم مانگه پیروزه که په روه دگار قورنای پیروزی تیا نارده خواره وه بۆ نه وه ی
گرزی نادمیزاد له تاریکی و نه فاک و دلّه راوکی و ناکوکی و دوزمنایه تی رزگار بکات
به ره و ناسوی روناکی و جیهانیک پر له داد په روه ری و زانست و برایه تی.

نهم مانگه پیروزه که له راستی دا ئیستگه یه کی سالانه یه و قوتا بخانه یه کی
په روه دگاره که مرقی موسولمان له سالتیکدا جاریک ستاری تیا ده گریت و وانه ی نارام
و خوراگرتنی تیدا فیر ده بیت، وه دل و ده رونی له ژاری کینه و ناره نوپه رستی و
خوپه رستی ماوه ی سالتیک ته مه نی پاک ده کاته وه به رۆژووگرتن و خوبرسی و
تینوکردن، سهر له نوئ کانیاوی سۆزو میهره بانی خوی به رامبه ر هه ژاران و بی نه وایان و
برسی و ره شو روته کانی جیهان به گشتی و موسولمانان به تایبه تی ده ته قییتی و سهر له
نوئ خوی چه کدار و ته یار ده کاته وه به چه کی بپواو نازوقه ی نارام و خوراگرتن بۆ به
پیره وه چونی سالتیک تری ته مه نی، بۆیه بزوتنه وه که مان بزوتنه وه ی په یوه ندی
ئیسلامی کوردستانی عیراق نهم بۆنه پیروزه به هل ده زانی بۆ پشککه ش کردنی

چه بکه گوتی پیرووبایی خۆی به هه موو موسولمانانی جیهان به گشتی و موسولمانانی کوردستانی عێراق به تایبه تی.

وه هه ر به م بۆنه پیروژه وه بانگه وازمان ئاراسته ی خوشک و برایانی کوردستانمان ده که یین که ئه م مانگه پیروژه ی ئه م سالمان بکه ینه ئیستگه یه کی راسته قینه بۆ به خۆداچونه وه و بیر کردنه وه له م بارودۆخه ی گه لی عێراقمان به گشتی و نه ته وه ی کوردی چه وساوهمان به تایبه تی پێی تیپه پ ده کات له ژێر سایه ی شوم و ره شی به عسیره چه په له کاندای رژیمی خوێناوی صدام تکریتی وه داروده سته بۆ وێژدانه که ی.

ده بۆ تا که ی سالانی ره ش و تاریک به پێی بکه یین؟!

ئایا کاتی ئه وه نه هاتوه که بیر له کاری گه ل و میللته موسولمانه چه وساوهمان بکه ینه وه ؟

ئایا کاتی ئه وه نه هاتوه که به رنامه ئازادی به خش و به رزو پیروژه که ی ئیسلام بکه ینه رێبازی شۆرش و ته قینه وه ی چه ماوه ریمان؟!

به ئی ره مه زانی ئه م سالمان ده بۆ بکه ینه قوتابخانه یه کی شۆرشگێپی ئیسلامی بۆنه وه ی نه وه ی کوردی موسولمانی سه ده ی بیستمان بۆ جاریکی تر له میژووی پر شه ره فمه ندانه ی ئیسلامی دا زه نگی شۆرش قورئانی ئی بدات و ئیلهامی راسته قینه ی موسولمانانه وه رگرت له م مانگه پیروژه که قورئانی پیروژی تیا هاته خواره وه و جه نگی به در ی گه و ده ی تیا رودا که کۆمه لێ موسولمان به سه رکردایه تی پێغه مبه ری ئیسلام (محمد المصطفی) هه زاران ساڵی په روهر دگاری له سه ر بێت، تیرو شیرو رمی تۆله یان چه قانده سنگی له شکری گه و ده ی زۆرداران و خوێن مژان و وێژدان تاریکانی قوهریش.

وه هه ر له م مانگه پیروژه دا بوو که له شکری موسولمانان دووباره به سه رکردایه تی پێشه وای مه زنی ئیسلام چه زه رته ی (محمد) ده خ شاری مه که یان له چنگی بت په رستان ده ره میناو بت و بته خانه ی زۆردارانیا تیا ووردو خاش کرد و ئالای ئیسلامیان تیا هه لکرد و (بیلال) ره ش پێست خودای ئی رازی بێت بانگی نوێژی ئازادی به خشی ئیسلامی له سه ر که عبه ی پیروژ به رز کرده وه .

به ئی ده بی موسولمانانی کوردستان ده رسی هیممهت و له خۆبوردی له رووداوه
میژوویی به کانی ئهم مانگه وه ریگرن و وهك دیارده یه کی ئیسلامی راسته قینه
بزوتنه وه که مان داوا له هه موو موسولمانان ده کات بۆنه وه ی ئهم مانگه پیروژه مافی
دیارده و شیاری خۆی وه ریگریته وه پێزی خۆی بدرێتی به هه موو توانایهك ههول به ده ن
ئهم خالانه ی لای خواره وه جی به جی بکریته.

۱- ده بی زیاتر له سالانی پابردوو بچین به پیر بانگه وازی په روهر دگاره وه، به تۆبه و
که پانه وه بۆلای به رنامه که ی خودا، موسولمانانه و شه هامت دار خۆمان پیشان بده ی،
به روژوبین و مزگه وته کان پرپکه ینه وه به نوێژو ته راویح و قورئان خویندنه وه شه وان
زیندو بکه ینه وه.

۲- به سووریوون له سه ر جی به جی کردنی فه رمانه کانی خودا به صدامی عه فله قی
خاچ په رست و هه موو تۆکه ره کانیا و هه موو بی باوه پێکی وهك شه وان به سه لمیتن که
میله ته ی کورد موسولمانه و به هیچ شیوه یهك ئاماده نیه سه ر بۆ دوژمنه میژوویی به
کافره کانی شوپ بکات.

۳- داوا له هه موو خوشکیکی به شه رهی کورد ده که ی که سه ره پۆشی کوردی
پپۆشی که ره مزی دلۆین پاک و نرخی ئافره تی کورده، له کاتی که ئه مرۆ سه ره پۆش
بووه ته ره مزی ئه رایه تی داگیرکه رانی روژئاوا و روژه لات و هه موو تۆکه رانیان.

۴- دوا له برا خاوه ن چیشته خانه و چاپخانه کان ده که ی به هیچ شیوه یهك له مانگی
ره مه زاندا چیشته خانه و چاپخانه کانیا ن نه که نه وه نه یکه ن به رووس خانه.

۵- دوا له رۆله کانی میله ته ی کوردی موسولمان ده که ی که مانگه پیروژه دا ئاو پێک
بده نه وه له هه زارن و که سو کار کوژدا وان و دهستی به زه می درۆژ بکه ن بۆ خیرانی
شه هیدان و به سه ریا ن بکه نه وه.

۶- دوا له رۆله کانی میله ته که مان ده که ی که ده ست له ئازلوه و ئاکوکی نێوان
خۆیا ن هه لگرن و په یمانی برایه تی و دۆستایه تی موسولمانانه له گه ل یه که ا بیه ست و رو
کیته یان ته نها ئارسته ی دوژمنی داگیرکه ری سه ر سه ختو می به زه می کافر بکه ن.

ئىتر بۇ پىشەود لە ژىرناللى ئىسلام دا، سەرکەوتن بۇ شۆپشى ئىسلامى جىهانى _
لە ئەفغانىستان و ئىيران و كوردستان و لوبنان و سۇدان و فلىپپىن و فەلەستىن و ھەموو
شۆپشىكى تىرى ئىسلامى لەسەر زەوى دا وە سەررەزى ھەردور دنيا بۇ شەھىدانى
رئىزانى ئىسلام و سەرشۆپى بۇ كوفرى جىهانى و تۆكرەكانى.

بزوئتەوہى پەيوەندى ئىسلامى كوردستانى عىراق

نوسینگەى راگەيانندن

۱۸ى شعبان ۱۴۰۵ھ رىكەوتى ۱۹۸۵/۵/۹ م

به لگه نامه ی ژماره (۱۲)

پونکردنه وه یه كه له شیخ عوسمان عه بدولعه زیزه وه سه باره ت به ده ركردنی گوشاری
(بانگه وازی ئیسلامی) به ناوی بزووتنه وه ی ئیسلامیه وه بی ناگاداری سه ركردایه تی
بزووتنه وه .

بسم الله الرحمن الرحيم

علمنا من مصدر موثوق بان الاخ (...) قد اصدر مجلة باللغة الكردية (بانگه وازی
ئیسلامی) باسم حركة الاسلامیه فی كردستان العراق فوق السؤل عما اذا كان ذلك بعلم
قیاده الحركه وبامرهما ام لا؟

فنعلن للجميع بان ذلك عمل فردي لا علم للقیاده به ولا اشاره منها بل ولا رضاء او
استحسان لذلك العمل الفردي من قبلنا...

(علما ان الحركه الاسلامیه فی كردستان العراق) لديها مجلة باسم (دهنگی باوه) تحتاج
الی مزيد من الاهتمام والاعتناء بها وبذل

المساعي لتقويتها وتوسيعها وتطويرها فليتجه الى ذلك كل من يريد الخير ويريد ان
يسعى لمصلحه الحركه.

فلذا نحن لانوافق على انشاء تلك المجلة (بانگه وازی ئیسلامی) ولا شرعية لها وينبغي
الابتعاد عن عمل كهذا... وليس (له) ان يفتح (حساب بنكي)... باسم الحركه
الاسلامیه.

عثمان عبدالعزيز محمد

المرشد العام

للحركة الاسلامیه فی كردستان العراق

بەلگەنامەى ژمارە (۱۳)

پوختەى ديدو تېيوانىنەكانى كۆمەلەى ئىسلامىي كوردستانى عىراق.

ماددەى يەكەم: ناو

كۆمەلەى ئىسلامىي كوردستانى عىراق، كورتكراوەكەى (ج. ا. ك - جاك)،
جولانەوہەكى تۆرگانىيە لە (۱۶/۴/۱۴۱۱ك - ۵/۱۱/۱۹۹۰ن) بە فرمى دامەزراوە.

ماددەى دووہم: ئامانج

كۆمەلەى ئىسلامىي كوردستانى عىراق ھەولەدەدات بۆ چەسپاندنى شەرىعەتى
ئىسلام و بەجىگەيانندنى پەرستشەكان بۆ خواى گەورە لە دنياو بەدەستھێنانى
پەزنامەندى خوا لە دوا پۆژدا.

ماددەى سێيەم: پېژگراڤ

كۆمەلەى ئىسلامىي كوردستانى عىراق، ئىسلام دەكاتە سەرچاوەى بېروباوەپو
پەرستش، جولانەوہە ھەلسوكەوت، پېگوزەر و پۆژم.

ماددەى چوارەم: شىوازى كار

كۆمەلەى ئىسلامىي، كادىرەكانى لەسەر پەرورەدەيەكى جىھادى گۆشەدەكات،
لەسەرەتادا مېتۆدى پوونكردنەوہە تىگەياندن دەگرێتەبەر، پاشان ئامادەكردنو
جىھادكردن لەسەر سىڭكوچكەى پەرورەدەيى: يەكتاپەرستى لە بېروباوەپدا، بەزەيى لە
مامەلەدا، توندى لە پوپەپووبونەوہدا.

ماددەى پېنجەم: ھۆكارەكان

كۆمەلەى ئىسلامىي بۆ گەيشتن بە ئامانجەكانى ھەموو ھۆكارىكى گونجاو
دەگرێتەبەر، بەمەرجىك لەگەڵ بنەما شەرىعيەكان پېچەوانە نەبێت.

ماددەى شەشەم: دروشم

دروشمى كۆمەلەى ئىسلامىي كوردستانى عىراق، پىڭكەتوہە لە:

۱- وێنەى گۆى زەوى، ئاماژەيە بۆ گۆرەپانى بانگەوازى كۆمەلەى ئىسلامىي

كوردستانى عىراق، كە لە ناوچەيەكى ديارىكرارودا گيرنەدراوە.

۲- وێنەى قورئانى پېرۆژ ئاماژەيە بۆ دادپەرورەى ئىسلام، كە دەتوانرێت بەندەكانى

پى بەختەوہر بكريت، چەند ئايەتىكى ھەلبژاردەى سورەتى تەوہى لەسەر نووسراوە

کۆمهلهی ئیسلامیی کوردستان له چوارچێوهی سی میحوهردا کاردهکات:

یهکهه: میحوهری ئیسلامیی کوردستانی

بهو سیفتهی کۆمهلهی ئیسلامیی، کۆمهلهیکی ئیسلامیی له کوردستان، له چوارچێوهی میحوهری ئیسلامیی کوردستان کاردهکات، بۆ کۆکردنهوهی تاکه تاکه ی ئیسلامیی کان له کوردستان له سهرا مانج و پهیرهو و پرۆگرامی خۆیی و کۆکردنهوهی کۆمهله ئیسلامیی کان له شێوهی بهرهیهکی ئیسلامیی له یهکتا په رستی دید و تیروانین و چپکردنهوهی ههولهکان و بهگه پخستنی توانا ئیسلامیی کان، به هیوای پاستکردنهوهی پێگهزهری پزگاریخوازی نهتهوهیی کورد و دووباره چهسپاندنی ئاین له کوردستان و سهروهی ئیسلام له پێنمای نهوهکان.

دوهه: میحوهری نهتهوهیی

بهو پێیهی کۆمهلهی ئیسلامیی کوردستانی عێراق، کۆمهلهیکی سیاسیی له کوردستانی عێراق، هاوهلوێست ده بێت له گه له پارت نهتهوهیی کوردیی کان که خهبات دهکهن بۆ به دیهینانی مافهکانی کورد، پشتگیری له و پێشنیاز و پێگه چارانه دهکات، که پارتی کوردستانییهکان بۆ چاره سه رکردنی کێشه ی گه له کورد خستویه نه ته پوو، به مه رجیک پێچه وانه ی شه ریه ته ی ئیسلامیی پیرۆز نه بێت.

سییهه: میحوهری ئیسلامیی هه رێمایه تی

بهو پێیهی کوردستان هه رێمیکه له هه رێماکانی عێراق، کۆمهلهی ئیسلامیی ده چێته نه و چوار چێوه یه وه وه، پشتگیری هه ر پارت و کۆمهله یه کی عێراقی دهکات، که ئیسلامی وه کو بیرو پراو هه لسوکه وت په یره و کردوه، بۆ لا بردنی نه فامی و به رپا کردنی شه ریه ته ی خوای گه وره له عێراق.

ماده ده ی نۆیهه: کێشه ی کوره

کۆمهلهی ئیسلامیی، نه هه مه تی و کاره ساتهکانی کورد به کێشه یه کی ئیسلامیی ده زانیته و تیروانینی تایبه تی خۆی له و باره وه هه یه وای ده بینێ که:

یهکهه:

کوردستانی عێراق ته وای نه و نا وچانه ده گرێته وه، که به پێی سه رزیمیری سالی (۱۹۵۷) کورد زیاتر له (۵۰٪)ی دانیشتوانی پێکدێنێت.

دوهم: گێڕانهوهی پاگواستراوهکان بۆ شوێنی خۆیان و دهرنهکردنی ههركهسیك له غهیره کورد، که هاوبهش نهبوویت له بلۆکردنهوهی بیروپای بهعسی کافر له ناوچهکهدا.

له دیدی کۆمهلهی ئیسلامیهوه چارهسهری کێشهی کورد بریتییه له:

۱- کۆتایی هێنان به کوشتارو ههموو جۆرهکانی ململانی له کوردستان له لایه ن حکومهتی ناوهندییهوه.

۲- بهدیپتانی هێمنی و ئاسایش له کوردستان له لایه ن لایه نه ناکوکهکان (کوردو حکومهت) و پرهخساندنی دهرهت بۆ کورد، تا نهنجومهتیکی شوڕای ههلبژێردراو له کوردستان له وانهی باوهڕیان به ئیسلام ههیه، وهکو بیروپاوهپو مامهله و پهیرهوو پرۆگرام.

ئه م نهنجومه نه ئه م دهسهلاتانهی دهبیّت:

أ - نوێنه رایهتی کورد له وتیژهکانی نیوان ههردوولا بهمه بهستی چارهسهری کێشه ی کورد.

ب - بهپێوه بردنی کوردستان له پێگهی دروستکردنی حکومهتیکی هه ریمیی له کوردستان له کهسانی دهستپاک و به توانا له تهواوی دانیشتوانی کوردستان کورد بیّت، یان عهره ب، یان له که مایه تییهکانی تر.

ماددهی دهیه م: په یوه ندریّتی (ئینتیما)

کۆمهلهی ئیسلامیی هه موو موسلمانێك له خۆ ده گرێت، که په زامه ندی بنوێنی له سه ر په یره وو پرۆگرامی کۆمه ل و ویستی په یوه ندی هه بیّت و بۆ ئه و مه به سته داوا یه ک پێشکه شی کۆمه ل بکات.^۱

---

^۱ من میثاق الجماعة الإسلامية في كردستان العراق (جاک)، مجلة الشهداء، العدد (۱)، السنة الأولى، آذار ۱۹۹۱، ل ۲۲.

التقوى المأثقة / ٢ واته : هاوكلاري يەككئى
 لەسەر چاكدو خواپەرسىيى پىگەن . طبەرى
 دەفەرموى : ئەمە ئەرمانىي خۇاى گەورەپە ئالە
 ولەپەندىنى دىنىي خۇاىدا پەرمەتى يەككئى بىدوق .
 ئەرمانىيى واجبە ..
 - مەرودەما نامەزۇللىنى كۆمەلتىكى ئىسلامى بۆ
 بىلاق كىرىندەردى بىلگەنەلەي خۇاواويستى
 ناواكلاري يەككى خۇاى پەرورەنگارە وەك دەفەرموى
 « ولتكن نىكم لمة پەيمون الى الخير ويبأرون
 بالمعروف وينهون عن المنكر واولئك هم
 المفلحون » آل عمران / ١٠٤
 ٢ . مەرودەما پەنەمبەرى ئىزۇپىش . سىل اللە
 عليه وسلم . لە جەمەيسىيى صەھىحە دەفەرموى :
 (إنا كان ثلاثة في السفر فليؤمروا أحدهم « واته :
 ئەگەر سىن كەس پىچكەردە سەلمەريان دەكەردە با
 پەككئىكان بىكەنە ئەمىر ئاشكەراپە گە جەمەيسىيى
 پەنەمبەر . سىل اللە عليه وسلم . ئەمەپە گە
 كاروبارەكانيان وەككەپىك ئىنچام بەدەنو لە نەو
 خۇايفادا ئەينە چەند ئىراستەپەككى . بۆ بە پەك .
 (كك) پىش كە دەلەن (كۆمەلەپەككى ئىسلام)
 بىم مەبەستى لەو پە كە ئەووش پەككەكە لەو
 كۆمەلەل پارتە ئىسلامەنەلەي بۆ ئىسلام تىن
 دەككۇشون . خۇشى ناكاتە تەنبا كۆمەلەسى
 مۇسولمانان .
 مەبەستىشمان لە كۆمەلەكلاري خۇمان ئەو پە
 كە مەموو كارىكەمان دەپە سىن روگلى تەلەپىسى
 بىگەرتەو :

١ - كارمەكە لە لاپەن (كك) بۆدە دەوچووبىت .
 كەوا بۆرەكلاري پەندە كەسەلەك گە پارتىكى
 ئىسلامى پىك دەفەلەن . پان كۆمەلەك كەسى تە كە
 رۆژانەپەك دەو دەگەن . گەرچە كۆمەلەكلەپە .
 بەلام سەلم لە كاكەردە دەرنەپەرودە بەكلاري
 خۇملىنى ئىزۇپىش .
 ٢ . دەپەن لەو كەردە . لەمگەل رەبىلاو پەنەو
 پەزۇگەلەي (كك) با پەك بىگەرتەو . كەوا بۆرەككە
 لىن پەرسەلەپىش كەلەي ئەو مۇسولمانان ناخەپەنە
 ئەستەلەي خۇمان كە خۇبەسەر پان بە راي كەس
 پان كۆمەلەككى تەرى مەپەرى كك دەپەنەو
 طەسەوتەك دەككۇش . گەرچە لە رووى
 شەرىپەدە لاپەنگەرى كارمەكە دەكەپەن بەقام بە
 كلاري خۇملىنى ئالەپىش
 ٢ . دەپەن لەو كەردە ئەنچەلەككى واي بىتتە كە
 خۇمەلەي كەمەلەكەكەلەي كك پىكاتو مەبەستەككى
 دىلاري كەلەي لىمەي پەن بىتتە دى . بۆپە كەلەي
 ئەو كەسە بە سى خۇمان ئالەپىش كە خۇ بەسەر
 دەكەرتە چەك كەپەنە لىزۇشەن پان پەمەوئەندى
 بەستەن بە پارت پان حەكەمەككەو .
 كە دەشەلەپەن (ئىسلام بە) . مەبەست لەو پە
 كە لە مەمو لاپەنەككى لىكەرىو مەلۇمەستەككى
 سەلسەلە مۇشەپەككى پەرسەنەو كۆشەپەككى
 بۆزۇتەدەو روگكەككى حەكەمەلە تەنبا لە ئىسلامەو
 وەردەگەلەپەن پەمەپە شەمەپەك لە ئىسلام
 دەرنەپەت .

واته: ئايدىنلۇڭ ئىندىلىن كىڭ دىر بارى
ئىدىيارو دېيانو سىز قىلغىنىمۇن تىنچىلا
ئىسلامو ۋەرنەگىزىت.

(كوردستان)

كوردستان مەبەست لەو ئاۋچەتەپە كە
سالەمى سالە كوردى لەسەر (پاۋەز) ئىستا بە
سەر تۈركىياو سورىاو مىراقو ئىزانو رۇسنىانا
بەغشراۋەتە...

ئاۋېرنى كوردستانىش لىزەما مەبەست لەۋچە
كە لەم كۆسك ئىسلام بە جەلقوۋى كەو
ئاۋچەتەپەز مەيدانى كار كىرىش (ئىستا) پان
كوردىستە. مەبەست لەۋە نى بە كە شىلاشكى
كوردستانىتە تېنچىتەپە كاپەتە. بەلكو وانان
لاست كە خەلگى ئاۋچە كوردستان خارماقرو
بە تىۋانقرو لىن قەترو تىن لە پلاو كوردەمى
بەنگەۋىزى خەلقوۋىستىرو پاراستىنى لە
ئاۋچەتەپەتە. سەر ۋەكە كە سەلەۋىتە پان
ئەفغانى بەك پان بەلقوۋى بەك لە ئاۋچەتەكلى
خۇياندا شارماقرو لىن قەترو تىن دەپن لە كەلى
ئىسلامىياندا...

ئەسەر بە مىچ چۆرىك رى لە موسولمانلىق
(شەپرى كورد) ئاگىزى لەۋتەنى لە كوردستاندا
دەۋىن تا بىنە رەزى (كەك) ۋە، بەلكو سەر
بەكەپان مىلى تىۋان قەتە رەزى بەشدار بوۋىش
ئاراستەنى سىياسەتى (كەك) بە كۆپرەمى تىۋانلو
خەلقوۋىستى خۇ - پەكت.

ئاۋېرنى كۆمەكەش بە (كۆمەلى ئىسلام
كوردىستى مىراق) ئەك بە (كۆمەلى ئىسلامى
لە كوردىستىن مىراق) مىچ كۆرۈ كۆلۈك نىۋىست
ئاڭلىت بە تەپەتەنى كە لە زۆر جەزى تىر كۆمەلى

مەن خۇيان تەنەپىر ئاۋچەتەپە خۇيان كوردەۋە.
ۋەك جەمەتەنى كوردىستى پەكەتەن ۋە، جەمەتەنى
ئىسلامى قەتەكەتەن جەمەتەنى سەلەتەن تۈركىياو
جەمەتەنى ئىسلامى سەلەتەن ۋە، زۆرۈر تىر تەتە
ئەگەر خۇيان پەردەگىزى ۋە سەلەتەن تىر
بەكەتەن لە ئاۋچەنى ئەپرى كوردەما جۇ دوست
پەردە پەن رەۋە پەردە لەگەل كارۋالى ئىستەپا
بەگەۋە رى. جەمەتەنى پەكەتەن (كەك) پان بۇ ما
بەگەۋەن تىر شەرقىي پەردە ۋە كوردەما
پەكەتەن.

كەمەلى (كوردىستى مىراق)

مەبەستەن لەۋچە كە ئىستە (ئىستا) وانان لا
راستە كوردىستى مىراق پەكەتەن كۆرەپەتەنى
كوردەما پەكەتەن ۋە.
۱. سەر پەردە ئاۋچەتەپە شەرقىي تىر تەتە
لەپەنگى زۆرۈر تىر تەتە.

۲. ئە زۆرى (كوردىستى) ۋەلاتان پەشەۋە
پەكەۋەن ئىسلامى سەر بە خەلقەن.

۳. ۋەكە تەپەۋەتەپەكە پەتەۋە سىياسى
دەستەۋى ۋەزەمەن ئەۋەتە پەكەتەن كار.

۴. ئەلى جەمەتەنى زۆرۈر ئەسەر.

۵. تا پەردە ئاۋچەنى ئەۋەتە سىياسەتى

حکومتہ گائی دہور و پشلمان کہ سو دیو تو رکھاو
نہوان تمکتر بکھیندو ۔

کورن کدی (ک، ٲ، ک - کاک) :

له عمورو چين پك بووه به شتيكي ناساني كه
له چيني نووسپنه لومړي نړۍ ته لارې پراتو
كړمه لدې سيمې پان همگلو ريكتور لوي نابوري و
هې تر پټې په كس له ووهنه دملو وركه
لوهكي لن پك ملتوره ..

لهم وانكدهوه كورتى كلامه نى نى
گوردستانهش (ك. ١٠) كه به (ك. ١٠)
هتوسوز. كه تمش الحملك ماله كى
موش و باشى غنه كه له جوى (ص. ١٠) مرمى
به كار...

نورجا دهلين كالكي عيراق. وات كؤملى
 ئىسلامى كورستانى عيراق. دهلين كاك نالين
 (كلك) چونكه ووشى ئىسلام نەزەرى پەقەت
 (اسلام) دەنورسەت. كورسەكشى ئەلف (۱)
 كە نە كورسەدە دەپتە (۲).

کے ذہن میں (کڑو کی تہ ندامت) بڑھتی رہی۔

مهم‌ست له (کۆڤ) ئەو کۆمەڵە مۆسولمانە به
 که له سه‌ر رۆڤاژو ئامانجی (گاز) به‌کریان
 گۆتوووه‌و ماوگای به‌گتری ده‌کەن بۆ گه‌یشتنه
 مهم‌ست .

نیمه دوره‌هایمان را راسته که هیچ موسس و مدیری
به آنها کار نمکات. به لگو خوی بو کز مملکتی

نیولاس صالح بگلتمو بکوتی دی له گیلان ..
 زور بولون کولون پارتی نیولاس - ننگر
 دهغه زهرست لپورون هاوکاری په کتريان کړه -
 نیولاس بگلتمو بکوتی په - بویه پچمان وایه
 سوسولمان - هر چمنه جیوالی بیون له نیوان
 کولون پارتی نیولاس بگلتمو - هر بچته لیدو
 لیدی بگلتمو بکوتی .. بچته روزی شو
 کولم بگلتمو که په نیکو کتريانیان نیولان له
 نورلانو سولمت - له همان کاتیشا هولی
 راست کولم دی دهه پات له هر چیمه
 پات ..

(کات) ۱۹۵۷ء میں برلین میں اسلامی توحید
 بین الاقوامی کمیٹی کی زیر قیادت پہلی
 برلین میں منعقد ہوئی۔ اس کی قیادت میں
 شامیہ، عراق، مصر، لبنان، ترکی،
 اور دیگر ممالک کے علماء نے شرکت کی۔
 اسلامی توحید

لەبەر لەوێ جەزەنگەین وێبەر ئاسانچەر
 شوواری گەرمەن بەرمەم بەمەن پێش پەری ئەر
 گەمەنە مەستی لێ پەرستووتەن ئێدایەو بۆ خوا
 لێ مەرپێن ئا زۆرترین پەلەچ گۆبەگەنەو ..
 لەوێ ئێمەش لەم گەردا وەک کەبەرەک وایە
 کە مەپەوێت ئێکەت بکەتەو بۆ پەوێش ئۆی
 گەمەنە تر بەلام شەرقە (کەبەرەت) پەن
 بەرمەستێر پەوێشوی پەن سەرە هەمەل ئەبات
 زەرەمەتێک پەمەن بەکات ئاتەشکێش روژی پەن

کۆمەڵگەتەرەو بەگەتەر ئەرەبە کەس... ئۆمەش لاسان
 ۋەقە کەتیشکی خۆری خوا ووستو پەنار چاڭ زۆر
 ئۆزۈن بەلام لەمەى بىرەن گە لە زەمەنەنچى
 ئەمەزەمەن پەندە بەگەتەر تا بە زۆرەن گەتەر
 ئەرەبە لاسان بەگەتەر بەگەتەر

دعمو و شيان پيگومو بڼه پهکې مېست - څو
چند سدهش بڼت - مېستون .. نالو مېستون
مېستون پيگورمان غوښتون .. نالو مېستون په
پن .. کس لوه نالو مېستون که پورو په
په مېستون نه پورو په چار وړان په پل ..

ئۇمە دەمەنەق تەنزیمىڭىز ئىندىمەنەق ۋەلىق
 ۋەلىق، نەك تەنزیمىڭىز شەكلى ۋەلىق، كە
 ۋەلىق تەنزیم ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق
 ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق
 ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق
 ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق
 ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق
 ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق ۋەلىق

که ده شلین (هزوتته وهیسه) :
 مهستان له وهیسه ئهه کلامه تهغزیسه
 نوووسته دهه شهوورژ بۆ ئهه نهه بۆ .
 مهستان ده ئاوتهکته . که هوکی اسلامه .

[illegible]

دستخوارى لىنتىلار، والىندا بى كۆمۈل يىم
سەئىدىمىن، بۇرۇن... دىتلىرى مەقلىمىكەن
كە تىزىملىكى پۇلىنىدا بىلەنە كە... لىنى
دەرىزىدا... كە خورۇشۇش... كە پىرولىنى
پۇلىنىدا... لىكىل پىرولىنىدا... ئىسلامى
لىنى...

کے مکاتیب (کے ۱۱/۴/۱۱ء)

مېهستان وژای لالکار کړونی خلكي به
روست پوړوي وختي سره پوړي (كل) .. به
لوي سره پوړو وژای سره پوړي .. لنگل
لنډي خنډو پوړو پوړي وژو لاندگري
پوړو پوړو وژای وژو لنډي لولاسو كړند
پوړو پوړي وژو

بەدوئەلەي ھەكەم (1411/1412) مەژۇرى كۆچمە
 ۴۷

پاشماووی لال

مەدېنە ئەستى پەن گىرۋە . ئەمەش مېژۋىر يەككى مامۇستى مەزىن ئىبراھىمى مەدەنى . بە
ئىسلامە خۇشەپىستە لامان لە ۱۹۹۰/۱۱/۵ ى رەھىمەت پەت . ئاپمەزۇندوۋە . پان لەگەل
زائىنى كە مېژۋى يەككى مەسچىئە يە لەگەل مېژە (الجماعة الإسلامية) مېس كە مامۇستى ئىلېز
ئىستېمارى يەكاندا گەشتۆتە جېھانى ئىسلام . . . ئىكئۆر عمر عبدالرحمن رابەرتى . . . لەگەچى
تەن بېنى :
(كاك) مېچ جۆرە پەيوەندى يەككى تەنزىس كۆمەلە ئىسلامى يەكالى تۇپش نا ھەپە ئىمىت . .
ئى يە لەگەل (جماعتى ئىسلامى پاكىستان) كە

بالتىگور مىللى يەككى (ئىمارە ۸۸۱ جىمەي مۇرەم / ۱۴۱۱ ھ = ككۆل يەككى / ۱۹۹۰ ى (۲۴)

— بسم الله الرحمن الرحيم —

(قل جاء الحق وزهق الباطل إن الباطل كان زهوقا)

بیان

یا أحفاد صلاح الدين

يا شعبنا المسلم الأبي في العراق

يا أبناء أمتنا الإسلامية في كل مكان .

ظن الطغاة العفالة بتدميرهم كردستان وتقتيلهم أبناءها البررة سيخفتون صوت الاسلام العظيم بين أحفاد صلاح الدين .. الصوت النبوي الذي خرج من حناجر أراد المجرمون خنقها بالغازات السامة ولكن أبى الله إلا أن يذل البعث وأنصاره حيث خرجت الألوف من أبناء العراق بهتافات التكبير متحدین طغیان الجبايرة والفراغة وتكنولوجيااتهم العسكرية المتطورة التي زودتهم بها قوى الكفر العالمي حيث قام الشعب وفي طليعته المجاهدين الصابرون رافعون رايات الإسلام بأيديهم المتوضئة المسلحة بانتفاضة تاريخية باسلة أرعبت المتغترسين الذين استأسدوا على المستضعفين في العراق .

ولقد تقدم الشعب الكردي المسلم يتقدمه الذين باعوا أنفسهم لله تعالى نحو صروح الباطل البعثي ساندهم القادة الميدانيون في الجماعة الإسلامية والحركة الإسلامية في كردستان العراق وجرت الأمور بإذن الله تعالى حتى إعداد هذا البيان على الشكل الآتي -

١ - تحرير مدينتي (رانية جوار قورنة الكرديتين) تحريراً تاماً وهما تحت سيطرة المجاهدين ضمن تنسيق تام مع الجماهير المسلمة فيهما .

٢ - وتم إطلاق سراح الجنود الذين وقعوا في الأسر على أن يعودوا إلى بيوتهم وتم الاحتفاظ بمسؤولين بعثيين كبار من ضمنهم مدير أمن (مباحث المدينة رانية) وقائد الفرقة العسكرية فيها .

- ٢ - تم الحصول على وثائق سرية هامة سالمة لم تلتهمها النيران .
- ٤ - وقعت غنائم كثيرة جدا بأيدي إخوانكم المجاهدين منها أسلحة ثقيلة وآليات عسكرية يستخدمها المجاهدون الآن في تقدمهم نحو المدن الأخرى بإذن الله .
- ٥ - وتعم الآن الانتفاضة الإسلامية المباركة مدناً أخرى منها بوبكان (حيث مصدر الطاقة الكهربائية لمدن كبيرة في العراق) ، كويسنجق ، چمچمال - شاربازيير - شارزور ، بازيان ، طوز خورماتو التي تقع شمال بغداد)
- ٦ - أما في مدن الجنوب احتلت الجماهير الفاضلة مدينة العمارة كاملة ووقع محافظ العمارة أسيراً بأيدي المتظاهرين وما زالت المظاهرات مستمرة في المدن الجنوبية .
- ٧ - وبدأت المظاهرات تجتاح بغداد العاصمة وبالأخص في مناطق (مدينة الثورة المشتل ، والأعظمية) - وهناك صلة بين المتظاهرين في بغداد مع القوى التي تسيطر على مدن الشمال والجنوب .
- يا أبناء الإسلام في كل مكان .
- النصرة النصره .. وقد حان الوقت لنرفع عن شعبنا المظلوم في العراق معاناة الكبت والإرهاب .. فهلموا لنجدته واليوم يوم المناصرة الحقيقية .
- (ولينصرون الله من ينصره إن الله لقوي عزيز)

الجماعة الإسلامية في كردستان العراق .

١٩٩١/٣/١٠

دەقى راپۆرتى دەزگا سىخوپرپەكانى بە عس سەبارەت بە بەستنى كۆنگرەى
چوارەمى بزووتنەوەى ئىسلامىى لە (١٩٨٨/٧/٥).

بسم الله الرحمن الرحيم

رئاسة الجمهورية

السكرتير

مديرية الامن العامة

مديرية امن الحكم الذاتى

وتوكلنا على الله ثانية

العدد/ق/١ / ٩٢٧٧

"سرى وشخصى"

التاريخ ١٩٨٨/٧/٥

الى /مديريات امن الحكم الذاتى اربيل

م/ معلومات

*****

اعلمتنا مديرية الامن العامة ما يلي:—

١- بتاريخ ١٩٨٨/٦/١٥ بثت اذاعة العدو الايرانى خبرا اشارت الى انعقاد المؤتمر الرابع
لزمرة ما يسمى بـ(الحركة الاسلامية لكردستان العراق) وزعم البيان مشاركة مجموعة
كبيرة ما اسماهم بـ(رجال الدين والقادة العسكريين والبشمركة الاكراد) وان المؤتمر استمر
ثلاثة ايام وجرى فيه بحث اسلوب تنفيذ (العمليات القادمة من قبل المسلحين الاكراد).

٢- الزمرة المذكورة سبق وان كانت تمارس نشاطها في مناطق حلبجة — خورمال وتعمل
حاليا في صفوف اهالي حلبجة المتواجدين منهم في المجمعات السكنية القريبة من حلبجة
وكذلك الذين لجأوا الى الاراضي الايرانية، يرجى الاطلاع وطيا خلاصة المعلومات عن الزمرة
المذكورة ... مع التقدير...

عقيد الامن

م.ع لمنطقة الحكم الذاتى

ده قی پوخته ی پاپۆرتی سیاسی کۆنگره ی چواره می بزوتنه وه ی ئیسلامیی.

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وآله وصحبه دعاء الخلق الى الله..

- وامرهم شورى بينهم.. وجاهدوا في الله حق جهاده.. يا ايها الذين آمنوا اصبروا وصابروا وربطوا واتقوا الله لعلكم تفلحون.. "صدق الله العظيم"

ان الحركة الفكرية الريادية للشعب الكردي المسلم في كردستان هي الحركة الاسلامية بقيادة العلماء المجاهدين، الحركة التي استوعبت جميع الشرائع الكردية، ولقد وفق الله اركان الحركة ومفكرها وفدائها، لتقييم المرحلة المستقبلية الحساسة، وفي خضم الاحداث الدامية في كردستان العراق ومن موقع الاستراتيجية الاسلامية ومن منطلق الموازنات والمعادلات الدولية، عقدت الحركة الاسلامية مؤتمرها الرابع تحت شعار ((تصعيد العمل الجهادي)) وذلك بتاريخ ٢٢ من شوال ١٤٠٨ هـ ودام ثلاثة ايام متتالية، وعلى الاراضي المحررة.

ونجح المؤتمر بفضل الله ومنه عزوجل في جوانبه السياسية والفكرية والثقافية والعسكرية وسائر الابعاد الجهادية، واتخذت قرارات هامة بشأن مستقبل الاسلام والشعب العراقي بالاخص الشعب الكردي المسلم.

وتم في المؤتمر مايلي:

١- البيعة العامة للمرشد العام المجاهد فضيلة الشيخ عثمان عبدالعزيز حفظه الله، فقد بايعه الحاضرون من العلماء والكوادر الاسلاميين وممثلي قوات البيشمركة وممثلي التنظيم الداخلي على السمع والطاعة والجهاد في سبيل الله واتباع كتاب الله وسنة رسوله.

٢- تم انتخاب اعضاء الشورى المركزية من العلماء والمثقفين الرساليين، اصحاب التاريخ الجهادي والكفاءات المتنوعة.

٣- وتمت دراسة اوضاع كردستان الحالية والمستقبلية.

٤- تمت دراسة وضع الحرب المفروضة على الجمهورية الاسلامية حيث قرر المؤتمرين تحريم اية مساومة واية هدنة مع نظام ماسوني ملحد اهلك الحرث والنسل، النظام الذي

صار جرثومة سرطانية، فيجب استئصالها من جسم الامة الاسلامية، حفظا على سلامة الامة وعزتها وشموخها وكيانها وحتى تتمكن من تحرير مقدساتها واراضيها، وحرصا على جغرافية الشعب الكردي الاسلامية وهويته.

٥- وكما درس التنسيق الميداني مع كافة اطراف المعارضة الاسلامية والقومية.

٦- اوضح المؤتمر موقفه من الجمهورية الاسلامية، وثورتها الاسلامية بما انها تجاهد من اجل توحيد الامة وانقاذ المستضعفين، وان الشعب الكردي ذو طابعي الاسلام والاستضعاف، فقد تقرر احتفاظ الحركة بالعلاقة الطيبة والصداقة الاسلامية مع هذه الجمهورية المباركة وثورتها العملاقة على اساس مصلحة الاسلام والمسلمين.

٧- واعلن المؤتمر دعم الحركة الاسلامية الكامل للثورة الاسلامية في افغانستان وفلسطين ولبنان واريتريا وسائر بقاع العالم الاسلامي.

٨- وقرر المؤتمر تطوير علاقات الحركة الاسلامية مع كافة الحركات والجمعيات والمؤسسات الاسلامية، فقد ناشد المؤتمر كل الحركات والمنظمات الاسلامية والمحبة للانسانية، استفاد الحركة ودعمها المادي والمعنوي، وايصال صوت الشعب الكردي المسلم والشعب العراقي المسلم الى الضمائر الحية والشعوب والمنظمات الدولية.

٩- ادان المؤتمر مايسمى بالمؤتمر الشعبى العالمي المنعقد في البغداد، تحت مظلة سفاك بغداد الماسح للقيم والاخلاق، كما ادان المؤتمر القمة الطارئ في الجزائر، الذي انعقد لاختتام الانتفاضة الاسلامية بفلسطين، محاولة من حكام العرب لتحويلها مائدة للحوار والاسلام بموجبه من اسيادهم، امتدادا لاتفاقية كامب ديفد المشؤومة.

١٠- كما درس المؤتمر سبل توحيد الساحة العراقية تحت راية الاسلام الواحدة باتجاه هدف اسلامي مقدس واحد.

١١- كما قرر المؤتمر المنهج والنظام الداخلي للحركة الاسلامية في كردستان العراق.

١٢- وافر المؤتمر احترام الاتفاقيات الموقعة بين الحركة والحركات الكردية المعارضة للنظام العراقي في المجالات التي تخدم قضيتنا العادلة واهدافنا المقدسة.

١٣- قرر المؤتمر تصعيد العمل الجهادي والعسكري حتى يأخذ شعبنا المسلم ثأر دماء شهداء كردستان والعراق، خاصة شهداء منطقة حلبجة وقرداغ وكرميان وجباري

وشوان ودمشنتى كوية وخوشناو وبادينان وحتى الوصول الى الحق العادل ورفرفة راية الاسلام خفاقة على ربوع العراق.

١٤- اكد المؤتمر على تصعيد التحرك في الخارج في معظم المجالات السياسية والاعلامية.

١٥- اوصى المؤتمر بفتح المدارس والدورات من اجل تربية الكوادر والمبلغين المرشدين من اجل تقوية الجانب الفكري والعلمي لشعبنا المسلم المجاهد، وذلك حسب خطة دقيقة ترسمها الشورى المركزية.

١٦- وقد قام المؤتمر بجدد وتحليل الاعمال والتحركات والخطوات التي اتخذتها الحركة الاسلامية، منذ تاسيسها الى يوم المؤتمر كي تتجه في مسلكها المدروس، وحسب التطورات المستجدة وتجاربها في كل المراحل.

١٧- اكد المؤتمر اعتماد الحركة على الذات والحفاظ على استقلالها في كل الابعاد.

١٨- يناشد المؤتمر الشعب الكردي خاصة، والشعب العراقي عامة، للانفاضة الشاملة والقيام الجماهيري للاطاحة بنظام القتل والارهاب، كما يناشد المؤتمر ابناء الجيش العراقي بتوجيه اسلحتهم الى الصدور المغالقة والمجرمين.

١٩- اقر المؤتمر العناية الشاملة والاجلال بشهداء الحركة الاسلامية في العالم عامة، وشهداء كردستان والعراق خاصة، وشهداء حركتنا الاسلامية بالاخصر، ورعاية عوائلهم الشرفاء.

٢٠- وجعل المؤتمر التقوى والكفاءة والاخلاص والاقدام معايير ثابتة في تحمل الهمام والمسؤوليات.

وقل اعملوا فسيرى الله عملكم ورسوله والمؤمنون.

نبذة التقرير السياسي للمؤتمر الرابع للحركة

الاسلامية في كردستان العراق

٢٤ شوال ١٤٠٨ هـ

به لگه نامه ی ژماره (۱۸)

ده قی نامه ی شیخ عوسمان عه بدولعه زیز بق چهند پیکخراویکی نیو ده وله تی له
۱۹۸۸/۲/۲۲

بسم الله الرحمن الرحيم

(وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَا هُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِّنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى
كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا)

القرآن الكريم

به پیزان:

سکرتیری گشتی نه ته وه به کگرتو وه کان

سه رۆکی نه نجو وه نه ئاسایشی جیهانی

سه رۆکی پیکخراوی خاچی سووری نیو ده وله تان

سه رۆکی پیکخراوی جیهانی مافی مرقه

سلاویکی گهرم

بۆجاری دووهم ئاگادارتان ده که یه وه له بئ دهنگی و چاوداخستنتان بهرام بهر
نه وه موو تاوانه دپندانه ی رژیمی به عسی عیراقی که رهش ترین لاپه په ی میژووی
بۆخوی نووسیوه نه وه موو کوشتارو قه لاجۆ کردنه ی گه لی عیراقی هه ژارو گه لی کوردی
چه وساو به تایبه تی شیوه کاره سات و بن برکردنیکی نه وه ی مرقه.

شایانی باسه له م دوایی یه دا رژیمی تاوانکارو خوین پژی به عسی عیراقی
به به کارهیتانی جۆره ها چه کی کوشنده و قه دهغه کراوی جیهانی له وانه (چه کی
کیمیایی) ناوچه ئازادکراوه کانی (شه ده له و هۆمه رقوم و مه رگه و سه رگه لوو) و چهنده ها
گوندو ناوچه ی تری دایه به رهتیشی دپندانه ی خۆی و هه زاران بئ تاوانی شه هیدو
بریندار کردو چهنده های تری ئاواره و دهره به دهر کرد.

وه له نه نجامی بئ دهنگی نیوه دا دووباره له رۆژه کانی (۱۶ ۱۷ ۱۸) ی ۱۹۸۸/۲/۲۲
به شیوه یه کی بئ رحمانه هتیشیکی دپندانه ی تری به چهنده ها فپۆکه و مووشه ک و
تۆپه وه هینایه سه ر شاره کانی هه له بجه و سیوان و خورمال و عه نه ب و عه بابیه یلی و

گونده کانی ده وره به ريان و به هم مو جوره چه کيکي وه کوو بۆمبای ناپالم و هيشوویی و کيمياوی و .... هتد که به ناو قه ده غه کراوی جیهانی بۆردومان کرد به بی گوی دانه یاساو رای جیهانی (که نه وانیش چاویان له به رامبه ر راستی دا داخستوه) له ناکامی نه م هیرشه دپندانه دا چهنده ها هزار مندال و نافرمت و پیرو په ککه و ته شه هیدبوون و هزارانی تریش برینداربوون نه وهیش که ماییته وه به ناچاری به ره و کۆماری نیسلاهی نیران کۆچیان کردوه .

شایانی باسه ژمارهی دانیشتوانی نه م شارو گوندانه زیاتر له سه د هزار ده بوون نیمه له کاتیك دا هاوارو ناڵهی گه لی سته م لی کراوی کوردستانان پی راده گه یه نین له رووی ههست به لیپرسراوی یه وه یه وه دلنیاشین له بی ده نگي و گوی پی نه دانتان چون نه مه یه که م جار نیه که نیوه ناگادار ده کړین به ناسینی نه م رژیمه .

نه مجارهش واپیتان راده گه یه نین و له کرداری نامه ردانه و دژ مرقانه ی رژیمی به عس ناگادارتان ده که یین و نامادهشین بۆ رینموونیتان تا کوو به چاری خۆتان ناکامی نه م کاره ساته گه وره ببینن و شوینه وارو شه هیدان و زامداران و کۆچه ران به سه ر بکه ن تا کوو به رگری بکه ن له م رژیمه دپنده و به رگریش بکه ن له و ولاتانه ی که کۆمه کی ده که ن بۆ نه م دهست دریزی یانه ی دژ به مرقایه تی چونکه له راستی دا چالاکی و راستی نیوه له مه دا ده رده که ویت نه ک له ناوو ناو نیشانی بی ناوه رۆک .

نیتر سوپاس

شیخ عثمان عبدالعزیز

رابه ری گشتی بزوتنه وه ی نیسلاهی له کوردستانی

عیراق

١٩٨٨/٣/٢٣

به لگه نامه ی ژماره (۱۹)

ده قی نامه ی بزوتنه وه ی ئیسلامیی بۆ پێکخراوی نه ته وه یه کگرتووه کان له (۲۵)
ته معوزی (۱۹۸۸).

بسم الله الرحمن الرحيم

السيد خافير بيريز ديكيولار

السكرتير العام للأمم المتحدة المحترم. نيويورك

مع تحياتنا...

ان الاهداف التي تشكلت من اجلها منظمة الامم المتحدة هي تحقيق العدالة الاجتماعية وحرية الشعوب واستقلال الامم وصيانة معالم الحضارة البشرية. وان الشعب الكردي في هذه الايام يمر بمرحلة حساسة ودقيقة جدا فمنذ عام ١٩٦١ تجددت الحركة التحريرية لكردستان العراق من اجل رفع المظلومية ونيل طموحاته من الحرية وتحقيق الكيان السياسي وحفظ كيانه الجغرافي والقومي فاستمر النضال والجهاد الى يومنا هذا وكانت التضحيات كالاتي:-

١- أكثر من مائة وخمسين ألف شهيد من خيرة شباب كردستان.

٢- أكثر من مليون مهجر ومهاجر.

٣- أكثر من ربع مليون معتقل.

٤- آلاف من المعوقين نتيجة استعمال الاسلحة الكيماوية.

٥- تدمير آلاف القرى والمدن والقصبات في كردستان حيث ام تبقي من كل كردستان قرية واحدة من على الخريطة وأهلها اما معتقل في زنانات النظام العراقي أو مترد أو مهاجر أو مبعد الى صحارى الجنوب أو الى منطقة الحدود مع الاردن أو السعودية وقد فرق بين الرجال والنساء.

ان الشعب الكردي قدم كل نفس ونفيس من اجل حقوقه المشروعة منذ اكثر من ربع قرن الى يومنا هذا وقد تزامن نضالنا في الثمانية أعوام الاخيرة من اندلاع الحرب بين العراق وايران والآن توشك موافقة الطرفين العراقي - الايراني على الصلح وقرار ٥٩٨ وان الشعب

الكردي الذي يجاهد ويناضل بغية أهدافه المقدسة وحقوقه المشروعة سيستمر في كفاحه المسلح وجهاده السياسي والعسكري وحتى الحصول على كافة مطالبه الاسلامية والقومية.

فنناشد الام المتحدة وسكرتيرها المحترم ان يلتفتوا الى قضيتنا قضية شعب له تأريخه ونضاله وتربيته وحقوقه وادراج هذه القضية على جدول اعمال الامم المتحدة في اجتماعاتها المتعلقة بالعراق.

وليدرك الجميع بأن قضية كردستان لها جزورها حتى ان الحرب المندلعة بين ايران والعراق التي اشعل نيرانها حكام العراق الذين لا يرقبون الا ولا ذمة هذه الحرب ترجع من الاساس الى القضية الكردية فما دامت منظمة الامم المتحدة لا تهتم بحل المشكلة الكردية حلا عادلا فان المنطقة ستبقى بؤرة النزاع المتواصل.

فان المسؤولية الكبرى على عاتقكم والتوجه أداء الواجب الانساني وتخليص شعب أصيل نو كيان قومي وجغرافي وصاحب أراض غنية بكل معالم الحياة ومعادن الطبيعة من اول واجبات منظمة الامم المتحدة.

فأن الحركة الاسلامية في كردستان العراق التي يقودها علماء كردستان تكرر مناشدتها اياكم للقيام بالواجبات الحقيقية والعناية الكاملة الجدية بقضيتنا العادلة حول الحرية والنجاة من الابداء الجماعية التي يمارسها النظام الصدامي في العراق منذ عشرين عاما.

الحركة الاسلامية في كردستان العراق

١٠ ذي الحجة ١٤٠٨ هـ

٢٥ تموز ١٩٨٨ م

بەلگەنامەى ژمارە (٢٠)

دەقى نامەى فەزل پەحمان خەلیل ئەمىرى بزووتنەوەى موحاھىدىن بۆ شىيخ
عوسمان عەبدولعەزىز لە (٢ زولقەعدەى ١٤٠٨ ك/ ١٦ حوزەيرانى ١٩٨٨ ن).

بسم الله الرحمن الرحيم

حرکة المجاهدين

التاريخ ٢ ذى القعدة ١٤٠٨ بسم الله الرحمن الرحيم مقام ١٤٠٨/٧/١٠

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله واصحابه

شيخنا الفاضل عثمان بن عبدالعزيز وفقه الله:

يسعدني ان اكتب اليكم باسم حركة المجاهدين مواسيا لكم بمصيبتكم العظيمة والتي
امت بكم ايها الشعب الكردي المسلم في كردستان وقد تألمت سماع الخبر وروية الصور
التي يتفطر لها قلب كل مؤمن وما لنا الا ان نقول انا لله وانا اليه راجعون..... وحسبنا الله
ونعم الوكيل ولا حول ولا قوة الا بالله العلي العظيم.

ايها الشيخ الكريم: ايها العلماء المجاهدون: ايها الشعب الكردي المسلم: ايها الشعب
العراقي المسلم نبارك لكم الجهاد المظفر الذي اعلنتموه ضد طاغية العصر صدام ونظامه
الكافر الفاجر الذي سجل اكبر جريمة في التاريخ المعاصر بضربه مدينة حلبجة والمناطق
الاخرى في كردستان بالفازات السامة نسأل الله العلي القدير ان ينصركم عليه ويغزبه على
ايديكم.

سيروا على بركة الله ونحن وكل المسلمين الغيورين على دينهم معكم والله معكم،
تحياتنا لكل المجاهدين والمهاجرين

والسلام عليكم ورحمة وبركاته

اخوكم/ فضل الرحمن خليل

امير حركة المجاهدين

به لگه نامه ی ژماره (۲۱)

نامه ی حکمت یار ته میری حزبی ئیسلامی ته افغانستان بؤ شیخ عوسمان.

بسم الله الرحمن الرحيم

hekmatyar

حکمت یار

AMIR OF

HEZBE ISLAMI AFGHANISTAN امیر حزب اسلامی افغانستان

Phone {Off. ۲۰۴۸۸

Res. ۷۶۱۰۴

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله واله وصحبه

يقول الحق تبارك وتعالى (والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا وان الله لمع المحسنين)

اخى الفاضل الشيخ المجاهد / عثمان بن عبدالعزيز بن محمد حفظه الله

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته .. ويعد

أَسْأَلُ الله تعالى أن تكون بخير وعافية وجميع الاخوة عندكم من المهاجرين والمجاهدين، ولقد اطلعنا على المصيبة التي ألمت بكم، وهي الجريمة التي ارتكبتها أعداء الاسلام بحق شعب صلاح الدين الايوبي الكردي المسلم بقصفه مدينة "حليجة" وخورمال وجلالة القرى المجاورة لها بالغازات السامة الكيماوية والتي راح ضحية هذه الجريمة الغريبة على التاريخ عشرات الالوف من الشهداء والمشوهين من الامنين في بيوتهم، وانا لله وانا اليه راجعون ولا حول ولا قوة الا بالله ونسأله تعالى أن يتقبلهم عنده شهداء ويأجركم على ذلك، ولقد سمعنا أيضا عن الجرائم التي سبقتها على هذا الشعب المظلوم.

ان هذه الجريمة لتنبأ بزوال الذين قاموا بها، وانا معلم في الطريق الجهاد العظيم الذي رسمه رب العزة واتخذتموه سبيلا لكم، ونحن اذ نعزيكم وشعبكم بهذه الجريمة وتلك الضحايا نبارك خطواتكم الجريئة بتأسيسكم الحركة الاسلامية في كردستان وبعلان الجهاد المسلح في كردستان والتي نعتبرها جزء لا يتجزأ من حركتنا الجهادية في افغانستان.

أخي العزيز: لابد من الثبات على هذا الطريق والصبر على المصائب والابتلاءات وسيروا
على بركة الله والله معكم ولن يتركم أعمالكم، ولا تلتفتوا الى الوراء.. الى اقوال المشبطين
والمعوقين (الذين جعلوا القرآن عضين...).

وتقبلوا تحيات وسلام اخوانكم المجاهدين والمهاجرين الافغان وندعو لكم بالتوفيق
والسداد والنصر (ان تنصروا الله ينصركم ويثبت اقدامكم).. والسلام عليكم ورحمة الله
وبركاته...

المهندس/ قلب الدين حكمتيار

أمير الحزب الاسلامي

رئيس الاتحاد الاسلامي لمجاهدي

أفغانستان

به لگه نامه ی ژماره (۲۲)

ده قی په یامی کونگره ی خویندکارانی نیسلا می جیهانی پشتگیری له کوهیت بؤ
گه لی کورد.

بسم الله الرحمن الرحيم

ISLAMIC INTERNATIONAL   المؤتمر الطلابي الاسلامي العالمي

STUDENTS CONFERENCE FOR   للتضامن مع الكويت

SOLIDARITY WITH KUWAIT

تحت شعار نحو تأصيل الرؤية الإسلامية للقضية الكويتية

ISLAMIC VIEW OF THE CASE OF KUWAIT

رسالة من المؤتمر

الى الشعب الكردي الصامد والمظلوم

الحمد لله قاصم الجبارين والصلاة والسلام على رسوله امام المجاهدين

اخواننا واخواتنا أبناء الشعب الكردي الصامد

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

نتوجه نحن المشاركين في المؤتمر الطلابي الاسلامي العالمي للتضامن مع الكويت -
والمنعقد في امانة الشارقة من ٢٥-٢٨ نوفمبر ١٩٩٠ - اليكم باسمي ايات التحية والاكبار
فصعودكم العظيم في وجه قوى البغي والظلم والاثم للنظام العراقي الغادر
الخائن.. ونقول لكم ان العالم يتابع باعجاب جهادكم البطولي في سبيل استعادة الحق ورد
الكرامة. ونؤكد لكم وقوفنا معكم بكل جوارحنا ومشاعرنا وبأننا نتحرك بكل ما اوتينا من
قوة لرفع الظلم عنكم ونصرتكم التي نعتبرها اليوم واجبا الاكبر. لقد سطرتم بصمودكم
البطولي ملاحم عظيمة من ملاحم الشعوب المجاهدة وكتبتم بأحرف من نور صفحات
مضيئة من تاريخ النضال ضد الظلم والبغي والعدوان.. واننا نبشركم بالنصر القادم
عاجلا باذن الله غير اجل فقد أزفت ساعة النهاية للنظام المجرم في بغداد وسوف لن ينسى
القاريخ أنكم كنتم الشعلة الاولى التي أضرمت النار في قواعد وبنیان هذا النظام وازهاقه

ليمحي من الوجود نظاما طاغوتيا آثما مازال يجثم على صدر بقعة غالية من عالمنا العربي
والاسلامي.... "قل جاء الحق وزهق الباطل إن الباطل كان زهوقا".

نسأل الله أن يجزيكم على صبركم وجهادكم خير الجزاء وأن يرحم شهداءكم ويفك
أسراكم ويشفي جرحاكم وينصركم نصرا عزيزا مؤزدا.

اخوانكم واخواتكم أعضاء المؤتمر

الطلابي الاسلامي العالمي للتضامن مع الكويت

الجلسة الختامية للوفود

به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (٢٣)

ده‌قی بانگه‌وازی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامیی بۆ گه‌لانی عێراق له (١٩٨٧/١٢/٣).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق (١١/ رەبیعی دووهم / ١٤٠٨هـ)

نوسینگه‌ی رابه‌رایه‌تی (١٩٨٧/١٢/٣) زاینی

((الحمد لله رب العالمين .. والصلاة والسلام على خاتم الانبياء والمرسلين سيدنا محمد
إمام المجاهدين وعلى آله وصحبه اجمعين))

بانگه‌وازیك بۆ گه‌لی عێراقی به‌شهره‌ف

خوای په‌روه‌ردگار نه‌فه‌رموی ((وَأَذَانٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ
اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ))

ئه‌مه بانگه‌وازیك له لایه‌ن خواو پیغه‌مبه‌ره‌وه بۆ مرقۆ به‌گشتی له رۆژی حه‌جی
گه‌وره که خواو پیغه‌مبه‌ری خوا به‌رین له‌وانه‌ی دوژمنی خوانو شەریک و هاوتا بۆ خوا
دانه‌نێن و له پێگه‌و به‌رنامه‌که‌ی خوا لانه‌ده‌ن.

ئه‌ی گه‌لی کوردی به‌شهره‌ف.. ئه‌ی گه‌لی عێراقی موسڵمان، ئه‌ی هه‌ژارانی سته‌م لێ
کراو، ئه‌ی مال روخینراوه‌کانی کوردستان، ئه‌ی ده‌ربه‌ده‌ر کراوان له خانوو زه‌وی
وئاوتان، ئه‌ی گه‌لیك که هه‌ر له کۆنه‌وه به‌ موسڵمان و خاوه‌ن غیره‌ت و شهره‌ف
ناسراوێت با هه‌موو جیهان بزانی ئه‌مه بانگه‌وازی خوایه‌یه، که خواو پیغه‌مبه‌ری خوا
به‌رین له موشریک و هاوتا بپیارده‌ران بۆ خوای گه‌وره جا با بزانی که ئایینی پاکی
ئیسلام هات بۆ لابردنی بت و بتخانه، بۆ سه‌ شۆڕکردن به‌ طاغوت ومله‌وپران و دنیا
خۆران، بۆ دروست کردنی دادپه‌روه‌ری و عه‌داله‌ت، بۆ لابردنی فه‌سادو به‌ره‌للایی و
ژیانی ئازده‌لی و درپنده‌یه‌تی.

بت و بت په‌رستی چه‌نده‌ها جۆری هه‌یه، ته‌نها بریتی نی‌یه له دارو ته‌خته و
هه‌یکه‌ل و کرونش بۆ بردنی، به‌لام له هه‌موو زه‌مانیکدا مل هوپو خوابه‌خوا زانان نۆدن،
ئه‌گه‌ر به‌ته‌کۆنه‌کان ده‌نگو ده‌ست و زمانیان نه‌بوو وه به نۆر خۆیان سه‌پاندوه، ئه‌وا

لەم رۆژەدا هەركەس چوووە سەر کوردی و فەرمان رەوایی گرت بە دەستەوە ئەوا خۆی بە خوا دانەنێ ((اعوذ بالله)) وە ئەگەر بە دەم نەیلێ ئەوا بە کردەووە ئەیسەلمینێ و وای دەرئەخا، وە یەكێ لەو خۆ بە خوازان و ملهوپانهی چه‌رخى بیستم (هەددامی) خۆین رێژە کە ئەبێ هەموو فەرمان و ووتاریکی هەموو کەس مل کەچی بێت بێ چاک و خراپی... ئەى گەلى بەشەرەفى کوردستان ئایا هەزارەها دێهات و وولات وێران نەکران لەسەر ئەمرو خواستی هەددامی مل هوپ؟ ئایا هەزارەها مزگەوت و قوتابخانە ولانەى فەقیر و هەزار نەپوختنراو وێران نەکرا لەسەر دەستووری هەددامی طاغوتی عێراق؟ ئایا رازی نەبوون بە بەرنامەى خواو فەرمایشتەکانی پێغەمبەری خواو دانانی درۆو دەلەسەکانی هەددام خۆی و عەفەلقى خائین لە جێگەیان خۆیەتی کردن نییە؟

ئایا رازی بوون بە گەورەیی کەسێک کە رازی نەبێت بە ووتار و کرداری پێغەمبەری خوا ئەمە شەریک و هاوبەشی بڕیاردان نییە بۆ خوا؟

ئایا کاتێ خوا و پێغەمبەری خوا خۆیان تەبیری کردو و خۆیان جیا کردەووە لێیان ئەمەش پێویستی سەرشارانی موسڵمان و خواناسان نییە؟

ئایا بەرەبەرەکانی کردنی مل هوپ و چەوسێنەری هەزار پێویستی سەرشارانی هەموو خاوەن غیرەت و شەرەفیك نییە؟

ئایا تا ئێستە هیچ گەل و کۆپ و کۆمەڵێک ئەمەندەى تاوان و ستم لێ کراوە بەم ئەندازەى و شێوەى کە گەلى عێراق و نێران وە بەتایبەتى گەلى کوردی عێراق لێی کراوە؟

بەلێ نا ناشکرا نییە لای هەموو نیشتمان پەرورێکی بە شەرەف و خاوەن ئیمان، جا لەبەر ئەوە بانگەوازان بۆ هەموو گەلى عێراقى بەشەرەف و گەلى کوردی ئازا ئەوەى کە دەست بەردارى ئەم رۆژمە چەپەلە بێن، واز لەم طاغوت و خۆ بەخوازانانە بێنن، هەلسن بە ئەركى سەرشارانی خۆتان بۆچ کردنی ئەم رۆژمە و رزگارکردنی ستم لێ کراوان و هەزاران لە ژێر چگنی دڕندانەى رۆژمى عێراق... بەکری گێراوى کوفر و طاغوتی رۆژەلالت و رۆژئاوا هەددامی عەفەلقى مل هوپ.

ئەي خويىندەوار و روشنبىرلى عىراق، مىللەتى ھەزار تىگەتەن بۆ رووخاندنى رۆتى
بە عسى، ئەي مامۇستايانى سەرەتايى و ئامادەيى و زانگۇگان تاگى لە رۆر سىبەرى
كوفرو جەورى بە عسى و رۆتەمە بۆگەنەكەيا سەركىز ئەكەن؟

تاگى گەل و قوتابخانەكان و قوتابىھەكان تى ناگەتەن لە فەسادو جەورى بە عسى
خويىن رۆژ، ئايا لىپىرسراو نىن لە رۆى نوايىدا؟

ئەي مامۇستا ئايىنىيەكان ئىمامى مزگەوت و ئامۇزگارى گەرانى مىللەت تاگى
راناپەين تاگى مىللەتى موسلمانى ھەزار و چەوساۋە لەبەر چاۋتان ئەم ھەموو
ستەمەي لى ئەكرىت و ئۆرە بى دەنگ ئەبن تاگى لەسەر مەنبەرى پىڭەمبەر (ص) بە
بالاي سەددامى بى ئاپرودا ھەل ئەدەن و دوعاى خەيرى بۆ دەكەن؟

ئايا تاۋان نىيە؟ ئايا ئەمە حق و راستى شارەندە نىيە؟ خۆ ئەگەر ترست ھەيە
ئەوا رۆلە بە شەرەفەكانى كوردى موحاممەدى لەشكرى قورئان ھاتوونە پەناتانەۋە لە
پىشتى سەرەتەۋە بە خويىنى خۇيان بەرگى ئەكەن لە قورئانەكەي تۆ ئەيخويىنى و بە
خەلكى رانەگەيەنى تۆ ئىمانت پىي ھەيە ئەتۋانى پەيۋەندى يان پىۋە بىكەيت سەرو
مال و ناموس و كەرامەتت بپارىزە لە دەست زولم و زۆدى بە عسى كافىر خۆت و مال و
مەندالەت رىزگار بىكە.

لەشكرى قورئان موحاممەدى پىگەي راستى ئىسلام ئەوا ھاتە مەيدانەۋە بە دەستىكى
چەك و بە دەستىك قوپئان بەرگى لە دىنەكەي تۆ ئەكا لە سەر و مال و ناموسى تۆ!
پىۋىستى سەرشانى ھەموو مامۇستايەكەي بە غىرەت و خاۋەن ئىمانە موسلمانان
ھۆشيار بىكەتەۋە بۆ ھاۋكاريان ۋە بۆ پەيۋەندى پىۋە كوردىيان، بۆ يارمەتى دانىيان بە مال
و سەرو بە قەلەم بە ھەموو شىۋەيەك كە لە دەستت دى درىڭى نەكەي پىڭەمبەرى
خۆشەويستمان ئەفەرمۆي ((من خلف غازيا فقد غزا)) ھەر كەس ھاۋكارى بىكات لەگەل
موحاممەدىكدا و سەپەشتى بىكات يان مال و مەندالەيان بە خىۋ بىكات ئەۋە بە موحاممەد
ئەزمىردى.

ئەي چەكدارە بە شەرەفەكانى كورد ئەي ئەۋانەي كە تا ئىستە خيانەتتان لەگەل
مىللەت نەكردوۋە خۇتان تىكەل بە خرابە مەكەن خيانەت لەگەل براكانت ئەكەن

خیانت له هاوالاتی یه کانت نه که ی نهو چه که ی که به ناچاری هه لنگرتووه برا
 موسلمانان کانتی پی بازار نه ده ی وه داوات لی نه که یین که نهو چه که وه رگیږه به ره و پوی
 به عسی فاشی و رژیم عه فله قی دوژمنی خۆت و دین و نیشتمان که ت پتویست و
 نه رکی سرشانت نه وه به په یوه ندی بکه ی به برا موسلمانان کانت ه وه . برایی له شکر ی
 قورئان، خزمتیان بکه ، هاوکاریان بکه و ږیگه یان نیشان بده ، په نایان بده .

نه ی چه کداره هه لڅه له تاوه کانی میله ته ی کورد نه ی نه وانه ی تا نیسته هاوکاری تان
 کردووه له گه ل رژیم به عسی خوین ږیڅا بۆ ویران کردنی خانه و لانه ی هاوالاتی یه کانت بۆ
 رووخاندنی مزگوت و مه دره سه کانی کوردستان بۆ سوتاندنی باغ و کشتوکالی
 وولاته که ت، سه نگه ری نامه ردی و خیانت ت گرتووه برا کانتی پی نه کوژی و ولاته که تی
 پی ویران نه که ن موری خیانت نه یین به ناوچه وان تاو دل و ویزدانیان لی کړیوی تاکه ی
 هه ستان نه خه وی تاکه ی هه ستان فایاته جۆش تاکه ی به زه ییت به و هه ژارو روتانه دا
 فایه ت؟

نایا نه زانن نیوه شه ریکی هه ددام و به عسی عه فله قین، شه ریکن له هه موو خوین
 رژاندیکا له هه موو خیانه تیکا، تا که ی بیر ناکه نه وه تاکه ی ویزدان و زه میرتان
 محاسه به تان ناکات به سه نیتر وه رنه وه سه ر ږیبازه راسته که ی نیسلا می پیرۆز، ویزدان
 بڅه نه کار بترسن له خوا بترسن له لیپرسینه وه ی دوا روژ بترسن له سه ر شوپی
 هاوالاتی یه کانتان، له روژیکا داماو نه بییت و ژیر لیپرسینه وه نه که ویت و پرسیار ت لی
 نه کریت له هه موو دلۆپه خوینیک که بی تاوان پڅاوه له هاودین و هاو نیشتمان یه کانت،
 له هه موو دلۆپه حه یایه که که کوفری به عس رژاندویه تی، له هه ر ناوه دانیه که که ویران
 کراوه له هه ر کشتوکالیک که سوتینراوه . پیغه مبه ری خۆشه ویست بۆ هه موو که س له
 جوارچیویه ی خۆی ده سه لاتی خۆیا لیپرسراوی دیاری کردووه و نه فه رموی ((کلکم راع
 وکلکم مسؤل عن رعیت)) واته هه موو تان به رپرسیارن لای خوا له جوارچیویه ی
 ده سه لاتتانا، وه نه فه رمویت نه وانه ی هاو به ش یان بی له رژاندنی دلۆپی خوینی
 موسلمانانی بی تاوان له روژی دوا ییدا له ناوچه وانیان نه نوسری نه مه بی به شه له
 ره حمی خوا، جا نه گه ر ته و به نه که ن و په شیمان نه بیته وه په نا به خوا نه م خوین ږیڅانه
 چاک بزائن نه وه به کافر نه پوتو بی به ش نه یین له ره حم و به زه یی خوا، به لام نه گه ر

په شیمان بینه وه له گوناھو تاوانباری خوځان واز بینن وهکو نه وه وایه پیغه مبهری
خوځه ویست نه فهرموئ ((التائب من الذنب کمن لا ذنب له))، نه وهی په شیمان بیته وه
له گوناھو تاوانباری خوځی وهک نه وه وایه تاوانی نه کړدی.

جا جیگه ی خوځیه تی و مانای شهره ف و که رامت ته نه گهر پڼگه ون بووه که ت
بدوزیته وه بیت به دهم بانگه وازی خواوه چه کی خیانت و نامردی بگوریت به چه کی
جیهاد و خوځه خت کردن بۆ خواو به دهنگه چوونی هه ژاران وه با نه که ویته ژیر پرسپاری
خوای گهره که نه فهرموئ ((وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ
الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ)) واته نه ی خاوه ن نیمانه کان نه وه بۆ شهر ناکه ن به پڼگه ی
خواو سه رکه وتنی به رنامه که ی بۆ رزگار کړدی داماوو چه وسینراوان له پیاوان و ژنان
ومندا لان. ئیتر به ئومیدی هاوکاری و گه رانه وه سه ر پڼگه ی راستی نیسلام.

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

نوسینگی رایه رایه تی

بزوتنه وهی نیسلامی له کوردستانی عیراق

[illegible]

کتابخانه و انجمن علمی و پژوهشی دانشگاه
تهران، مرکز اسناد و کتابخانه ملی، تهران
مجله علمی، فرهنگی و ادبی، تهران
پ. م. ۱۹۸۳۸، تهران
تلفن: ۸۸۸۸۸۸۸۸

[illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible][illegible]

به لگه نامه ی ژماره (۲۴)

ده قی به یان نامه ی بزووتنه وهی ئیسلامیی له (۴ ره جب ۱۴۱۱ ک / ۱۹ کانونی دووه می

۱۹۹۱ ن).

بسم الله الرحمن الرحيم

((وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَا تُصِيبُنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْكُمْ خَاصَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ))

صدق الله العظيم

بیان الی الشعب والجیش العراقی

سبق وأن أصدرنا بيانات آخرها بتاريخ ۱۱/۱۲/۱۹۹۰ م حول ضرورة مبادرة الجیش العراقی لازاحة وإزالة الزمرة الفاسدة عن الحكم قبل أن تقع الواقعة لكي یحول دون قیام صدام بمواصلة تصرفاته المتهورة وإعطاء المبررات للأعداء لضرب العراق وتدمير جیشه ومؤسساته الحیویة ولكن مع الاسف لم یبادر الی الآن لأداء واجبه فحدث ما حدث والآن نؤكد مرة أخرى وندعوا الجیش وأبناء القوات المسلحة بالاسرع بأداء المهمة الملقة علی عاتقهم بالقضاء علی صدام وزمرته الفاسدة لتجنب المزيد من الخسائر والدمار ((ولا تركنوا الی الذین ظلموا فتمسکم النار)).

فنطالب الشعب بالتکاتف مع الجیش لتحرير العراق من صدام وزمرته واتخاذ موقف تاریخی حازم واطفاء نار الفتنة التي اشعلها صدام وحلفاؤه.

كما نطالب جمیع الحكومات والمنظمات الدلیة والحركات الإسلامیة أن تمد ید العون والمساعدة الی الشعب العراقی المنکوب وعدم مؤاخذه الشعب العراقی بجرائم صدام. وندعو الله سبحانه وتعالی أن یحمي الحق وأهله وأن یدمر الظلم وحزیه.. وما النصر الا من عند الله العزیز الحکیم.

الحركة الاسلامیة فی کردستان العراق

عن مکتب السیاسی

۴ رجب ۱۴۱۱ هـ

به لگه نامه ی ژماره (۲۵)

فتوانامه یه کی بزووتنه وه ی ئیسلامی سه باره ت به حوکی کوشتنی جاش و
سه ریازی پزیم له (۶ شهعبان ۱۴۰۸ ک/ ۲۳ ئازار ۱۹۸۸).

(به یاننامه ی فتوا)

بسم الله الرحمن الرحيم

((أَذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ إِذَا جَاءَهُمُ الْغُلَامُ وَالْغُلَامُ عَلَى نَحْوِهِمْ لَقَدْ عَلِمُوا))

پرسیار: ئایا کوشتنی نه و جاش و سه ریازو جهشی شهعبی یانه دروسته که و
رژیمی به عس هه ندیکیان به زۆر لی کردن چه کدار ده کا و ده یان نیریتته به ره کانی شه پ؟

وه لام:

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله وعلى آله وأصحابه. زاناو پیشه وایانی
ئیسلام ره زای خویان له سه ر بیته فره موویانه: کوشتار و جهنگ له سه ر موسلمانان
پتویسته له گه ل له شکری کوفر و سه مکار و له پێ ده رچوو به گشتی، چونکه له
له شکری شه پکه ر چاک و خراپ لیک جیانا بنه وه. له ده هه دیسی سه حیح له پیغه مبه ر
ریوایه ت کراوه و فره موویه تی خه واریجه کان خه راپ ترینی مه خلوقات و دروست
کراوه کانی خوان). له گه ل نه مه شا هه ر ده رباره ی نه وان فره موویه تی (تحقرون صلاتکم
مع صلاتهم وصیامکم مع صیامهم) واته خه واریجه کان نوێژو رۆژوو نه وه نده به زۆری و
به پێکی به جی ده هینن که وای نه نوێژو رۆژوو خۆتان له به ر چاو ده که وێ،
له گه ل نه مه شا ئیمامی عه لی و هاوه له کانی پیغه مبه ر بریاریان ده رکرد له سه ر کوشتاری
نه م کۆمه له و خه لکیکی زۆریان لێیا کوشت، لێره دا رۆن بۆوه که وای ته نها ناوی
موسلمانه تی و نوێژکردن به بی په یه وه کردنی یاساکانی ئیسلام کوشتار حه رام و قه ده غه
ناکا، به لکو کوشتار له سه ر موسلمانان واجبه تا نه و رۆژه ی هه موو یاساکانی خوا
په یه وه ده کرین و فه رمان ره وایه تی ته نها بۆ خوا ده بی. وه زانایانی ئیسلام فتوایان
داوه که وای موسلمانێ زۆری کراوه له شکری کوفر یا له هه ر له شکریکی نا په وایه پیویسته

له سهري ئارام بگري تاوه كو ده كوژي وه پيغه مبه ر نه مري بي كر دووه چه كه كه ي خوي بشكيني، وه به هيچ شيوه يهك بوي ني يه موسلمانيك بكوژي به تاييه تي نه و موسلمان ي به هره شه و كوشتن زوري لي كرا موڤيكي بي تاوان بكوژي، نه وه به فتواي هه موو پيشه واياني ئيسلام بوي ني يه نه م تاوانه بكا هه تا نه گه ر ده ست به جي بكوژي، چونكه پاراستني گياني خوي له بي تاوانيك ره واته ر ني يه .

نه ي نه گه ر هاتو موسلمان ي پروادار گياني خوي به خت بكات و كوشتني خوي دابني له پيشباري به رژه وهنديه كاني جيهادا، له گه ل نه وه ي تاواني خو كوشتني به ده ستي خوي گه ورده تره له تاواني كوشتني يه كيكي تر. نه و كاته كوشتني نه و كه سه بۆ به رژه وهندي ثابين و به ربه رچدانه وه ي دوژمني خوا و گه ل كه وا به بي نه م كوشتنه نايته دي زۆر راست و ره واته ر به لكو كاريكي پيروژ و گه ورده يه .

هه روا فه رمايشته كاني پيغه مبه ر و فتواي زاناياني ئيسلام كۆبۆته وه له سه ر دروستي كوشتاري ده س دريژكه ر و دز و جه رده نه گه ر چي موسلمانيش بي وه نه گه ر چي له سه ر يهك دينار كه م تريش بي، نه ي كه وا بي كوشتار له گه ل نه و كه سانه چۆنه كه وا له شه ريعه ت و ياسا كاني خوا ده رچوونه و پاسه واني رژيمي عه فله قى گاورد ده كن و بوونه ته هوي به رده وام بووني رژيم و فه رمان په وايه تي سه ددامي خوڤن ريژ و به هه زاران موسلمان ي بي تاواني بۆ ده كوژن و هه زاران ديها ت و مالي فه قير و هه زاري بۆ ويران ده كن و هه واران قورناني پيروژ به مرگه و ته وه ده سوتيتن، به لي كوشتاري دزو جه رده و ده ست دريژكه ر له ئيسلاما كاريكي دروست و پيروژه . كوشتاري دارو ده سته و هيزه جۆر به جۆره كاني رژيمي به عسى گاوري تيك ده ري تالان كه ر به سه دان به لگه ي ثايه ت و حه ديس و فتواي زانايان پيروژ ترين كار و گه ورده ترين نه ركي سه رشاني هه موو موسلمانيكه وه به ده قى فه رمووده ي پيغه مبه ري مه زن ﷺ: هه ر موسلمانيك بكوژي له سه ر به رگري كردن له ثابين و بيروباوه پ، يا له سه ر مال، يا له سه ر عه رزو ناموسي، يا له سه ر خوڤني خوي نه و موسلمان ه شه هيد، نه ي نه گه ر هاتو له سه ر هه موو نه مانه شه پي كر دو شه هيد بوو؟ بي گومان نه وه گه ورده ترين شه هاده ته له ئيسلاما .

له سه حيجي بوخاريا پيغه مبه ر ﷺ: فه رمويه تي: (يغزوا هذا البيت جيش من الناس فبينما هم ببداء من الارض خسف بهم فقال يا رسول الله: ان ؟ فقال:

بیعتون علی نیاتهم) هاوه لانی پیغه مبه و زانایان دهر باره ی ئم فرمایشته فرموویانه: خوا ئم له شکره له زهوی ده باته خواره وه و ه موویان له ناو ده با به چاک و خراپه وه. نه وه ی بی گومان ده زانی کامه ی چاکه و کامه ی خراپه). که وایی چۆن جیا کردنه وه ی چاک و خراپی له شکره ی دوژمن له سه ر شانی موجهیدان به ئه رک داننه ی له گه له نه وه ی بی گومان توانای ئه مه یان نیه؟

له غه زای به درا موسلمانان عه باسی مامی پیغه مبه ریان به دیل گرت. عه باس وتی (یا رسول الله کنت مکرما) واته به ناپه زای و زۆری کردن منیان بۆ ئم شه په هیناوه. پیغه مبه ر ﷺ فرمووی: (اما ظاهرک فکان علینا، واما سریرتک فالی الله) واته تو له ته ک دوژمن دا بووی - ئیمه حسابی نه وانه بۆ ده که یین. به لام نه وه ی له دلت دایه حیسابه که ی له لای خواجه. به لی عباس له گه له گا وره کانی مه که، به دیل گیرا تا هر هه موویان نازاد کران.

زانایان فرموویانه ئه گه ر چاکترین و صالح ترین موسلمانان له ریزی له شکره ی دوژمن دابن، به بی کوشتنی نه وانه ی جیهاد نه کری. پتویسته هه ردوولا به یه که وه بکوژین.

وه فتوای هه موو پیشه وایانی ئیسلام کۆبۆته وه له سه ر نه وه ی: (ئه گه ر له شکره ی گا وره کان به زۆر لی کردن موسلمانان خسته پیشو کردنیان به قه لغانی خویان نه و کاته دروسته ئم له شکره تیرباران یا گولله باران بکری به نیازی - نیه ی کوشتنی گا وره کان جا هر لایکیان به رکه ون یا بکوژین.

ئه مه و کوشتنی موسلمانێکی ژیر دهستی ترستۆک که وا ترسی له په روه ردگار نه بی له به نده ی بی هیز بترسی. وه گوێ نه داته قه لچۆکردنی ئیسلام و موسلمانان و ته نها خه می خویان بیت. کوشتنی ئه وه ناو موسلمانان گه وره تر نییه له کوشتنی نه و موجهیده بپواداره ی به فرمانی خواو له پیناوی ئاینی خوا و موسلمانان و به ریه ره کانی کردن له گه له ستم کاران گیان و مالی خۆی به خت کردوه. هه روا گه وره تر نییه له کوشتنی هه زاره ها ژن و منال و پیری بی تاوان و سوتاندنی هه زاره ها قورئان به مزگه وته وه به دهستی رژیمی به عسی عه قله قی که وا ئم جۆره نا موسلمانان به باسی ده که ن و خویانی بۆ به کوشت ده دن.

پیش کۆتایی هێنان به باسه که مان دووباره دووپاتی ده که یه وه که وا کوشتاری به عس به نه من و جاش و سه ربازو جهیشی شه عیبی به وه ئه رکی سه رشانی هه موو موسلماننیککی راسته قینه به و به شداری تیا نه کردنی تاواننیککی گه وره به به رامبه ر خواو نیسلام و موسلمانان.

ئه وهی شایانی باسه دواى وه فاتی پیغه مبه ری مه زن. هه موو هاوه لاکانی به پاریان دا به کوشتاری نه و خیلانه ی زه کاتیان قه دهغه کردو نه یان دا. وه سه دان که سیان لێ کوشتن. به لام نه دمانانی له شکره جۆربه جۆره کانی به عس سه ره پای پاراستنی رژیمی کوفر و تاوانه هه ره گه وره کانیان له کوشتن و تێک دان و وێران کردن. له هه ر سه د نه فهران دوانیان خواناسن و واجباتیشیان هه ر به خه یالیش دانای.

ئیمامی بوخاری فه رمویه تی ((له غه زای به درا هه ندی له موسلمانه کانی شاری مه ککه به هۆی عیب و شوره یی و له ترسی خۆیا نه له گه ل له شکرکی گا وره کان ده رچوون تا وه کو گۆره پانی شه په که و له گه ل له شکرکی پیغه مبه ر رو به پووی به کتر بوون. هاوه لانی پیغه مبه ر بینیان ژماره ی له شکرکی گا وره کان گه لێ ژۆره. نه مه ش به هۆی نه و موسلمانانه وه که وا له پیزی گا وره کانا بوون.

دواى ئه وهی شه په که به تیران دازی ده س پێ کرا کۆمه لێ له و موسلمانانه ی پیزی گا وره کان به تیری هاوه لانی پیغه مبه ر کوژران. له کۆتایی شه په که دا ده رجه ق نه م کوژراوانه خوا ئایه تی نارده خواره وه و فه رموی: (نه و کوژراوانه ی زۆلمیان له خۆیان کردو به نا په وایی خۆیان دا به کوشت. فریشته کان له کاتی گیان کێشانیان دا به رسیاریان لێ نه که ن: ئیوه له چی یا بوون بۆ واتان له خۆتان کرد؟ نه وانیش له وه لاما نه لێن: ئیمه بێ چاره وبێ ده سه لات بووین له ناو گا وره کانی شاری مه ککه. جا فریشته کانی خوا به و عوزده لییان قایل نابن و پێیان نه لێن: ئه ی عه رد و به ردی خوا پان و به رین نه بوو تا وه کو له وێ کۆچ بکه ن و خۆتا له م ژێر ده سستی به رزگار بکه ن. له کۆتایی ئایه ته کانا خوا ئه فه رموی: نه مانه له دوا رۆژ پێگایان دۆزه خه و خه راپترین رۆژ چاوه پێ یان ده کات). نه مه ش ده قی نه و ئایه ته به: (إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجَرُوا فِيهَا فَأُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا) صدق الله العظيم.

برای موسلمان بپوانه ئەم هه‌په‌شه تونده و توپه‌یی خوا بۆ ئەو موسلمانانە‌ی که‌وا
ژماره‌ی گاوردکانیان زۆر کردووه و هیچ شه‌ریان بۆیان نه‌کردووه. ئە‌ی ده‌بێ‌ حالی ئە‌و
که‌سانه چۆن بێ‌ که‌وا خۆیا بۆ به‌عسی گاورد به‌کوشته ده‌ده‌ن یا خزمه‌تی ده‌که‌ن؟

((رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَبِّتْ أقدامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ))

والحمد لله رب العالمين وصلى الله على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه المجاهدين.

بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق

نوسینگه‌ی روشنبیری وراگه‌یاندن (٦) شعبان ١٤٠٨

دهقی به یان نامه ی بزوتنه وهی ئیسلامیی به بۆنه ی بپاری (۵۹۸) و لیئبوردنی حزبی به عس له (۹ ئاب ۱۹۸۸).

بسم الله الرحمن الرحيم

کۆچه رانی موسلمانن کورد خوشکان برابان

له نهنجامی نهخشه و پیلاننهکانی داگیرکهران و هیژه بئ باوه پهکانی جیهان و جئ بهجئ کردنی ئەم نهخشه و پیلاننه له لایه ن به کړئ گیراوان و ئالقه له گوئیکانی ناوچه وه مانی گهلانی موسلمان پئ شئل کراو نه توانین بلئین سه رزه مینی کوردستانی عئراق به شئکی گه وره و گرانی له م زولم و زۆرو ماف خواردنه ی به خۆیه وه دیوه و ده بینئ، سه له های سه له رژیته یه که له دوا ی یه کهکانی عئراق و له هه موویان زیاتر رژیته ی به عس به هه موو جۆره چه کئک و تۆو میکروبی شه پی ناوخوا یی و نه زانین و بئ ره وشتی و دواکه و تنی پیشه سازی و گشتوگالی و ئاوه دانی به کاره یئاوه بق له خشته بردنی خه لکی، بئ گومان نه مانه ش تا راده یه کی زۆر تینی کرده سه ر چینهکانی گهل. به جۆرئک دیارده یه کی زهق له شه پی خه لکه کی و نه بوونی دهستی کارکه رو لاوانی نه زان و ئابووری روخواوو ره وشتی نزم و به ره لایی ده بینئ. رژیته ی دپنده ی به عس به مانه شه وه نه وه ستا که وته کاول کردنی ئاوه دانی یهکانی سه رتاسه ری کوردستان و له بنج هیفانی دارایی و میژوو شارستانیته ی ئەم گه له و دانیشتوانی به ره و ئۆردوگا زۆره ملیکان راپئچ کردن. و ته نانه ت که وته لیّدانی شارو شارۆچکه کان و دپندایه تی گه یشته راده یه که جۆره ها چه کی کوشنده و ترسناکی دژی ئەم گه له ماف خوراوه به کاره یئاو زۆرئک له ناوچهکانی کوردستانی وه که سه رگه لوو شه ده له و باليسان و ناوچه ی هه له بجه و قه ره داغو گه رمیان، به کاره یئاو ژماره یه کی گه وره ی له دانیشتوان شه هیدو زامارو ئاواره کرد. ئاواره و کۆچه رانی کورد له نهنجامی قبول کردنی بپارنامه ی (۵۹۸) وهستانی شه پ له نئوان کۆماری ئیسلامی ئیران و عئراق شه پی وولات وئرانکه ری هه شت سه له کوتایی پئ دئت که ئاشکرایه وهستانی ئەم شه په ی که صدام هه لی گیرساند به سوودی گهلانی موسلماننه به لام شه پی ناوخوا ی عئراق نه که هه ر ناوه ستئ به لکو زیاتر په ره ده سه نی و

رژیم نه مجاره به شاره زانییهکی زیاترو چهکی کوشنده ترو به میترکی گه و ده تر به رده میته گیانی نه و خه لکه و ئیوهی به ریزیش له م قوناغه دا له به رده م دوو پنگا خوتان ده بیته وه که یا ده می ریزه بدن به ئاولرهمیو ژانی کۆچ کرین، یا خود ده گه پینه وه سه رزه مینی عیراقو نه ویش به و جۆره ی که ئاراسته مان کردو خوشتان باشتر ده زلتن. بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عیراق له رولنگی هه ست به لیپرسرلوی و دلسۆزی خوی به پیویستی زانی له م روه وه نه م ئاگادری و ئامۆزگاریانه ی خوی ئاراسته ی ئیوه ی به ریز بکات.

۱- شیاوترو جوان تر وابوو که هه مووان به میته وه و خۆپیشان دانی گه و ده و به میترکیته به رامبه ر نوینه ری سازمان و بالیۆزخانه ی جیهانییه کان بۆ ده رپینی هه لویسته و ده نگه گه له که مان و پاشان هه ر ده ستیک چه ک ده گریت ره وانه ی چیا سه رکه شه کانی کوردستان بکریته و چه نگه ئازادی خوازانه ی سه رومالی ده ست پی بکری.

۲- نه وانه ش که ده گه پینه وه با له یادیان بیته که پی ده نگ بوونیان زیاتر باریان سه نگین تر ده کات با تۆله ی شه هیدانی هه له بجه و هه ورامان و باليسان و شاره زوورو گه رمیان و بادینان و قه ره داغو سه رگه لوو لولانیان له به ر چاویته با هه موو هه لسه وکه وتو ره فتارو ژانیان هه لویسته ی پته و رکو تۆله بیته بۆ به گژاچوونی رژیمی فاشستی به عس.

چونکه تا صدام و رژیمی خوین خۆری به عس مابی زۆلمو زۆرو ماف پی شیل کردن و چه ندین ئاواره بوونی تر چاوه پوانمان ده کات، بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عیراق به جیهادی چه کدارانه داوا له هه مووان ده کات بۆ به کیتی و پته وکردنی باوه رو ریزه کان و هه رکه سی توانای سه ختی جیهادی هه یه لوتکه ی کێوه کانی کوردستان چاوه پوانی ده کات جا سه رکه وتن و ئاسوده یی دونیایی یان شه هیدی و ئاسوده یی یه کجاری که هه ردووکیان سه رکه وتن.

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عیراق

۲۵ ذی الحجة ۱۴۰۸

۹ ئاب ۱۹۸۸

ده قی به یان نامه ی بزوتنه وه ی ئیسلامیی له (۷ ئه یلول ۱۹۸۸) به بۆنه ی ده رکردنی

لیبوردرنی گشتی له لایه ن حزبی به عسه وه .

بسم الله الرحمن الرحيم

بیان الحركة الاسلامية في كردستان العراق بمناسبة اصدار (بما یسمي) بالعفو عن
الاکراد.

(إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضَعِفُ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ
وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ...)

لقد جاء من رسول الله ﷺ انه (إذا لم تستح فاصنع ما شئت) ..

يا ويح اعدائنا ما اقدرهم وما اقبحهم انهم يفرضون حقدهم علينا حين يرقصون على
اشلائنا بعد ان يمزقوها ويطنعونها للكلاب؟؟.

ياايها الشعب العراقي المنكوب ... ويا ايها الشعب الكردي المظلوم .. ويا شعوب
العالم الاسلامي في كل مكان .. إن الغرور والغرسة والتجبر على الله والاستهانة بأرواح
الناس و اعراضهم واموالهم اصبح داب الطاغية صدام واعوانه المجرمين اذ في حين تقوم
طائرات ومدفعية البعث الكافر يحصد الآلاف من ابناء الشعب الكردي المسلم وسحق
المئات من القرى والارياف في كردستان، في هذا الوقت يصدر الطاغية قرارا بالعفو عن
الاکراد وكأن الذين فروا بدينهم تحت طاعونة الموت من جراء التدمير الشامل - بالقنابل
الكيماوية والنابال وغيرها من الاسلحة الفتاكة لمدنهم وقراهم - هم الخاطئون وهم
المذنبون؟! بل (ان فرعون وهامان وجنودهما كانوا خاطئين) ان صدام وازلامه الكافرين
لهم بأمس الحاجة الى عفو المجاهدين، ان احقاد هؤلاء وما فعلوه بالمسلمين العراقيين من
ذبح وتشريد وانتهاك الاعراض هل ستترك لنا من العطف عليهم شيئا؟ كلا .. والف كلا ..
بل هو الثأر الثار للدماء الزكية والاعراض الطاهرة النقية (ومن يرد الله فتنته فلن تملك له
من الله شيئا أولئك الذين لن يرد الله ان يطهر قلوبهم لهم في الدنيا خزي ولهم في الآخرة
عذاب عظيم). ولقد فتن المجرم صدام كما فتن اسلافه الطغاة نمرود وفرعون وهامان،
(ويمكرون ويمكر الله والله خير الماكرين).

ولقد ذكر ضمن فقرات العفو المزعوم الاستهانة والتقليل من شأن الشعب الكردي المسلم، اذ يصفهم بالحقارة والدنا والذلة بين شعوب العالم ولا عجب فانه تابع من اصالته الجاهلية وعنجهيته الفارغة، وان هذا الحزب العميل اراد من خلال هذه العبارات ان يوجج نار الفتنة والعداوة والبغضاء والعنصرية بين الشعوب المسلمة وتكريس الفرقة بين العرب والاكراد والتركمان. ولكن هيهات هيهات ان ينفعه ذلك. وان اسياده بدأوا يتخلون عنه واصبح يعيش معه شبح الموت والكابوس لنهايته المظلمة الذي يحيط به من كل جانب. وان الحركة الاسلامية لتجدد البيعة مع الله وتعاهد ابناء الشعب العراقي على مواصلة طريق الجهاد في سبيل الله مرفوعة لأعزاز هذا الدين. ونهيب بابناء العراق الغياري على دينهم وأعراضهم وعزتهم ان يثبتوا ويوحدوا كلمتهم ويعدوا العدة لتوجيه الصفعة القاتلة لهذا النظام الفاسد فإنه في رصقه الاخير. ولا بد من الصبر فانها ساعة التمحيص والتمييز (ليميز الله الخبيث من الطيب). ولا بد من خلوص النية والتوكل على الله بيقين لا يتزعزع ولا يتسرب اليه العلل والكلل. (فإن موعدهم الصبح اليس الصبح بقريب)

ونهيب كذلك بالعالم الاسلامي ان لا يدخر وسعا في مشاركة اخوانهم المسلمين بالشجب والتنديد وفضح العملاء البعثيين المتسلطين على الشعب العراقي. وعليهم ان يضغطوا على حكوماتهم لكي يتخلوا عن مساعدة المجرم صدام فانه لازال يبببب الشعب الكردي بالغازات الكيماوية السامة و على اوسع النطاق. وان كثيرا من ابناء المسلمين كانوا ينتظرون وقف الحرب بين العراق وايران لكي يتبينوا ...؟! فنسالهم ماذا تبين لكم بعد وقف الحرب؟! هل توقف صدام المجرم عن ابادة شعبه؟ فان كنتم لاتعلمون ماذا يحصل في كردستان المسلمة فتلك مصيبة وان كنتم تعلمون فالمصيبة اعظم .. هذا ونؤكد إن قافلة المؤمنين الموحدين على درب الجهاد تسير بأذن ربها ولا يهمها تخرص المتخرصين ولا جور الجائرين..

((وسيعلم الذين ظلموا أي منقلب ينقلبون))

المكتب الاعلامي

للحركة الاسلامية في كردستان العراق

٧ ايلول ١٩٨٨

دەقى پونگرنە و مەكە لە لایەن بزووتنە و دى ئىسلامىيە وە سەيارەت بە لىقورنە مەكى

بە عەس

بە ناوى خۆى بەخشندە و مەهرەبەنە وە

((گى شایلە عەفو بگوى))

بە گىكە لە ناوە پەرۆزە گەلى خۆبا (بەخشندە) و پەرۆزە گەرىش بەخشندە ترىنى
بەخشندە گەنە بۆ ئەو بەندەى كە تاوانىلەن هەمە بەلگە مەشتا موسولمان بوونىان
لە دەست نەداو و باوە پى بلشيان هەمە .. لە ياساى دۇنيانىدا بىستومانە و دىومانە
پادشایەكى دادپەرۆر ياخود رژىمىك لىقورنەى بۆلۆمە گەنە وە بەرانبەر كەسى يا چەند
كەسى لە مىللەت و واز دەهەيتت لە و تۆلەنى كە دایناو ئەنجامى بدات دەرە قىان ..

بەلگە هەرگىز ماقول نەبە ژەندرمە داپلۆستەنە رەگەنى بە عەس بىنە پیاو ماقول و
عەفو دەرگەن بۆ مىللەتە كەيان .. !! باشە مەگەر ئەم خەلكە خاكى كىيان داگیر
كردووە ؟! ئاوە وەى سەرزەمىنى عىراقىان پىس كردووە .. ؟! لانی دانیشتوانیان تىك
داوە .. ؟! یا زەرە خەنە و بزەى سەر لىقوى مندالانىان تاساندووە .. ؟! چ .. تاوانىكبان
كردووە تا شایانى بەخشین بن ؟!

رژىمى فاشىستى بە عەس لە عىراقدا لىقورنەى مێژووى و قىامەتى هەمە دەرپارەى
جەنگى خێلەكى و ئاژاوەى نێو كوردستان و چەندین كوشتن و برىنى تر .. كوردستانى
كردۆتە سەرزەمىنى تاقى كردنە وەى كوشندە ترين چەكى جیهانى .. تەواوى
ئاوە دانى یەكەنى كوردستانى كردۆتە تەختایى .. كەم كەس هەمە بویرى سەرىكا بە
جیگا و نیشە جىى باو و باپیرانى دا چەندە ها مەترسى روى تى دەكات وە بە تاییەتى
بە گىكە بیهوى تیا بماننە وە ..

كۆچەرانى كورد .. خوشكان برايان ..

هەر لەم كاتەى كە رژىمى تاوانبارى بە عەسى عىراق ئاوازی عەوام فریودە رانەى
عەفووات دەخوینى سەدان لاو و پىرو مندال و ئافەرەت لە بادینان كە وتونەتە بەر هێرشى

دږندانه ی کیمیا یی رژیم وه ژماره یه کی په کجار نژی شهیدو بریندار کړدوه و
ژماره یه کی نژی تریش له گه مارقی دوزمندان و تا ئیستاش ناوړه و دهریه دهرده بن
شه و تا له ماوه ی که متر له دوو هه فته ۱۲۰ هه زار کورد ناوړه ی ولاتان بوون .. هه موو
جوره بریستی و تینویتی و بی نان و ناوی و سه رما و گه رما و چنده ها کوسپی تر
رووی تی کړدون ..

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عیراقد ا هه ست به ئی پرسراوی ده کات وه پیتان
را ده گه پیتیت

۱- نه گه رژیم بچو کترین به زه یی پیتاندا بیته وه برایان و خوشکانتان له بادینان و
بارزان بو وا ئی ده کات.

۲- پیویسته له سه ر هه موو لایه ک دان به خوتاندا بگرن و نه و په پی بی جیگای و
گه رما و سه رما و بریستی و تینویه تی به سنگی کی به رفراوانه وه بچیئن و نارام بگرن
کوتایی نه م رژیمه نزیکه وه دهنکی مه زلومیتان دنیای گرتوته وه.

۳- رژیمی فاشیستی به عس نه ک هه ر شایه نی به خشین نی په به لکو ده بیت توله ی
هه زاره ها پیرو جوان و نافرده ت و ژن و مندالی کوردو لادی و ناو ادانی په کانی کوردستان
له خوی و له وانه ی پشتیوانیان ئی کړدوه بسیئری و به جوریک ببنه په ند و ناموزگاری
بو میلله ته ماف خوراوه کانی جیهان.

۴- په کیه تی ریزه کانتان پیاریزن و با هه موو نه ندامی کی له شتان و گیان و دل و
دروونتان وویردی سه ر زووبانتان توله سه ندنه وه بیت و هه رگیز تاوانه کانی به عسی
خوین خورتان له بیر نه چیت.

بزوتنه وه ی ئیسلامیش له کوردستانی عیراقد ا به پشت به ستن به هیزی له بن
نه هاتوی په روه ردگار وه ناماده یی خوی دهرده بزئی بو به رگری له مافی زهوت کراوی
نیوه بو به گزا چوونی هه ر جوره تاوانیک و به ده ست هیئانی مافی ره واتان ..

وما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عیراقد ا

ده قی پونگردنه وه و فتوانامه یه کی بزوتنه وه ی ئیسلامی سه باره ت به ستمی به عسو و حوکی مانه وه له ژیر ده سه لاتی ئه و پژیته دا.

نوسینگه ی رابه ری گشتی

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی

ژماره / -

رۆژ (۱) ی رهمه زان

عێراق

به یامێك بۆ موسولمانانی عێراق

شتێکی زانراوه که سه دامی سته مکار. ماوه ی بیست ساله هه ستا به هه موو جۆره سته م و ده ست درێژیه ک ده رباره ی گه لی عێراق به گشتی و گه لی کوردی موسولمان به تاییه تی. وه رۆژی له رۆژان ده ستی نه گێرپایه وه - به بی په شیمان بوونه وه - له هه ر جۆره کرده وه یه کی به دو سته م. له پاش ئه م ماوه دوو درێژه له پاش په شیمان بوونه وه و بیرکردنه وه یه ک عه فوو لێبوردن ده رنه کات بۆ ئه و گه له سته م لێکراوه که هه ر ئه وه ش تاوانێکی تره له تاوانه کانی که که شخه ی پێوه نه کات و لاقرتی و ریسوایی ئاراسته نه کات. هه رخۆی ئه وه روداوێکه له روداوه دلته زینه کانی میژوو. وه بیجگه له وه یش ئه یه وی ئه وه ی که ماوه له و گه له ئاواره یه و ده ستی پێی ناگات. ئه یه وی ئه وانه ش بکه و نه ژێرده ستی و بکه و نه ناو ته له و ته پکه که ی تا ئه و نیازه به ده ی له دلیدایه به دی بێنی. جا له م رۆژانه دا له گه لی لاوه پرسیارمان لی ئه کری که ئایا شه رعا دروسته به ده م چونی ئه و فیل و ته له که یه وه و گه رانه وه بۆ ژێرده ستی ئه و یاساو رژیته ؟

ئه م پرسیاره ئاراسته ئه کری و هه رچه نده وه لامی روونه لای هه موو لایه ک. به لام له به ر ئه وه ی هه رکه سیك بێده نگ بیت له هه ق و راستی شه یتانی که پولا له وه ک له هه دیسدا هاتوو (الساکت عن الحق شیطان اخرس) پێویسته به پوونی وه لام بده ینه وه به م جۆرو شیوه یه ی خواره وه :

شتیکی ناشکرایه که له کاتیکه وه رژیمی به عس هاتو عیراقی داگیر کرد حال و باری
عیراقو عیراقیان به م جوړه یه:

أ - بیروباوه پری به عس که داهینه ره که ی (میشیل عفلق) ه کرا به به رنامه و یاساو به
هموو جوړه ول درا و نه درئ که دانیشتوانی عیراق له یه که م جاره وه و ئینجا هموو
ولاتانی عه ره ب و جیهانیش - توانی هر نه و بیرو باوه په بگرته گه ردن وه بیروایان
هر به وه بیی. وه کراوه به یاسا له عیراقدا که جه ریمه و تاوانیک لیبور دنی بۆ نه بی
بریتی یه له دزایه تی بیروباوه پری به عس. وه عیراقی که سیکه که بیروای به وه بیی و هر
که س نه و بیروباوه پری نه بی به عیراقی دانانری.

ب - هیچ که س ریی نیه و قه ده غه یه داوای بیروباوه پری به رنامه ی ئیسلام بکات. به لکو
هیچ که س نازاد نیه له بللو کردنه وه و بانگ کردن بۆ ئیسلام به و نه دازه ی پتویسته و
فرزه له سهری هر هیچ نه بی وه نه و موسلمانانیه که وان له به ریتانیا و نه مریکا و نۆر
له ولاته کانی تری بیگانه.

ج - روتی و به ره للایی و تیکه لی پیاو و ئافره ت ره وادراوه و به لکو پتویست کراوه له
خویندنگاو دانشگا و کارگو و نه خویشخانه و هموو شته کانی تر.

د - ره وادراوه خواردنه وه ی عاره قو کردنه وه و فروشتنی له جیگه تاییه تیه کانیاندا.
وه مه روه ها گوناوه تاوانی تر. ئینجا شتیکی ناشکرایه له ئاین و شه ریه تی ئیسلامدا
که هر کام له و گوناوه تاوانانیه که باسکراو به جیا جیا هوی پتویست کردنی کۆچ
کردنه له سهر هر که سیک که پی ی بکری و بتوانی کۆچ بکات له ولاتی وادا چ جای
کۆبوونه وه ی نه و هموو تاوان و گوناوانه له و ولاته داماو دا. کۆچ کردنی له و ولاته
فرزو پتویسته له سهر هر که سیک بگونجی بۆی و ده سبتدات. چجای که سیک خوا
رزگاری کردی له و ولاته و بیه وی بگه ریته وه بۆ نه و ولاته و بجیته وه ژیر ئالای نه و
ولاته. بیگومان کارو تاوانی نه م گه وره ترو سه خت تره.

له باره ی سه ختی و سامناکی و گه وره یی تاوانی مانه وه له وینه ی نه و ولاته دا ته نها
نه م ئایه ته به سه که نه فرموی (إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ
قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ

مَاوَاهُمْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيرًا {٩٧} إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانَ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا {٩٨} فَأُولَئِكَ عَسَى اللَّهُ أَنْ يَغْفُرَ عَنْهُمْ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا النساء. به پاستی نه وانهی که فریشته کان گیانی کیشان له کاتیکدا که نه وانه سته مکارن له خویان به هوی کوچ نه کردنیان. نه و فریشتانه به ته شه ره وه پییان نه گوتن: نایا نیوه له چیدابوون له باره ی ناینتانه وه؟ واته هیچ نه بوون و نرخیکتان نه بوو. له وه لامدا نه وانیش گوتیان نیمه چه وساوو و ژیری کرابوین له ولاته که ماندا. واته ناچارو بی دسه لات بوین له بهر نه وه هیچمان پی نه کرا. نینجا فریشته کان بهر په رچیان نه دهنه وه و درویان به درویان نه خه نه وه بهم په نگه ده لئین پییان: نایا خاک و ولاتی خوا فراوان نه بوو تا کوچ بکن بوی و تییدا؟ واته خاکو ولاتی خوا فراوان بوو با کوچتان بگردایه و هیچ به هانه تان نیه. نینجا قورئان نه م هه ره شه سخته و سامناکه ناراسته نه کات و نه فهرمویت: نه وانه ی که نه و سته مه یان کرد له خویان جی و شوینی نیست جی پیان دوزه خه. وه دوزه خ دواپوژو چاره نووسیکی زور به ده بۆ نه و کوچنه که رانه بیتجه له و پیاوو نافرته بی دسه لات و چه وساوو نه و مندالانه له کاتیکدا ته وانای هیچ حيله و فیلیکیان نیه بۆ خو رزگار کردنیان له و خا که به ده ی که وان تییدا وه هیچ پیگه یه که درناکه ن بۆ رزگار بوون. که واته نه و که سانه ی نومید وایه که خوا لیان بیوری. وه خوا هه میشه لیبورده و داشارده ری گونا هه بووه.

نه ی برای موسولمان چون نه بی به دلنا گوزهر بکات خه یالی چونه وه بۆ عیراقی داگیرکراو که له ژیر نه و نالایه دایه. هیوادارم هه موو برایه کی موسولمان بیری به لای خویه وه بیت و خوی نه خاته بهر هه ره شه ی توله ی خوا. برای موسولمان ناره زوی نفس و شهیتان نه تخه له تینی و پیگه ت بۆ خوش بکات بۆ نه و چونه وه ناشه رعیه به مه ی زور له زانایانی نیسلام کوچیان کردوه بۆ ولاته بیتگانه کان. نه وه نابی به به لگه و ره واده ر بۆ چونه وه ی تو چونکه:

١- نه و زانایانه له ولاته کان ی خویاندا وه که تو ده رکراوو ناواره کراوون به ناحق و نه توانن بمیننه وه. هه رچه نه ده ولاته کان ی خویشیان جیاوازیه کی چه ندانیان نیه له گه ل ولاته کان ی بیتگانه .

۲- ئەوانە ئەچن بۆ وولاتىك كە بەرگىرى ئاكرىن لە بانگ كردن بۆ ئىسلام و
 بىلاو كىردنە دەى ئاينى ئىسلام بە گوتىن و نووسن. وە چۈنەكە شىيان سوودى گەورە و
 بەرھەمى گىرنگى ھەبوو بۆ ئىسلام. ئەو تەئە ھەموو راپەرىن و ھۆش كىردنە وە گىرنگى
 لى پەيدابوو لە ئاۋ جەرگەى ئەو وولاتە بىگانانە داۋ لە ھەموو جىھاندا. كەواتە ھەر فەرزو
 پىۋىست بوو لە سەريان ئەو كۆچانە بكن. بەلام تۆ ئەگە پىتە وە بۆ عىراق كە خۆىشت
 ئەزانى ئەگەر لە و بارەى وە دەم بكنە پتە وە زوبانت لە گەرتا ئەبى.

۳- مانە وەى تۆ دەركراۋە كان چەككى بەكارە بۆ بەرگىرى كردن و سوك كردنى
 ستم لەوانەى كە بە دامان لە عىراقدا، وە ماىەى ئابووردنى ئەورژىمە بە وەى تە
 پادەىەك لەوانەى بە وىستى خوا ببى بە ھۆى لاپردنى ئەو ھەورى رەشە بە سەر ئاسمانى
 عىراق وە بە پىچە وە گەرانە وەت سايەى بە ھىز كىردنى ستم و تاوانى رژىمە كەىە.
 كەواتە خۆگىرە و دان بنى بەخۇدا و بە پاستى رووبكەرە خوا تا خوا دەرووت لى تەكاتە وە
 ھەر ھىچ نەبى مانە وەكەت تىرىكى ژاراۋىە بۆ جگەرى ئەو ستمكارانەى كە ئەو ەيان
 بە سەر ئەو گەلە دا ھىنا كە ھىنايان و زوبان ئاتوانى دەرى بخات و روونى بكاتە وە.

بىجگە لەوانە ھەموو ئەگەر ھەر بۆ دنياش بوو تۆ ئەبى غىرەتت بى ئايا بۆ شوپىن و
 جىگەى خۆت ئەگە پىتە وە؟ ئايا بىجگە لە رىسواىى و بەش براۋى بە تەماى ھىچى تر
 ھەى؟ ئايا بەچ نىازو خەيالىك ئەگە پىتە وە؟ بە پاستى زۆر جىگەى سەرسوورمانە
 نىازو خەيالى گەرانە وە بۆ ھەر كەسىك پىاۋەتى تىداىت.. لە كۆتايىدا داۋاى
 يارمەتى و مېھرەبانى خوا دەكەين بۆ ھەموو لايەك.

والسلام عليكم ورحمه الله

به لگه نامه ی ژماره (۳۰)

ده قی نووسراوی به پێوه به ریتی نه منی پارێزگای ههولێر له (۱/۱/۱۹۸۸) ده رباره ی ههولێ بزوتنه وه بۆ چالاکی نواندن له بواری سه ریا زی دا.

مديرية امن محافظة اربيل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

العدد/ش. س ۳۱۲/۵

التاريخ/۱/۱/۱۹۸۸

سري

الى / مديرية أمن منطقة الحكم الذاتي

م: معلومات

تواردت مؤخرا معلومات عن تأسيس ما يسمى (الحركة الاسلامية في كردستان - العراق) ومن خلال متابعتنا لهذه الحركة فقد توفرت لدينا المعلومات التالية:-

١- مسؤول هذه الحركة هو المجرم ملا عثمان ويعتقد انه من سكنة محافظة السليمانية اصلا ولهذه الزمرة مكتب عسكري ترتبط به اربعة هيئات هي:

أ - هيزشافعي/ ضمن قاطع اربيل

ب - هيز نورسين/ ضمن قاطع بهدينان

ج - هيز بشدر/ ضمن قاطع السليمانية

د - هيز صلاح الدين/ ضمن قاطع قادر كرم والتأميم

٢- تحاول هذه الزمرة عقد اجتماع موسع خلال هذه الفترة لغرض وضع خطة للتحرك وتنشيط تنظيم الداخل من خلال الامر التالية:

أ - تشكيل لجنة قيادية ومن عناصر معروفة ومثقفة وهناك نية للتحرك على المدعو عبدالرحمن شيخ عبدالكريم البرزنجي مدير المعهد الاسلامي في اربيل سابقا يتواجد في تركيا حاليا.

ب - تشكيل هيئات مشرفة على الشؤون الداخلية للحركة واعضاء تنظيم الداخل اهمية استثنائية من اجل تقوية نواة التنظيم وانتشارها.

يتبع لطفاً م اول عبدالسلام

بەلگەنامەسى ژمارە (۳۹)

دەقى تووسىراوى بەرتومبەرىتى ئاستى پارىژگاى مەۋلىتەرلە (۱۹۸۷/۱۲/۳۰) سەبارەت
بە جالالى بىرۈستەردى ئىسلامىي.

بەلگەنامەسى ژمارە (۳۹)

الامن العامة

مديرية امن محافظة اربيل

سري

العدد/

التاريخ/ ۱۹۸۷/۱۲/۳۰

ش. س. م.

الى/ مديرية امن منطقة الحكم الذاتي

م/ معلومات

حصل احد مؤتمني هذه المديرية على القصاصاة المرفقة طيا والصادرة من زمرة
(الحركة الاسلامية في كردستان العراق) حيث قامت قبل فترة مفرزة من المخربين بنصب
سيطرة على طريق اربيل - كويستجق وقلموا بتوزيع هذه القصاصات على الركاب والتي
اعلن فيها عن تأسيس الحركة المنشكورة. للتفضل بالعلم مع التقدير.

مدير امن محافظة اربيل

۱۲/۳۰

المرفقات

قصاصاة مع ترجمتها

به لگه نامه ی ژماره (۳۲)

ده قی نووسراوی ده ژگاگانی حزبی به عس سه بارهت به چالاکی بزوتنه وه له
(۱۹۸۸/۳/۸)، ده بیئت سه رنج له وه بدریئت له نووسراوه که دا ناوی پارته که به هه له
نووسراوه.

امة عربية واحدة

حزب البعث العربي الاشتراكي

ذات رسالة خالدة

القطر العراقي

قيادة فرع اربيل

العدد ۳/۳/۳۱۲۷

التاريخ ۱۹۸۸/۳/۸

الى / مديرية امن محافظة اربيل

م/ معلومات

تحية رفاقية:-

وردتنا معلومات بتواجد زمرة تخريبية تسمى (الحزب الاسلامي الكردي) بين قرية
كومسبان وزيارات كويسنجق وقد نزلت هذه الزمرة الى طرق كويسنجق واخذت توقف
السيارات والتحدث مع ركبها بافكارها المسوسة والمشبوهة والحاقدة وتوزع بعض
النشرات عليهم اضافة الى تهديدهم للمواطنين وتحذيرهم من التعاون مع السلطة او الارتباط
بها، للتفضل بالاطلاع مع التقدير .....

الرفيق

صبحي على الخلف

امين سر قيادة فرع اربيل

ده قی به یان نامه ی هیزی شهید حسن به تنای بزوتنه وهی نیسلامی له
(۱۹۹۰/۷/۸).

ژماره (۱)

به یان

به روار ۱۹۹۰/۷/۸

بسم الله الرحمن الرحيم

(وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا)

را ده گه یه نین به هه موو برایی موسولمان و خه خورو نیسلام ووست که وا هیزی نه به زو خوگر هیزی شهید حسن به ننا جارتکی تر له واقعی عیراق و سه لماندن گه نده لئ و رژیمه به عسه کافره هه ستا به به خشینی پینج قوربانی نه مرو پینج شهیدی نارامگر و پینج شوپه سواری پتگی دادو حق و خواپه رستی و خونه ویستی له هه مان کاتدا له سالی پیشودا به بۆنه ی قوربانی جه ژنی قوربان شهیدیکی تری به خشی که ناوی بیلال محمود حسین بوو بۆیه له سالی تازه داو له به روار کچی (۲۰/شوال/۱۴۱۰) وه (۱۹۹۰/۵/۱۵) برایی هاو خه باتی شهیدی نه مرهستان به ناماده کردنی مه فره زه یه کی نوئ و به ره و شاری سلیمانی که وتنه ری له دوا ی گه شتیکی مانگ و نیوی (پینج) برا به گیر هاتن له گه ل سهریازانی فیرعه ون له ناوچه ی دۆله پروت دوا ی شه پتکی قاره مانانه ی سی سعهاتی و له ناو بردنی (۱۶) سهریازو یه که نه فسه رو دوو جاشی خو فرۆش و تیک شکاندنی هیزی پیاده ی دوژمن (مشاه) شهش فرۆکه له لایه ن دوژمنه وه مهستان و که وتنه هاوار کردن به بلند گ (که خوتان ته سلیم بکه ن به لام هه لگرانی په یامی خوا و ویستی شهیدی و ره زامه ندی خوا ناده ن به هه موو دنیا بۆیه خو پراگرانه و نه به ردانه په یمانیان له نیوانی خو یاندا بوخودا تازه کرده وه که تا شهید بون ده ست هه لته گرن، بۆیه فرۆکه نه یاره کانی دوژمن مهستان به رژاندنی تیژاب به سه ریاندا و بۆمبا هاویشتن تا له نه جامداو دوا ی شه پتکی قاره مانانه نه م پینج برایی خواره وه گیانی پر نوو رو ئیمانیا ن فپی به ره و لای خودا:

۱- هیدایهت کریم سعید

۲- سلمان محمود حسین

۲- باومر عثمان صالح

۴- تازاد حمه ظاهر

۵- نصرالدین سمید معروف

نهم برلیانه له به رواری (۲۰/نو القعدة/۱۴۱۰) کۆچی (۱۳/۶/۱۹۹۰) گیانی پاکیان به
خودا به خشی، سلاو له گیانی پاکی مه موو شه میدانی پێگهی خودا و قورئان، نه مری یق
شوین که وتوانیان .....

هیزی

شه هید جه سه ن به تننا

به لگه نامه ی ژماره (۳۶)

ده قی نامه شیخ عوسمان عه بدولعه زیز بق سه رکرده کانی نه فغانستان له (۸) ره جبه
۱۴۰۹ ک / ۱۳ شوبات ۱۹۸۹ ن.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ

ما ترك قوم الجهاد الا ذلوا

مكتب المرشد العام

العدد .....

للحركة الاسلامية في كردستان العراق

التاريخ ۸ رجب ۱۴۰۹

((وان جندنا لهم الغالبون)) صدق الله العظيم

الى السادة الاكارم قادة جيش الاسلام في افغانستان حفظهم الله - المحترمين

نحمد اليكم الله الكريم المنان ونصلي ونسلم على سيد الثقلين ابي القاسم محمد وعلى
اله وصحابته وكل تابع لهم الى يوم الدين..

اما بعد

فبكل فخر واعتزاز وغبطة وجهور وسرور تقدم الحركة الاسلامية في كردستان العراق
اليكم والى كافة المسلمين في مشارق الارض ومغاربها تبريكات حارة بمناسبةيتين عظيمتين
اولهما .. جلاء جيش الكافر والالحاد الذي دنس ارض افغانستان المسلمة حوالي عشر
سنوات وافسد فيها واهلك الحرث والنسل. وقد خرج ذلك الجيش القذر بكل مذلة وهوان
وخزي وعار بحيث سود وجه الكفر العالمي وارق ماء وجهه والحمد لله على ذلك ..
وحمدا لك يا الله على ما اخضعت اشرس وافتك واغوى واظلم جيش تشهدها التاريخ على
يد جماعة قليلو العدد والعدة.

وثانيتها .. تشكيل حكومة مؤقتة من رجال مؤمنين مجاهدين في سبيل الله، رجال
اولى باس شديد رفعوا علم الاسلام من جديد ورفعوا رؤوس المسلمين من جديد وغسلوا
عن جبينهم العار واثبتوا للدنيا ان الايمان الحقيقي لا تقهر وانه سلاح اقوى وامضى من
كل الأسلحة الفتاكة التي يجبن ويخضع امامها القوى الارضية.

فالحمد لله على هذه النعمة الكريمة التي اسبلها سبحانه على المسلمين عامة وعليكم
بصفة خاصة. الا فليتخذ المسلمون هذا اليوم يوم عيد المسلمين اجمعين فينبغي لهم
احياء ذكرى هذا اليوم كل سنة بالتهليل والتكبير والتحميد.
ايها السادة الكرماء ..

فكونوا دائمي الذكر والصلة بالله سبحانه وتعالى حتى كيد الاعداء. ويتم لكم
امركم .. وتطالبكم الحركة الاسلامية في كردستان العراق بالتجرد عن كل شيء سوى
مرضاة الله سبحانه .. تطالبكم بتوحيد الصف وتوحيد الكلمة وبالايثار في سبيل الله
فالمسلمون قد علقوا امالهم عليكم وينظرون اليكم نظرة اعجاب وتقدير فلا تخيبوا امالهم..
ايها السادة .. عبثكم ثقيل وثقيل جدا وقد صار علي عاتقكم عبء المسلمين اجمعين
بحيث ان اي فتور وان اي نكسة منكم - لاسمح الله - يلحق المسلمين عامة .. فحذار ايها
السادة المجاهدون من ان يقع اي صدع او ثقب او منفذ في جدران هممكم وعزيمتكم والله
معكم ولن يترككم اعمالكم .. ولا تنازعوا فتفشلوا وتذهب ريحكم وان الحركة الاسلامية نكر
تحياتنا وتبريكاتنا وتمنياتنا الطيبة ..

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته

اخوكم المخلص

عثمان عبدالعزيز محمد

به لگه نامه ی ژماره (۳۷)

ده قی نامه ی بورهانه ددین په بانی بو شیخ عوسمان عه بدولعه زین.

JAMIAT ISLAMIC AFGHANISTAN

جمعیت اسلامی افغانستان

HEAD OFFICE

مکتب القيادة

الحمد لله والصلاة والسلام على رسول الله .. وبعد

الى اخي في الله / فضيلة الشيخ عثمان بن عبدالعزيز بن محمد حفظه الله ورعاه

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

أَسْأَلُ اللهَ العَليَّ القَديرَ أنْ تَصِلَكم رِسالَتِي هَذهِ وَأَنتُمْ وَكَافَةُ الإِخوانِ عِندَكم عَلى أَفْضَلِ صَحةٍ وَعَافِيَةٍ وَخَيْرٍ، كَما أَسْأَلُهُ سَبحانَهُ وَتَعالى أَنْ يَبَارِکَ في أَعمالِكم الطَيبَةِ وَيَنمِيها وَيَكْثِلَ إِخوانِي المَجاهِدِينَ في العِراقِ الجَريحَ بِالنَصرِ وَالثَباتِ وَالصَبْرِ وَالإِقْدامِ، وَأَنْ يَجْعَلَكم نَبراساً وَمُشْعَلاً وَضَاءً يَنيرُ الطَريقَ لِلسائِرِينَ عَلى الطَريقِ "ذاتِ الشوْكةِ" طَريقَ العِزَّةِ وَالشَرفِ وَالكَرامَةِ، طَريقَ الجِهادِ في سَبيلِهِ لِأَجْلِ اِعْلاءِ كَلمَتِهِ وَنَشرِ دِينِهِ حَتى يَحِقَّ الحَقُّ وَيَبْطُلَ الباطِلُ إِنَّ الباطِلَ كانَ زَهُوقاً.

أَخِي الفاضِلُ: لَقَدْ سَرَرْنَا وَسَعَدْنَا بِلقائِنا مَعَكم، كَما زادَ سُروري عِندَما اطْلَعْتُ عَلى عَمَلِكم الكَثيرِ رَغمَ قَصرِ مَدَتِهِ وَصُعوبَةِ مَحْكَةِ وَكَثْرَةِ عِراقيلِهِ، وَلا عَجَبُ في ذَلكَ لِأنَّكم تَجاهِدُونَ في سَبيلِ اللهِ ضِدَّ طَواغُوتِ مُستَبدِ كَافِرٍ، تَدافِعُونَ مِنْ شَعبٍ مُؤمِنٍ مُسَلِّمٍ مَظلومٍ مُنكوبٍ، شَعبٍ يَنتَظِرُ وَيَتَرَقَّبُ وَيَتَطَلَّعُ إِلى قِياَدَةِ إِسلامِيَةٍ مُجاهِدَةٍ تَنقِذُهُ وَتَنقِذُهُ مِنَ مَحْنةِ العَصبِيَّةِ وَمُصِيبَتِهِ الفاجِئَةِ الَّتِي وَقَعَ بِها خِلالَ السَنواتِ الأَخيرةِ، وَقَدْ قالَ تَعالى (والَّذِينَ جَاهدُوا فَينا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سَبيلَنا وَأَنَّ اللهَ لَمَعَ المُحْسينِ).

أَخِي في اللهِ: نَوصيَكم وَنَؤكِّدُ عَلى أَنْ تَعضُوا قَدَماً في جِهادِكم وَلا تَبالُوا بِالوَحْشَةِ وَالضيقِ وَالْمَلَلِ وَسُوطِ التَّياراتِ المُتَلاطِمةِ، وَلا تَلتَفِتُوا إِلى الوِراءِ وَلا إِلى أَقْوالِ وَأَعْمالِ المُثَبِّطِينَ، وَالْمَرْجُفِينَ وَلا تَلتَفِتُوا إِلى القَوى الكَبرى الكافِرةِ في العالَمِ، فَإِنَّ اللهَ مَعَكُمْ وَلَنْ يَترُكَ أَعْمالَكم، وَسوفَ يُؤيِّدُكم بِنَصرِهِ وَبِالْمُؤمِنِينَ، وَلَكمُ في إِخوانِكم المُجاهِدُونَ الأَفغانِ

عبرة وأسوة حيث أنهم بايمانهم بالله وتأييده ثم بثباتهم وصمودهم وباعتمادهم عليه سبحانه استطاعوا ان يحطموا ويدحروا أكبر واشرس قوة عسكرية وسياسية على هذه الارض "قوة الروس الغاشمة" ومن الالام وسار في ركابهم.

كما نذكركم بمؤامرة القاء السلاح من ايديكم مهما كانت الظروف والضعفوط.. ومما يفرح فان أبناء واحفاد القائد المسلم البطل صلاح الدين الايوبي الكردي في كردستان العراق هم بطبيعة حالهم مسلحون منذ عصور قديمة ومدربون على ذلك بل متمرسون، فحمل السلاح واستخدامه هو عادة لهم وجزء من حياتهم لا يتجزء، ولا ينفك عنهم كأبناء أفغانستان المسلمة، فاياكم أن تلقوا ماقد قلدوكم به اجدادكم المسلمون الابطال، ولقد قال المولى في كتابه المجيد (وأنزلنا الحديد فيه بأس شديد ومنافع للناس..) الآية.

أخي العزيز: وفي ختام رسالتي هذه أرجو أن تبلغ سلامنا وتحياتنا القلبية الى كافة افراد القيادة ومجلس الشورى عندهم، والى اعضاء الكتائب والمقرات، والى كل مجاهد عندهم حاملا وشاهرا سلاحه ضد طاغوت البعث العفلقى الكافر، وندعوا الله العلي القدير أن يثبتنا واياكم على الحق والصدق، والاخلاص وعلى الجهاد في سبيل الله حتى تحكم شريعة الله في أرجاء الارض وما ذلك على الله بعزيز والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته.

أخوكم في الله

برهان الدين رباني

أمير الجمعية الإسلامية الافغانية

به لکه نامه ی ژماره (۳۸)

ده قی نامه ی سییغه توللا موجه ددی سه روکی نه فغانستان بق مه لا علی عه بدولعه زیز.

بشأننا الحزب

دولت اسلامي افغانستان

تاریخ: ۱۳۶۸/۱۲/۲۴ هـ

شماره: ۲۰۲۱

سعادة الاخ الفاضل الشيخ علي عبدالعزيز محمد معاون المرشد العام

للحركة الاسلامية في كردستان العراق حفظه الله

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته:

بعد التحية:

يسرني ان اخبركم بوصول رسالتكم - ۳ ر ۳ ر ۱۹۹۰ - العدد (۷۱۴) المملوءة بأطيب التهاني وتأييد واعترافكم بحكومتنا الاسلامية.

فنحن نشكركم ونشكر جميع شعب الكردي المسلم على حسن تمنياتكم الاخوية تجاه شعبنا وحكومتنا ونسأل الله عزوجل أن يوفقنا واياكم لخدمة الاسلام والمسلمين وان يحقق الامن والاستقرار في اوطاننا.

والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته:

بروفيسور صبغة الله المجدي

رئيس دولة افغانستان الاسلامية

نما

دولت اسلامی افغانستان

دولت اسلامی افغانستان

تاریخ ۱۳۷۷/۱۵/۲۲

شماره ۲۰۴۱

مصادره الأفع القاضل الشيخ طرس عبد العزيز محمد الكرمي العام
للمركبة الإسلامية في كردستان العراق حلفه الله !

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته :

بعد التحيّة :

يترن أن اعتركم بوصول رسالتكم - ۳/۳/۱۹۹۰ - العدد (۷۱۲) الملوقة
بـ " طيبة التعانيس وطاقيد واعترانكم بحركتنا الإسلامية " .
نحن نفكركم ونشكر جميع شعب الكردي العالم على حسن تضافتكم
الأخوية تجاه معننا وحركتنا وسأل الله عز وجل أن يؤقنا وإياكم لغدسة
السلام والسلمهوان يحلق الآن والانتقار في اوطاننا .
والسلام عليكم ورحمة الله وبركاته :

موسى الكرمي
بروطيسور مبعث الله الجسددي
رئيس دولة افغانستان الإسلامية

به لگه نامه ی ژماره (۴۰)

ده قی نووسراوی به ریو به ری تی شه منی سلیمان ی بق سهرجه م معاونیه ته کان له
(۱۹۷۹/۴/۵).

وزارة الداخلية

مديرية الامن العامة

مديرية امن محافظة السليمانية

الشؤون السياسية

سري وشخصي

العدد/ش ۳ ۱۳۱۴۵/۱

التاريخ ۱۹۷۹/۴/۵

الى/كافة المعاونات/حليجة

م/تقرير دوري شهري

*****

اعلمتنا مديرية الامن العامة ۳۲ ببرقيتها ۱۷۴۵۸ في ۱۹۷۹/۴/۲ ما يلي

يرجى تزويدنا بتقرير دوري شهري منفرد خاص بالنشاط الرجعي في مناطقكم وفيه
الفقرات التالية:

۱- نشاط حزب الدعوى

۲- نشاط الاخوان

۳- نشاط التحرير

۴- نشاط التركمان

۵- نشاط الاثوريين

۶- نشاط البهائية

۷- نشاط رجال الدين

٨- نشاط خطباء الجوامع

٩- النشاط على الحدود العراقية

١٠- اى معلومات اخرى.

للعمل بموجبه واعلامنا بذلك شهريا رجاء.

مقدم الامن

مدير امن محافظة السليمانية

نسخة منه الى:

مديرية الامن العامة - م ٣٢/برقيتكم اعلاء راجعين التفضل بالعلم مع التقدير.

مديرية امن محافظة الحكم الذاتي - اشارة لبرقية امن عام - م ٣٢ راجعين للتفضل

بالعلم.

بالحكمات المعنى رقمه (٤١)

دهقى توسواوى بهرتوميهرتتى شهنى سليعاتى به سهرجه م معاوتيهتهكان له
(١٩٧٩/٩/٦) ..

الشؤون السياسية

العدد: ش٢/٣٥٧٧

التاريخ: ١٩٧٩/٩/٦

الى/كافة المعاونايات حلبجة

م/ تعميم

*****

بناءً على ما جاء بكتاب مديرية الامن العامة /م٢٢/٤٣٧٧٤١ في ١٩٧٩/٨/٢٦ تقرر
قيامكم بالاستقدام للشخاص من الذين ينتمون الى الاحزاب الدينية الرجعية والعطلق
سراهم بين فترة واخرى بقصد اشعارهم بمتابعة انشطتهم واعلامنا رجاء.

مقدم الامن

مدير امن محافظة السليمانية

نسخة منه الى/

مديرية امن منطقة الحكم الذاتى/ اشارة الى كتاب مديرية الامن العامة اعلاه .. للتفضل
بالاطلاع ... رجاء

سري

*****

ناطق/٩/٦

دەقى بەياننامەى بزووتنەوەى ئىسلامىي بە بۆنەى دووہ سالتۆزى كىمىيائى بارانى
 ھەلەبجە .

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

موسولمانانى بە ھەلمەت .. ھەست زىندوانى جىھان

ئەى پۆلە بە ۋەفاكانى عىراق ۋە ھەماوەرى سەم لىكراوى كورد

لەم رۆژانەدا لە بەرابەر يادى دووہمىن سالتۆزى مەرگەساتى ھەلەبجەداين .. ئەو
 مەرگەساتە مېژووييەى بوو تە زامىكى گران لە لاشەى جىھانى ئىسلامى داو مەرگەر
 خواى گەرە ساپۆزى بکات.

يادى ئەو تاوانە مېژووييەى كە رژىمى بەعس ۋەك زنجىرە ھېرشىپكى دېرندانە
 پەلامارى كىمىياوى كوردستانى داو لە ناوچەكانى سەرگەلو ھەلەدن ۋە دەوربەرى يەوہ
 دەستى پى كورد تاكو قەرەداغ ۋە گەرميان ۋە پاشان ناوچەى ھەلەبجە ۋە كوتايىدا سەر
 زەمىنى پى ئاۋەدانى بادىنان ۋە بەلام رق ۋە كىنەكەى لە ھەلەبجە دا بە خەستى ھاۋكات
 لە تەك ژارى كىمىياويدا رشت ۋە سەدان دانىشتووى بى پەناى تيا تاساند.

دەنگ دانەوہى ئەو مەرگە ساتەش لە تەك پەنگ دانەوہى جىھانى دا بە جۆرىك بوو
 ويژدان ۋە ھەستى خەلكى جىھانى ھىنايە لەرزەو دەتوانىن بلىين زۆر بە داخوہ كە
 جىھانى ئىسلامى ۋە دەولەتە بە ناو ئىسلامىيەكان نەك ھەر ناپەزائىشان دەرنەپرى
 بەلكو ھەر ھەموويان لە ئاستى ئەم تاوانە بى ويئەدا بى دەنگ بوون ۋە بىگانەكان
 رازى بىت كە بە خۆيان ۋە كامپىراكانيانەوہ لە گشت لايەكەوہ كەوتنە رى ۋە خۆيان
 گەياندە ھەلەبجەى شەھىد ۋە ئەو تابلۆ ناسۆرو شاتق شەيتان سازەيان گەياندە دەنگ ۋە
 رەنگى جىھان بە رادەيەك لە ھەموو لايەكەوہ دەنگى ناپەزائى بەرز بوويەوہ ۋە رژىمى
 تەرنەبوى عىراقىيان جى پى لىژ كورد ۋە مانە ۋە چالاكى دلسۆزانى موسلمانان ۋە
 خۆماندوكردنى رۆلە بە ۋەفاكانى گەل كورد ۋە ھا تۆريان بۆ سەدام ۋە دارو دەستەكەى
 ھىناوہ كە بىر لە گۆرپانكارى بىرۆستۆرىكانە بکاتەوہ ۋە عوام فريوانە ھەندى ئال ۋە گۆرپ

بکات و بەزەیی بەخشینی بگاتە رادەیک ئی بووردنی گشتی دەر بکات بۆ ئەو
جەماوەرە تاوان بارەیی کە لووت و گەروویان ووژەو قابیلیەتی هەلمژینی سیانیدو
خەردەلیان نییه !!

جەماوەری سەم لێکراوی کورد

بزووتنەوێ ئیسلامی لە کوردستانی عێراق هەر وەک پاش تەقە وەستاندن لە نێوان
عێراق و ئێراندا ئاگاڤاری کردن بزووتنەوێ بە ئێنی دابین کردنی ژیان نادات و بەرگریش لە
هیچ کەسێک ناکات بۆ چوونەوێ بەلام دووپاتی دەکاتەوێ کە:

تاكو سەدام و دارو دەستە خوێن پیژەکەیی فەرمان ناپەوای عێراق بن کەسێک
خۆشی نابینی و ئاوەدان کردنەوێ و گەڕانەوێ بۆ نیشتەجێ محالە و تەنانت ناوچەکەش
ناسایش بە خۆیەوێ نابینی.

جەماوەری خۆپاگر/ پاستە ژینی تال و دەر بە دەریتان درێژەیی کێشاو لە هیچ
لایەکەوێ ئاسۆی ئاسۆدەیی بەدی ناکرێ بەلام مانەوێتان بە کۆمەل لە دەرەوێ
عێراق دەبیته مەشخەلی تۆلە و هەراسان کردنی سەدام و هێنانە جۆشی رای ئیسلامی و
جیهان.

بزووتنەوێ ئیسلامی لە کوردستانی عێراق خۆیشی و ئێوێش هاوکات لە تەك
هاوسەنگەرائی بە پیژدا بانگ دەکات بۆ سەندنی تۆلە نەك پۆشانی تاوان تاكو تاقی
کردنەوێ سەخت تر دەبیته و بەرەم بە سوود تر و ناوچەکە و عێراق لە سەدام و دەست
و پێ وەنانیان پاک دەبیتهوێ.

((وما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم))

بزووتنەوێ ئیسلامی لە کوردستانی عێراق

١٩٩٠/٣/٩

به لگه نامه ی ژماره (٤٣)

ده قی نووسراوی ژماره (١٨٧) پۆزی (٢٤ موحه رهم ١٤١٠ك) نووسینگه ی رابه ری

گشتی بزوتنه وه ی ئیسلامی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ

نوسینگه ی رابه ری گشتی

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی

ژماره /١٨٧

پۆز(٢٤ محرم) ١٤١٠

عێراق

کۆبوونه وه یه کمان کرد له رابه رایه تی دا و تییدا ئه م بپیارانه ی خواره وه مان دا:

١- هه لسانی رابه ری گشتی به سه رکردایه تی به شی سه ربازی - ئه وه ش به پیی
فه رمانی ئیسلام که کاربه ده سستی موسلمانان ده بیّت سه رکرده، و فه رمانده ی گشتی
بیّت له هه موو کار و باری سه ربازی دا - وه هه ر خۆشی لیپرسراوی یه که م بیّت بۆ
نوسینگه ی سه ربازی. وه پتویسته له هه ر کار و بارێکدا که فه رمانی شه رع ئاشکرا
نه بیّت پرسی ئه ندامانی شورا بکات.

٢- هه لسانی به پێزان "شیخ صديق اسماعيل" وه "ملا علی باپیر" به سکرترایه تی
رابه رایه تی گشتی.

٣- هه لسانی لیژنه یه ک به کاروباری دارایی به م شیوه یه ی خواره وه:

أ - به پێز "شیخ عبداللطيف" لیپرسراو

ب - کاک "حسن رشید" جێگر

ج - سێ که سی تر هه لبژیراوی هه ر سێ ئاوجه که مان و هه رکام له ئاوجه که ی
خۆیدا .. که ئه ندام بن له و لیژنه یه دا.

٤- به پێز "ملا محمود نازادی" که له مه و پێش لیپرسراوی په یوه ندی بووه. هه ر له
جێگای خۆیدایه و په سه ندی هه موو لایه که.

ئیتربۆ پێشه وه له ژێر ئالای ئیسلام دا

رابه ری گشتی بزوتنه وه

عشمان عبدالعزيز

به لگه نامه ی ژماره (۴۴)

ده قی نووسراوی سکر تار ییه تی بزوتنه وه ی ئیسلامی بۆ مه کته بی سیاسی
یه کیتی نیشتمانی له (۶ سه فەر ۱۴۱۰ ک / ۷ ئه یلول ۱۹۸۹).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق دا
نووسینگه ی سکر تار یه ت
به روار: ۶ / ی صفر ۱۴۱۰ ژماره: ۵۱

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالْمُسْتَضْعَفِينَ

بۆ نووسینگه ی سیاسی یه کیه تی نیشتمانی
سلاوێکی شوێشگێڕانه ی گهرم

دوا ی هه والپرسین و هیوا ی سه رکه وتن و خۆپاگری و پشوودریژی پتر.

ئاگادارتان ده که یه وه که براده ریکتان به ناوی کاک (حسن کوێستانی) له رۆژی
۱۹۸۹/۹/۴ ز نامه یه کی بۆ فه رمانده ی هێزی هه مزه کاک (حسن بابکر) ناردوه و تییدا
داوا ی له ناویراو کردوه که ئه گه ر بگونجی له ناوچه ی (قوله هه رمی) بنکه دروست
نه که ن، له به ر پێداویستی خۆیان !!

هه لبه ته ئیعه ئه وه له وێسته مان لاسه یه ره، چونکه کاتی خۆی که ئه وه هێزانه بنکه یان
له و ناوچانه بنیات ناوه به ئاگاداری و پێخۆشحا لی ئیوه وه هێزه سیاسی یه کانی دیکه ش
بووه !

وه ئیعه ش به پێویستی ده زانین له و ناوچانه هه بین و، چوار پێنج مانگیشه له وێ
نیشته جێین و تازه نه چووین.

ئیدی به هیوا ی پته وکردنی ریزی براهه تی و پتر پاراستنی گفت و به لێن.

والسلام علی من اتبع الهدی

ل. سکر تار یه ت

چونکه زۆر ناشیرین نوسرلوه، باوهړ ناکه‌ین

۱- نهمه نامه‌ی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی بێ چونکه نهمه له نهمه‌یی نه‌وان به نووړ

ده‌زانین. بۆیه وا ره‌تم کرده‌وه بۆ نه‌و نوسه‌ره‌که

۲- بێ ره‌زامه‌ندی ئیمه‌ش ناتوانن له ناوچه‌ی ئیمه‌ بێ-

جه‌لال تاله‌بانی

والسلام علی من اتبع الهدی

دەقى نامەى جەلال تالەبانى بۆ شىيخ عوسمان عەبدولعەزىز.

بەناوى خوائ گەورە و توانا

براى خۆشەويستمان مامۇستا شىيخ عثمانى بەريز

سلۆيىكى گەرم

شادى و سەرکەوتنتانم داوايە و ئىمەش باشين.

لاى جەنابتان شاراوە نىە كە ى. ن. ك و بەندە لە و رۆژدەو پىكەوە بەياننامەيان
مۆركردوە لەگەل ب. ئى. كوردستان دريغى نەكردوە لە هاوكارى تان وە رىگەدان بە
بوون و چالاكى برايان لە ناوچە رىزگاركاراوەكانى ژيەر دەسەلاتى ى. ن. ك دا.

بەلام عەلى باپىر كە پىاويىكى داخ لە دلۆقەن لە دلە و نۆريش ناحەزى ى. ن. ك و
شۆپشەكەمانە، چ كە لە شار بو وە چ كە هاتۆتە دەر، هەر خەريكى تىكدانى نىوانمانە:
بۆ نمونە.

۱- كە دىتە ناوچەكانى ئىمە نەك بە پىي پىكەوتننامەى مۆركراوى نىوان هەردوولا،
بەلكو دەيەوى بە كەلەگايەتى، بە خۆسەپاندن، بە بى باكى لە ى. ن. ك و گالەكردن
بە دەسەلاتە شۆپشگىزيەك رەفتار بكات كە ئەمەش بە هيچ جورىك قابىلى قبول نىە.

۲- نامە و گوتهى نۆر قسە ترپانە و توندوتىژو ناحەزانەيە بە جورىك كە ئاويەنى دلە
داخدارەكەى خۆيەتى لە ى. ن. ك و شۆپشەكەمان. نامەى دوايى كە بۆ منى ناردوە نۆر
بى ئەدەبانەشە:

دوا جوملەشى (والسلام على من اتبع الهدى) يە!!! كە خۆتان دەزانن بۆ كى و كەى؟
وچۆن گوتراوە؟!

جا بەپاستى ى. ن. ك چىكە لە تواناي نەماوە قبولى بكات لە و ناوچەى
سەركردايەتى خۆى، بۆيە تكامان وايە هەرچى زووتر بىكىشەوە ئەگينا من ناتوانم چىتر
ه. پ. ك زەبەت بكەم و ئوبالى خۆى و گوته و رەفتارى دوژمنانەى خۆى لە ئەستوى خۆى
دەبىت.

وقد اعتر من انتر

به تاييه تي چونكه عه لي باپير له فيقته و همراتانه وه دهگ پښت و تڅریش تالشکرایه
که گوته و ره و شتی ناحه زانه ی بهرامبه ری. ن. ک همر خزمه تی به عسی قاشی دهکات و
بهس.

شیر هیوا فارم یه کیک بیتین بۆ ناوچه که مان که یالوه پی به دؤستایه تی و هلوپه ییعی
هه بیت و همرچی زووه شهویه لایه له کول خومان و خوتان بکه نه وه.
دوو یاره پښی یی پایان بۆ جه نابتان و

هه ربزی بۆ

برای دلسوزتان

مام جهلال

به لگه نامه ی ژماره (۴۶)

ده قی نامه ی علی بابیر بۆ شیخ عوسمان عه بدولعه زیز له (۸ صفر ۱۴۱۰ ک).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

حسبنا الله ونعم الوكيل

به پیرز و خوشه ویستم جه نابی (مامۆستا ملا عثمان)

السلام علیکم ورحمة الله

دوای سه لام و پیرزو هه والپرسین

ئه م هه واله تان پیرز راده گه یه نین و چاره پیرزی وه لام و هه لویستی خیراتانین:

له رۆژی ۱۹۸۹/۹/۴ حسن کویتستانی نامه یه کی بۆ کاک حسن بابکر (قه رمانده ی هیزه هه مزه) ناردوه، نێوه پۆکه که ی ئه وه یه که نابی بزوتنه وه ی ئیسلامی بنکه یان له ناوچه کانی قووله هه رمی و پشکاوی و تووزده له هه بی و، ده بی واز له دروست کردنی ئه م خانوانه بیتن، که به نیازن بیانکه نه بنکه !

ئیمه ش له رۆژی ۶ صفر ۱۴۱۰ ک نامه یه کمان به ناوی نووسینگه ی سکرتریه تی بزوتنه وه ی ئیسلامی یه وه ره وانه کرد بۆ مه کته بی سیاسی یه کیه تی، که ده قی نامه که شمان له گه ل ئه م نامه یه دا بۆ ناردون، له وه لامی ئه و نامه یه ی ئیمه دا جلال طالبانی به شه خسی خۆی و به خه تی خۆی له سه ر عه ینی قاقه زی نامه ی ناو پراوی ئیمه، وه لامی کی عاتیفی یانه و سه رکێلانه ی نووسیوه ته وه، که ئه مێش دیسان وینه یه کی فۆتۆکۆپی کراوی بۆ ئێوه نێرراوه.

جا هیوادارین تۆزێک به نووی وه لامان بده نه وه، چونکه ئه و دوو پ.م ی که نامه که ی جلال طالبانی یان هینابوو، گوتبوویان، مامه به دهم گوتویه تی پیرز یان بلێ ئه گه ر له ماوه ی (۴۸) سه عاتی دیکه دا بنکه کانیا لانه به ن لییان ده ده یین.

والسلام علیکم ورحمة الله

براتان

علی بابیر ۸ صفر ۱۴۱۰/خدرآوا

تى بىنى

كاك ملا حسن بابكر له نامه يه كي دا كه بۆ منى نوسيوه گوتوويه تى: كه جلال طالبانى له سه ر نووسىنى ئه و ئايه ته تووپه بووه كه له كۆتايى نامه ي نووسينگه ي سكرتاريه ت دا نووسراوه واته { والسلام على من اتبع الهدى } !!

به لام خراپ خالى بووه، چونكه نووسىنى ئايه تى ناوبراو هيچ مه فهومىكى خراپ ناگه يه نى، به لگه شم نه وه يه كه جه نابى مامۇستا ملا عثمان له نامه يه كي دا كه له رۆژى (٦٨/٥/٢٩) دا سه باره ت به بلاوكر دنه وه ي پرياره كانى كۆبوونه وه ي پيرانشهر نووسيه تى له كۆتايى دا نووسيوه تى:

(والسلام على من اتبع الهدى).

به لگه نامه ی ژماره (۱۷)

ده قی نامه ی شیخ عوسمان بۆ جه لال تاله بانی له (۱۹۸۹/۹/۱۱).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اللَّهُ

نوسینگه ی رابه ری گشتی

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی

ژماره /ف - ق

عیراق

هۆژ ( )

۱۹۸۹/۹/۱۱

به رزو به پێژ جه نابی مام جه لال وفقه الله تعالى

له پاش پێزو سه لاوله وه لامي نامه یه که به ده ستمان گه یشت

به هۆی به پێژ شیخ مصطفی نقشبندی یه وه

به پێژتان ئاگادار نه کهین که بی گومان بن ئیمه به فه رمانی ئیسلام پارێزگاری نه و
اتفاقیه نه کهین که پێک هات له نێوان ی. ن. ک له گه ب. س. ک. که واته سه بارهت به و
روداوانه ی که هۆی دلگرانیتانه. سه بارهت به وه کاریکی وا نه کهین که جیگه ی
ره زامه ندی هه ردولا بی. که واته ئیوه ش هه ر وه کو جاران بن و برایه تی راگیر کهن
تا کرده وه مان ده رنه که وی. نیتر داوای پارێزگاری و موفقیه تان نه کهین

والسلام علیکم

برای دلسۆرتان عثمان عبدالعزیز

به لگه نامه ی ژماره (۴۸)

ده قی نامه ی علی بابیر بۆ شیخ عوسمان عه بدولعه زیز له (۹ سه فەر ۱۴۱۰ک).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نامه ی ژماره ۲

به پێزو خوشه ویست

مامۆستا ملا عثمان عبدالعزیز وفقه الله لما يحبه ويرضاه

السلام عليكم ورحمة الله

دوای سلوو پێزو هه والپرسین

مامۆستای به پێز!

له نامه ی دوینی (ژماره ۱) دا ئه سلو و چۆنه تی ئه و گپروگرفته ی نێوان ئیمه و جلال طالبانی م بۆ روون کردبوویه وه، ئیستا به پیتویستی نازانم دووباره ی بکه مه وه، به لام سه باره ت به هه لویستی به پیزت که بریاره ت داوه ئیمه لیژنه یه ک پێک بێنین و چاره سه ری بکه ین پاشان ئه و رایه ت گزپوه و، فهرمووته (ملا علی) برام ده نێرم بۆ چاره سه ری!! به رای من ئه و گپروگرفته به میچ کام له و دوو شیوانه چاره سه ر ناکریت، به لکو چاره سه ری راسته قینه ئه وه یه که به پیزت نامه یه ک به ناوی لێپرسراوی بزووتنه وه ی ئیسلامی یه وه بۆ لێپرسراوانی یه کیه تی یان بۆ شه خسی جلال طالبانی بنووسی و تییدا روونی بکه یه وه، که ئه و نامه یی به ناوی سکرتاریه تی بزووتنه وه ی ئیسلامی یه وه بۆ ئیوه نێراوه، هه لویستیکی شه خسی نیه، هه لویستی هه موو بزووتنه وه یه، چونکه جلال طالبانی به و هه لویسته ی ویستویه تی ده ماری ئیمه بگری داخوا له نێوخۆمان چۆنین و ئایا یه کپیزین و له سه ریه ک ده که یه وه یان نا؟!

دیسان ئه و نامه یی سکرتاریه تیش جگه له هه ق و راستی و پاراستنی عیززه تی ئیسلامی هیچ بی شه رع و ناشیرینی یه کی تێدانیه، به لام وادیاره له فهرهنگی جلال طالبانی دا قبوولنه کردنی کوێخایه تی (یه کیه تی) و مل که چ نه بوون بۆ ئه مرو فەرمانیان به ناشیرین وه له له قه له م ده درئ!!

جا مامۆستای به‌پێژ! تکایه با به‌زوویی و ده‌ست و برد به‌دهم ئەم کاره‌وه بچین و با
له دوا دواى ته‌مه‌نى مارکسیزم له کوردستان دا نه‌یه‌لێن سه‌رى ئیسلام نه‌وى بێ،
هه‌لبه‌ته ئه‌وه‌هه‌لوێست و بېیارانه‌ی ئێستاشمان له‌سه‌ر ئیسلام ده‌نوسرێن له‌ میژووش دا
تۆمار ده‌کری.

دلتیاش به‌ که جلال جگه له‌رق و قین و بوغزو غه‌زه‌ر هیچ شتیکی دیکه نه‌بۆته
هاندهری، سوپاس بۆخوا ئێمه‌ش هیچ به‌لگه‌و به‌هانه‌یه‌کمان له‌سه‌رخۆمان تۆمار
نه‌کردوه.

هه‌لبه‌ته ئێمه‌ش پێویسته بپواو متمانه‌مان به‌ قسه‌ی یه‌کتر زیاتر بێت هه‌تا قسه‌ی
نه‌یارو ناحه‌زانمان!

که‌واته ئه‌گه‌ر گریمان له‌لایه‌ن وانیشه‌وه مه‌سه‌له‌که‌ت به‌ جوړیکی تر لێ حالی کرابوو،
ئه‌وه سوور بزانه که واقیع و هه‌ق ئه‌وه‌یه که ئێمه بۆمان خستویه‌پوو.

والسلام علینا وعلی عبادالله الصالحین

برات

علی باپیر

٩/صفر/١٤١٠

خداوا

تێ بیینی

هه‌لگری نامه ئاگاداری هه‌موو لایه‌نه‌کانی ئه‌وه مه‌سه‌له‌یه‌و، ده‌توانی پرسیاوی لێ
بکه‌ن، هه‌لبه‌ته ناویراو (کاک کمال) لێپرسراوی به‌شی راگه‌یاندنی هێزی (حمزه‌)یه‌و،
جێی هه‌موو متمانه‌یه‌که‌مانه‌.

دەقى نامەى عەلى باپىر بۆ ئەندامانى مەكتەبى سىياسىي يەكئىتىي لى (١٠ سەفەر ١٤١٠ك).

بسم الله الرحمن الرحيم

بۆ ئەندامانى مەكتەبى سىياسىي. ن. ك بەرپىزەو!

سلاوئىكى شۆرەشگىرپانە

دوای سلاو رىزمان بۆ ھەموو بەرپىزان، چەند تى بىنىيەكمان دەريارەى ئەو گىروگرفتە ھەيەكەلم گىروگرفتە ھەيەكەلم بەينەدا رووىدا بەپەسندمان زانى ناگادارتان بکەينەو:

١- زۆر سەرمان سووپماكە لە ۋەلامى نامەى ژمارە (٥١) نووسینگەى

سكرتارىيەتەمان داكە بە شىۋەيەكى رەسمى نووسرابوو (مام جلال) چەند دىپىركى عاتىفىو دىگەرمانەى لەسەر عەينى نامەكەى ئىمە نووسىبوو، كە چ لە رووى نىۋەپۆك و چ لە رووى تەعبىرەو ەناقۇلا بوون!

٢- لەو چەند دىپانەدا سى مەبەستى ھەلە نووسرابوون، كە پىمان وابوو لە نىۋە ناوەشىنەو:

١- كە نامەكەى ئىمە بە (زۆر ناشىرىن) لەقەلم درابوو! بەلام ھەموو عاقلئىكىخاوەن وىژدان دەزانى كە ئىمە ھىچ وشەو تەعبىرئىكى ناجوانمان بەكارنەھىتابوو، چونكە لە خۆمان و بەرنامەكەمانى ناوەشىنەو، جا مەگەر ۋەدەنگ ھاتن لەسەر ناحەقو، كوئىخايەتى قبول نەكردن، بە شتى ناشىرىن لەقەلم بدرى!

ب- كە نامەى ناوبراومان بە ئى {بزووتنەو ەى ئىسلامى} حسىب نەكرابوو و لە ئەدەبى بزووتنەو بەدوور زانرابوو! بەلام دلتىابن كە نامەى ناوبراو ھەرچەندە ھەلۆيىست و پىيارئىكى دىكەى نەوتوش، ھەلقولوى نىۋەرجەگەى بزووتنەو ەىو، ئەدەب و رەوشتى بەرزىش لەلای يەك يەكى وردو درشتانى بزووتنەو، كاگلەكەى برىتە لە پاراستنى عىزەت و ئابرووى ئىسلام و ناحەقى قبول نەكردن، ھەر كە سىكىش بە

پێچهوانەی ئێوه وه له بزووتنهوهی ئیسلامی حالی بووی، با بهزویی چاو به بیرو
بۆچوونی خۆی دا بگێڕێتهوه!

ج - که له کوتایی ئێوه چهند دێره دا نووسرابوو {بهبی رهزامهندی ئیعمهش ناتوانن له
ناوچهی ئیعمه بن} جا ئیعمه ئهم قسهیه مان له دووسه رهوه پێ ههلهیه:

یهکهم: بزووتنهوهی ئیسلامی ههر له یهکهمین رۆژی دروست بوونی یهوه چاوه پێی
پرس و رازی بوونی هیچ کهسێک نهبووه، جگه له ئی خواو پێغه مبههر صلی الله علیه
وسلم، وه کاتی خۆشی ئیعمه له گهڵ ی. ن. ک و هیزه سیاسییه کوردستانییه کانی
دیکهش دا، پهیمان و پێکهوتن نامه مان مۆر کردوه، که جگه له پێزی دووسه ره (الاحترام
المتبادل) و هاوکاری، هیچ مهرجێکی دیکه ی تیدا نیه، جا ئیعمه به حوکمی فرهمانی خوا
که ده فره موی: (واوفوا بالعهد ان العهد کان مسؤلاً) ههر له سه ره ئێوه به لێنو په یمانه یینو،
هیچی ئێوه که م زیاد ناکه یین، ههتا به رانه به ره که مان گۆرانی به سه ردا نه یهت!

دیسان کاتی خۆشی که ئێوه بنگانه مان له و ناوچانه بنیاتناوه که ئێوه به ئی خۆتان یان
داده نێن: هاتین له سه ر ئاستی سه رکردایه تیمان و سه رکردایه تیتان له گه لتان دانیشیتینو،
ئێوه کاتیش چهند جارێک لێمان ته ئکید کردنه وه که وشه ی (پرس پێ کردن) و (نیزن
وه رگرتن) به کار مه یه نن، چونکه ئیعمه به پرس و ئیزنی کهس به پێوه ناچین، جگه له
ئی خواو پێغه مبههرمان صلی الله علیه وسلم.

دوهم: ئیعمه هیچ پارچه یه کی کوردستانی به رین - که به نه خشه و پیلانی هیزه زله
جیهان خۆره رۆژه لاتو رۆژئاوایی یه کان له ت و پهت کراوه، به ملکی تایبه تی و شه خسی
هیچ کهس و هیچ پێپو دهسته یه ک نازانین، به لکو ده لێین: کوردستان بهس مولکی
کورده! دیاره ئیسلام که به کوێخایه تی ئیمپریالیزمی رۆژه لاتو رۆژئاواش رازی نه بی
له کوردستان دا، هه و جار هه و جار به کوێخایه تی پێپو دهسته یه ک قایل نابیت، هه لبه ته
ئێوه که سه ش که که لکه له ی ملکداریه تی و کوێخایه تی کوردستان یان به شیکی
کوردستانی له که لله دایه، نه ده توانی ناوی شوێش گێڕ له خۆی بنیت، وه نه ده توانی
به لکه یه کیش به دهسته وه بگری بۆ رهت کردنه وه ی ده وای ملکداریه تی و کوێخایه تی
ئیمپریالیزی جیهان خۆره رۆژه لاتو ناوچه یی یه داگیر که ره کانیش!

۳- ئەو دوو پ.م ی که نامەکی (مام جلال)یان هینابۆوه، گوتبویان: {مامە گوتوویەتی ئەگەر بە (٤٨) سەعاتی دیکە بئەگەنیاں لەو ناوچە لانەبەن لێیان دەدەین!}

جا لە ئاکار ئەم قەسەیدا ئەمە هەڵۆیستی بێ پیچ و پەنامانە:

یەکەم: ئەم قەسە لە دوو خالان بەولایە نیه، یان پ.م کان راست دەکەن، ناوبراو قەسە گۆڕینی کردووە، یان دەست هەلبەستی خۆیانە، ئەگەر دەست هەلبەستی خۆیان بێ ئەو دەلالەت لەسەر بێ سەرەوبەرەیی و بێ یاسایی ی.ن. ک دەکات!

و ئەگەر ناوبراویش خاوەنی قەسەکە بیت، ئەو لە خاڵی دووهم و سێیەم دا بۆ وەلامەکی بگەڕێن:

دووهم: وادیارە نووسەری دێرەکان بەرھەم و دەستکەوتی چاکی دەستگیر بوون لە ئەنجامی شەڕی نێوخۆی و کورد کوژی دا، بۆیە هێندە لەبەھانەیی بۆ جۆرە شەڕانە!!

سێیەم: ئێمە وەک ئیسلامی {ئەک ئیستیسلامی!!} ھەر لەسەرەتای مسوڵمانەتی مانەو سەرماڵمان بە خوا فرۆشتووە، لە بەرانبەر پاراستنی عیززەت و ئابووی ئیسلام دا خۆمان بە خاوەنی هیچ شتێکمان نازانین، وەک کێپاریش بەدوای شەھیدی و مردنی شەڕافەتەندانە دا دەگەڕێن، وە خەڵک چەندە ژیاانی خوش دەوی، ئێمە هێندە عەودالی مردن لە پێناوی خوا و ئیسلام و خەڵکی چەوساو و بێ شوانمان دا.

و ئێمە بە پێی فەرمانی خوا (فمن اعتدى عليكم فاعتدوا عليه بمثل ما اعتدى عليكم...) بە عەزمتێکی پۆلایین و دڵکی پێ بپواو یەقینەو. بەرپەرچی ھەر جۆرە دەست درێژی و خۆسەپاندنێک دەدەینەو، وە پێمان وایە سەتم و زۆلم و خراپە ھەر سەتم و زۆلم و خراپە، چ بابایەکی ئەمریکی و روسی و بەعسی بیکات چ بابایەکی کورد!!

ھەلبەتە ئێمە ئامادەیی خوشمان وەرگرتوو و چاوەڕێی واقیعیەت پەیداکردنی ھەر شەھەکی بووین، بەلام وادیار بوو قەسەکە بەرھەمی بێرێکەندەو نەبوو و ھەر ھەست و نەست و دەروون گەرم بوونێکی کاتی بوو!! جا نازانین داھاتووش چی لە ھەگبەدایە!

۴- بیستومانه که (مام جلال) گوايه نۆربهی توپهیییهکەى به هۆى نه و رسته قورئانییهوه بوو که له کۆتایی نامهکهمان دا نووسرابوو، واته (والسلام على من اتبع الهدى). به لام بێگومان ههڵچوون و تووپه بوونهکەى نهگەر هانده رو رهگو ریشهى دیکەى نه بووین. له جۆى خۆى دا نه بوه. چونکه رستهى ناوبراو هیچ ماناو مه بهستێکى خراب ناگهینى. هه رچهنده قسهى موسایه علیه السلام بۆ فیرعهون - به لگه شم بۆ سه لماندنى ئه م قسه یه م نۆدن، به لام به س یه کیان ده خه مه پوو، ئه ویش ئه وه یه که به پێز مامۆستا ملا عثمان - رابه رى گشتى بزوتنه وه ی ئیسلامى - له نامه یه کى دا که بۆ نه داماى کۆپى راویژى بزوتنه وه ی نووسیوه له رۆژى ۱۳۶۸/۵/۲۹ دا له کۆتایی نامه کهیدا نووسیویه تی: (والسلام على من اتبع الهدى)!!

دیاره نهگەر رستهى گۆزین هیچ مه فهوومێکى نه گونجاوى گه یاندها، مامۆستای به پێز به کارى نه ده هێنا!

۵- له کۆتایی دا:

هیوادارین که هه موو لایه کمان ئه م بارودۆخ و قۆناغه ناسکو دژواره مان له به ر چاو بێت که گه له چه وساو وه بێ که سه که مان پێدا تێده په پێو، ناگامان له خۆمان بێت، شه یتمان و نه فس و سیفه ته به ده کانیان، دووچارى هه لۆیستو ره فتاریکمان نه که نن که بێجگه له زیانى خۆمان و پێخۆشچالێ دوژمن و، نا په حه تی دۆستان و، زیاتر وێران بوونى کوردستان هیچ سوود و به ره مه مێکى دیکەى نه.

وه دووپاتیشى ده که ینه وه که ئێمه وه ک (ئىسلامى) و شوپێن که وتوانى خه ت و پێیازى پێغه مبه ر صلى الله عليه وسلم، بۆ براهیه تى و دۆستایه تى و ته بابى له سه ر بنچینه ی هه ق و دادگه رى و پێزى دووسه ره، ده ستمان له ئى هه موو که س درێژتره و خوا پشتیوان بێ هیچ به لگه یه ک له سه ر خۆمان په ida نا که یین. به لام به پێچه وانەى که سێک چاوى له کوێخایه تى و سنوور به زاندن و لاقى له به پێ تێپه پاندن بێو، به هه ق و دادگه رى و براهیه تى رازى نه بێ، ئه وه ئیمامى عه لى خوا لێى رازى بێ گوتنه ی: {ومن ضاق به العدل فالجور علیه أضيق}!

ئىدى بە ھىۋاي پتەۋكۈرئى رىزى دۆستايەتى، زىاتىر جۈشەنلى كۆۋرەى خەباتى
رەۋامان ئىزى سىتەمۇ چەۋسانىنەۋە ۋىيى دادى.

والسلام علينا وعلى عباد الله الصالحين

على باپىر

۱۰ صفر ۱۴۱۰

یەلگە نامەى ژمارە (۵۰)

دەقى نامەى عەلى پاپىر بۆكەنجومەتى شوڭاى بۆۋۈتتەۋەى ئىسلامىيە لە (۲۱ سەفەر ۱۴۱۰ك).

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

برایانى بە پىزىو خوشەوېستو بۆ ئىسلام بە پەرۋش

السلام عليكم ورحمة الله

دواى سىلۋو پىزىي نۆرم بۆ ھەموو لايەكتان و داۋاى سەرکەۋتنو پىشۋورپىزىو
خۇپاگرى زياترتان لە خواى بەرزومەزن.

بە پىزان!

لەم بەينەى پىشۋودا لە نىۋان ئىمە و جلالىيەكان دا ۋوداۋىك روۋى دا، ھەزەمان كىرد
لىتى ئاگادار بن و نۆر چاك سەرنجى بەدەن و پەندى ئى ۋەرىگىزن!!

جا ئەۋە ھەموو ئەو نامە و بەلگە و (مستمسك)انەى كە پەيوەنديان بە پوۋداۋى
گۆرىنەۋەيە، بۆمان ناردن ھىوادارىن سوۋديان ئى ۋەرىگىزن و پىشانی دۆست و برایانى
دلىسۆزىشتانىان بەدەن.

نامەكانىش رىز (تەرتىب)يان بەم شىۋەيەيە:

يەكەم: نامەيەكى نوۋسىنگەى سىكرتارىيەتى بۆۋۈتتەۋەى ئىسلامى كە من
نوۋسىۋمەۋ، ۋەلامى نامەيەكى (حسن كۆيىستانى)يە ۋە لە پەراۋىزى نامەكەى ئىمەدا
(جلال طالبانى) سى چۋار رىزى بى ئەدەبانەى لە ۋەلام دا نوۋسىۋنەۋە.

دوۋەم: دوۋەمىن نامەى ئىمە كە من نوۋسىۋمە لە ۋەلامى قسە ۋە پەرەشەۋ
گۆرەشەى جلال طالبانى داۋ چۋار لاپەرەيە، بەلام مامۇستا ملا عثمان رازى نەبوۋ بۆى
بىنيرىن و تى پىۋىستە بە ھىكەتەۋە قسەيان لە گەل بگەين!!!

سىيەم: نامەيەكى پىر قسەى ناشىرىنى جلال طالبانى لە بارەى مەۋە بۆ مامۇستا
ملا عثمان!!

چوارهم: نامه‌ی ژماره (۱) ی من بق مامؤستا ملا عثمان دهریاره‌ی رووداوی ناویراو.

پینجهم: نامه‌ی ژماره (۲) ی من بق مامؤستاو ناگادارکردنه‌وی له‌فیل و فره‌جی جلال تاکو فریو نه‌خوات به‌لام‌حه‌یفی..

شه‌شهم: نامه‌یه‌کی نهرمو نیان و لاوازی مامؤستا بق جلال طالبانی له‌به‌رده‌م ئه‌و هه‌موو هه‌ره‌شه‌وگوره‌شه‌و قسه‌ بی ئه‌ده‌بو ناشیرینه‌ی‌دا!!

ئه‌مانه نامه‌و به‌لگه‌کانی ئه‌و رووداوه‌ن براییانیش ده‌توانن زیاتر رووداوه‌که‌و ئه‌نجامه‌که‌شتان لی‌حالی بکه‌ن، ئیوه‌ش خۆتان و غیره‌ت و ویزدانی نی‌سلامی‌یا نه‌تان!!

والسلام علیکم

براتان

علی باپیر

۲۱ صفر ۱۴۱۰

ده قی په یامیک که به ناوی (کومه له موسلمانیکي خه مخورو دلسوزو په روش بق
نیسلام) له (۱۹۸۸/۹/۲۷) بلاوکراوه ته وه.

۱۵ صفر ۱۴۰۹

بزووتنه وه ی نیسلامی له کوردستانی عیراق دا

۱۹۸۸/۹ ۲۷

په یامیکي دلسوزانه بق رابه رایه تی بزووتنه وه ی نیسلامی

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ

به پريزان رابه رو مشورخوړانی بزووتنه وه ی نیسلامی

السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

پاش سه لام و پريزو هه والپرسين و داوای ريپوونی و يارمه تی له خوای بی هاوتا

هيوادارين ته م چند دپړه ی خواری به وپه پی سينگ فراوانی و نیازچاکی وه ريگرن و

به گه ش بينی په وه بيان خویننه وه:

(۱) پيشه کی پيتان راده گه په نين که نيتمه خومان به به شيك له بزووتنه وه ده زانين و

به که م کوپي و شکستی بزووتنه وه دلته نگ و به گه شه کردن و به ره وپيش چوونی

سهره رزو خوشحالين.

(۲) گومانی تيدانيه که به ره وپيش چوونی بزووتنه وه ی نیسلامی یش په يوه سته به

نه ندازه ی پابه ندی ته ندامانی به نیسلامه وه و تيشکان و به ره و پاش چوونيش نه نجامی

حه تمی فه راموش کردنی ياس و ده ستوره کانی نیسلامه.

(۳) جانيتمه پيمان وایه که بزووتنه وه که مان له سونگه ی گوئی پی نه دانی

نه ندامه کانی په وه به تاييه تی سهرانی و براگه وړانی به زوري ی ياساکانی نیسلام، که لپن و

کونی زوری تیدا په يداوون و پيمان وایه نه گه ربيت و هر له سهر نه م حاله به رده وام بی

ته مه نی زور کورت ده بی.

٤) جا وهك براهيكي دلسوزو به پهرؤش داواكارين كه به زووترين كات له چاره سرگردني گيروگرفته كاني بزوتنه وه وهخو بكون، دنا هه موومان تاوانبار ده بين و پشكي گهرهش وه به رنئوه ده كه وي.

٥) چاكترين ريئي چاره سرریش به بچووني نيمه نه وه يه كه نه خالانه ره چاو بكن:

يه كه م: به يهك چاو سه يري مسولمانان بكن و ته قواو ئيخلاص و خزمهت كردن بكنه ترازووي هه لسه نكاندن نهك خزمهت يه و بنه ماله و سينگ هينانه پيش و .. هتد.

دوهم: ههركه سيك له مهيداني ئيش كردن و واقيع دا به پهريز سه لماندی كه كاريكي پي ناكري كاره كي لي وه بگرنه وه و به يه كيكي شياوي بسپيرن، چونكه (امرنا ان ننزل الناس منازلهم).

سپيه م: گوي بو ره خنه و تي بيني خهلكي بگرن و نه چن ههركه سيك عيب و ناته واوي به كانتاني خستنه وه به رچاوتان ليئي تووره بن و به ناحهزي بزانن، چونكه دوست نه و كه سه يه كه يارمه تيت ده دات بو چاك كردني عيب و ناته واوي به كانت.

چواره م: گورانكي ريشه يي به سه ر نه م وه زعه ناهه مواره ي ئيستادا بين و پريز بو راو بچووني براياني نه دنام و پيشمه رگه دابنين، چونكه زوريه ي هه ره زوري خهلكي له م وه زعه بيزاره و نه گه ر هه ست نه كهن گورانكي (بنچينه يي) دروست ده بي پتر بيزارو دلسارد ده بن.

پينجه م: هه لبه ته له كاتي ك دا باوك خيزانه كه ي پشت گوي ده خات و نه دناماني خيزانه كه ي پرزو بلاوي و بي سه ره وه به يي يان ده كه ويته نيوو هه ريه كه يان به ناچاري خه مي خوي ده خوات، باوك بوي نيه جگه له خوي روي گله بي له كه س بكات.

شه شه م: جا هيوادارين ئيوه ي به پريز به شيوه يهك سه ريه رشتي مان بكن و خه ممان بخون كه هه ست به بي ليپرسراوي نه كين و خو مامان بي كه س نه يه ته به رچاوو به ناچاري نه كه ويته خه مي خو مان.

جا به پريزان!

نه وه له بهر خواو بو (اتمام الحجة) نه مجارهش وهك چه ندان جاري ديكي بي به ره م كه م و كروپي و ناته واوي به كانتانما خسته به رچاوتان، جا هيوادارين ناموزگاري و

بیدارکردنه وهی نه مجاره شمان وهك ئی جاره كانی پیتشووی به ره موی وه لام نه بیت،
 وه هیوادارین به م عیب خسته پوو و هه له راست کردنه وهیه قه لسو تووپه نه بن و
 دلخۆش بن، چونکه نه وانه ی به هه له بۆ راست کردنه وه و ئامۆزگاری کردن توپه ده بن
 خودا ناوا پیتناسه ی کردوون (...وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ ..).

ئیدی هیوادارین نه م قسانه مان جی بگرن و گویان بۆ بگرن، بشزانن که (جام پر
 بوو له سه ری یه وه ده پژی) و (به پره لای ته نک یه وه ده پژی) و (گوریسی زولمیش له
 نه ستوری یه دا ده پچری).

له کۆتایی دا

له خوا داواکارین هه مولا یه کمان وا لی بکات که گوی بۆ نه وانه بگرین که له بهر خوا
 ئامۆزگاری مان ده که ن و عیب و هه له کانه مان ده خه نه بهرچاوو پر به دل سوپاسیان
 بکهین، چونکه خودا فه رموویه تی (الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ).
 نووسه ر: کۆمه له موسلماننکی خه مخۆرو دلسۆزو په رۆش بۆ ئیسلام.

تی بیینی:

له چه ند سه رچاوه یه که وه گوی بیست بووین که گوایه رۆژی ۱۹۸۸/۹/۲۷ له شاری
 سه قز کۆبوونه وه یه ک هه یه، به لام له بهر نه وه ی له هیه سه رچاوه یه کی بالاوه
 به شیوه یه کی راسته وخۆ ئیمه ئاگادار نه کراینه وه، دلتیا نه بووین که نه وه والانه راستن
 بۆیه به پیویستمان نه زانی بچین بۆ سه قز.

به لگه نامه ی ژماره (۵۳)

ده قی به یان نامه ی ژماره (۸) ی کۆپی راویژی یه کگرتوو له (۳ رجه ب ۱۴۱۰ ک).

بزوتنه وه ی ئیسلامی   بسم الله الرحمن الرحيم   ژماره / ۸
له کوردستانی عێراق دا   به روار / ۳ رجب ۱۴۱۰
(وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَيَّ مُنْقَلَبٍ يَنْقَلِبُونَ)

ب/ ناگاداری

دوای ئه وه ی مه فره زه یه کی (۱۰) که سی له هیزی (خالد) جیا کرانه وه و هه موو یارمه تی یه کی تایبه تی دران و هاوکاری یان کرا له لایه ن دروست که ری مه فره زه ی ناوبراوه وه، ماوه یه کی زۆری نه خایاند (۵) که سیان به چه که کانیانه وه چوونه وه باوه شی رژیمی به عس و له ویش بوونه مه فره زه ی تایبه تی دوژمن. وه له پینا و سود گه یاندن به رژیمی کافر ده یانه وی زیان بگه یه نن به بزوتنه وه ی ئیسلامی به گشتی و نه دامانی لیها توو به تایبه تی.

بۆیه ئیمه ی کۆپی راویژی یه کگرتوو رایده گه یه نین له هه ر شوینی ک ئه و ناپاکانه به رچاو که وتن به سزای خۆیان بگه یه نرێن. ئه و ناپاکانه شی ئه مانه ن (۱- احمد قادر کریم/ عبدالعزیز. ۲- هادی صالح محمد/ عبدالمجید. ۳- نامق محمد احمد/ جلال. ۴- محمود صالح محمد/ عبدالوهاب. ۵- عثمان صالح محمد/ بخاری. وه په پی دووه م بریاری دروست کرانی مه فره زه ی ناوبراوه.

تی بینی

(۱) تاقه ئامانج و مه به ستی پینکها تنی کۆپی راویژی یه کگرتوو چاککردن و هینانه سه رخه تی بزوتنه وه ی ئیسلامی ولا بردنی ده ردو گیرو گرفته کانی یه تی که واته با هیج که س تفهنگ به تاریکی یه وه نه ئی و له خۆیه وه ناوی جیا بوونه وه مان به دوا نه خات.

---

^۱ ناوی پینجه م له لیستی ناگاداریه کی کۆری راویژی یه کگرتوو (عثمان صالح محمد/ بخاری) له ناوی لیستی مه فره زه که دا نیه پیده چیت ئه و ناوه به هه له نوسرابیت یان (غفور صالح) بیت. سیوه یلی

(۲) یزید ہر مہ سالہ کی گزرتی ہے کدنگ ہلویتستی خومان رادہ مکیہ نین۔

(۱) م علی بابیر

(۲) م محمد رازی

(۳) م عبدالله عبدالعزیز

(۴) عبدالقادر بریہ تی

(۵) سلمان یاسین

(۶) شریف حسین

(۷) حسن بابکر

(۸) امین طہ

(۹) عمر محمد ہومر

(۱۰) محمد عزیز

(۱۱) مسعود صدیق

(۱۲) یاسین صائق

(۱۳) حاجی سعید

(۱۴) ابو ہدی

(۱۵) کمال محمد

(۱۶) مجاہد اشرف

(۱۷) عبدالحمید صالح

(۱۸) عمر نصر اللہ حبیب

(۱۹) عمر مصطفیٰ

(۲۰) عبدالستار مجید

(۲۱) جمال احمد

(۲۲) شریف سلیم

(۲۳) فؤاد رضا

(۲۴) عثمان رسول

(۲۵) فاروق معروف ابراهیم

(۲۶) محمد یاسین

بسم الله الرحمن الرحيم

نوسینگەى رابەرى گشتى

بزوتنه‌وهى ئىسلامى له كوردستانى

عێراق

بۆ ئاگادارى

به پێى به‌رژه‌وه‌ندى تايبه‌تى بزوتنه‌وهى ئىسلامى و به مه‌به‌ستى نه‌نجامى چالاكى
تايبه‌تى ((نوسینگەى رابەرى گشتى)) مه‌فره‌زه‌یه‌كى دىكه پێك دێت له‌م ده (۱۰)
برايه‌ى خواره‌وه بۆ هه‌مان مه‌به‌ستى سه‌ره‌وه له‌به‌ر ئه‌وه داوام وايه له هه‌موو برايان
يارمه‌تى يان يده‌ن

والسلام عليكم ورحمة الله

رابەرى گشتى بزوتنه‌وهى ئىسلامى له

كوردستانى عێراق

ناوه‌كان

۱- احمد قادر كريم / عبدالعزيز

۲- هادى صالح / عبدالمجيد

٣- نامق محمد احمد/جلال

٤- محمود صالح/عبدالوهاب

٥- ابراهيم رشيد/

٦- غفور صالح/ مسلم

٧- احمد حمه كريم/ عبدالحكيم

٨- محمد صالح/ عبدالصمد

٩- صديق محمد على/ وريا

١٠- عبدالله صالح/ نجم الدين

ده قی به یان نامه ی ژماره (۹) ی کۆپی راویژی به کگرتوو له (۲۱ رجهب ۱۴۱۰ ک).

بسم الله الرحمن الرحيم

ربنا عليك توكلنا واليك انبنا واليك المصير

ژماره/ ۹

به روار/ ۲۱ رجهب ۱۴۱۰

ب/ ناگاداری به کی گرنگ

مسوڵمانانی دلسۆزو به په رۆش بۆ ئیسلام!

ئیمه - کۆپی راویژی به کگرتوو - دواى نه وهى پاش هه ولدان و خۆماندوو کړنیکى تۆر
بۆ راست کړدنه وهى هه له و ناته واوى به زله کانی کهسانیک که خۆیان به چاوساغ و
مشوورخۆرى به که مى بزووتنه وهى ئیسلامى ده زانن، بى هیوا بووین و که یشتینه (بن
به ست). بیروباوه پى ئیسلامى و به تهنگه وه بوونى ئابرووى ئیسلام و ترسانمان له رۆژى
سزاو پاداشت پالان پتوه تاین، که بۆ هیئانه دى و دابین کړدنى ئامانجى ناوبراو - واته
راست کړدنه وه و هیئانه سه رخه تى بزووتنه وهى ئیسلامى - (کۆپی راویژی به کگرتو) پیک
بێنن و دل و بیرو بۆچوون و دهنگو هه لۆیستمان بکهینه یه ک و له سه ر چه ند یاساو
بنچینه یه کی شه رعى پیک بکهوین که کاتى خۆى پتفه مبه ر صلى الله عليه وسلم و خه لیفه
راشیده کان رضی الله عنهم له سهریان به پتوه چوون، جا داواتان لى ده که یین که ئیوه ش
به پتیی فه رمانى خوا (وتعاونوا على البر والتقوى...) ره فتار بکه ن و، با هه موومان یه ک
دل و یه ک زمان ده ست له نپۆ ده ستى یه ک بنیین و بۆ چه سپاندنى هه ق و دادگه رى
ولا بردنى (ناشه رعى) گه رمتر و زیاتر ده ست به کار بپن.

ئنجا شایانى باسه که له م ماوه یه دا مه سه له یه کی گرنگ له ئارادایه. به پتویستمان
زانى ئیوه ی به پزى لى ئاگار بکهینه وه و هه لۆیستى ئیمه ش به روونى بزائن. ئیدى
خۆتان و ویزدانى ئیسلامیتان:

یه که م:

هه موو لایه ک ناگادارن که ماوه ی (۷ - ۸) مانگه پیشمه رگه رهش و رووت و نه داره کانی بزووتنه وه ی ئیسلامی یارمه تی یان وهرنه گرتوه و، مه گه ر به ده گمه ن ده نا تی یان دا نیه که قه رزدار نه بیّت، جا له م ماوه یه دا یارمه تی درا به هه موو هیژه کانی بزووتنه وه، به لام هیژی (حمزة) "رضی الله عنه" و هیژی (شافیعی) "رحمه الله" له یاسای یارمه تی وهرگرتن له لایه ن (رابه ری گشتی) یه وه ریزه پ کران! بوخوشتان ده زانن که پیشمه رگه فیداکارو به هه لمه ته کانی نه و دوو هیژه هیچیان له پیشمه رگه ی هیژه کانی دیکه که م تر نیه !!!

دوه م:

جا بیگومان به دهردی پیشینان ده لّین (ئه م ماسه بی موو نیه) و ئه م هه لۆیسته ش ئالقه یه کی دیکه یه له و زنجیره هه لۆیسته ی که له میژه له به رانبه ری ئیمه دا پیشان ده درّین به مه به سستی ناچارکردنمان بو پیشاندانی هه لۆیستیک که ئاوات و ئامانجی له میژینه ی دوزمن و ناحه زانی ئیسلام و بزووتنه وه یه که بریتیه له جیابوونه وه و (تفرقة).

به لّی ئه م هه لۆیسته ش هه ر دووباره کردنه وه یه کی کرده یی (فعلی) نه و هه لۆیستانه یه که به ره و روو و پاش مله چه ند جاریک له به رانبه رمان دا خراونه پوو و بی پیچ و په نا پیمان گوتراوه: (نه گه ر به م وه زعه رازین چاکه، ده نا خوا حافیزتان بیّت، بوکوئ ده چن بچن)!

سی یه م:

به لّی به پیزان! ئیمه ئه گه ر له به ر خاتری خواو به رژه وه ندی و عیزه ت و ئابرووی ئیسلام و موسلمانان و پی خوش نه بوونی ناحه زانی ئیسلام دانمان به چه رگی خوومان دا نه گرتباو خوومان مه رژه م نه کردبا، ده بوو له میژیا - به قسه ی رابه رو ده وورو به ره که ی - بزووتنه وه ی ئیسلامی مان له توپه ت کردباو دلّی ناحه زانمان خوش کردبا، به لام ناگادارتان ده که یه وه و دلّیاتان ده که یین که خوا پشتیوان بی هیچ هیژیک و هیچ وه سیله یه کی ناشه رعی ناتوانی ناچارمان بکات هه لۆیستیک بنوینین که به زیانی ئیسلام و قازانجی ناحه زان ته واو بیّت.

چواره م:

به لّام دلتياستان دهكەين كه ئيمه ههروهك چۆن ههلوئىستى چهوت و ناشهري يانهى (دهنگ دان) و (برسى كردن - تجويع) ناتوانى ناچارى جيا بوونه وه پهرته وازه يى مان بكات، ناشتوانى يهك (بست) يش پاشه كشه مان پى بكات له به نه نجام گه ياندنى ئهركى مسولمانانهى سه رشانمان و راست كردنه وه له بيزنگ دانى (را به رايه تى) و هينانه سه ر خه تى بزوتنه وهى ئيسلامى، به لكو خوا يار بى هه تا زياتر ته نگمان پى هه لچنرى و پتر برسى بكريين، له سه ر هه لوئىستى ئىصلاحي يانهى خۆمان سوورتر و له پرشت تر ده بين، چونكه ديتنى ئه وه هه لوئىست و رهفتاره ناشهري يانه زياتر قه ناعه تمان پى پهيدا دهكات كه دهردى بزوتنه وه كه مان چهنده گران و بيزه زايه و، چهنده ههوجى به چاره سهرو خه م لى خوار دن دهكات !!

له كۆتايى دا ده ليين:

پيشمه رگه ي ئيسلام (شيزى نيچرگر) ه نهك (گاجووتى جووتكه ر)، هه لبه ته گاجووت كه برسى بوو جووتى پى ناكري، به لّام شيز هه تا برسى تر بيت چاكر به دواى نيچر ده گه پى و زووتريش تيكى ده شكينى، ئه وانهش كه پييان وايه جيهاد به زگى برسى و گيرفانى خالى ناكري، دياره به زيانى پتفه مبهرو صلى الله عليه وسلم هاوه له رووت و نه داره كانى ئاشنا نين.

كه واته:

با هه موو كه س بزاني كه ترسان و برسيه تى ناتوانن پتگه ي جيهاد و خه بات له پيشمه رگه ره سه نه كانى ئيسلام بگرن، به لّام هيچ مسولمان نيكيش رازى نابى به سياسه تى چهوتى: (برسى كردن و زار چه و كردن) (سياسة التجويع والتطميع) رهفتارى له گه ل بكري.

تيبينى:

شايانى باسه كه جگه له و نه ندامانهى كه هه تا ئىستا له كۆپى راويژى يه كگرتودا كۆبوونه وه، كه سانتيكى ديكه ي دلسۆزو مسولمان هه ن كه هاوبيرو هاوه لوئىستن له گه ل كۆپى ناوبراودا، به لّام جارى به پتويست نه زانراوه به ئاشكرا هه لوئىستى خويان بخه نه پوو.

والسلام علينا وعلى عبادالله الصالحين

كۆپى راويژى يه كگرتوو

ده قی سه روتاری ژماره (۱) ی گوڤاری ئالای ئیسلام له (ته مموزی ۱۹۸۶).

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

المحررون: ئازاد کرمانی

کولاله ئاسنکر

له ماذا ئالای ئیسلام

ان کل حرکة سياسية او طلابية تحتاج الى جريدة او مذياع او مجلة تعبر عنها فان (ئالای ئیسلام) هي الناطق رسمي لرابطتنا ان هناك ثلاثة اهداف اساسية تسعى دوريتنا الى تحقيقها:

۱- ستسعى نشرتنا الى الاهتمام بالفكر الاسلامي الاصيل وبت التوعية الاسلامية بين الشباب الكردي ليكونوا قادرين على حل المشكلات السياسية والاقتصادية والاجتماعية التي تواجه شعبنا في كردستان حلا اسلاميا.

۲- ان معظم الدوريات التي تصدرها الحركات الاسلامية في اوربا وامريكا الشمالية تتجاهل الدور الذي لعبه شعبنا في خدمة الاسلام وان هذه الدوريات لا تعطى الالمام الكافي لقضية (۲۰) عشرين مليون مسلم كردي لذا تنوى نشرتنا جلب اهتمام الحركات والشخصيات الاسلامية الى مظلومية شعبنا ضمن اطار الاسلامي.

۳- رغم تقديرنا للدور الذي تلعبه النشريات الكردية الاخرى في تعريف راي العام العالمي بالقضية الكردية الا اننا نشعر بان معظم النشريات باستثناء "الزيملة جودي" تحاول اما اغفال التراث والوجه الاسلامي للتاريخ الكردي او تقديمه بطريقة غير موضوعية وذلك لاستعمالهم نظريات (دنيوية) علمانية كالقومية الليبرالية او الماركسية - اللينينية التي هي نظريات ظهرت في الغرب الاوربي ونتيجة ظروف حضارية وتاريخية خاصة بواقعها. نحن نشعر بان هذه النظريات غير ملائمة ولاهي قابلة لتحليل واقع شعبنا المسلم في كردستان. فنامل بأن ئالای ئیسلام سيصحح هذا المسار.

نحب ان يعرف الاخوة جميعا، خاصة قرائنا من الكرد، باننا نطمح ان نجعل من نشرتنا منبرا حرا لتبادل الآراء بين اصحاب الاتجاهات المختلفة ضمن باب الحوار التي ستشغل قسما من دوريتنا في المستقبل ولكننا نرجو من الاخوة ان يضعوا في الاعتبار بان الحوار العلمي الهادف لا يتحقق الا بالموضوعية في الطرح والبعد عن التشنيج والانفعال، كما نود ان نبين للجميع باننا اذ لا نلزم احدا بقبول حركتنا كبديل لجميع الحركات الطلابية الكردية الا اننا نقول باننا ستسعى الى تقديم الوجه الاسلامي الصحيح لنضال شعبنا الكردي. ونود ان نؤكد ايضا باننا نقدر نضال كل الاطراف الكردية ونرفض ان تكون نشرتنا منبرا للتهجم على اى طرف. اضافة الى ذلك حين نكتب عن الاسلام فكرا وتاريخا وعقيدة فاننا ننطلق من القران والسنة النبوية الشريفة وناخذ من تاريخ الرسول الاعظم (ص) وال بيته الطاهرين ودور خلفاء الراشدين نماذج عملية لدعم فكرنا ولا نعتبر انفسنا ملزمين للدفاع عن تصرفات ومواقف دول وحركات اسلامية قامت في الماضي او القائمة حاليا على الساحة الاسلامية.

ولا يعني بذلك باننا ننكر اسلامية اى طرف ولكن لتأكيد استقلاليتنا كحركة اسلامية طلابية كردية.

كان بودنا، ولا نزال نطمح، بان يكون قسم الاعظم من نشرتنا بلغتنا الكردية الفنية ولكن لقلة الكفاءات وصعوبة الحصول على الة طباعة الكردية اضطررنا ان نخرج هذا العدد وربما الاعداد القادمة ايضا باللغة العربية والانكليزية ونرجو من الاخوة عدم التردد في الكتابة الينا عن تراث وتاريخ المسيرة الكردية باللغة الكردية حيث نظمن الترجمة الامينة لهم او ننشرها مع النشرة كما هي.

((وقل اعملوا فسير الله عملكم ورسوله والمؤمنون)).

ده‌قی به‌یاننامه‌ی مه‌کته‌بی ئیرشادی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی سه‌باره‌ت به‌پته‌وکردنی ریزه‌کانی ناوڤۆی بزوتنه‌وه له (٨ جه‌مادی یه‌که‌می ١٤٠٨ک).

بسم الله الرحمن الرحيم

((الا ان حزب الله هم المفلحون))

به‌یاننامه‌ی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق

به‌هه‌ول و کوششی دلسۆزانی ئیسلام له کوردستانی عێراق داو پاش چه‌ند سال جیهاد و کۆچ کردن رووبه‌روویبونه‌وه‌ی ته‌نگ و چه‌له‌مه‌ی جۆریه‌جۆر که هاته‌ پێگه‌ی بزوتنه‌وه موحامیدیه‌که‌ی کوردستانی عێراق ((بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ئیسلامی له کوردستانی عێراق)) نه‌ندامانی نه‌م بزوتنه‌وه‌یه به‌سه‌برو ئارام و خۆپاڤه‌ی توانیان که ئاستی جوولانه‌وه‌ی ئیسلامی بگه‌ینه‌ مه‌له‌به‌ندو ئاسۆی فراوان کردن و گه‌وره‌بوون به‌ شیوه‌یه‌ک چه‌تری بزوتنه‌وه‌که‌ توانی ژماره‌یه‌کی نۆر له گه‌وره‌پیاوانی کوردستان تێکرا له مامۆستایانی پایه‌ بلندو موحامید و خاوه‌ن میژووی جیهادی له‌ژێر سایه‌ی دا جێی بکاته‌وه، به‌ کورتی جوغزی بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی گه‌یشته‌ ئه‌و راده‌ جه‌ماوه‌ریه به‌ جوهره‌ته‌ که ئه‌توانرێ پێی بوترێ قۆناغی په‌یوه‌ندی کردنی به‌ خه‌لکی موسڵمانه‌وه کۆتایی پێ هاته‌و به‌ هاتنه‌ دهره‌وه‌ی مامۆستای پایه‌ به‌رز مامۆستا ((مه‌لا عوسمان عبدالعزیز)) وه‌ ده‌رگرتنی ئه‌رك و به‌رپرسیاری جله‌وداری و رابه‌ری بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق بزوتنه‌وه‌ی په‌یوه‌ندی ئیسلامی قۆناغی جیهادی له په‌یوه‌ندی‌کردنه‌وه چوو قۆناغێکی نۆر به‌رفراوان و گه‌وره‌تره‌وه، بۆیه به‌ پێویست زانرا که له‌گه‌ل نه‌م ئال و گۆڤه گه‌وره‌یه‌ی که کوردستانی عێراق له میژووی ئه‌مپۆی دا به‌خۆیه‌وه بینی ناوی بزوتنه‌وه‌که‌ش له‌گه‌ل ئه‌و جۆش خواردنه جه‌ماوه‌ریه ئه‌مپۆی سه‌رجه‌می جوولانه‌وه‌ی ئیسلامی کوردستانی عێراق بگۆڤرێ بۆ بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق، بۆیه رابه‌رایه‌تی په‌یوه‌ندی ئیسلامی کوردستانی عێراق و نه‌ندامانی

مهكتهبى سىياسى و سهربازى به نوينه رايه تى جه ماوه رى په يوه ندى ئىسلام له (دار الهجره) تيكرا بريارى جوش خواردينكى نوئ بزوتنه وهى په يوه ندى ئىسلامى يان دا به بزوتنه وهى ئىسلامى كوردستانى عىراق و سرجه م به يعهت درا به ماموستاى رابه ماموستا ((مهلا عوسمان عبدالعزيز)). له م رووه وه ناگادارى هم مو نه دمان و دلسوزانى موسلمان دهكەين به تاييهت نه دمانى په يوه ندى ئىسلامى كوردستانى عىراق كه دهبيت له مه ولا به رده وام بن له نه جام دانى چالاكيه كانياندا وه ريزه كانيان پته وترو ووزه يان به تين تر بكن له ژير ناو نيشانى ((بزوتنه وهى ئىسلامى له كوردستانى عىراق)) وه به پتيويست ده زانئ نه وه ده ست نيشان بكري كه بزوتنه وهى ئىسلامى ده سكه وت و نامانجى جه ماوه رى موسلمان به هم مو تويزو چينه كانيه وه بى جياوازي له وشانه ي كه له نايينى ئىسلام دا نابنه هوى دووبه ره كى و جياوازي وه تيره و ره گه زو ميلله ت و نه ژاك وه رتبازي مه زه بهى ئىسلامى.

به كورتى بزوتنه وهى ئىسلامى لانه ي چالاكى جيهادى هر موسلمانى كى خاوه ن باوه په به جيهاد و دووبه پووبونه وهى دوژمنانى ئىسلام و رزگار كردنى گه له موسلمان ه كه مان له عىراق دا له ده ست رژيمى به عسى خوين پيز به تاييهت گه لى كوردى موسلمان حوكمى خودايه له ولاتدا بويه ليژه وه به هم مو جه ماوه رى موسلمانى عىراقى راده گه يه نين كه دروست كردنى زومره ي بچكوله بچكوله و بويه كردنى به رنگ و شيعارى ئىسلامى له لايه ن نيمه وه رت ده كرتنه وه چونكه يه كيتى و هاوكارى له بوته ي جيهادى كى يه ك رنگ دا خه لكى موسلمانى ولاتمان ده گه يه نيته ئاوات وه به پيچه وانه شه وه دووبه ره كى نه گونجاو زياتر خه لكى له هه لوه شان و نابودى نزيك ده كاته وه بويه جه ماوه رى موسلمانيش له م گوشه يه وه ده بيت بى پاراستن و پته وى موسلمانان هم مو نه و جوړه بچوونان هى كه به رنگ و به رگى خودپه سندن و خودويستى و خه لك كوكردنه وه له دورى تاكه كه س ده پوژن هم موى رت ده كاته وه چونكه كويونه وهى يه ك دل و يه ك رنگ له دورى به رنامه پيروزه كى خدا يه كيكه له خواسته گرنگه كانى په روه رديگار كه به ده ق له قورئانى پيروزدا ده فهرموئ ((وَأَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا)) و هه روه ك ده فهرموئ ((وَلَا تَنَازَعُوا فَعَفَا غَافِلُكُمْ))

وَتَذَهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ)) نیتر به هیوای سه‌رکه‌وتن له ژێر ئالای
قورئان دا.

((وَقُلْ اَعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ))

مه‌کته‌بی ئیرشادی

بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق

٦/جمادی اول/١٤٠٨

وێنه‌یه‌ك بۆ :-

١- ده‌فته‌ری به‌رێز رابه‌ری گشتی.

٢- به‌شی راگه‌یانندن.

٣- اداره‌و توجه.

ده قی نامه ی شیخ عوسمان عه بدولعه زیز بق مهلا علی عه بدولعه زیز سه بارهت به
به شداری نه کردن له هیژشی سه ره له بجه له (۱۹۸۸/۳/۱۲).

بسم الله الرحمن الرحيم

۲۴ / رجب /

۱۹۸۸/۳/۱۲

برای خو شه ویست مهلا علی .. سهلام و دو عام هه یه بق هه موو برایانی موجهید به
تاییه تی کاک مهلا احمد .. سه بارهت به به شداری ئیمه له هجوم بق سه ره له بجه دوتنی
بوتانم نووسیوو له م باره یه وه جاریکی تر ده ینووسمه وه و ئه لیم: ئه م کاره مه که ن و
به شداری تیا مه که ن من مه سنوولیه تی به شداری نه کردنه که ئه گرمه ئه ستق لای
ئیرانی یه کان و ئه وانی تر. به هه موو برایان بلئی به شداری کردنه که ئاساری خراپو
ئه نجامی نا به دلی تیا یه. راسته سه یته ره کردن له سه ره له بجه زور ئاسانه به لام ئیوه
ئه زانن که حیزی به عسی کافر چۆنه و چهند رقیشی له هه له بجه یه و شک و گومانی تیا
نی یه که به هه موو چه کیک لی ئه داو ویرانی ئه کا. ئیمه به رده وام هه ولمان داوه له گه ل
ئیران که هه له بجه له توپاران بیاریزن. هه له بجه و ده روبه ری مه رکه زی هیژی ئیمه ن ..
ئه گه ر ویران کرا ده ورمان چی ئه بیته؟

له گه ل ئه م نامه یه م دا شیخ عبداللطیف قسه ت بقئه کا و پیته رانه گه یه نی که ئیمه
له م هجومه دا به هیچ شیوه یه که به شداری نا که ین جاریکی تر ئه لیمه وه ئه بی به شداری
تیا نه که ین و من ئه م مه سنوولیه ته هه ل نه گرم.

به خواتان ئه سپیتم والسلام علیکم

براتان

عثمان عبدالعزیز

ده‌قی به‌یاننامه‌ی بزووتنه‌وه‌ی ئیسلامی سه‌باره‌ت به‌کیمیاییبارانی هه‌له‌بجه له (٤) شه‌عبان ١٤٠٨ ک).

(به‌یاننامه)

به‌بۆنه‌ی رووداو ده‌له‌ ته‌زینه‌کانی ئه‌م دوا‌یی‌یه‌ی هه‌له‌بجه و شاره‌زوور
 بسم‌الرحمن‌الرحیم

((ان فرعون علا في الارض وجعل اهلها شيعا يستضعف طائفة منهم يذبح ابناءهم ويستحي نساءهم انه كان من المفسدين. ونريد ان نمن على الذين استضعفوا في الارض ونجعلهم ائمة ونجعلهم الوارثين))

(من لم يهتم بامر المسلمين فليس منهم) (پێغه‌مبه‌ری مه‌زن)

ئه‌ی گه‌لی کوردی موس‌لمان، ئه‌ی گه‌لی عێراقی موس‌لمان:

ئه‌م‌پۆ له‌سه‌ر رووی زه‌مینا وه‌ له‌ هه‌موو کۆمه‌لگه‌کانی جیهانا هه‌یج گه‌لێک نی‌یه‌ وه‌کو ئێ‌وه‌ رۆ‌له‌کانی چه‌وسپێ‌نراوه‌ و سته‌م لی‌کراو و قوربه‌سه‌ر بن، وه‌ هه‌یج ولاتێک نی‌یه‌ له‌ جیهانا رۆ‌یمێک فه‌رمانپه‌روایه‌تی بکا پێ‌س ترو درپدانه‌تر و گاورتر بێ له‌ رۆ‌یمی به‌عسی غه‌فله‌قی، ئه‌و رۆ‌یمه‌ی به‌ بێ هه‌یج هۆیه‌ک وه‌ نا‌په‌روایی سه‌رتاسه‌ری ولاتی کردوه‌ به‌ قه‌ساب خانه‌ بۆ رۆ‌له‌کانی عێراق به‌ گشتی و گه‌لی کوردی موس‌لمانی بێ تاوان به‌ تاییه‌تی، به‌ لێ رۆ‌یمی به‌عسی خوێن پێژی ره‌گه‌زه‌په‌رست هه‌موو هی‌زو توانا و به‌روبوومی عێراقی خستۆته‌ کایه‌وه‌ بۆ قه‌لاچۆکردنی ئه‌م گه‌له‌ هه‌ژاره‌، وه‌ به‌وپه‌ڕی بێ شه‌رمی و بێ حه‌یایی‌یه‌وه‌ وه‌ به‌ نیازی کاری نامرۆ‌فایه‌تی‌یه‌وه‌ خه‌ریکه‌ ناوه‌که‌شی له‌ لاپه‌په‌کانی می‌ژوودا بسپێ‌ته‌وه‌. ئه‌وه‌تا بۆ چه‌نده‌مین جار شارو دێ‌ها‌ته‌کانی کوردستان له‌ لایه‌ن ئه‌م رۆ‌یمه‌ ره‌گه‌ز په‌رسته‌وه‌ بۆمبارانی کیمیایی ده‌کرێ به‌ جۆره‌ها گازی ژه‌هراوی و خه‌رده‌ل و -اعصاب - و -خانیق - وه‌، ئه‌مه‌ سه‌ره‌پای به‌کارهێنانی تازه‌ترین و کوشنده‌ترین فڕۆکه‌ی جه‌نگی و موشه‌کی زه‌مین به‌ زه‌مین و جۆره‌ها تانک و تۆپی قورس که‌وا شه‌وو رۆژ ناوه‌رگه‌ی ناوچه‌ جێ نشینه‌کانی کوردستان تیر باران و ناگر باران ده‌که‌ن و هه‌زاره‌ها ئافه‌ره‌ت و پیرو منالی بێ تاوان ده‌کوژێن و ده‌ربه‌ده‌ر ده‌کرێن.

ئەي گەلى كوردى موسلمان ئەي گەلى عىراقى موسلمان:

لە خەوى غەفلەت و ترستۆكى راپەرە و چاوى عىبەرت بگەو و بېينە خوشكو براكانى ئاين و نەتەوكت بە دەس سەددامى حەرام زادەو چ رۆژە رەشىكان بە سەردا ماتووە. لە (٢٨/ رەجەب) واتە چەند رۆژىك لە مەو بەر رۆژى دېندانەى بە عس دەيان فېۆكەى جەنگى ناردە سەر شارە شىرىنەكەى هەلەبجە و دېتاتەكانى شارەزور و بە توندى ئەم شارو دېتاتەكان بۆردومان كرد، بەلام چ جۆرە بۆردومانىك؟ بى گومان ئەم بۆردومانە تەنها لە پېگەى موشەكى ناگرىن و زەمىن بە زەمىن نەبوو، بەلكو لە ناكو بە سەدان بۆمباى كىمىيەىيان بە سەر ئەم شوپنە كوردنشىنەدا باراند كە برىتى بوو لە: گازى خەردەل و - اعصاب - و - خانق - و ژەهرەوى، وە هەر دەس بە جى جادە و كوچەكان پېيون لە لاشەى بى گيان و سووتاوى پېرو مەل و ئافرەت، وە بە هەزارەى تىرش كەپو كۆپرو زامدارو شەلەل بوون، دواى ئەم رووداوە سامناكە دانىشتوانى ئەم شارو دېتاتەكانە مال و ئاواى خويان بە جى هېشت و بەم شىوەى خوارەو دەريەدەرو ئاوارەبوون:

١- بە سەدان داىكى جگەرگوشىو ئافرەتى بى هېز و دلتاسك بە دەست و پى سوتاووە ئىستانكە لەناو كەژو كۆو ساردەكانى كوردستان لە ژىر بەردىكا دەس لە ئەژنۆ كەوتوون دواى ئەوەى مېردو چوار يا شەش مەللى گوشەى جگەريان كۆژاود و بە بۆمبا كىمىيەىيەكانى سەددام و بونەتە خەلووز و لە سەر شەقامەكانى هەلەبجە و بى خاوەن كەوتوون.

٢- بە سەدان ئافرەت و پىاوى پىرى زامدار بە تەنيا لەناو دۆل و كەژو كۆوكاندا بى كەسو بى دالو دەرمان ماونەتەو دواى كۆژداتى هەموو كەسو كاريان.

٣- بە سەدان عائلە بە شىوەىەكى واپەرت و بلۆ بوونەتەو كەوا بوونەتە چوار يا پىنج بەش داىك لە ژىر بەردىك و باوك لە شارىك و مەللىك لە شوپنىك و كچىك لە شوپنىكى تر.

٤- بە سەدان لە زامدارو كۆپ و لەش سوتاووە ئاوارەكان ناتوانن خويان بگەيەننە هېچ ئاوەدانىەك، وە بى گومان هېچ جۆرە دەواو دەرمانىك بۆ زامدارە كىمىيەىيەكانى

کوردستان تی به تاوه کو به چەند وۆژێک خۆیان نه گهیهننه ئێران به پیاوهیی یا به سولاری
 ولاخ نهویشی نه گەر له ههزاری بهک کهس دهس کهوی. به ئی ئه ی گه لی کوردستان و
 عێراق ئلواره کان نهک هه ر ده وایان دهس ئا کهوی بۆ زامداره کیمیایی به کان به لکو
 ته نهاته نانی وشکیان دهس ئا کهوی بۆ سکی بوسی پیرو مناله کانیا ن، جا له بهر نه وه
 نه بیینی تهرمه جیما وه بی گیانه کانی کورد که ن و گێوه کانی پر کردووه.

هـ له م ئافره ته ئاوارانه دا هه ن که وا له سه ر کۆی کی به رزو به بی مامان و داو ده رمان
 منالیا ن بووه.

ئێتر هه تا که ی ئه ی میللته ی عێراق، هه تا که ی ئه ی میللته ی کورد؟ ئه مه هه مو ی
 نرخ و باجی سه رشۆپی و بی غه رته یی، نه گەر مو سڵمانی مو سڵمان هه رگیز سه رشۆپی
 قبو ل ناکاو له مردن نا ترسی، نه گەر کوردی ئازایه تی و مه ردا یه تی گه لی کورد له جیهانا
 ناوی داوه ته وه.

هه لسه ئازاو مه ردا نه بی ره مه دانی خه بات و ئازادی، وه دل نیا به له وه ی نرخ ی
 ئازادی له نرخ ی سه رشۆپی و ژێرده ستی ئۆرتو گران تر نیه، سه ره پای نه و
 جیاوازی یه ی له نیوان ژیا نی ئازادی و سه رشۆپی دا هه یه که وا نه ویا ن به هه شت و نه ویا ن
 دۆزه خه.

ئه ی جه ما وه ری مو سڵمانی کوردستان و عێراق: میللته تانی دنیا سه ریا ن سو پرما وه له
 بی ده نگ ی ئیوه به رامبه ر نه و هه مو تا وان و در پدا یه تی یه ی رژیمی به عس به رپای نه کا.
 وه بی گو مان بزا ن که وا نه گەر به ده ستی خۆتا ن ئه م رژیمه له نا و نه به ن رۆژ له دوا ی رۆژ
 بارو دۆختا ن ناخۆش نه بی هه روه کو په روه ردگا ر هه ول و خه بات و تیگۆشانی کردووه به
 یاسای به رده وام بوونی ژیا ن و فره موویه تی ((وان لیس لا نسا ن الا ما سعی وان سعی
 سوف یری)) وه ((ان الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیروا ما بانفسهم)).

ئه ی جه ما وه ری کوردستان نه وه ی شایانی با سه له روودا وه کانی هه له بجه و
 شاره زوور بزووتنه وه ی ئیسلامی کوردستانی عێراق به هه مو هه ول و توانایه وه به ره و
 هاواری لێقه و ما وه ئاواره کان رویش ت و نه رکی سه رشانی خۆی به جی گه یاند و جۆره ها
 یارمه تی پیش که ش کردن که بریتی یه له:

۱- ژماره یه کی ژۆر له پیشمه رگه موجهیده کانی بزوتنه وه به سه رکردایه تی
فرمانده ی گشتی سه ربازی به پێژ مامۆستا مه لایه لی چوونه ناو شاری هه له بجه و دلی
جه ماوه ریان دایه وه و دلتیایان کردن له سه رکه وتن و پشتیوانی خوا.

۲- موجهیدانی بزوتنه وه گه لی له بی هیژ و بی ده سه لات و زامداره کانی رزگار کرد
و گه یانیانه نه خوشخانه کانی جمهوری ئیسلامی. وه له گه لی بریانی ته نزیمی داخیلی
لاشه ی پاکي شه هیده کانیان ناشت.

۳- ئیستاکه ش به رده وام مه فره زه کانی (پ . م) موجهیده کان به ره و شاره زوور و
هه له بجه به پێ ده کهن و یارمه تی زامدارو ئاواره کان نه دن.

۴- به پێژ رابه ری گشتی و مامۆستایان نه خوشخانه ی تایبه تی یان بۆ زامداره کان دابین
کردوه و مال و پی خه ف و خواره مه نی و پیویستی یه کانی ژیانان بۆ ئاواره کان ئاماده
کردوه به رده وامن له پیش وازی کردن و خزمه ت گوزاری زیاتر به پشتیوانی خوا.

به لی بزوتنه وه ی ئیسلامی کوردستانی عێراق په یمانی داوه ته خوا که وا هه میشه خه م
خۆرو دلتسۆزی گه لی کوردی موسلمان بی و له پیناوی مافه ره واکانی دا بجه نگێ، چونکه
بزوتنه وه ی ئیسلامی به روبومی بیرویا وه پو ئامانجه کانی ئه م گه له یه و بی گومان هه ر بۆ
ئه م گه له شه .

ئیتیر بۆ پیشه وه له ژێر ئالای ئیسلام تا سه رکه وتن یا شه هید بوون.

((وقاتلوه م حتی لا تکون فتنه ویکون الدین کله لله))

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته .

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق

نوسینگه ی روشنبیری و راگه یاندن

(۴/ شعبان / ۱۴۰۸ هجری)

به‌لگه‌نامه‌ی ژماره (۵۹)

ده‌قی به‌ی‌نامه‌ی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی ده‌ریاره‌ی برپاری (۵۹۸) ی نه‌ت‌وه
یه‌گگرت‌وه‌کان له (۲۴ ته‌موز ۱۹۸۸).

برپارنامه‌ی (۵۹۸) و هه‌لۆیستی بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق

جه‌ماوه‌ری سته‌م لێکراوی عێراق

گه‌ل کوردی موسلمان و ماف خوراوی کورد

نێمه وه‌کوو بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق و به‌لگه‌و نۆقه‌ی گه‌لانی
جیهان له‌گه‌ل نه‌وه‌ی دلتیایی ته‌واومان هه‌یه که برپاره‌کانی پێکخراوی نه‌ت‌وه
یه‌گگرت‌وه‌کان هه‌ر له یه‌که‌مین برپاریانه‌وه تا نه‌م برپاره‌وه له‌مه‌ولاش هه‌چیان سوودی
گه‌لانی چه‌وساوه‌ی جیهان نین و تا ئیستاش کێشه‌یه‌کی ناوچه‌یی و جیهانی یان
چاره‌سه‌ر نه‌کردوه‌و ناشی که‌ن چونکه له‌بهره‌تا نه‌م پێکخراوو سازمانانه بۆ ئامانجی
یارمه‌تی دانی گه‌لان دروست نه‌کراوه‌و به‌ده‌ست هه‌یه جیهان خۆره‌کانه‌وه هه‌لده‌سپه‌رین
و ته‌نیا له‌ت‌که سه‌رانی ده‌وله‌تان دا مامه‌له‌یان هه‌یه و ئاشکراشه سه‌رانی ده‌وله‌تانیش
نۆقه‌ی نۆریان نوێنه‌ری گه‌له‌کانیان نین نه‌گه‌ر بکوژو بپریان نه‌بن.

بزوتنه‌وه‌ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق دا به‌پێویستی زانی له‌م قوناغه‌داو پاش
نه‌وه‌ی کۆماری ئیسلامی ئێران برپاری دا برپارنامه‌ی (۵۹۸) ی نه‌نجومه‌نی ئاسایشی
جیهانی قبول بکات و کۆتایی به‌یتریت به‌جنگی (۸) سه‌له‌ی کاول که‌ر که هه‌زاران پیرو
جوان و ژن و مندال و چه‌ندین شارو گوندو ئاوه‌دانی و دارایی هه‌ردوو وولات بۆته
سووته‌مه‌نی و خۆراکی نه‌م جه‌نگه به‌پێویستی زانی نه‌م خالانه‌ی خواره‌وه ئاراسته‌ی
نه‌ندامان و لایه‌نگران و دۆستانی بزوتنه‌وه‌و جه‌ماوه‌ر بکات.

۱- هۆی ده‌ست پێ کردنی جیهادی چه‌کداری و تیکۆشانمان و شه‌رعیه‌ت و ره‌ه‌ویی بۆ
به‌ره‌نگاری زۆلم و نۆدی رژیمی به‌عس بوو که‌واته تا نه‌وان هه‌بن و زۆلم و نۆد هه‌بی و
مافی گه‌ل موسلمانێ کورد پێ شێل بکری جیهاد و تیکۆشان هه‌ر به‌رده‌وامه‌.

٢- له م قوناغه دا هه ر پیکه وتنیک له نیوان کۆماری ئیسلامی ئێران و عێراق دا مۆر بکریت پیتیسته چاره نووسی جه ماوه ری عێراق و گه لی موسلمانانی کورد له بهرچاو بگریت.

٣- رژیمی داگیرکهری به عس دهست پی کهری نه م جهنگه و هه موو ئالۆزی و ئاشووبیکه و پیتیسته به هه موو لایه که وه دیاری بگریت و بناسیتریت به جیهان و سزای جهنگ نانه وه و دهست درێژی خۆی وه بگریت و ئاشتی و ئاسایش ناوچه که بگریته وه دیاره نه مهش به لابردهنی صدام و رژیمه درنده که یه تی.

٤- بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی عێراق و پێرای پێز بۆ ئه و پیکه وتننامه نه ی کۆماری ئیسلامی ئێران له م روه وه ده یبه ستی هاوسه نگر له ته ک هه موو پارت و پیکه خراوه نه یاره کانی عێراق دا درێژه ده دات به جیهاد و خه باتی ره وای خۆی به شیوازو ستراتیژی یه کی نوێ که له ته ک بارودۆخی نه مرقۆی تیکۆشانمان دا بگونجی.

وما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم

بزوتنه وه ی ئیسلامی له کوردستانی

عێراق

(٩) ی ذی الحجه ١٤٠٨

(٢٤) ی ته موو ١٩٨٨

سەرپارێشەى (١٩٨) و هەلویستى، بزووتەوێ، خێشەى بە کوردستانى مێژاڤ
 هەماوەى نەستە لێکراو، مێژاڤ
 گەلى سەولمان و جاد خێراوێ کورد
 شێخ وەگۆر بزووتەوێى خێشەى بە کوردستانى مێژاڤ و بەلگێز ژۆرە و ژۆرە گەلى، جەپان
 نەگەل ئەوێ دێنەس ئەوێمان هەبە کە سەرپارێشەى کەشێکراوێ نەتەرە بەگەرێزەکان هەستە
 نە بەگەمى سەرپارێشەى تا شەم سەرپارێشەى لەمەوێش جەپان سەپۆرێ گەلى جەتەرەى جەپان
 شەم و شەخەشەى گەشەبەگى شەوێشەى و جەپانێشەى جەپان جەتەرەى گەشەبەگى گەشەبەگى
 لە بزووتەوێشەى سەرپارێشەى بە شەخەشەى سەرپارێشەى جەپانێشەى گەشەبەگى گەشەبەگى
 هەستە هەستە جەپان خێرەگەتەرە هەلەسەوێشەى و شەخەشەى گەشەبەگى گەشەبەگى
 مەمەلەبەگى هەبە و گەشەبەگى شەوێشەى شەوێشەى ژۆرەى ژۆرەى شەوێشەى گەشەبەگى
 ئەگەر بگۆرێ سەرپارێشەى
 بزووتەوێى خێشەى بە کوردستانى مێژاڤ دا بە سەپۆرێشەى شەم شەخەشەى گەشەبەگى
 ئەوێ گەشەبەگى جەپانێشەى سەرپارێشەى دا سەپۆرێشەى شەخەشەى گەشەبەگى
 جەپانێشەى سەپۆرێشەى گەشەبەگى (٨) مەلەى گەشەبەگى کە بە هەزاران سەپۆرێشەى
 جەپان و شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 و شەخەشەى شەم بە سەپۆرێشەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 دۆستەى بزووتەوێشەى جەپانێشەى گەشەبەگى
 ١ - هەستەبەگى گەشەبەگى جەپانێشەى و جەپانێشەى شەخەشەى گەشەبەگى
 بەرەنگەرێشەى ژۆرەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 گەلى سەولمان کورد بەرەنگەرێشەى جەپانێشەى شەخەشەى گەشەبەگى
 ٢ - شەم شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 بەرگەرێشەى جەپانێشەى جەپانێشەى شەخەشەى گەشەبەگى شەوێشەى شەوێشەى
 ٣ - ژۆرەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 بەرگەرێشەى جەپانێشەى جەپانێشەى شەخەشەى گەشەبەگى شەوێشەى شەوێشەى
 هەستەبەگى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 لێرەشەى شەم و ژۆرەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 ٤ - بزووتەوێى خێشەى بە کوردستانى مێژاڤ و شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى
 شەخەشەى شەم و ژۆرەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 ئەوێ گەشەبەگى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 شەخەشەى شەم و ژۆرەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى
 شەخەشەى شەم و ژۆرەى شەخەشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى شەوێشەى

وما النصر الا من عند الله العزيز الحكيم

بزووتەوێشەى خێشەى بە کوردستانى مێژاڤ

مێژاڤ

(٩) ئى ئى الخيم ١٤٠٨

١٤٨٨ ئى ئى ئى

ده قى بانگه وازىكى نه حمده بن بله سه روكى پيشووترى جه زانير سه بارمه به
كىشه ي كورد (٢ نه يلول ١٩٨٨).

بسم الله الرحمن الرحيم

نداء

اصبحت الحرب العراقية - الايرانية على مشارف النهاية، والامة العربية والشعوب
الاسلامية رحبت ببارقة الامل في سلام دائم بين الشعبين العراقي والايرائي، فالحرب
استنزفت على مدى ثمان سنوات طاقات وامكانيات البلدين وكلفت حوالي مليون ضحية،
كما كانت عاملا في اضعاف الاربك، وازعاج الشعوب الاسلامية، وفي تكريس
عوامل التبعية بل والحضور الاجنبي المباشر في المنطقة، وفي ظل العرب، تسنى للعدو
الصهيوني شن الحرب العدوانية علي لبنان وضرب معاقل الثورة الفلسطينية والحركة
الوطنية اللبنانية، فأشغال دول المنطقة بالحرب العراقية الايرانية والاستقطاب الحاد الناجم
عنها اطلق يد الكيان الصهيوني، كما مكن القوى الاستعمارية من اعادة تثبيت مواقعها في
بلادنا.

ولكن الاخبار الاخيرة تأييد بأن الحرب داخل العراق مازال مستمرة، فهناك هجوم
عسكري في كردستان العراق، تعرض فيه المدنيون، مرة اخرى بعد مأساة حلبجة، لدمار
الاسلحة الكيماوية، وهناك عشرات الالوف من المواطنين الاكراد وقعوا بين فكي كماشة،
يجبرون ترك قراهم وارضيتهم وابواب النجاة مسدودة امامهم، مما يذكر بظروف ما بعد
اتفاقية الجزائر السيئة عام ١٩٧٥.

ان السلام المنشود، هو سلام تنعم في ظله الشعوب بالامن والحرية، وليس مصالحة
الانظمة وعقد صفقات على حساب الشعوب، يمكن الحكومات من تثبيت سلطتها وتسفيه
خصومها والقوى الوطنية المعارضة في بلدها، ولا يمكن للاستقرار ان يترسخ في المنطقة
دون ان يرتبط باحلال السلام على جبهة الحرب ضد حركة التحرير الكردية، ودون ان
يشعر المواطن في العراق وايران بالامان وبأبسط حقوق الانسان والمواطنة.

اذا كانت حكومتا العراق وايران تريدان حقا الاستفادة من الدرس المرير لحرب الثماني اعوام فالنبدء بارساء اسس سلام الداخلي، وتحقيق وحدة وطنية صلبة، واحترام حقوق الانسان، وحق الشعوب من تقرير المصير، وتوفير الحريات الديمقراطية التي وحدها كفيلة باطلاق طاقات الشعب في مرحلة اعادة البناء الصعبة، وتجميع كل القوى لدعم انتفاضة الشعب الفلسطيني وتوفير ظروف افضل للكفاح المشترك لشعوب المنطقة ضد الاستعمار والصهيونية.

انني ادعو حكومة الجمهورية العراقية للكف عن حرب الابادة ضد الشعب الكردي، وادعو الحكومات والقوى السياسية في الوطن العربي والعالم الاسلامي لخروج من صمتها وممارسة الضغط من اجل ايقاف المجازر.

ان ابناء الشعب الكردي، احفاد نورالدين وصلاح الدين الايوبي، وقفوا منذ مئات السنين، ومنذ ان جمعتهم راية الاسلام بجانب العرب، وقد نظم الشعب الكردي المظاهرات الضخمة احتجاجا على العدوان الثلاثي ضد مصر عام ١٩٥٦، ونظم شعرائه وادباءه بعض اجمل نتاجاتهم حول ثورة الجزائر، وقاتل مئات منهم في صفوف الثورة الفلسطينية، ان هذا الشعب وهو في محنته اليوم، يستحق من اخوانه العرب والمسلمين ان يرفعوا اصواتهم لحمايته من الابداء، وهو اضعف الايمان، لكي لا يسجل التاريخ باننا علمنا وشهدنا وسكتنا.

أحمد بن بله

٢ سبتمبر ١٩٨٨

ده قی به یان نامه ی بزوتنه وهی ئیسلامیی ده رباره ی داگیرکردنی کوهیت له (١٢)
موحه پژهه ١٤١١هـ ک).

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

العدد/٢/١١

الحركة الاسلامية

التاريخ/١٢/محرم/١٤١١ هـ

في

کردستان العراق

- بیان -

(وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ) صدق الله العظيم

بمناسبة الغزو البعثي لدولة الكويت واحتلال اراضيها وقتل ابنائها ونهب اموالها وثرواتها وتشريد اهلها وهتك حرمتها من قبل شراذمة البعث العفقي الصليبي العميل نود ان نوضح موقف حركتنا من تلك الاحداث المؤسفة وما قد ينجم عنها وتعرض المنطقة للخطر رغم ان الاخوة المسلمين والعرب بوجه خاص قد ساندوا البعث او سكتوا حينما قامت القوات البعثية بتدمير كردستان وقتل وتشريد الشعب الكردي المسلم احقاد صلاح الدين الايوبي انتقاما منهم على قيام جدهم (صلاح الدين) بتحرير القدس من رجس الصليبية الحاكمة على الاسلام والاسف الشديد فان البعث الصليبي بدعم حكام العرب ولموالمهم تمكن من مقاومة الثورة الداخلية في العراق وتمكن من ادامة حربه الظالمة على ايران الاسلامية وتدمير كردستان المسلمة وحرقتها، فبالرغم من ذلك فاننا نحدد موقفنا تجاه الاحداث فيما يلي:

١- نستنكر قيام صدام الدكتاتور المجرم بتلك الاعمال الاجرامية وتعرض العراق والمنطقة كلها الى الخطر والتدخل الاجنبي، وتعتبر جميع اعمال البعث وصدام ووجود حكمهم خدمة لصهيونية والاستعمار ووسيلتها لتدمير الامة العربية وتخريب البلاد، فلذلك يجب على الامة العربية وشعوبها وحكومتها ان تتخذ موقفا موحدًا وصارمًا لازالة هذا المجرم للطاغية عن الحكم ومكافحة حربه العميل بجميع الوسائل وبكل شدة وقسوة لانه

أخطر من السرطان في جسم الأمة العربية والإسلامية وهو السبب في دخول الأجنبي في الخليج، ونعلن بأن قواتنا في حالة الإنذار القصوى وعلى أهبة الاستعداد للقيام بالواجب حسب متطلبات الظروف.

٢- نطالب بسحب الاعتراف والسفارات واعتبار حكومة صدام عصابات لاشريعية لها وطرد ممثليه من جميع الدول والعواصم وغلق سفاراته الى ان يتم تشكيل حكومة شرعية تقيم العدل وتتعامل بالقوانين والانظمة بعيدة عن الحزبية الهدامة.

٣- دعم واسناد الثوار المعارضة العراقية ماديا ومعنويا وخاصة الحركة الاسلامية في الداخل والخارج لكي تتمكن بمساعدة الجيش العراقي من ازالة ذلك الحكم الجائر المستبد الذي تسبب دخول الاجنبية في المنطقة، علما بان كل مسلم غير لايرضى ولايقبل بتدخل الاجنبى في شؤن الاقطار الاسلامية.

٥- استمرار الحصار الاقتصادي والعسكري بحرا وجوا ومقاطعة الحكومة البعثية للاشريعية واستعمال وسائل النشر والاذاعة لبيان قبائح صدام وحزبه العميل وتوجيه النداء من جميع العواصم العربية والاسلامية بمختلف اللغات الى الشعب والجيش العراقي للتحرك والثورة على صدام وحزبه الكافر وحشد القوات العربية والاسلامية حول العراق لمساندة الثوار اذا دعت الحاجة للتدخل المباشر السريع ضد حكم البعث.

٥- المسارعة لطرد حكومة البعث من الجامعة العربية ومن المؤتمر الاسلامي ومن جميع المنظمات الدولية.

٦- بذل الاموال والمواد التي اعطيت لصدام او صرفت في امور لاتنفع ولا تفيد، تعطى وتصرف في ترفيه الشعوب الاسلامية والمشاريع الخيرية ولا بناء الشعب العراقي المسلم المشرد المنكوب الذي يعيش في الغربة والهجرة ولم يجدوا حاميا يحميهم ولا ملجأ يلجؤون اليه ولا مأوى يأوون اليه سوى الجمهورية الاسلامية القريبة المجاورة والمحاربة مع البعث في العراق وهي السبب اثار الحرب والزلازل لاتتمكن من القيام بما هو مطلوب وان كانت احسن بكثير من غيرها وتخدم بما تجود به يدها قدر المستطاع، ولكن حال المهاجرين في تركيا اسوأ بكثير وهم في ضيق أشد واقسى.

٧- واخيرا نناشد المسلمين في العالم والغرب بوجه خاص بأنه آن الاوان لكي يلتفتوا الى مظلومية الشعب الكردي المسلم في العراق الذي شرده الحكم العفلقى وصادر وطنه واراضيه وضربه بشتى الانواع من الاسلحة الفتاكة والمحرمة دوليا وخاصة الغازات السامة وجعلوا اراضي كردستان محرمة على شعبه، واي شعب، شعب انجب الكثير من العلماء والفقهاء والقادة الذين قدموا اوفر الخدمات الى الامة الاسلامية وساندوا اخوانهم العرب في السراء والضراء، وقد حان الوقت للاعتراف بحقهم في العيش بحرية في ديارهم واعتبارهم جزءا من الامة الاسلامية واخواننا يستحقون الدعم والمساندة ويجب كسبهم ليكونوا اعمدة في بناء الاسلام الشامخ وعضوا في الاسرة الاسلامية الموحدة القوية لا طردهم لكي يركضوا وراء السراب والاهام لان الغريق يتشبث بكل حشيش، هذا ما عرضناه وقدمناه الى الذين لهم آذان صاغية وقلوب واعية وابصار شاهدة ونقول لهم:

(إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ).

والسلام على المجاهدين في كل مكان

المكتب السياسي للحركة الاسلامية

في

كردستان العراق

ئامادەیی رەوتی ئیسلامیی تایبەت نییە بە گۆرەپانی
 کوردستان، بە لکو ئەو دیاردەیه کۆمەلگە ئیسلامییەکانی
 تێپەراندوووە و تەواوی جیهانی گرتۆتەو، لە سەرانبەری
 جیهاندا دەیان زانکۆ پەیمانگار دامەزراوەی ئەکادیمی
 گرنگی تایبەت بەو دیاردەیه دەدەن و توێژینهوێ
 لەبارەوێ دەکەن، بەلام لە کوردستان تا ئێستا گرنگی
 بەو دیاردەیه نەدراوە، دامەزراوەی ئەکادیمی تایبەت
 بەو بوارە نەکراوەتەو، توێژینهوێ بابەتی و زانستی
 لەبارەوێ نەخامەندراوە، ئەمەش ئەو دەخوازێت
 ناوەندە زانستییهکان چیدی ئەو بوارە پشتگوێ
 نەخەن و ئاوری لێدەنەو، ئەم توێژینهوێ هەولێکە
 لەو بوارەدا، تێیدا بە پشتبەستن بە دەیان بەلگەنامە و
 سەرچاوە و دواندنێ کە سایەتییە ئیسلامییەکان لە نزیکو،
 پاس لە قوناغیکی هەستیاری میژووی رەوتی ئیسلامیی
 دەکات و دەگوێژێت بکۆتێ سەرەتایەک بۆ ئاوردانەوێ لەو بوارە

